

సంపాదకులు.

నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీ నరసింహారావు. ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. బారిష్టరు.

శీలం జగన్నాధరావు. ఎం. ఏ. బారిష్టరు.

3 వ వత్సరము.	వైశాఖము, క్రోధన.	సంపుటము ౧
	మచిలీపట్టణము, 15 మే ౧౯౨౫	సంఖ్య ౧

కుందమాల.

—:o:—

(తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారు.)

ఆ॥వె॥ అమర పతిశిరస్సు సంస్పృశించు మందార
మాలికలను మధువు గ్రోలుచుండు
విఘ్నపతి పదార వింద పరాగమ్ము
లంతరాయ జలధి నార్చుగాక.

(నాంద్యంతంబున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును.)

ఉ॥ లోని తపోగ్ని పూర్ణముగ
లోగక పైకెగఁ బ్రాకు మంటలో
ద్యోనదిలో నలల్ ఫణుల
నొప్పున నిల్చెడు పుట్టలో జలం
బూను మృణాళ మట్లు తను
వొప్పెడు చంద్రుని నిత్యసంధ్యతో
నా నరుణాంశు కాపిలము
లొహరు కెంజడ లేలు మిమ్ములన్.

అరారాళపుర వాస్తవ్యుండును బ్రాహ్మణుండును నగు ఊజ్ఝాగునిచే రచితమైన కుందమాలయను నాటకము వీరు ప్రయోగింపవలయు నని యీ సభవారు నాకనుజ్ఞ నొసంగినారు. తత్సంబంధములగు ప్రయోగముల బాగుగ నెఱింగి దాని నడుప సమర్థురాలగు పూజ్యురాలి / లిచి రంగభూమి కరిగెదను.

(నేపథ్యమున)

సూత్ర — నేను నటిని బిలుచుచుండగా నెవ్వరిది చెప్పుమా నాకు సహాయ మొసంగునో యన పలుకొకటి వినవచ్చుచున్నది.

(విలోకించి) ఎంతకష్ట మెంతకష్టము! ఈస్థితి మిక్కిలి జాలిఁగొల్పుచున్నయది.

చం॥ చిరముగ లంకలోపల వ
సించిన దన్న జనాపవాద దు
స్తరముగఁ దొట్రుపాటు గను
రన్ రఘురామ విభుండు గర్భదు
స్తరకు కుమారతనూజకు వి
వాసము సంఘటిలంగఁ జేసెన
త్తరుణి శరణ్యసీమలకు
దానెతలించెను లక్ష్మణుండహో॥

(అని వెడలుచున్నాడు.)

(ఇడిస్థాపన.)

(అంత రథారూఢయగు సీతయును సారథియును లక్ష్మణుండు ప్రవేశింతురు.)

లక్ష్మ॥ అమ్మా! యిటు దిగుము. ఇటు దిగుము. ఈయది భాగీరథీతీరమునగల కాననము. ఇందలి తరులతాప్రతానము దుర్గమంబై రథమునకు పోర నశక్యముగ నున్నది. రథము దిగవలయును.

సీత॥ వత్సా! లక్ష్మణా! గుఱ్ఱము లతివేగమున బఱతెంచుటచే దేహము కంపించి నిలుచుటకే యశక్యముగ నున్నది. ఇంక దిగుమాట చెప్పెడిదేమి?

లక్ష్మ॥ సుమంత్రా! గుఱ్ఱముల వేగము నాపు ప్రయత్నము సేయుము.

సుమం॥ గాంధర్వ ప్రియములగు నీయశ్వములు నే నెంత ప్రయత్నము చేసినను నిలువకున్నవి. చూడు

తే॥గీ॥ అంచలరవంబు మృదులమైయలరుచుండి
చెవుల పండువుగా వీని జెనకుచుంట
బారుచున్న విహగముల్ త్వరితగతిని
లెక్కసేయక నాదుకళ్లెముల బిగిని.

లక్ష్మ॥ సుమంత్రా! సమవిషమ ప్రదేశములను బరిగణింపక యశ్వములు మిక్కిలి తీవ్రముగ బరుగెత్తుచుండుటచే గంగాప్రపాతమున రథము బడిపోవునట్లున్నది. ఎట్లో వాని నాపఁ బ్రయత్నింప వలయును.

సుమం॥ (పగ్గములబట్టి యత్నమభినయించుచున్నాడు)

లక్ష్మ॥ దేవి రథ మాగినది దిగుము.

సీత॥ (దిగి నడచుచున్నది)

లక్ష్మ॥ ఎక్కువ దూరము నిర్గమించుటచే గుఱ్ఱము లలసినవి. వానికి విశ్రాంతి యొసంగుదము.

సుమం॥ దేవా ఆజ్ఞ యొనర్తును (అని రథము నెక్కి యరుగుచున్నాడు)

లక్ష్మ॥ (పరిక్రమించి తనలో) పూజ్యులగు ప్రభువువారు "వత్సా! లక్ష్మణా! దేవి, సీత రావణుని యింట నుండుటచే పౌరు లేమేమో వితర్కించుకొనుచు నామె చారిత్రమును గూర్చి యేమేమో యొకవిధమగు ప్రలాపముల ప్రవర్తిల్ల చేయుచున్నారు. శరత్కాల చంద్రునివలె నిర్మలమగు నిష్కళంకమువకు సీతా మాత్రమున కళంకము నాపాదింప జాలకున్నాను. గర్భవతియగు సీత భాగీరథీ సందర్శనము సేయింపుమని కోరినది. అయ్యది గర్భిణీదౌహృదయము కదా! కావున నీవామె గంగాగమన వ్యాజమున రథము నెక్కించి సుమంత్రుం దోడ్కొనిపోయి యామె నేదో విధమున వనమున విడచిరమ్ము" అని యాజ్ఞాపించినారు. నేను నిర్విశంకముగ స్వజనమును చూడక వెంపుడు లేడిని గొనిపోవునట్లు దేవిని వెంటబెట్టుకొని వధ్యభూమియగు నీవనమునకు వచ్చినాను.

సీత:— వత్సా! లక్ష్మణా! గర్భభారముచే నలసి నా యాచరణము లడుగిడ జేర కున్నవి. ముందుండి భగవతిభాగీరథియింతదూరమువనున్నదో యెఱిగింపుము,

లక్ష్మ:— భగవతి భాగీరథి విశేషదూరమున లేదు. ఆసన్నముగ నేయున్నది. విషాదముపలదు. మనమువచ్చితాము. చూడుము,

తే॥గీ॥ పద్మవనమునమధుసారభముగ్రహించి
సతతమధురమ్ముహంసస్వనముగొంచి
శీతలతరంగ కణముల జిమ్ముదిమ్ము
నాదరింపంగ వీచు గంగానిలమ్ము॥

సీత:-(స్పర్శసుఖము నభినయించుచు) జననికరస్పర్శమువలె సుఖమును గూర్చుచల్లదనమున గంగాతరంగమారుతముతోనస్పర్శమున బరిశ్రమమేగాక పాపమునుంగూడ పారదోలుచున్నది. అంమునసే దోహద కుతూహలమున నాకు గంగావగాహనమున కుత్సాహము జనించినది. ఈ తెటప్రపాతమున నాకు విశేషాయాసము గలుగకుండ దిగుమార్గము జూపుము.

లక్ష్మ:- (నిర్దేశించుచు) ఇచ్చట మనుష్యసంచారము మిక్కిలి తక్కువగ నుండుటచే దటప్రదేశములు దుర్గమములు గానున్నవి. కావునదును మెల్లగ నేయవలెను.

తే॥ గీ ॥ జానువునదక్షిణకరమ్ము నూనివామ
కరము నీవారలతికను గ్రాలజేసి
యడుగులోననుగిడుచు నాదుసుగుజాడ
లరసినడువుము మెలమెల్లనార్యతుణము॥

సీత:— వత్సా! బడలిక మితిమీరినది. ఈచెట్టునీడను ముహూర్తమాత్రమువిశ్రమించియ లసటదీర్చికొందును.

లక్ష్మ:— దేవిగారిచిత్తము

సీత:— (కూర్చుండి విశ్రాంతి నభినయించుచున్నది)

లక్ష్మ:— సుకృతుల కెప్పుడును బరిచర్య కూర్పకయే సమకూడునుగదా.

చం॥ చలువల జిమ్ముదెమ్మెరలు జామరముల్ వినరుం డరంగముల్ కలనినదమ్ములన్ మధుర
గానము సేయును రాజహంసముల్
చెలివలె గాగిటన్ జొనిపి
చిత్తము రంజిలజేయు చాయయుర్
అడవులలోన గూడ సఖు
రాంగ్రమలభింతురు పూజ్యురాంగ్రడకున్॥

సీత:— నీవు చెప్పెడిదినిజమే. తూర్పుమీద బండుకొనినప్పటి సౌఖ్యమునే నావృదయమిప్పుడును బొందుచున్నది.

లక్ష్మ:— (తనలో) దేవి యిప్పుడు సుఖోపవిష్టయై విశ్రాంతిం బొందుచున్నది. ఈస్థితినే గదా దేవికాలము గడపవలసిన యావస్థకొటస్థ మైనది.

(శీఘ్రముగా పాదములపైబడి ప్రకాశముగా)

అనవరతప్రవాస దుఃఖభాజనుడు లక్ష్మణకుమారుడులక్ష్మణుడిదే విజ్ఞాపనం బొనరించుచున్నవాడు. హృదయమును గుదుట పఱచి కొనుడు.

సీత:— (తొట్రుపాటుతో)ఆర్యపుత్రులకుకుశలమా!

లక్ష్మ:— (వనమును నిర్దేశించుచు) ఈవిధముగ నుండగా నార్యపుత్రునకేమి కుశలము?

సీత:— అంబ కైక మరల వనవాసము విధింపలేదుగదా.

లక్ష్మ:— వనవాసము విధించినది. అంబగాదు.

సీత:— మఱెవ్వరు?

లక్ష్మ:— ఆర్యుడే!

సీత:— ఎట్లు?

లక్ష్మ:— (కన్నీటి నరికట్టుచు)

గీ॥ ఆర్యునాదేశమిది యని యాపకుండ
జెప్పవలెనని మదినిచ్ఛ సేయుచుంటి
మాటవెలువడి రాకుండె నోటినుండి
యక్కటకట వాగ్బంధనమయ్యెనిపుడు.

సీత:— నాకే వనవాసము విధియింపబడితెనా ?

లక్ష్మ:— కేవలము మీకే గాదు నాకుఁ గూడను.

సీత:— అదియెట్లు?

లక్ష్మ:—

తే॥గీ॥ కలిగిన సుఖోప భోగముల్ విలువలేని
వఖిలయోగమ్ములు సువ్రాత్తు లలవఱచిన
విప్రవాసమ్ము నీతోడ వెలయ; నార్య
భవనవాసము వనవాసము గదమ్మ.

సీత:— వత్సా! నాకు వనవాసమెట్లో అయ్యది యార్య పుత్రునికగుట యెట్లో విస్పష్టముగ జెప్పుము.

లక్ష్మ:— ఈమందభాగ్యుఁడింకేమని జెప్పగలఁడు

తే॥గీ॥ విడువుమనె నమ్మ వనములోన భూమినిన్ను
సతిని చారిత్రగుణశాలి యగు నిదమ్మ
నిన్ను టవిడిచి పోనెట్లు నేర్తునమ్మ!
యెఱుగవలెనిన్ను విడువగాలాడదమ్మ॥

సీత:— హాతింద్రీ! ఆర్య! కోసలాధిపా! యిప్పుడు మీరులేక పోయితిరగదా. (అని మూర్ఛనొందు చున్నది)

లక్ష్మ:— (తొట్రుపడుచు) ఎంతకష్ట మెంతకష్టము. పిడుగువలె దారుణముగనున్న యీవార్తా శ్రవణమున నిశ్చయముగా దేవియుపరతి జెందినది. (తెన్నగాఁ బరికించి చూచి) భాగ్యము. శ్వాసయాడుచున్నది. ఈమెకు ప్రాణములు తెప్పరిల్లంజేయుట కేమియుపాయము. (అని విచారము నటించుచున్నాడు.)

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము.

తే॥గీ॥ జాహ్నవిని జలకణములు సంగ్రహించి
మంద పవనమ్ము దేవి సమాదరించె
భాగ్యలేశంబు నాయది పండె; దేవి
మూర్ఛదేరె నెట్టెటో తాపమును
దొలంగి.]

సీత:— వత్సా! లక్ష్మణా! యేమైతివి?

లక్ష్మ:— మందభాగ్యుడను. ఇచ్చటనే యున్నాను. ఆజ్ఞాపింపుము.

సీత:— ఏమిఁనింద మోపి విడువమనినది?

లక్ష్మ:— ఎట్టిదని చెప్పను.

సీత:— కట్టా! ఎంతయధన్యురాలను. ఏనిందయును గూడలేకుండ విడువ బడితినా? ఏమున్నదో ఏమనిరో చెప్పుము.

లక్ష్మ:— ఉన్నది.

సీత:— చెప్పు చెప్పు.

లక్ష్మ:—

క॥ అనుగుణ వనిగుణవతి వని
యనుభోక్తృ కష్టసుఖములందనివార్య
మ్మనదుల్యవని యెఱుంగుదు
విను నఘునగాదు లోకనిందను
విడుతున్.]

ఇదియార్యుని సందేశము.

సీత:— లోకనింద భయమేమి? నామీద బడిన నింద యేమి?

లక్ష్మ:— పూజ్యురాలిపై నపవాదమేమని చెప్పుదును.

గీ॥ ఋషుల యెదుటలోకపతుల యెదుట
నాయె
దుట నదియిదేల తనకట్టెనాట నెదేఁ!
చొచ్చితివియగ్ని బరిశుద్ధిజూప— నైన,

సీత:— (లజ్జనభినయించుచు) ఏమా చెప్పు

లక్ష్మ:— లోకులు నిరంకుశులుగా రె కాకిమూక.

సీత:— అగ్నిశుద్ధి యగుటవలన రావణభవన వృత్తాంతము జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. సీత నేరకూడని విధముగ సంభావింప బడుచున్నదని మనస్సు సంకటపడుచున్నది. చాలు నీయాడుపుట్టుక. జన్మజన్మ ములకును వలదు. ఈవిధముగ పరిత్యక్తనైతిని భర్తచేఁ బరిత్యక్తమైన నాదేహమును బరిత్యజించుట యుక్తమా? "దయాశూన్యుడైన యాయనదే యీసంతానము చూడుడు" అని చెప్పుటకు బక్కలో బల్లెమువలె నుండు నపవాదోప హతమగు నాజీవితమును బరిరక్షించుట యోగ్యమా?

లక్ష్మ:— అనుగ్రహింప బడినాను. (లేచి ప్రణమిల్లుచున్నాడు) ఈరెండవ మార్గమే యార్యునిచే సందిష్టమైనది.

సీత:— ఏమిగాగలదు.

లక్ష్మ:—

ఉ॥ చిత్తమునందు నెప్పుడు వ
సించుచునుందువునీవ; మాకుసా
ధ్వా త్తల వేల్ప వీవ,కల
గాంచిన గాంతుడునిన్నె; పానుపుం
బొత్తునకాస యున్న? మఱి
బుట్టునె వేఱుకళత్రవాంఛ కిం
చిత్తును ధర్మపత్నిగను
జేతును నీప్రతిమన్ గ్రతుస్థలిన్॥

సీత:— ఆర్యపుత్రుని యీ విధమగు సందేశమును వినుటచే నా పరిత్యాగదుఃఖము నిరవశేషముగ నుపశమిల్లినది. స్త్రీజనమునకు బతియన్యాసక్తుడైన జీవితము దుఃఖభాజనమగును పతిఅన్యాసక్తయైన సతియందట్లుగాదు.

లక్ష్మ:— నాకు ప్రతిసందేశ మేమనిచెప్పుదువు?

సీత:— ఎవరికి?

లక్ష్మ:— ఆర్యునకు.

సీత:— ఈ గతి పట్టిననింకను బ్రతిసందేశమా! అత్తలకు నమస్కరించి "శ్వాపదసమాకీర్ణమైన యరణ్యమున శరణ్యములేకుండ నసించుచుండు నన్ను సర్వవిధముల బూజ్యురాండ్రుహృదయపూర్వకముగ నాశీర్వదించి యనుగ్రహింతురు గాక" యని నా వచనముగా బలుకుము.

లక్ష్మ:— ఈ యనుజ్ఞను బ్రతిగ్రహించినాను. ఆర్యునకు కించిత్తును సందేశమే లేదా?

సీత:— సందేశ మానిష్ఠురమైనది. ఈ నీవచనమాప్రతిహతము.ఇందేదియును సీతను ధన్యత్వాపాదకముగాదు ఐనను నా వచనముగా నిట్టుబలుకుము. ఈ మంద భాగ్యురాలిని గూర్చిన విచారమున శర్వాణ్ణిమ పరిపాలనమున కపచార మొనరించి యాత్మను బాధపెట్టుకొన వలదు. స్వధర్మమునందును, స్వశరీరమునందును సావధానులరై మెలంగవలయు. వత్సా! లక్ష్మణా! మహారాజును నే నెట్లునిష్ఠురము లాడ నేర్తును.

లక్ష్మ:— ఇట్టిదేవికి నిష్ఠుర మెట్లువచ్చును?

సీత:— ఆయన కిట్లనికూడజెప్పుము. నిరపరాధియగు నీమె నింతతొందరగా హృదయపరిచ్యుతను గావించుటయే కూడనిపని. దేశవిచ్యుతిమాట చెప్పెడిదేమి?

లక్ష్మ:— పూజ్యురాలు చెప్పదగినమాట చెప్పినది.

తేగీ॥ చిత్తమున కెడఁజేసినఁ జేయుఁగాక
యేలఁబో మొత్త వలెనిన్ను నింటినుండి
యింటినుండియె యని వచియింపనేల
జనపదంబులఁ నుండియె సాగనంప॥

సీత;— నా వచనముగ నిట్లుగూడ విన్నవింపుము. ఈ నిర్గుణరాలు జిరపరిచితయనియో, యనాథయనియో, సీతయనియో, స్మరణపథమైన నిలువనను గ్రహింపుడు. అని తపోవనవాసిని యీమె సర్వదా శిరస్సున నంజలిఘటియించి విజ్ఞాపన మొనర్చుకొనుచున్నది. ఇదికూడ నా వచనముగా నాయనకు విన్నవింపుడు.

లక్ష్మ:—

తేగీ॥ ఇట్టి సందేశము వినఁగ నెట్టులోర్వ
నైపరాని వికారమ్ము సంఘటిల్లి
నొరసి యున్నట్టిప్రాంతములో నుప్పువెట్టి
నట్టి దురవస్థయార్యున కావహిల్లు॥

సీత:— అతిమహితమైన నిజమండలమున దుఃఖసహాయులు స్త్రీలు నీకెట్లు లుపచరింపగలరు? ఇప్పుడొక్కటియోచింపవలసియున్నది. నన్ను విడిచి నీవొక్కడవే యేగుచున్నావు. నీ యన్న శరీర మెట్లుగాపాడెదవో సుమా.

లక్ష్మ:— మహానుభావురాలవగు నీవు దగినపలుకుఁ బలికితావు.

సీత:— వత్సా! లక్ష్మణా! పూజ్యుఁడగు రాఘుపతుల రాజధాని యయోధ్య యిక నీవు నెత్తిఁ బెట్టుకొని పూజింపఁదగినది. నా మాట మఱువకుము. ప్రతిమాగతుఁడైన మహారాజున కెట్లు శుశ్రూషఁ జేయుదువో సుమా! అత్తలయాజ్ఞల నెట్లు నిర్వహింతువో! ఎప్పుడును నాకు ప్రియమే యొనర్చు సఖురాండ్ర నూరడింపుము. మందభాగిని నగు నన్ను సర్వకాలములయందును జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము.

లక్ష్మ:— (సోద్వేగముతో)

ఆ॥వె॥ అడవి జేతులార నార్యను విడువంగ
నామె యేమ్పు లిట్లు లాలకింపఁ
బవనసుతుఁడు గలనఁ బగపట్టి బ్రతికించె
జచ్చి నట్టివాని జావనీఁక ॥ *

(అటు నిటుఁ జూచి)

గీ॥ హరిణకునువీడి యేడ్చు నాదు లేడి
యంచలును దైన్యమున నుశోకించుచుండె
నెలతనీక్షించి నెమళులాటలనువీడె
మేలు తిర్యక్కులే మానవాళికన్న ॥

సీత:— వత్సా! లక్ష్మణా! సూర్యుఁడస్తంగతుఁడు గానున్నాడు. మానుషసంపాతము దూరమగుచున్నది. పక్షులు గూండ్లకరుగుచున్నవి. శ్వాపదసంచార మారంభమైనది. ఇంక నీ వాలసింపుటతగదు పొమ్ము.

లక్ష్మ:— (అంజలిఘటించి) ఇదియే యన్నిటికిని లక్ష్మణుని కడపటి ప్రణామాంజలి. ఇంకొకటి సావధానురాలవై యనుగ్రహింప వలయు.

సీత:— ఏమి? నేనెప్పుడు నవహితరాలనేనుమా!

లక్ష్మ; దేవీ! ఈ విజ్ఞాపనము గ్రహింపవలయు.

గీ॥ తలచియార్యుని బంధుమిత్రులను శోక
వేగమున నాత్మహత్య గావింతువేమొ?
కలుగు నిక్ష్వాకుసంతతి గర్భమందు
నెట్టులైనను దాని రక్షింపవలయు ॥

సీత:- సౌమిత్రివచనము ప్రతిహతముగదా!

లక్ష్మ;— ఇంకొక విజ్ఞాపనము!

సీత:— ఇంక నేమున్నది?

గీ॥ తెచ్చినాడను భ్రాత యీ దేశమునను
విజనమైనట్టి యీ ఘోర విపినమునకు
విడిచి చనుచున్న వాడ దేవీ! క్షమింపు
దుర్భరంబైన నాదు నీదోసమొకటె!

సీత;- (తొట్రుపాటుతో) నీ యన్నగారి వచనానువర్తివి. ఇది సంతోషమున గ్రహించువారెవ్వరు దోషారోపణఁ జేయఁగలరు?

ల:— (ప్రదక్షిణ చేసి నమస్కరించి పోవుచున్నాడు)

సీ:— (ఏడ్చుచున్నది.)

ల:— (దిక్కులవంకఁ జూచి) ఓహో! లోకపాలకులారా! పూజ్యులు మీర లాలకింపుడు.

గీ॥ కువలయేశుని దశరథు కోడలీమె

సీ:— ఈ యక్షరము లతిశ్లాఘ్యంబుగా వినంబడుచున్నవి.

ల:— గీ॥ మధునిసూదను రాముని మహిషి

సీత:— దైవమట్లే తలంచెను.

ల:- భర్త
యిలు వెడలఁద్రోచె ....

సీ:— (చెవులు మూసుకొనుచున్నది)
విజనమౌనీ వనముల.

పాఠాంతరము.

* చ॥ విడువఁగఁ జేతులార నడ । విన్ బరిదేవనముల్ నెలంత పే ।
వడువున నాలకింప బగ । బట్టి వటుల్ బ్రదికించె నాంజనే ।
యుడు మునువన్ సుఖంబుగ । రణోర్వి నిజచ్చినవాని జావ నీ ।
కెడ దను బూర్వవైరమది । యే నొక డుండగనోపు నాపయి న్॥

నుండునే కాకినిగఁ గాచియుండ రారె.

సీ:- (గర్భమును జూపుచున్నది.)

ల:- భగవతి యీమెను గూర్చి యింకొక్కటి విజ్ఞాపనఁ జేయుచున్నాను.

చం॥ అలసిన వేళ నీసతిని
నబ్జసుగంధము లానుచున్న నీ
యలలను వీచి తెమ్మరల
నమ్మరొ!జాహ్నవి!యాదరింపుమీ
చెలి సవనమ్ముకై దరినిఁ
జేరెడి వేళలనిన్ను జల్లగా
మెలగ వలెన్ క్షణమ్ము పశ
మింపగజేయుచునంబువేగముల్.

ఉ॥ విన్నప మాచరింతు నట
వీస్థలవాసులకే నమస్సు లె
న్నెన్నియొ చేసి మానులకు
నేడెడబాసిన శ్రీయటంచు న
భ్యున్నతి గన్న వంశమున
నుద్భవమందెనటంచు, దిక్కు లే
కున్నది పూజ్యురా లనుచు
నో!ఋషులార! యనుగ్రహింపుడీ!

గీ॥ వినుడు వనదేవతలు! నాదు విన్నపంబు
క్షణమనుగ్రహముంచి యంజలి ఘటింతు
నిదుర నున్న బ్రిమాపంబు నెగడియున్న
విషమగతి గన్న దయను దేవిఁ గనుండు.

ఆ॥వె॥ క్రూరమృగములార మీరుండ గాదిందు
ఘటకపటు నిలువ నిరవుగాదు
విమువరాదు క్షణము విప్రవాసమ్మునఁ
దరుణినఖులు మీరె వారుణులార !

గీ. రక్షకులు లోకపాలురు; భ్రాతృజనము
శైలములు;తల్లి జాహ్నవి; సఖులు నదులు
కాచి కాపాడ రారె యీ కాంత నెటులో
శరణమిక మీరె; లక్ష్మణుఁడరుగునిపుడు॥

(అని ప్రణమిల్లుచున్నాడు)

సీ:- అయ్యో! అయ్యో! లక్ష్మణుడు నిజముగ నే నన్నే కాకినిగ వదలిపోవుచున్నాడు. ఛీ! ఛీ! సూర్యుడు గూడ నస్తంగతుడై నాడు. లక్ష్మణుని కంఠస్వరమైన వినవచ్చుటలేదు. లేళ్లు తమ తమ నెలవులకు చేరినవి. పక్షులు కులాలమ్మలం బ్రవేశించుచున్నవి. శ్వాపద సంచారమారంభమైనది. దృష్టి యంధకారావృతమైనది. మహారణ్యము. నిర్మానుష్యముగ నున్నది. ఏమి చేయుదును ? మందభాగ్యురాలను. ఏవిధముగ నీవనములవెంట నొంటరిగ సంచరింప గలదానను. ఏమిపాపము చేసితినో సర్వథా నాకిట్టి వియోగమే తటస్థించుచున్నది. లక్ష్మణునిచే నియుక్తలైన వనదేవతలెరి? రాఘవకులక్రమాగతులగు మహాప్రభావ సంపన్నులు వసిష్ఠ వాల్మీకి ప్రభృతులైన మహాఋషులు వారైన నన్ను రక్షింపరారేమి ?

(అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

(వాల్మీకి ప్రవేశించి తొట్రుపాటుతో)

గీ. జాహ్నవిని సాంధ్య కృత్యముల్ సలుపఁ బోయి
శరణు శరణని యడవి నొంటరిగ నేడ్చు
యబల గర్భాతుర విలాప మాలకించి
తెలుప ఋషిపుత్రు లిట కరుదెంచినాడ.

(వెదకుట నభినయించుచున్నాడు.)

సీ:- (తెప్పరిల్లి) నన్ను వెదకు వీరెవ్వరో (అలోకించి) మరియెవ్వరును గారు. లక్ష్మణుని విజ్ఞాపనమును విని భగవతి భాగీరథి నన్నాదరింప దయయుటచే ననుగ్రహింపుచున్నది.

వాల్మీకి:- అంధకార మెచ్చుగ నుండుటచే దృష్టి సంచారమునకు గూడ నడ్డుగలుగు చున్నది. కేక వేసెదను. ఓహో ఎవరక్కడ.

సీ:- వత్సా! లక్ష్మణా! మరల వచ్చితావా?

వా:— నేను లక్ష్మణుడనుగాను.

సీ:— (దాపట నభినయించి) కష్టము సంభవించినదే. ఈతడెవ్వడో పురుషుడు. ఇప్పుడీ యుపద్రవము నెట్లువారించుకొనగలను. (విచారించి) ఇట్లు—స్త్రీని, యేకాకినిని;

వా:— నే నిచ్చట నున్నాను. బిడ్డా నీకు బరపురుషుడను శంకవలదు. సాయంకాలమున సవనకర్మకై భాగీరథిని సేవించి తిరిగివచ్చిన మునికుమారులు నీ వృత్తాంతము నెఱింగి చెప్పగా నీయభ్యుదయము కొఱకే యిటకు వచ్చినాడను. పూజ్యురాలి నొకటి యడుగవచ్చునా ?

గీ॥ ధర్మ మార్గమ్ము గ్రొత్తకు యుద్ధములనెఱపి
రామచంద్రుండు లోకోద్ధరణము జేయ
నేడనుండి విపత్తు నీకెసగెనమ్మ !
చెప్పగదవమ్మ బిడ్డరో చెప్పుచెప్పు॥

సీత:— పూర్ణచంద్రుని నుండియే యీయశనిపాతము తటస్థమైనది.

వా:— ఏమి? రామునివలననే యీ విపత్తు!

సీత:— అవును.

వా:— వర్ణాశ్రమ వ్యవస్థాభూతుడైన మహారాజు వలననే ఇట్టి విధానము సంఘటిల్లినయెడల నీకు మంగళమే యగును. ఇదె వచ్చుచున్నాను.

(అని పరిక్రమించు చున్నాడు)

సీత:— మనవి చేసుకొను చున్నాను.

వా:— చెప్పుము.

సీత:— రఘువరుడు వివాహము సంఘటించినవాడే యని నాపై దయదలపవలదు. రఘు, సగర, దిలీప దశరథ ప్రభృతుల సంతతి గర్భగతమై యున్నదని యిపుడనుగ్రహింపుడు.

వా:— (వెనుకకుదిరిగి) ఇక్ష్వాకు వంశము నేనే కోరుచున్నదే. అడిగి చూచెదను. బిడ్డా! దశరథుని కోడలవా యేమి ?

సీత:— భగవానుడనుకొని వల్లే!

వా:— విదేహాధిపతి జనకుని దుహితవా ?

సీత:— అవును.

వా:— సీతవా ?

సీత:— నేను సీతనుగాను. మందభాగ్యురాలను.

వా:— హా! హతోస్మి! నేను మందభాగ్యుడను. అమ్మా హర్మ్యతలమునుండి యధఃపతనము పూజ్యురాలికెట్లు గలిగినది.

సీత:— (లజ్జను నటించుచున్నది.)

వా:— అమ్మా! లజ్జించెదవేల? సరే! యోగదృష్టి వలన తెలిసికొనెదను. (అని ధ్యానమునటించుచున్నాడు.) బిడ్డా! కేవలము జనాపవాద భీరుడై రాముడు పరిత్యజించినాడు. మనసా యొనర్చిన కార్యముకాదు. నిరపరాధిని నిన్ను మేము పరిత్యజించువారముకాము. ఆశ్రమపదమునకుఁ బోవుదము రమ్మా.

సీత:— అయ్యా మీ రెవ్వరు ?

వా:—

గీ॥ జనకనృపుని చిరంతన సఖుడ నేను
బాలమిత్రుడ దశరథావనివిభునకు
నన్యుడనుగాను వాల్మీకి నమ్మ నేను
అగుదు తండ్రిని; శ్వశురుండ నగుదు నీకు॥

సీత:— భగవానుడా! నీకు వందనము.

వా:— వీర ప్రసవవుగమ్మా. భర్తపునర్దర్శన మందుదువుగాక.

సీత:— నీవు లోకమునకు వాల్మీకివి. నాకో తండ్రివి యగుదువు. ఆశ్రమ వనమునకు పోదము. భగవతీ, భాగీరథీ, నాకు సుఖప్రసవము కలుగు వఱకును నీకను దినమును జక్కగ గ్రుచ్చి యొక కుందమాల నుపహార మొనర్చెదను.

వా:— ఈమార్గ మత్యంతము దుఃఖ సంచారమైనది. నీకు దుఃఖకరమగునది నేనెట్లెట్లు మార్గమును జూపుదునో యట్లనే నడువుము.

ఉ॥ ఇచ్చట దర్భముల్లు చను
మీా ! మెలమెల్ల పదంబు మోపికో

మ్మచ్చటముందువంగి చను
మాతెనగో యిల వామభాగమం
దచ్చట దక్షిణాన శిల
యానుకొనన్ సమదేశమిద్ది పో
వచ్చురఘురాలునన్ గొలను
పాదములన్ గడుగంగనౌనదే॥

సీత:- (చెప్పినట్లు నడచుచున్నది.)

వా:- (నిర్దేశించి)

గీ॥ ఎల్లవారల కిత్తువ్వాకు వల్లభులకు
నల్ల పుంసవనాది క్రియాకలాప
మంత మాచేతిమీదనే యయ్యెనమ్మ
ఆత్మ సంతానమును గూర్చి యడలకమ్మ!

గీ॥ లేదె యనుకోకు కౌసల్య పాదసేవ!
వృద్ధసంసేవ యిటఁగూడ వెలయునీకు!
ముని కుమారిక లిచ్చట మనెడువార
లక్క చెల్లెండ్రు సఖురాండ్రు నగుదురమ్మ!
(నిష్క్రమించుచున్నారు)

"రాకపోకలు."

మింటికన్నులలోని మృదుల ప్రకాశ
మాహరించిన ఈ రసహ్యా యామమున,
ఈమృత్యు ముఖమున, ఏజీవకణము
పొంచి నీయడుఁగుల పొల్చునెఱుఁగు!

నిలచి ఈవాకిట నిట్టూర్పుకున్న
మఱచి ఈవేణువు మధురింపకున్న
అవనీధరించేని, ఆకాశమేని
సడిలేని నీజాడ శ్వాసింపగలదె!

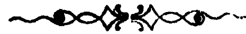
అరసి నీవెట్టి మాయా ప్రేమికుఁడవో
విడెగి నీదు గభీర భావములు
వాకిట వెలుఁగు దీపము నార్పివైచి
త్రోవజేసితి, నింక రావచ్చునోయి !

అంధకారమున నియ్యనుమానమేల ?
అర్ధరాత్రమున నియ్యాలస్యమేల ?
రమ్ము రమ్మోయి, నీ రాకపోకల ను
హృదయనిగూఢ విలీనముఁ జేర్తు ?

[ఈశ్వర]

భగవద్గీతావళి.

ఏకాదశాధ్యాయము.

(శ్రీరాజా. యం. భుజంగరాయ ప్రణీతము.)

వ. అర్జునుండిట్లనియె.

అచ్యుతా నన్ను బ్రోవ నధ్యాత్మనామ
పరరహస్యంబు నీవు నాకెఱుఁగఁ బల్క
నంగున మదీయ సమ్మోహమంతరించె
భూతముల ప్రళయోదయంబులు నవంత
మైన నీదు మహత్త్వంబు నతితరముగ
నాలకించితి దేవ! నీవనినదెల్ల
సత్యమంతటి నీమహేశస్వరూప
మునుఁ గనంగోర నభిలాష పొడముచుండె
నదిగనంగోన నాకు శక్యమని నీవు
తలచితివయేని నిత్య సత్త్వమయినట్టి
నీదు రూపంబుఁ జూపు మౌనిజనవంద్య.

వ. శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె.

పార్థ! చూడుము నామరూపములు నూర్ల
కొలఁది వేలకొలంది పెక్కు విధములును
పెక్కు రూపులు వర్ణముల్ పెక్కుగలిగి
దివ్యగతినలరారుచుఁ దేజరిల్లు.
ద్వాదశాదిత్యు లేకాదశాదిరుద్రు
లష్టవసువులు మఱియు సప్తానిలములు
నిర్వురశ్వినులును పెన్నఁడేనిగనని
పెక్కులాశ్చర్యములు చూడు మొక్కమొగిని.
ఈ చరాచరములతోడ నెల్లజగము
మఱియుఁ జూడఁదలంచు సమస్తవిషయ
ములును నామేన నొకచోట వెలసెఁ జూడు
మిట్టి నను నీవు నీ నైజదృష్టిచేతఁ
జూడఁజాలవు దివ్యచక్షువునొసంగు
వాఁడ నాయీశ శక్తిఁ గన్పఱతుఁ గనుము.

వ. సంజయుండిట్లనియె.

ఇట్లువచియించి పరమయోగేశ్వరుఁడగు
జలజనాభుండు దివ్యనిజస్వరూప
మునుఁ గనంబడఁజేసె ఫల్గునునకొఱకుఁ
బెక్కు మొగములు నేత్రముల్ పెక్కుగల్గి
కాంచనద్భుతమై యనేకంబులైన
దివ్య భూషణములనేక దివ్యఖడ్గ
దివ్య మాల్యాంబరములు బూర్తిగ ధరించి
దివ్యగంధంబుఁ దాల్చి దేదీప్యమాన
మై మహాశ్చర్యమై విశ్వతోముఖంబు
నై యనంతంబునైన నిజాత్మఁ జూపెఁ
జదల వేసూర్యులొక్క మాఱుదయమొందు
వేళ నెంతటి తేజమావిర్భవించు
నతని తేజంబునకుఁ దుల్యమదియొసుమ్మొ
పలువిధంబుల భిన్నభావము వహించి
భూరివిశ్వంబు దేవదేవుని శరీర
మందునొకచోట నిలచిల్లునట్టిదాని
గాంచి విజయుండు విస్మయాక్రాంత హృదయుఁ

దగుచు మెయిగరు పొరపాష్టాంగ నతులు
సలిపియిట్లని పలికెఁ జేతులు మొగిడ్చి.

౨. అర్జునుండిట్లనియె.

దేవదేవా మున సర్వదేవతలను
భూతవర్గంబులను సకలజాతి నిలయు
నలచతుర్ముఖు నెల్ల మహాఋషుల దివ్య
నాగవిధులను గాంచుచున్నాఁడ నిపుడు
బహుభుజోదర వక్త్ర నయన సమితిఁ
బరగు నిన్ను ననంత రూపధరుఁ గాఁగ
నంతటను జూచుచున్నాఁడనయ్య నేను
విశ్వనాయక! నిరవద్య! విశ్వరూప!
ఆదిమధ్యాంత దశలు నీకరయఁ జాల
గదయుఁ జక్రంబు బట్టి మౌళిదలఁ దాల్చి
విపుల తేజోండమై వెల్గువిరియు సుప్ర
కాశ మహిమలు జూడశక్యములు గాక
ప్రజ్వలచ్చండ మార్తాండ వహ్నులట్లు
రోచమానుండవగు నిన్ను జూచుచుంటి.
పరమసంవేద్యమగు పరబ్రహ్మమీవు;
అఖిలవిశ్వంబునకు నాశ్రయంబవీవు;
శాశ్వతుఁడవగు ధర్మరక్షకుడవీవుఁ
బ్రాక్తనుఁడవును మఱియు నవ్యయుడవీవు;
ఆదిమధ్యాంతహీనుననంతవీర్యు
ననృతతిగ్మాంశు నేత్రు ననంత బాహు
నుజ్జ్వలహుతాశవదను మహోగ్ర తేజ
మున జగంబెల్లఁ బ్రజ్వలింప నొనరించు
నిను గనుంగొనుచుంటి క్షోణీనభోంత
రమున దిక్కులనెల్ల సాంద్రతరభంగి
నీవొకండవ వ్యాపించి నెగడియుంటి
వట్టి యుగ్రాద్భుతమగు నీయాకృతిఁ గని
తలఁకుచుండెను ముజ్జగంబులు మహాత్మ!
దేవసంఘంబు నిన్ను జొత్తెంచు చనిరి!
అడలి కొందఱు సాంజలులై మహర్షు
మానవులు సిద్ధులు స్వస్తివాచనికులగుచు
సుస్తవంబుల నిన్ను బ్రస్తుతియొనర్తు

ద్వాదశాదిత్య రేకాదశాదిరుద్రు
లష్టవసువులు నిర్వురౌ నశ్వినులును
పితరులు మరుద్గణంబును విశ్వదేవ
తలును గంధర్వ సిద్ధ సాధ్యులును యక్ష
రాక్షసులు నిన్ను గాంతు రబ్బంబుతోడ.
బహువదన నేత్రయుక్తంబు బహుభుజోరు
పాదము బహూదరంబును బహుళదంష్ట్ర
మైన నీయుగ్రరూపంబు నమరఁ గాంచి
జగములు వడంకె నేనును జడియుచుంటిఁ
బెక్కురంగుల మిన్నంటి వెల్గుచుండి
తెరచునోళ్లను వెడఁద లౌ దీప్తనేత్ర
ములును గలనిన్ను గన్గొనఁ గలఁగె మనసు
ధైర్యమాగదు శాంతి చిత్తమున నిలదు
వికలదంష్ట్రాకరాళముల్ విలయకాల
వహ్ని సన్నిభములగు నీవదనములను
గాంచి దిగ్భ్రాంతి నంటి సుఖంబు లేదు;
గావుమన్న సురేశ! జగన్నివాస!
ఆజిధృతరాష్ట్రసుతులు, సమస్తభూమి
ధవులు, గంగాసుతుండు, రాధాసుతుండు,
ద్రోణుడును, మన సర్వ యోధులునుఁ గూడ
నుగ్రదంష్ట్రాకరాళమై యొప్పు నీదు
వదనములఁ జొచ్చుచుండ్రి సత్వరము గాఁగఁ
దవిలి దంతాంతరములఁ గొందఱు విభిన్న
శీర్షులై కానఁబడుచుండ్రి చిత్రమొప్ప.
బహునదీజల వేగము ల్వారిరాశి
కభిముఖంబుగఁ బ్రవహించునట్టులీ నృ
పాలవీరులు మిగుల జాజ్వల్యమాన
ములగు నీదు మొగంబుల నలఘు వేగ
మొప్ప జొచ్చుచునుండ్రి రత్యుగ్ర దీప్తి.
వెలుఁగు నగ్నిని వేగ శలభసమితి
యాత్మనాశంబుకై చొచ్చునట్లు నీమొ
గంబులను గూడ నధిక వేగంబుతోడ
నాత్మనాశంబుకై చొత్తురయ్య వీరు
ప్రజ్వలించుచునుండు వక్త్రములచేత
నఖిలజగముల గబళించి యాస్వదించు

చుంటివీలోకమెల్ల నీయుగ్రతేజ
మావరించుచు సంతాప మడరఁజేసె
నిట్టిభీకరమూర్తి నీవెవరవోయి
యింగఁబల్కుము దేవేశ! మ్రొక్కువాఁడ
దయఁ గనుంగొను మాద్యుండ వయిననిన్ను
దెలియ నెంచెద నీప్రవృత్తిని దెలుంగ.

వ. అంత శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

కనకజగముల సమయించు కాలమేను
భువన సంహారమునకిప్డు బూనియుంటి
వైరిసేనలలోఁగల వీరులెల్ల
నుండఁజాలరు నీవు లేకున్ననైన
గాన లేలెమ్ము రిపులఁ జక్కాడి కీర్తి
నందుము సమృద్ధమైన రాజ్యంబుఁగొనుము
ముందె వీరలు నాచేతఁ బొలిసిరిప్డు
తనయ నీవు నిమిత్త మాత్రంబ వగుము.
ద్రోణుడును, భీష్ముడు, జయద్రథుండుఁ, గర్ణుఁ
డాదినే ద్రుంచినట్టి యోధాగ్రణులను
చంపు సమరంబొనర్పు సంశయముఁ గనకు
కలనరిపువీరుల జయింపగలవు నమ్ము;
అనుచు శ్రీహరిపల్క బృథాత్మజుండు
వినినంతను గేలుదోయిని మోడ్చి
మ్రొక్కి సాధ్వస గద్గదంబు దలిర్ప
నమ్రుడై పల్కె నిట్లు జనార్దనునకు.

వ. అర్జునుం డిట్లనియె.

శ్రీవరా! నిన్ను బొగడి యశేషజగము
హృష్టహర్షానురాగముల్ బొందెననఁగ
సురరిపులు భీతిదిక్కులఁ బఱచిరనఁగ
సిద్ధగణము ప్రణామముల్ జేసెననఁగ
తగ్గమగుజుమ్ము దేవ! మహాత్మ! జలజ
భవునకును గూడ నాదిహేతువగునీకు
నేల మ్రొక్కరనంత! దేవేశ! భువన
గర్భ! సదసత్పరుండ వక్షరుడవీవు;
మొదలిదేవుడవు; పురాణ పూరుషుఁడవు;
భువనములకెల్ల నాధారభూతుడవును,
అఖిల వేత్తవు నీవు వేద్యమయినట్టి
పరమధామంబవీవు విశ్వంబునెల్ల
నరయ వ్యాపించియుంటి వనంతరూప!
వాయువు, యముండు, వహ్నియు, వరుణుఁడబ్జు
డబ్జగర్భుండు వారికి నాదివీవ
వేయివందనములు నీకు విశ్వవంద్య!
మగుడమగుడ నమస్కరింతుఁ గదనీకు,
నెదుట మ్రొక్కెద వెనుక మ్రొక్కెదను నీకు
సర్వదిక్కుల మ్రొక్కెద సర్వరూప!
అమితవీర్యమనంత విక్రమము గల్గి
సర్వగుడవౌటచే సర్వశబ్దమబ్బె
నిట్టి నిను నేను సఖునిగ నెంచి నీదు
మహిమ నెఱుఁగక కూర్మినో! మాంద్యమునో
ఓయికృష్ణ! యోయాదవ! యో వయస్య!
యనుచు నేఁ బల్కినదియు, నాహారశయన
విహారణాసన వేళల వేడ్కమదిని
నలరఁ బ్రత్యక్షమందో? పరోక్షమందో?
కోడిగమునకు నిను దూలలాడినదియు,
నేర మెన్నక నన్ను మన్నింపుమయ్య!
ఈ చరాచరజగమున కీవుతండ్రి;
వుత్తమగురుండవీవు పూజ్యుండవీవు:
నీకుఁ దుల్యుండె లేడన నిన్ను మించు
ఘనుఁడు గల్గునె? మూడు లోకంబులందు
అనుపమానప్రభావ! సాష్టాంగనతులు
సల్పి నతిపాత్రులోక శిక్షకుని నిన్ను
వాకిమీఁదఁ బ్రసన్నుని జేసికొందు
తండ్రి తనయునిబోలె, మిత్రంబు హితునిఁ
బోలె, గాంతుడు ప్రియురాలిఁబోలె, నీవు
నన్ను సైరింపఁదగుదువో నళిననాభ!
మునుపెన్నఁడుఁ గనని యీ విశ్వరూప
మును గనుంగొని హర్షించితిని మదీయ
మనము భయవిహ్వలంబయ్యె ననఘ! తొంటి
రూపమును నాకు దయతోడ; జూపుమయ్య!
అఖిల నిర్జరనాథ! బ్రహ్మాండగర్భ!
వితతబాహుసహస్ర! యో విశ్వరూప

గదను గంగేలఁ బూని చక్రంబు దాల్చి
ముకుటము ధరించి నలుభుజంబులఁ జెలంగు
తొంటి నీ రూపమును జూడ నుంటి నేను.
దాని ధరియింపుమయ్య! యుదారమహిమ.

వ. శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె

అర్జునా! సుప్రసన్నుండ నైన నేను
అధిక తేజోమయంబు ననంతమాద్య
మును బరుం డెవ్వఁడును మున్ను గననియట్టి
విశ్వరూపంబు నేను జూపితిని నీకు.
దానతపములనైన, వేదములనైన,
సత్క్రియలనైన, శతుల యజ్ఞములనైన
నధ్యయనములనైన నియ్యవని నన్ను
నీవుగాక మఱొక్కరుం డెవ్వఁడైన
రూఢి దర్శింపఁగలఁడె కురుప్రవీర!
ఘోరమగు నిట్టి నాదు నాకారమిపుడు
గని భయంబును మోహంబుఁ గాంచఁబోకు
తొలఁగి భీతిని బ్రీతచిత్తుండవగుచు
మత్స్వరూపంబు లెస్సగ మరలఁ గనుము.

వ. సంజయుం డిట్లనియె.

అనుచు వసుదేవనందనుం డర్జునునకుఁ
బలికి నిజరూపమును గాన బఱచె మరల
సౌమ్య రమ్యాకృతి వహించి చకితహృదయుఁ
డైన యాతని నోదార్చె నా ఘనుండు.

వ. అర్జునుం డిట్లనియె.

ఓ జనార్దన! శాంతమై యొప్పునట్టి
నీదు మానుషరూపంబు నెమ్మిగాంచి
స్వస్థచిత్తుండనైయుంటి బ్రకృతిఁగంటి
నిప్పుడిప్పుడె చైతన్య మేగుదెంచె.

వ. శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

చూడశక్యంబుగాని యీ చొప్పుతోడ
నీవు జూచిన నారూప మెల్లవేళ
దేవతలుఁ గూడ గన్గొన దివురుచుంద్రు
తపము చేనైన మఱియు వేదములనైనఁ,
త్యాగములనైన, యాగసంతతులనైన

నీవు గాంచినభంగి నన్నెవ్వరైనఁ
గనఁగఁ గన్గొననెంతె శక్యంబు గాదు.
పరమ మెఱుంగని కేవల భక్తిచేత
నిట్టిరూపంబు గల్గిన యేమతిత్వ
తలఁ దెలియంగఁ గనఁగ మోక్షమునఁ జొరఁగ
శక్యమవగుదు భరతవంశప్రదీప!
నా నిమిత్తంబు కర్మ లొనర్చువాఁడు,
అలముని గనన్ను మదిలోనఁ దలఁచువాఁడు,
బంధుమిత్రాది రతి నెడఁ బాయువాఁడు,
ప్రేమ మీఱఁగ నన్ను సేవించువాఁడు
ప్రాణితతియందు వైరంబుఁ బాయువాఁడు,
అంతమున నన్ను జెందుఁ బార్థ! కిరీటి!

ద్వాదశోఽధ్యాయము.

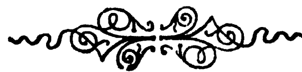
వ. అర్జునుం డిట్లనియె.

ఉక్తరీతిని యోగసంయుక్తులగుచు
విబుధు లెవ్వరు నన్ను సేవించుచుండ్రు
రవ్యరక్షరతత్త్వంబు నెఱుఁగుచుండ్రు
వారిలోపల యోగవిద్వర్యు లెవరు?

వ. శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

భావ మెవ్వారు నాయందు బదిలపఱచి
నిస్తులాస్తిక్యబుద్ధితో నిత్యయుక్తు
లగుచు ననుఁ గొల్చుచుందురయ్యానఘులవని
మహితయోగులటంచు నా మతము సుమ్ము.
ఇంద్రియంబుల నరికట్టి యెల్లయెడల
దుల్యమతులై యచింత్యంబు, ధ్రువ, మచలము,
సర్వగతమును, బ్రకృతినిష్ఠంబు, మఱియు
నక్షరావ్యక్త, మనిరూప్యమైన బ్రహ్మ
మఖిలభూత హితాత్ములై యంతరంగ
ములను ధ్యానించువారును బొందఁగలరు
గాని యవ్యక్తసక్తాత్ములైనవారి
కధిక కష్టంబు ప్రాణుల కక్షరాత్మ
గతి బహుక్లేశమునఁ గాని గలుగఁబోదు
సర్వకర్మల నాయందు సన్న్యసించి
నన్నె గతిగా దలంచి యనన్యయోగ

నియతి మీఁదఁ గ నన్ను ధ్యానించి సేవ
సల్పువారల, మృత్యు సంసారవార్ధి
నుంచి యతిశీఘ్రముగ నుద్ధరించువాఁడ
గాన నో పార్థ! నాయందె మానసంబు
నిల్పు నాయందె బుద్ధిని నెలవుకొల్పు
మింక నిస్సంశయముగ నన్నె నయఁగలవు
మనసు నాయందు దృఢముగ నునుప నీకుఁ
బాటవము చాలకున్న నభ్యాసయోగ
కలన చేనైన నను జెందఁదలఁపుమయ్య!
అట్టి యభ్యాసమున లేశమైన నీకు
బటిమ లేకున్న మత్కర్మ పరుఁడవగుము
నా నిమిత్తంబు కర్మలొనర్చియైన
మోక్షసిద్ధిని గ్రమమునఁ బొందగలవు.
అందులకు నసమర్థుండవైతి వేని
నియతమతివౌచు నుద్యోగ నిరతిఁబూని
యఖిలకర్మఫలత్యాగ మాచరింపు
జ్ఞానమభ్యాసమునకన్న ఘనము సుమ్ము
ధ్యాన మా జ్ఞానమునకన్న నధికతరము
ధ్యానమునకుఁ గ్రియాఫలత్యాగ మధిక
మట్టి త్యాగమువలన నొప్పారు శాంతి.
అఖిలభూత సఖుండు దయారతుండు
హితుఁడ హంకార మమకారహీనమతియు
సమసుఖక్లేశుఁడును క్షమాపరుండు
నిత్యతుష్టుండు యోగి సునిశ్చయుండు
యతమనస్కుఁడు మత్సమర్పిత మతియును
నెవ్వఁడా భక్తవరుఁడు నాహితుఁడు సుమ్ము.
ఎవనివల్ల జగంబు భీతివడకుండు
జగమువల్ల నెవండు తా జడియకుండుఁ
బ్రీతియు, నసూయ, భయము, నుద్వేగ మెవఁడు
విడుచునాతండు నాకు నిష్టుఁడగువాఁడు.
దక్షుఁ, డనపేక్షుఁడును, విగతవ్యథుండుఁ,
బక్షపాతవిహీనుండుఁ బావనుండు,
దలఁచి సంకల్పచయము మద్భక్తుఁడెవ్వఁ
డతఁడు నాకు గడుం బ్రియుఁడయ్య పార్థ!
సంతసము లేక యొందు ద్వేషంబు లేక
యొందుదమి లేక, దుఃఖమొక్కింత లేక,
శుభము నశుభంబు విడి భక్తిశోభితుఁడగు
నెవ్వఁడాతండు గడు నాకు నిష్టతముఁడు.
వైరిమిత్రులయెడఁ దుల్యభావరతుఁడు,
అరయ మానావమానంబులందు సముఁడు,
మొనయు శీతోష్ణ సుఖదుఃఖములసముండు,
త్యక్తసంగుండు దుల్యనిందాస్తవుండు,
మౌనియును నల్పసంతుష్ట మానసుండు,
నిలయరహితుండు, స్థిరబుద్ధివిలసితుండు,
భక్తిరతుఁ డెవ్వఁ డతఁడు నాపరమహితుఁడు,
ఎవరు శ్రద్ధాళువులును మదేకరతులు,
భక్తులును నౌచు నాచేత నుక్తమైన
విపులధర్మామృతంబు సేవించుచుండు
రట్టివారలు నాకు నత్యంతహితులు.

నాట్యరంగములు.

—————:o:—————

ప్రాచీనచరిత్ర.

(చెరువు వెంకట సుబ్రహ్మణ్యముగారు.)

—————

నృత్య, గీత, సంభాషణములు, నాటకమునకు త్రివిధాంగములు. పైయంగములు మనభావముల నెట్లాకర్షించునో యట్లే మనకవి సంతసమునుగూర్చును. సుఖప్రదమును జ్ఞానదాయకమునగు సంభాషణావశ్యకతలోకవిదితము. నాటక ఖేలనము నందది ముఖ్యావసరము. నృత్యమును త్రోసివేయుటకువీలులేదు. నృత్యసంకీర్తనము లనేకుల హృదయములను పరవశత్వ మొనర్చును. చైతన్యుని భక్తిపరవశత్వమగు నృత్యమునేక భక్తులతన్మయత్వ మొనర్చినట్లు వైష్ణవగ్రంథముల యందు వ్రాయబడినది. వారిలో ప్రౌఢానందు డగ్రగణ్యుడు.

కఠోరతపంబొనర్చు విశ్వామిత్రుడొకనాడు మేనకనృత్యముచేతనే వివశుడయ్యెను. నృత్యమట్టి ప్రధానాంగమగుటచేతనే నృత్ ధాతువనుండి నట, నాటక నాట్యశబ్దములు కల్పింపబడెను. నృత్ అనగానృత్యము అవివృత్యమిళితములైన దృశ్యములు. ప్రజా హృదయముల నాకర్షించుటచేతనే కల్పింపబడినవి. నాట్యకళపై ప్రామాణికులగు, పిచ్చల్, లేఖర్, డొన్నాల్డ్సన్ మున్నగు మహాశయులు కూడ నాట్యగీతము పారవశ్యమున పాడుతెందనాల పాటలనుండియే పుట్టినదని చెప్పుచున్నారు.

నాట్యశాస్త్రమున కీర్తనలప్రభావము కూడ మోసుగాగలదు. సామగానము దేవతలగూడ నాకర్షించెను. లవకుశుల రామాయణగానము తపోవనమందలి పర్వత వృక్షములయందు ప్రతిధ్వనించెను.

శ్రీకృష్ణుని మధురమురళీ రవముచే, యమునాతరంగిణి తన ప్రవాహమును మార్చుకొనెను. తల్లులు కీర్తనలచే శమదుఃఖములను మరచుదురు.

* కీర్తనలే దేశభక్తుల హృదయకుహరములందున్న స్వాతంత్ర్యాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి రణరంగమున మృత్యువునెదుర్కొన జేసినది. నిజముగా కీర్తనలు దృశ్యమునకట్టి ముఖ్యాంగములుగ పరిగణింపబడుటచేతనే భరత శబ్దమునకీయర్థము చెప్పబడుచున్నది. నాట్యకళా పితామహుడు భరతమునియే!

భరతమనగా 'భ=ర=త' యనుమూడు శబ్దములిందుగలవు. 'భ, అనగా భావము.

ర, అనగా రాగము. త, అనగా తాళమనియు నర్థము.

ఈనాటికిగూడ గుజరాతునందు సంగీతవిద్వాంసుని భరతశబ్దముచే సంబోధించుచున్నారు. పైమూడు శబ్దములు హైందవ నాట్యకళాప్రావీణ్యత యెట్లు గాంచిపోయినది దెలిసికొనుట కానందముగ నుండును.

రంగస్థలి నాట్యకళయు నాదినుండియు భారతవర్షమునకుగలవు. భారత మన్యదేశములనుండివాని నెరువు దెచ్చుకొన నవసరము లేదు.

కొంతమందికిది కల్పితకధగా నుండవచ్చును. కానియది యేసత్యము. గ్రీసుదేశమువలె హిందూదేశముగూడ స్వతంత్రకళను గలిగియుండినట్లు నేనిచట రూఢీ బరిచెదను. నేనువ్రాయునదిసత్యమని జూపుటకు నాటకకళాధురీణులగు పాశ్చాత్త్యుల గ్రంధములనుండి నిటకొన్ని నుదహరించెదను. డాక్టరు ష్రీంకర్ హైందవ నాట్యకళ గ్రీకు దానివలె సర్వస్వతంత్రి మైనదనిదెల్పెను. మేక్డనాల్డు గూడ భారతవర్షపు నాట్యకళపాశ్చాత్యప్రభావము లేకయే వృద్ధియయ్యెనని వ్రాక్రుచ్చెను.

కలకత్తాలోని సంస్కృత కళాశాలకుజెందిన హెచ్ - హెచ్ - విల్సన్ దొరగారుతన 'హైందవనాట్యరంగమను' గ్రంధమునందు భారతీయుల నాటకములుకొన్ని లోపభూయిష్టములుగానున్నను యవిపాశ్చాత్యప్రభా కలుషితములుగాక స్వాతంత్రములై విలసిల్లుచున్నవని వ్రాసి యుండెను. యన్సైక్లో పీడియా బ్రిటానికా యందు వార్డుగారు భారత నాటకాభివృద్ధి కాలమున గ్రీసునాట్య ప్రభావ మారుతము హైందవ నాటకములపై ప్రసరించెనని జెప్పుటకుతగిన ప్రామాణ్యములు లేవని దెల్పుచున్నారు.

ఇకనాసిద్ధాంతములను మూడువిధముల విభజించెదను.

౧. హైందవులు పవిత్రములని భావించు సాంప్రదాయ సిద్ధములై నట్టియు క్రమానుగతములై నట్టియు, పురాణగాధలును, దైవసంబంధములై తరతరములనుండి ప్రశక్తితో గలచరిత్రియును తదితర హైందవ విషయమువలె అదినిజమేయని జెప్పుటకాధారమై యుండుట.

౨. వివిధ శతాబ్దములందలి వివిధకాలముల గ్రంధములనుండి సేకరించిన ప్రమాణములు.

౩. పురాతనవస్తుశాస్త్రములు.

ఈమూటిలో రెండవది ముఖ్యము. దానిచరిత్ర వేదకాలమునాటి నుండియు ప్రారంభించుచున్నది. మూడవది గూడ మనలను క్రీస్తునకు పూర్వము ౬వశతాబ్దము వరకుదీసికొని పోవును.

౧వ నిదర్శనము.

నాట్య శాస్త్రము దేవలోకమున నుత్పత్తి యయ్యెననియు మహాదేవు డేదానిసృష్టికర్తయనియు, జెప్పబడుచున్నది. గ్రుహ శిల్పమునందు శివుడు నటరాజుగా చిత్రింపబడెను.

సంగీతవిద్యయందు నందికేశ్వరుడు సుప్రసిద్ధనటకుడుగను, ఆదినటకుడుగను వర్ణింపబడెను బ్రహ్మదేవుడు శివుని యొద్దకళను నేర్చుకొని అయిదవ వేదమనబడు గాంధర్వ వేదము

లేక వేదగాంధర్వమును తయారు జేసెను. దీనినే నాట్యవేదమని గూడ బిలుతురు. దీనికిగానమే ముఖ్యాంగము. దీనిని బూర్తి జేయుట కాయన ఋగ్వేదమునుండి వాచన విధానములను సామవేదము నుండి గానమును, యజుర్వేదాధర్వణ వేదములనుండి అనుకరణ భావములను గైకొనెను. దేవతల వినోదార్థ మీవేదము సృష్టింప బడెను. దేవత లసురులతో యుద్ధముజేసి యలసియున్న సమయమున వారికుత్సాహ మిచ్చుటకది యుద్దేశింపబడి వ్రాయబడినది. భరతముని యాకళయందు తరిఫీతు జేయబడెను. దేవతాజయము పిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు శిష్యుడైన భరతునితో నిట్లనెను. ఓభరతా! "దేవేంద్రుని విజయధ్వజ స్థాపనా దినము త్వరలో రాగలందులకు నాసమయమునకీ నాటకచక్రము వెలిబుచ్చుము" కావున దేవసభయందు నింద్రుని విజయ ధ్వజము లేవనెత్తిన సమయమునకు భరతుడు "అమృతమంథన సమవాకారము నొకటి తయారు జేసెను" దేవతాపతి ప్రీతుడైన దేవేంద్రాది సమ్ముఖమున నాప్రకరణము ప్రదర్శింపబడెను. నాట్యరంగము భగవదంశ సంభూతుడగు విశ్వకర్మచే నిర్మింపబడెను. ఉత్సవములందును, పార్వతీవివాహ సందర్భములందును నాటకము ప్రదర్శింపబడెను. గిరిరాజగు హేమవంతుని మందిరమున భరతునిచే వ్రాయబడిన త్రిపుర దాహమను నాటిక ప్రదర్శింప బడెను మానవలోకమున నాటకము లీతీరున ఉత్పన్నమైనవి. పెండ్లి కుమారుడుగానున్న మహాదేవుడా దృశ్యమునుజూచెను. తనచే సృష్టింపబడిన యాకళ యింతవర కెట్లభివృద్ధిగాంచెనో కన్నులార జూచి పరీక్షించుకొనుట కాయనకు మంచి సమయము చిక్కెను.

నాట్యమందు లేక పోవుటచే నాటకస్వారస్యము సంపూర్ణత నొందలేదని యుచటనే యాయన ప్రథమమున దెలిసికొనినది. అచటనే తనశిష్యుడగు తాండుని దానియందు ప్రేమపూర్వక నృత్యముల సందర్భమును సారముగ నేర్పుమని యాజ్ఞాపించెను. ఆ వైఖరులన్నియు పీందరిబంధములని బిలువబడుచున్నవి

ఈతీరున నృత్యములు దృశ్యములందు కర్మాంగముగ చేర్చబడినవి. వసంతఋతువందు క్షేత్రములలో నింద్రధ్వజము నెత్తి ప్రజలు వినోదముల జేసికొను యాచారముండెడిది.

ఆంధ్రదేశమునగూడ వసంతాగమమున జనులు మేపోలను నుత్సవమును జరుపుచుందురు.

హిందూదేశమునకు శకుంతలాతనయుడగు భరతుడు రాజ్యమేలి తన పేరట భరతవర్షము నామముంచుటకు బూర్వమిది జంబూద్వీపమని వ్యవహరింప బడుచుండెడిది.

జంబూద్వీపమున నాట్యకళను నింద్రునిజయించిన నహుషుడనురాజు ప్రవేశపెట్టెను భరతమునికిష్టములేకున్నను దిగ్విజయ మొందిన [illegible] మహారాజ్యమున కాయన వెళ్లుటకు బలవంతపెట్టబడెను. అప్పుడాయన తనశిష్యులగు కోహల శాండిల్యధూర్తిల [illegible] జ్ఞానసకల సామంతరాజ పరివృతుడైన ఆనహుష చక్రవర్తి మందిరమున తనకళను ప్రదర్శించెను.

అనటకులలో కొంద రచటిస్త్రీల యందు బద్ధానురాగులై సంసారజీవనముల గడపి సంతాన వంతులైనట్లు చెప్పబడుచున్నది. ఈసంతానము ప్రత్యేకముగా నలుకవంశము పరిగణింపబడెను. నృత్యసంకీర్తనములే వారి వృత్తి. భగవదుత్స వాదులందు నాట్యములు సల్పుటకు వారాహ్వానింప బడెడివారలు. ఈవంశమునకు జెందినవారలు నేటికిజగన్నాథము, కామరూప మున్నగు పవిత్రస్థలములందు గనబడుచున్నారు.

పైయాచారమును బట్టి భరతముని నాటకములకును నాట్యశాస్త్రములకును కృతికర్తయని విశదమగుచున్నది. తరువాత కాలపు కవుల విషయమున గొమగ్రంథములందు పేర్కొనుటచే భరతమునియే నాటకకళా పితామహుడని సూచియగుచున్నది.

క్రీస్తుతరువాత తొమ్మిదియవ శతాబ్దమున అభినవగుప్తాచార్యుడు నాట్యశాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యనువ్రాసెను. దానిపేరు భరత నాట్యవేదవివృతి. గుప్తాచార్యుడు దానియందు భరతమునియే నాట్యశాస్త్ర ఋతయని వ్రాసియుండెను. ఈగ్రంథము రంగస్థలి నాట్యకళలపై కొంత విషయ సంపదనొసగుచున్నది. కాళిదాసుని విక్రమోర్వశీయమునందును భవభూతియొక్క ఉత్తరరామ చరిత్రమందును, భరతుని నామము చెప్పబడెను. కాళిదాసాతనిని నాటకకర్తయనియు సర్వాతియనియు వర్ణించెను. భవభూతి భరతమునిని తౌర్యత్రిక సూత్రధారునిగ చిత్రించెను. మరియొకకవి భరతముని వాల్మీకి మహా ఋషికి సమకాలీకుడని వ్రాసియుండెను.

ప్రథమనాటక ప్రదర్శనమైన వెనుక నటకులందరు భరతపుత్రులుగా వర్ణింపబడిరి.

కోకిలాకాకము.

(చిర్రావూరి కామేశ్వరరావుగారు.)

ప్రథమ వీచిక.

ఒకపెద్దమేడలో నొకమహారాజు,
భోగభాగ్యంబుల నోలలాడుచును,
ప్రజలపాలిఁటి కన్నతండ్రియై వెలసి,
రామరాజ్యము వోలె ధరణిఁ బాలించె.

గుణరూపవృత్తంబుల నుపమానములు,
కడుమనోహరములై హృదయంబుద నుప,
నారాజుకూతురు లావణ్యతిలక,
తల్లిదండ్రుల ప్రేమ సౌభాగ్యఫలము,
సకలవిద్యలయందు శారదాదేవి,
యలరారె తనపేరు జగమెల్లనిండ.

ఒకనాఁడు కాఱుచీఁకటిరాత్రియందు
పట్టమహాదేవి మైఁబాసిపోయె,
ఆమహారాజు దుఃఖాయత్తుఁడగుచు,
అన్నపానంబుల కతిదూరమగుచు,
మంత్రులనాప్తుల సరివారివినక,
నానాటికిని చాలకృశియింపఁదొడఁగె!

ఒకనాటి నడిరేయి వసుమతీవిభుఁడు,
గాలిమేడకుఁబోయి, యేకాకియగుచు,
తనమనోహరిఁగూర్చి తలవంచి తలఁచి,
హా! యని కనుమోడ్చి, నిట్టూర్పు బుచ్చి,
"నాప్రేమలత రెండు తునుకలై పోయె!
నామనంబున నంధకారంబు గ్రమ్మె!
నాజీవితాశయు మఱుఁగంటె నకట!
నాకు వేఱొకయాశగలదె యీభువిని?"

అనిబాష్పపూరంబునించి కన్గొనల,
పెదవులు బెదరంగ చాలశోకించె!

ముద్దునడకలొల్క గాటంపువలపు,
నిలువెల్ల గప్పిన చీరక్రొంజెలువ
కనువిందు గొలుపంగ, నగుదెంచి యొకతె,
రాజేంద్రు పదములఁ బడియేడ్చె మిగుల!

ఆమెయెవ్వతో? యందువచ్చె నేమిటికో,
యామెయేడ్పునకు హేతువేమియో యనుచు?
ధరణీతలేంద్రుండు తెలియంగలేక,
విస్మయాకలితుఁడై యామెతో ననియె;
"ఇదియేమి? నీకెవ్వరేమి చేసితిరి?
దుర్మార్గు లెవరైన భంగపెట్టితిరో?
నీమనోహరుని నిన్నెడము చేసితిరో?
నీదుఃఖకారణం బెఱిఁగింపు మబల!"

అనగాని యాలతా లలితాంగి, మోము
పైకెత్తి, మెల్లగా వదలించు ముసుగు,
కన్నీరు చెఱఁగున నద్ది యిట్లనియె?
కంపించు స్వరమున మాధుర్యమొలుక,
"ఓమహీతలనాథ! నేదీనురాల!
విధివ్రాలు నాయందుఁ బ్రతికూలమయ్యె
నామనఃపతి, నన్నుఁ బ్రేమించువాఁడు,
హా! జీవితేశ్వరా!— హా! ప్రాణనాథ!
నినుబాసి నిమిషంబు నేనుండఁగలనే?
నన్నిందు విడనాడి యెందేగినావు?

పెల్లుబ్బు శోకంబు నాపంగలేక,
యావిషాదిని వేడి కన్నీరు విడచె!
జననాథు డడగంటఁ గనికారమొలుక,
సుకుమార హృదయంబు తరలింపఁ బలికె

"లలనామణీ! ఇంతవలవంతయేల?
నీనాథుఁ డేమయ్యె? ధైర్యంబుబూని,
యోజఁగింపు మాద్యంతముగ నీవిధంబు,
నాకు దోఁచిన మేలు నీకొనర్చెదను!"

అనిపల్క నోకియింతతాళి యాయువతి
పలికె నాతనితోడ జెలువంపు ఫణితి!—
"ప్రజలపాలిటి జీవరత్నమా! వినుము,
కరుణాసముద్రుండై ప్రజఁజూచువాఁడు,
కలనైన రోషభీషణ లేనివాఁడు,
నాప్రేమదేవుఁడు, నామనోహరుఁడు,
జగతిలోఁ బల [illegible] నంగరాఁడు!—
కటకటా! నాకర్మగతి యిట్టులుండె

అనిపల్కి యాక్రోశ మొనరించి, మఱల
తననాథుగుణ వర్ణనము సేయఁదొడఁగె,
ఆరాజచంద్రుండు దనసతీమణిని,
కన్నీటి వెల్లువ నిలువెల్ల దడుప,
కౌఁగయాడికొఁ యిది, కనికారమొదవ,—

"అగుఁగంతి నాయింటి మణిదీపకళిక!
నావంటి నిర్భాగ్యునకు నెట్టులబ్బు?
కటకటా! నాకర్మగతి యిట్టులుండె!"

ఈసనానుభూతిపై కొనఁ గొంతసేపు
వారలిరువురు మోములు వాల్చిరపుడు,
తొలికోడి కూసెను. తెలివాఱెఁ బూర్వ!
ఆయుషఃకాలంబు కడుపవిత్రంబు!

నరనాథుడాయింతి ముసుగెత్తి చూచి,
యసమాన సౌందర్యమున ముగ్ధుఁడయ్యె,
కొన్నాళ్లకీతఁడా వాతి యాపెత్తిరాజు
ఆమెను శాస్త్రోక్తముగ బెండ్లియాడె!

పదనికి దగువస్త్రభూషణంబులను
దాల్చి యానరనాథు క్రొత్తపెండ్లాము,
నాకర్లు చాకర్లు మ్రొక్కుచేతులతో
పనులెల్ల దీర్పంగ, నధికారమూని,
గద్దెపైఁ దననాథునొక బొమ్మచేసి,
ప్రళయాంతకంబనఁ బ్రజనేలదొడఁగె!

ఆదినంబులయందు రాపత్నికడకు,
తొల్లింటి దాంపత్య ఫలరూపమైన,
ముద్దుకూతురు భైరవి యనెడు యువతి,
యరుదెంచి తనవచోవిభవంబు మెఱయ,
రాజేంద్రు నఱచేత నిమిడించుకొనియె!

తల్లియుఁగూఁతురు చాకచక్యమున
లావణ్యతిలకపై లేనినేరములు
మోపి నమ్మించి రా యంధనృపుని!
కాని, లావణ్యతిలక మానసమున,
పరమేశు ధ్యాపించి, కడుధైర్యమూని,
ఏనాఁటికైన జీవనయాత్రయందు,
సంతోష మొదవదా, యనియాశనుండె!

ఒకనాడు రాపత్ని ధరణీశుతోడ,
నేకాంతమునఁ జాలసేపు మాట్లాడి,
చూపుల మోహనమంత్రంబు జదివి,
పదపడి పల్కెడ కలరవంబెసఁగ.

"ఓనాథ! మనకూతు లసమానరూప
విభవంబుగలవారు, జవరాండ్రుసుమ్ము!
పెద్దది భైరవి, తగువానికిచ్చి,
పెండ్లిసేయఁగ కాలమాసన్నమయ్యె!"

అనవుడు రాజేంద్రుఁడామెతో ననియె,
ఒక్కింత మోహించి, తలయూచి, వంచి,
"ఓమనోహరణి! నిజముజెప్పితివి?
నేఁగూడ యట్టులే తలపోయుచుంటి!"

తెప్పుబంపెద పరిణయ ఘోషణంబు?
దిక్కులగలరాజులెల్ల మోదింప;
తరువాత శుభస్వయంవర మంటపమున
నవని భైరవిగోరు నతనికిచ్చెదము!”

అనిపల్కి- యామరునాటి వేకువనె
యెల్లదిక్కులకుఁబంచె బ్రాహ్మణోత్తముల.

వారును శుభసమాచారంబు గొనుచు,
సకలరాజస్థాన సందర్శనంబు
జేసి, కానుకలంది, యాశీర్వదించి,
తమరాజధానికి నరుదెంచినారు!

“లావణ్యతిలక యెవ్వని మెచ్చుకొనునో,
ఎవని పున్నముపూవులు పూచెనో కొ-!”
అనిరాజపుత్రులాందోళనంబొంది,
ఒకనినిఁకొకఁడు వేంచేసినారు!
కానియొక్కనికైన భైరవీయువతి,
శుభస్వయంవర మండపాంతరమందు
పూలహారముతో వరాన్వేషణంబు,
సేయనున్న యుదంత మొక్కింతయైన,
కలనైనఁ దెలియదు!- రాపత్నియాజ్ఞ,

శుభముహూర్తమునందుశృంగారవతులు
శుద్ధాంత కాంతా సమూహంబుగొలువ,
వెలలేని రత్నాల సరిగంచు చీర,
ముత్యాలపూవుల ముఱిపెంపు రవిక,
పసిఁడిక్రొంజిగి మెడువారలనగలు
ధరియించి యరుదెంచు భైరవింగాంచి,
భయకంపితాంగులై రాకుమారకులు,

“జగదేక సుందరి లావణ్యతిలక,
అనిలోక మీమెనాకొని యుండెనకట!
కన్నులు లేనట్లు!— మోసపోయితిమి?”
అని మెల్లగా లేచి మునలిరాజునకు
వందనం బొనరించి తమదారిఁ జనిరి!

కాని కుంతలరాజ పుత్రుండునిలిచి
రాజేంద్రుఁ బొడగాంచి, వినయంబుతోడ
కడు మనోహరవచో విభవంబు మెఱయ,
వచియించెను కటాక్షముల స్నేహమొలకఁ

“ఓ రాజ కులదీపకా! ఈమె కేను
తగినవాఁడనుగాను, లావణ్యతిలక
సొనఁ బాలుగలదేమొ చూచిపోయెదను,
ఈపాటిద నాఁజూపవేడుచున్నాను!”

ఆవవు నరాపత్ని కపటంబుతోడ
కుంతలేశుఁగాంచి, కిచిలునవ్వునవ్వి,
“ఓ రాజ కులభూషణ! వేయునేల?
మా భైరవీసుందరికి నీవెతగుదు!
లావణ్యతిలకను జూడంగనీకు
కోర్కెగల్గుటజూడ నాశ్చర్యమాయె!
ఐనకాదననేల నీయభీష్టంబు
పోయిచూచెదుగాక నా వెంటరమ్ము!”

అనిపల్కి నామెతోఁబోయి లోపలికి
కనియెనాతఁడు మూలఁ గూర్చున్నదాని,
మలినవస్త్రముదాల్చి వెలుగొందుదాని,
భూషణంబులులేక సొగసైనదాని
ముక్తకేశినియయ్యు ముగ్ధయైనదాని
నైసర్గ సౌందర్యమునఁ బొల్చుదాని
లావణ్యతిలకను, గుణరత్ననిధిని!

కుంతలేశుఁడు కొంతసేపాగి, కనుల
జిమ్మ ప్రేమాశ్రువులు జాలువాఱంగ,
“ఓ సుందరీమణీ! దుర్వవస్థ గలిగె!
ఈవిన్నదనమేల? నీ దోసమేల?
ఈ స్వయంవరమున కేవేలరావు?”

అనఁ జెలువమోమెత్తి వినయంబుగ మఱి
నిలబడి కరపద్మములు మోడ్చి, పరమ
సుకుమార విమలాంగి, లావణ్యతిలక,
మాధుర్య శుభకంఠమున నిట్లుబలికె

"ఓ దయాపరతండ్రి! నీ వాక్యపాళి,
మృతమనంబునకు సుధాసేచనంబు!
కాలచక్రంబునఁ బరివర్తనంబు
నాశ్చర్యమయ్యును సామాన్యమగును,!"

అనిపల్కి యా మాధురీమూర్తి యతని
ననురాగశృంఖలాబద్ధుగాఁ జేసె!

రాపత్ని యీవింత వృత్తాంతమెల్ల,
దిలకించి పటురోషమునఁ బెంచుకొనుచు,

"ఓ కుంతలాధిపా! చాలనేపాయె!
భోజనానంతరమున నేగుదెంచి,
యీముద్దులాడితో మాటాడవచ్చు!
వన్నెకెక్కిన గాచకాలమందుబుట్టి,
ఈమెతో మాటాడ మనస్సెట్టులొప్పు?
నిలుచున్నపాటున నగ్గయ్యెనాకు!"

అనిమోము చిట్లించుకొని రాజపత్ని
యతనితో పాకశాలకు నేగుదెంచె!

కాలుమబ్బులుదాటి క్రుంగుసూర్యుండు,
పసిడివెల్లువలోన జగమెల్లముంచె!

ఆరాత్రికుంతలాధిపుఁ డేకతమున
నేమేమియో యోజన లుపాయాలగుచు,
నెమ్మనోగతమునఁ బడివెల్లివాఁనువ,
చింతానిమగ్నుఁడై కన్నీరుగించి,

"కనులారనాయింతి నెట్లుగాంచెదను?
మనసారమాటాడు భాగ్యమబ్బునొకో!
నామనోభీష్టంబు తెలుపసమయ
మగునొకో? నన్నామె ప్రేమించునొక్కొ?"

అనినన్మ సచివాగ్రణిం జేరబిలిచి
సుస్నేహభావంబు జెలువొందఁబలికె

"ఓ మిత్రరత్నమా! లావణ్యతిలక,
లలితాంగి మన్మనోసామ్రాజ్యలక్ష్మి;
యింతి చెలువంపు విరిబంతి, లేని
సిరులేల, సొగసేల, ప్రాణంబులేల?"

అని కన్నుగవనిండ బాష్పంబులొలయ,
రాజపుత్రుఁడు చాలదుఃఖించి, మఱల

"సచివాగ్రణీ! చాల మేలుచేసితివి!
నేటి యీకష్టంబు కడతెర్తువేని,
నీమేలు నామది నంకితంబగును!
నీవేగి యీరాత్రి రాపుత్రిగాంచి,
నృపకుమారుడు వియోగాగ్ని గ్రాగుచును,
నీ నామమాత్రంలో ధ్యానించునను!
నీకటాక్షమొకింత యెసమయ్యెనేని,
మరణమేగతియని మదినమ్మెనను!
వీలైన నొకసారి ప్రమదావనమునఁ
గలిసిమాటాడఁ గోరినాఁడనుము!
ఓ నర్మసచివాగ్రణీ! వేగిపోయి,
ఆ మనోహరతోడ మాటాడిరమ్ము!"

అనపుడు సచివుండు కొంతయోజించి,

"విషమ మీకార్యసంఘటన మెట్లగును?
మిత్రకార్యముగాన జాగ్రత్తవలయు!"
అని యావలికిబోయి, లావణ్యతిలక
వసియించుమందిరోపరిభాగమందు
చెక్కడగరమాని కూర్చున్నదాని,
పండువెన్నెల ముంచుకొను సోయగంబు,
పిల్లగాలులమందగమనంబుసొగసు,
మనసారగనుగొంచు వినుతించుదాని,
పరిచారకనుగాంచి, కరమెత్తిబిలిచి,
స్నేహపూర్వకముగా బసిఁడినాణెముల
నంచియొక్కటి యామె చేతిలోబెట్టి
మృదుమందమధుర వాగ్వైభవంబెలయ,

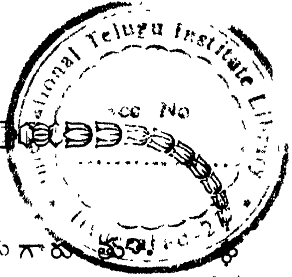
"కలవాణి, కలికి కోకిలవాణి, వినవె!
జలధివలయిత వసుమతీతలవిభుండు,
కుంతలాధిపుడు మీరాపుత్రిగోరి,
వలవంతకప్పళియించి, పటువియోగమును

భరియింపనేరక, మా మాటవినక,
ఆశలువిడనాడి, యేకాకి యగుచు,
కంఠానప్రాణంబు దాల్చియున్నాడు।
నీవేగి రాపుత్త్రితోడ మాటాడి
యొకసారి కరుణించి, యీరాత్రియందు
ప్రమదావనంబున కరుదెంచునటులు
సరదాయముగ సిద్ధమొనరింపుమతివ।"
అనిపల్క యాదాసి కపటంబు జేసి,
"ఓమిత్రుడా। యట్లులే చేయుదాన।
మధ్యరాత్రమునందు కుంతలాధిపుని,
నొంటరిగాని దు గాపుండుమనుము।
అతనికై పరితాపమున రాజపుత్త్రి,
నిమిషంబునకుమారి సగమయ్యెననుము;
సమయంబు ప్రతికూల మగుటయేమయిక
వేయికన్నులుదాల్చి వర్తింపుమనుము"
అనిపల్కి యచ్చోట వాసి వేవేగ
నాగమ్మ లాడిలోపలి కేగనపుడు,
సచివుండు దరహాస వదనంబుతోడ
నరుదెంచి యొమరేగు రాము రాసుతుని
బిగియార కౌగిట సంధించి పలికె:
"ఓసఖా। మనయత్నము ఫలించె నేడు,
నడిరేయి నీవేగి లావణ్యతిలక
వసియించు మందిర ప్రాంతంబునందు
బహుళపుష్పలతా గృహమందు పొంచి,
యా మనోహరి వచ్చునందాక తాళి,
యామెకు ని మనోగత మెల్ల దెలిపి.
జనసమ్మతంబుగా జయము గాంచిరమ్ము।"
అనవుడు రాపుత్త్రుఁ డతిసంతసమున
మెడలోని రత్నాలహారంబు దీసి,
సచివుని కంఠాన నిడి కౌగలించి,
"నీకు ప్రత్యుపకార మేమి సేయుదును!
నాయిలు నిలబెట్టి నన్ను బ్రతికించి
కడుపుణ్యమూర్తి వైతివి, వందనంబు!"
అని కృతజ్ఞతజూపి, మధ్యరాత్త్రిమున
కనుమనోహరలీల పొదరింటికేగి
క్రేళ్లుదాటఁగ కోర్కెలాత్మ నోపలను,
అనిమిషత్వముబూని యతఁడు పొంచుండె"
కొంతసేపటికి ముద్దులమూటవోలె
నొకకన్య యచ్చోటునకు నేగుదెంచి,
"ఓప్రాణనాయకా! జాలంబువలదు,
అమృతంబు విషమౌను నాలస్యమైన
రక్షకభటులెల్ల నిద్రమైమరచి,
ఎచటనెట్లున్న వారట్లులున్నారు.
అనిపల్కి యతనితో నచ్చోటవాసి
చెట్లుసందల జేబులో నుల్లిపోను
బాలభానుడు రత్నముల బంతివోలె
నుదయపర్వత శిరోశిలమునందు బొడచె.

రాజపుత్తుని వెంట గాని రాజపుత్త్రి
యొక చండికాని కేతనమున కేగి,
ద్వారంబునెదుట నాతని వీడుకొల్పి
ముసుగుదించిన మోముతో లోని కేగి,
"ఓభైరవీమాత! జోహారు నీకు
నీదయాలేశంబువలనఁ గల్గితిని
నీపేరుదాల్చి నేనల రాకుదాన,
రాపుత్త్రి వరియింప మదిగోరుదాన
నన్నెట్లు దరిజేర్తువో, రాకురాణి
నీపదంబులె నాకు గతినమ్మినాను"
అనిప్రార్థనము సేయ నామ్మవారు
ఆక్షణంబునఁ బ్రసన్నాత్మయై పలికె
"ఓసుందరీ నీకు భయమేమివలదు
నిశ్చయంబుగ మనోభీష్టమీడేర్తు."
అని రాజపుత్త్రిని దరికి రా బిలచి,
మృదుమంద కలవాక్యముల నిట్టులనియె

"ఆగర్భ శ్రీమంత భూకాంతమౌళి
సౌందర్య జితరతి ప్రణయాధినాథ
నీమనోహారి భైరవీకాంతతోడ,
అకల్పమనురాగముననుండు మధిప"
అనగానె పిడుగులు పడినట్లుదోప,
రాజపుత్త్రికు కర్ణములు మూసికొనుచు,
"ఎంతమోసముగల్గె మిత్త్రద్రోహంబు
పోల్చనైతిని వెఱ్ఱివాడనై పోతి
కటకటా లావణ్యతిలక నింకెట్లు
గనుగొందు నయ్యయో నాకేమిదారి"
అనుకొన్నగవ కెంపువారంగ నేడ్చె
"సచివాగ్రిణీ ఇంతమోసంబుదలచి
ఎంతస్నేహము ప్రదర్శించినావు!
నిజముగానిన్ను నమ్మితి, మోసపోతి
కటకటా! నాపూర్వ పాపమెట్టిదియొ!"
అని నిరంతర బాష్పములుగారనేడ్చె!
అపుడు చండికయాతని సేదదేర్చి
విపులచాతుర్యంబు వెలయ నిట్లనియె"
"ఓ కుంతలాధిపా! ఈ వింత విధము
నీ చెలికాని దోషముగాదు వినుము!
ఆ దాసినీ మిత్త్రుఁడిట్లు బలికి
గుణ గణ భైరవీ కుసుమాంగి కడకు
బోయి వాక్చాతుర్యములరారఁ బలికె.
"ఓ యమ్మ! నీపున్నెముల పంట పండె!
నా పుత్త్రుఁడు నేఁడు లావణ్య తిలక
తో మాటలాడంగ క్రీడావనంబు
సంకేత మొనరించి, నా సహాయంబు
నర్థించి యున్నాఁడు, నీ యిష్టమింక!"
"అనవుడు రత్నాల హారంబు దీసి,
బహుమానము గనొసఁగిరా తనయ
తన తల్లి బలముగా సఖి చెల్లెలను
కారాగృహంబున బాధింపఁ బంపె!

తరువాత భూషణాంబరధారి యగుచు,
తన తల్లి యుపదేశమును బొంది యామె
నీతోడ లావణ్య వలె మాటలాడి
తమాలవృక్ష వితానంబు నీడ
నీయంగుళీ ముద్రివడయంగ గలిగె!
నిజము దాగదు, రాజపుత్త్రుఁడా వినుము
యీ శాల కడగోల సుశ్లోకశీల,
చక్రవర్తి కుమారి, సౌందర్యసీమ,
నా ప్రసాదంబున జననంబు నొందె
నీ వామెను వరించి, యిష్ట భోగముల
నోలలాడుము, మాట జవదాటవలదు!"
అనవుడు కుంతలాధిపుఁ డాత్మలోన
నొచ్చుకొని, "యకటా! పొరపాటు పడితి!
సచివుఁడు గూడ నా వలె మోసపోయె,
గలుగునే నాకింక గత్యంతరంబు?"
అని చండికను గాంచి, మోడ్చిహస్తమ్ము
వినుతించి, పిదప, వచియించెనిట్లు,
"ఓ కాళికా! నన్ను క్షమియింపు మమ్మ!
వేయి జన్మాలకు లావణ్య తిలక,
నా సతిమణే యంచుఁ దలపోయు వాఁడ
నన్నెట్లు జూతువో, భారంబు నీది?"
అనవుడు రోషంబు గదుర నాకాళి
తొగరు నాలుక జూపి, కండ్లెఱ్ఱ జేసి,
పండ్లు పటపట గొరికి ఛీ యటంచు
పిడుగులు పడురీతి బెడిదంపు ఫణితి,
నవియె భైరవిచాల సంతోషమొంద
రాజపుత్త్రుని గుండెలవియంగ నిట్లు
"ఓ రాజపుత్త్రాధమా ! నీచ హృదయ!
నీ కన్నుగవ నెత్తి కెక్కుట జేసి,
నీకు భోగాలంబు వచ్చుట జేసి,
లోకాలు శాసింపగల నన్ను దిర్చి
పలుసాహసంబున బ్రతుక నెంచితివి!

శ్రీరాజా నల్లపరాజు మీర్జా అచ్యుతరామరాజు బహద్దరు గారు.

వీరు పారసీ, హిందీ, సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని కవిత్వము చెప్పగలిగిన చతుర్విధ భాషాకోవిదులు.

నా మాట వినకున్న నీక్షణంబునను
పెక్కు యిక్కట్ల పాల్జేసెదను సుమ్ము!"
అనపుడురా పుత్త్రిడాత్మ దుఃఖించి,
,,ఓయమ్మ! నీవేమిచేయనున్నావో,
చేసి నన్నంపుమా! నీకు మ్రొక్కెదను;
సర్వకాలావస్థలను నా మనంబు,
లావణ్యతిలక నే ప్రేమించి మించు"
అనిపల్క చండికా దేవి కోపమును
బట్టజాలక మిట్టిపడి యిట్టులనియె
,,ఓదుర్మదాంధుడా! కడునొచ్చినాను
నేడాదిగా కోకిలాకారమూని,
దేశదేశంబులు దిరుగాడుమింక
వత్సరంబులు నాల్గు నిండునందాక,
పక్షిరూపముబూని సుఖింతువీవు"
అని భైరవి కన్యకను జేరజేర్చి
భయము లేదని ధైర్యమెరిగించెనపుడు.
రాజపుత్త్రిడు వెంటనే రూపుమాఱి
పట్టుకుచ్చుతురాయి శిరమందు వెలయ
ప్రణయ ప్రసారములగు కెంపుకనులు
ముద్దుల నిద్దంపు పగడాలముక్కు
నీలమేఘచ్ఛాయ సిరసించుమేను
వడసి చక్కని నాల రెక్కలల్లార్చి,
కోకిలాకారంబు దాల్చి చోద్యముగ
కలనాద మొనరించి యెగసె దవ్వులకు."

చిన్నకథలు – ఆంధ్ర వాఙ్మయమున వాని స్థానము

——:o:——

(దిగవల్లి వేంకట శివరావుగారు. బి. ఏ. బి. యల్.)

“ఆవారిత సత్కవి కల్పనావిభూషావహాపూర్వవృత్తములు, పానలఁ దీరిననాటి కత్నముల్”

———

ప్రపంచకమున భాషలుపుట్టిన తోడనే, మానవులు మాటాడఁ దొడఁగినంతనే, చిన్నకథలవతరించినవి. ఒకఁడొక విషయమును మరియొకనితో చెప్పునప్పు డప్రయత్నముగ నొకచిన్న కథను చెప్పుచునే యుండును. శిశువుమాటలు నేర్చినంతనే కథలను వినఁగోరుచున్నది. బాలురును, బాలికలు నొండొరులతో కథలు చెప్పుకొనుచున్నారు. “అనఁగనఁగ నొకరాజ”ని చెప్పుకథలు వేనకువేలు కలవు. వీనియందెల్ల నేడు వాఙ్మయము నందొక శ్రేష్ఠమగు కృతిగ—అంగముగ—పరిగణింపఁ బడుచున్న చిన్నకథల అంకురము లిమిడి యున్న వనుటకు సందియము లేదు.

ఆంగ్లేయభాషయం దద్భుత కథలును క్రైస్తవగాథలును, ఆర్థరు, రాబిన్ హుడ్డులనుగూర్చిన శృంగార విషయిక కథలును, నాటకకథలు, నుండెను. ఇవిమన పురాణగాథలను, ఉపాఖ్యానములను, కథావళులను బోలియున్నవి. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున శాస్త్రజ్ఞానము వృద్ధియై, యంత్రముల సాహాయ్యమున కర్మాగారములు సాగుటయు, వాణిజ్యమున ప్రజలకు పెద్దగ్రంథములఁ జదువుటకు తీరికలేక పోవుటవలన వివిధవిషయములను క్లుప్తముగ బోధింప వలసిన యవసరము గ్రంథకర్తలకుఁగలిగెను. వాఙ్మయమున వివిధములగు కృతులమూలమున పొందు జ్ఞానానందములను నాగరిక పాఠకులీ చిన్నకథల మూలమున నొందఁగోరిరి. పెద్దయాఖ్యాయిక లందుగల కథాచమత్కృతి, పాత్రపోషణము, రసపోషణమును, చిన్నకథలందుండ వలెనని వీరికోరిక. ఇవి యెల్లచేరిచి, రసోపేతమును భావోద్రేకమును, ఐక్యతయును, విషయసౌలభ్యమును గలచిన్నకథలు వ్రాయునేర్పరులును బయలుదేరిరి. ఇంగ్లాండులో స్టీవెన్సన్ బారీ, కిప్లింగు మున్నగువారు నాంగ్లేయ భాషలో చక్కని కథలు వ్రాసిరి. రష్యాలో టాల్‌స్టాయి టర్జనీవు మున్నగువారును వ్రాసిరి. ఇతరదేశములలోను చిన్నకథ లనేకులు వ్రాసిరి. కాని ఆదర్శప్రాయములగు, ఉత్తమములగు, చిన్నకథలను వ్రాసినది ఫ్రెంచివారు. ఇందు మొపసంత్ కథ లత్యుత్తమములు. డాడి, మెరీమీయను వారల కథలు గూడ నుత్తమములె.

పాశ్చాత్య నాగరికత మనదేశము నందడుగిడగనే దానిని శీఘ్రముగఁ గైకొనినది వంగీయులు. వీరుపాశ్చాత్య వాఙ్మయము నందలి విశేషములను గ్రహించి వాని ననుకరించిరి. వాఙ్మయమునభివృద్ధి పరచుకొనిరి. చిన్నకథ యొక్క ప్రాముఖ్యమును గ్రహించిరి. వారినవలలననుకరించి నవ్లెకథల ననుకరించిరి. స్వకపోల కల్పితములగు కథలను గూడ వ్రాసిరి. వంగదేశపు కథకులలో బంకిం చంద్ర చటర్జీ సుప్రసిద్ధుఁడు. ఆయన నవలలును కథలును మన గ్రంథకర్తలు తెనుఁగు చేసియేయున్నారు. రాధారాణీ, యుగళాంగు లీయము మున్నగు చిన్నకథలు చాల మెప్పునందినవి. సీతాదేవియు శాంతాదేవియు గూడ వంగభాషలో చక్కని కథలు వ్రాసినారు. శరత్కుమారఘోషాలను నాతఁడును మంచి చిన్న

కథలు వ్రాసినది. ఆయినను చిన్నకథ యొక్క లక్షణము గ్రహించి, ఆదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలను వ్రాసినది మహాకవి రవీంద్ర నాథఠాకూరు. ఆయనకథ లాంగ్లములోనికిని, మన భాషలోనికిని, పరివర్తింపబడినవి. "కాబూలు సాహెబు" అను చిన్నకథను చదివి యానందింపని వారుందురా?

ఆంధ్రభాషలో మొన్న మొన్నటి వఱకును చిన్నకథలులేవు. కథాసరిత్సాగరము, కాశీమజిలీలు, మదన కామరాజు మొదలగు కథామంజరులు ఇతర కథలున్నను, పాశ్చాత్య వాఙ్మయములోని నవలల మాదిరి కథలు కాని చిన్నకథల వంటి కథలుకాని లేవు. కొన్ని సంవత్సరములకు ముందు మనభాషయందు ఆఖ్యాయికలు వ్రాయఁబడెను. ఆంగ్లేయము నుండి వంగభాష నుండి కొన్ని ఆఖ్యాయికలును చిన్నకథలును తెనిగింపఁబడెను. తరువాత కొన్ని స్వకపోల కల్పితములగు నాఖ్యాయికలను కథలను కొందఱువ్రాసిరి. అయిన నిప్పుడు మనభాషలో కనఁబడు చిన్నకథలు చాలవఱకు చిన్ననవలలనియే చెప్పవచ్చును. ఏలయన మనగ్రంథకర్తలు చిన్నకథల ముఖ్యలక్షణములను బాగుగ గ్రహించి ఆదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలను వ్రాయలేదు. కొందరు మాత్రము కొంతవఱకు చిన్నకథ యొక్క లక్షణమును ప్రాముఖ్యమును గమనించి వాఙ్మయమున కిది చాలముఖ్యమగు అంగమని గ్రహించినారు. ఆంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధ భాషాభిమానులలో నొకరగు శ్రీ చెలికాని లచ్చారావు జమీందారుగారు పిఠాపురమునుండి రామవిలాస గ్రంథమాల కనుబంధములుగ కొన్నిచిన్న కథలను ప్రకటించి యుండిరి– అందు రోహిణి యనునది యొకటి. రత్నమాల యనునది యొకటి. రెంటిని వంగూరి సుబ్బారావు గారే వ్రాసిరి. రెండవదానికి శ్రీ లచ్చారావుగారు చక్కని ఉపోద్ఘాతమును వ్రాసి అందు వాఙ్మయమున చిన్నకథ యొక్క ప్రాముఖ్యమును వెల్లడించి యున్నారు. తిరి పోషణమున సాహిత్య సమితివారు ప్రొద్దుపొడుపు బువ్వులను వాల్గుసంపుటములను ప్రకటించినారు. అందు వంగూరు సుబ్బారావుగారును, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు గారును, ఓలేటి పార్వతీశము గారు మున్నగువారు చక్కని చిన్నకథలను వ్రాసియుండిరి. తెనాలిలోని సాహితీ కార్యాలయమువారు తమ పత్రికలో చిన్నకథలను ప్రకటించియుండిరి. ఇందు చింతా శంకర దీక్షితులు గారి కథలు ముఖ్యములు.

ఈ చిన్నకథలెల్ల రసవంతములే. మనోజ్ఞములే. వీనియందు రాజకీయ సాంఘికమత విషయికములగు సంగతు లనేకములు ప్రదర్శింపఁబడినవి. కథా చమత్కృతియు పాత్రపోషణమును బాగుగనున్నవి. అయిన నివి పాశ్చాత్య వాఙ్మయములోని చిన్నకథల కెనగావు. రవీంద్రనాథుని, ఆదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలకును సరిపోవు. ఏలయన, వాఙ్మయమున చిన్నకథలను కృతుల కుండవలసిన ముఖ్య లక్షణము లిందుఁ గానరావు. కథరమ్యముగ నుండవచ్చును. కథయందు విశేషము లెన్నో యుండవచ్చును. కథ చిన్నదై యుండవచ్చును. కాని యది చిన్నకథల యందొక వాఙ్మయ భాగమునకుఁ జెందకపోవచ్చును. మనభాషలో నింతవఱకు వ్రాయబడిన స్వకపోల కల్పితములగు చిన్నకథలు ప్రథమయత్నములు — ముచ్చటకు వ్రాయఁబడినవని తలంపవచ్చును. అయిన నీ కథలను ప్రోత్సహించినచో శీఘ్రముగనే మనభాషలోను మహాపసంతో టాలుప్పాయి, రవీంద్రనాథుల కథలను పోలిన ఉత్తమ కథలు బయలుదేరును. శీఘ్రముగనే మనభాషలోను చిన్నకథ యుత్తమ స్థానము నలంకరించును.

చిన్నకథ యనుమాట చిన్నదగు కథయని అర్థమిచ్చుచున్నను, చిన్నవగుకథలెల్ల చిన్నకథలు కావు. కథాకల్పనమును, రక్తియులేని కథలుకథలా! కొన్ని ముఖ్య లక్షణములుకలిగి రెండువేలు మొదలు పదివేల మాటలుగల కథయే చిన్నకథ. సాధారణముగ రమణీయమగుకథలో మూడునాలుగు వేలమాటలకన్న నెక్కువయుండదవు. చిన్నకథల కుండవలసిన ముఖ్య

లక్షణములలో నేది లోపించినను, అది యంగవైకల్యములమానిసివలెనే వికృతమగును.

వాఙ్మయమునందలి యితరకృతులవలెనే చిన్నకథలు, జనులహృదయములనాకర్షింపవలెను. అట్లాకర్షించినచో నది రక్తికట్టినదని భావము. ఇది కథకు ప్రధానలక్షణము. మరునాడే చంపఁదలచిన సుల్తానుకథ వినవలెననే కుతూహలము కలిగించి, వేయిరాత్రులు వినునట్లు రసవంతములగు కథలను (అరేబియన్ నైట్సు)లో షహరజాదీ చెప్పినది; చైనాదేశములలో కథలను చెప్పి జీవించు కథకులు, మంచిపట్టున కథ నాపుదురు. వారికి విరాళముల నిచ్చినగాని తదనంతర వృత్తాంతము చెప్పరు. అట్టితరి నేదోయిచ్చి కథ వినకయేపోవఁగల జితేంద్రియు లెవ్వరుందురు? అందువలన తమ చిన్నకథ బాగుండవలెనన్నచో, తాము కథకు గ్రహించిన విషయము రక్తికట్టునాయని కథకుఁడు, గ్రంథకర్తయు ముందుగ నాలోచింపవలయును.

చిన్నకథకొక ప్రధానవిషయము- భావము-సందర్భము నుండవలెను. ఇవి చదువరి కొక్క భావోద్రేకమునే కలిగింపవలెను. ఇట్టి భావైక్యత కలుగవలెనన్నచో, నొక ప్రధానవిషయమునో భావమునో గ్రహించి దానిచుట్టును కథాసందర్భము నల్లుట ముఖ్యము. ఈకాలపు పాఠకులకు కథరసవంతముగ నుండవలెను. స్వాభావికముగ నుండవలెను. కన్నులకుఁ గట్టినట్టు లుండవలెను. మఱియు క్లుప్తముగ కూడనుండవలెను. ఇట్టిగుణముల నొక్కచోటికిఁ దీసి కథను మనోజ్ఞముగ చేయునదియే కథయొక్క ప్రధానవిషయము-భావము- సందర్భము.

కిప్లింగు అను గ్రంథకర్త ఆంగ్లేయువ మహమ్మదు దీనను కథను వ్రాసినాడు. ఇది యొక హైందవయువకుని మరణమును గూర్చినకథ. ఈరితి జీవనము చుట్టును కిప్లింగు రసవంతమగు కథాసందర్భము నల్లినాడు. సేవకుని బాలునికిం గూడ ఆశయములు కోరికలు నుండునని మనకుతోపఁ జేసినాడు. ఇతఁడు గాజుముక్కలతో- విలువలేని వస్తువులతో భర్మ్యహర్మ్యములను నిర్మించుకొనఁ బ్రయత్నించును. ఇతనిని చూచి మనము జాలి పడుదుము. ఇదియే కిప్లింగు యొక్క శక్తి. ఇదియే ఈ చిన్నకథ యొక్క విశేషము.

రవీంద్రనాథ ఠాకూరు కాబూలుసాహేబను కథ వ్రాసినాడు. ఇందొక పండ్లనమ్ముకొను పఠాను కలకత్తాలో నొక గ్రంథకర్తయొక్క నాలుగేండ్ల బాలికయందు పుత్రికా వాత్సల్యముఁ జూపును. ఆమె కితడు పండ్లను బెట్టుచుండును. ఆమెకితడన్న భయము పోయినది. ఒకనాడతఁడొకనితో పండ్లక్రయము ఏమిలేదని కలహింప, కారాగారమునకుఁ బంపఁబడెను. కొన్నివత్సరములకు కారాగారము నుండి విడుదల పొందెను. ఇతడు తన చిన్న స్నేహితురాలింటికి వచ్చెను. ఇప్పుడామె పెండ్లికూతురు. నేడామెను చూచుటకు వీలుండదని గ్రంథకర్తపలికెను. కాని ఆపఠాను దీనముగ వెడలిపోవుట చూచి జాలిపడి బాలికను చూపించినాడు. ఆమెను చూడగనే పఠానునకు తన బాలికయు నింతపెద్దదయినదను తలంపుకలిగెను. అతడు తనయొద్దనుండి మాసి చినిగిన కాగితపు ముక్కపైన చిన్ని చేతియొక్క యైదు వ్రేళ్లుగలముద్రను పైకిదీసి చూచినాడు. ఒక్కవేడి నిట్టూర్పునూర్చినాడు. గ్రంథకర్త హృదయము కరిగినది. తానొకగొప్పవాడు పఠానొక పోటుమానిసి యను తలంపు పోయినది. పితృవాత్సల్య మందరికొక్కటేయని గ్రహించినాడు. తనబాలిక పెండ్లిచేయు వ్యయమునకొంచెము తగ్గించుకొనవలసివచ్చినను లక్ష్యపెట్టక ఆదేశముపోయిబాలిక చెంతఁజేరుమని కొంతధనమిచ్చి కృతకృత్యుడైనాడు. ఈకథయందలి ప్రధాన భావోద్రేకమగు పితృ వాత్సల్యమును రవీంద్రుడెంతో చక్కగ ప్రదర్శించినాడు. ఇట్లె ప్రధానభావమొక్క దానిని దీసికొని దానిచుట్టును కథనల్లుటయుక్తము. అప్పుడేకథ చాలబాగుగ రక్తికట్టును. తండ్రిచనిపోయిన పిదపసంసార సాగరమీదుబాలుని శ్రీముకాని లోకమునందు మిగుల సుఖ

మును పొందఁగోరు బాలిక ఆశయము కాని, దేశసేవ చేయదలంచు యువకుని త్యాగము కాని దుర్వ్యసనములఁ దగుల్కొని దుఃఖము ననుభవించువాని యవస్థ కాని యేదైన నొక్కటే ప్రధాన భావము నొకటే దారిని నడుపవలెను. వార్తాపత్రికలలో సమాచారములు చదువ నభిలాష కలవారికి వింతలు, యుద్ధములు, పితూరీలు మున్నగు విషయములు రుచించున ట్లేవిషయములును రుచింపవు. వీరికి మానవ జీవితము నందలి పోరాటములు చాలరసవంతముగ తోచును. ఈసంగతి నిగ్రహించియే కాబోలు ఘనులగు గ్రంథకర్తలు తమకృతులందు జనులపోరాటములు, అభిప్రాయభేదములు, బహిరంగముగను రహస్యముగను, జరుగు సంఘర్షణములు ప్రధానవిషయములుగ గ్రహించి ప్రదర్శించినారు. రవీంద్రుడు మేమునికుపట్టముగట్టెన మనుకథలో నవేందుశేఖరునికి దొరల వాశ్రయించి బిరుదము లందవలెనను ఆశయము నదానికు వ్యతిరేకముగ వ్యక్తిజాతి స్వాతంత్ర్యమును గోరుజాతీయమహాసభాకక్షకుఁ జెందిన అతని అత్తవారింటి ఆశయము, నొండొంటితో కలహించి తుదకు నవేందుశేఖరుని నవమానపఱచి బుద్ధి మరల్చుటయుఁ గాననగును.

జ్ఞానచక్షువనుకథలో కుముదినిభర్తయందు కలిగినమార్పు. అతడు వైద్యము చేతగాని భార్య కన్నులను పోగొట్టుట తరువాత నామె నెంతో ప్రేమతో చూచుట తదనంతర మతనికి ధనకాంక్ష కలుగుట ఆటుపిమ్మట నతఁడామెను తిన్నగ చూడలేకపోవుట తుదకామెను వదలి హేమాంగిని పెండ్లాడఁజూచుట అంతనాతని హృదయమున గలిగిన ఘోరసంగ్రామము ఆవివాహము తప్పిపోవుటయు నతనికి మనశ్శాంతి కలుగుటయు కుముదినివిజయముతో కథ సమాప్తినందును. ఇట్లే రవీంద్రుని కథలన్నిట నీలక్షణము కనబడుచున్నది.

కథయొక్క రచనాచమత్కృతియే కథాకల్పనము. సాధారణముగ జరిగినసంగతులు జరిగినట్లుగ చెప్పినచో నది రసవంతముగనుండదు. భావోద్రేకము కలిగించుటకు సంగతుల నొక్కమార్గమున పోనీయవలెను. ఈ మార్గమునఁబడి ప్రధానభావమును పోషించు సంగతులను మాత్రమే గ్రహించి తక్కిన వానినివిడిచి కథను మనోజ్ఞముగ చేయుట గ్రంథకర్తవిధి. తనచిన్నకథలందు రవీంద్రుడీ లక్షణమును బాగుగ గమనించుచున్నాడు. ఆయన కథలను బాగుగ చదివినచో నిది విదితమగును. కథాకల్పనమున కొన్ని ముఖ్యవిషయములను గ్రంథకర్త గమనింపవలెను. చిన్నకథయొక్క పరిమాణము చిన్నదిగనుక, కల్పనము పెద్దదిగను గూఢముగనుండకూడదు. కథాసందర్భమెల్ల నూరుమాటలలో చెప్పదగినట్లుండవలెను. కథాసందర్భము కథలోనిసంగతులు అస్వాభావికముగ నుండకూడదు. అది యస్వాభావికమని కాక, ఆదిజరుగుట యసంభవమని కాని తోచినచో మన పాఠకుఁడావల బారవైచును. అందువలన నది కొంతవఱకు స్వాభావికముగ ప్రకృతిసిద్ధముగ నుండవలెను.

కథయు నూతనముగనుండవలెను. వినినకథను వినుటకెవ్వరు నిష్టపడరు. చర్వితచర్వణము తలనొప్పికి కారణమగును. పాతసంగతులనే క్రొత్తమాటలలో వ్రాయుట, పూర్వగాథలనే కొంచెము మార్చివ్రాయుట, గొప్పకథలలోని భాగములను విడదీసివ్రాయుట, అంతర్నాటకములను చెప్పుటయుక్తము కాదు. ఏలన నేటివాచకుల నివి రంజింపజాలవు. అనుక్షణము నూతనవిషయముల గోరువారికివి వినుటయే కష్టముగనుండును. ప్రజాజీవనమును బాగుగపరిశీలించి, లోకచారిత్రమునుజూచి, పరిస్థితిని గమనించి, క్రొత్తభావము, క్రొత్తసందర్భము ఎప్పుడు స్ఫురించునాయని వేచియుండి, అది స్ఫురించినప్పుడే తన రచనాచమత్కృతినిజూపి, కవి కృతకృత్యుడు కావలెను. అప్పుడే అతనికృతి కథ మెప్పొందును.

కల్పనమునకు, భావోద్రేకమునకు, పాత్రమునకు, పరిపూర్ణావస్థ కలిగించు సంగతి సందర్భములే కథకు ఆవశ్యకములు. మహోన్నతావస్థ (Clinax)

కథయందెక్కడనో ఒక్కచోట కలుగవలెను. జ్ఞానచక్షువువంటి కుముదినిభర్త యామెకన్నులను తనచేతులారపోగొట్టి పశ్చాత్తాపమునొంది తరువాత ఆమెయందు దయచూపి, మెల్లగ ధనకాంక్షకలుగ నామెను నిరసించి హేమాంగిని పెండ్లాడుటకుగూడ నంగీకరించి ఆ పెండ్లి విఫలమయినప్పుడు మనసు మరల్చుకొని పశ్చాత్తాపమునొంది, మరల కుముదినిని చేరును. పెండ్లియు కథలోని భావోద్రేకముయొక్క మహోన్నతదశ.

కథలోని ప్రధానభావమునకు మహోన్నతావస్థ కలిగినతరువాత కథాకల్పనమున 'విడుపు,' లేక ఉపసంహారము (Denouement) ఉండును. మహోన్నతావస్థయు సంహారము నొకే సందర్భమున కలిగినను కలుగవచ్చును. లేక వేఱుగను కలుగవచ్చును. ఇది కథాసందర్భమును బట్టియుండును.

చిన్నకథయందు సాధారణముగ నొక్కటే ప్రధానపాత్రముండును. తక్కినపాత్రములెల్ల దీనికి లోబడి యణగి యుండును. అది యీపాత్రకు పరిపూర్ణావస్థ కలిగించుటకే తోడ్పడును. నాయికానాయకులుండు శృంగారకథలందు సయితము మన కొక్క పాత్రమందె ఎక్కుడు మక్కువ యుండును. గ్రంథకర్తయుద్దేశ మాపాత్రమునే ప్రధానపాత్రముగ చేయుటయని మనము గ్రహింపవచ్చును. దానిచుట్టు కథాసందర్భ మల్లుకొనును. భావోద్రేకములను కొనును. రసపుష్టి యుండును.

పాత్రపోషణము ననేకవిధములుగ చేయవచ్చును. పాత్రముయొక్క ఆకృతిలోనిముఖ్యచిహ్నములను పేర్కొనివర్ణించి చెప్పుట ఒకవిధము. రవీంద్రుని 'విజయ,' మను కథలో రాజస్థానమున కవియగు పుండరీకుని గరుడముక్కు, విశాలఫాలము గంభీరవిగ్రహమును మనల నాకర్షించును అతడుతనపెద్దతల నొకపక్కకు వంచి పెద్దకంఠస్వరమున మాటలాడుట మనకు కన్నులకుంగట్టినట్టులుండును. ఇట్లుగాక ఆకృతిని పూర్తిగ వర్ణించి చెప్పవచ్చును. లేక పాత్రముయొక్క స్వభావమును గుణములచేత వర్ణించి చెప్పవచ్చును. ఇదియుంగాక వివిధమార్గములు కలిపియు పాత్రను పోషింపవచ్చును. అయినను సాధారణముగ నొక పాత్రయొక్క ప్రవర్తనమును, సంభాషణమును ప్రదర్శించుటవలననే పాత్రపోషణము బాగుగ చేయబడుచున్నది. కొందఱు కృతికర్తలు కథాకల్పన కన్నను పాత్రపోషణము ముఖ్యమనితలంతురు. పాత్రముయొక్క పోషణమునకుం గావలసిన సందర్భములను కథయందు కల్పింతురు. అయినను చిన్నకథయందు పాత్రపోషణమునకుం గావలసిన ముఖ్యలక్షణ మేమన;— ఒకపాత్రమున్నట్లు మారునట్లు, పరివర్తించునట్లు చిత్రించుటయే. జీవనము సర్వసాధారణమే యైనచో నది రసవంతము కానేరదు. పాత్రముయొక్క శక్తి సాధారణ జీవనమున ప్రదర్శింపబడదు. ఏదైనవొక సందర్భము– అవసరము వచ్చినప్పుడు జీవితమున ఒక అంతరాయము– ఆపదకలిగినప్పుడు, పాత్రముయొక్క శక్తి విజృంభించును. గుణములు తటాలున ప్రజ్వలించును. పాత్రము వివిధ విధముల ప్రవర్తించును. కృతికర్త తనకల్పనమున పాత్రములు స్వాభావికముగ నున్నవాయని పరికింపవలెను. ప్రకృతివిరుద్ధములగు పాత్రము లుత్కృష్టములు కానేరవు. ఒక సందర్భమున ఒకస్థితియందు దానేయుండినచో నెట్లు పరివర్తించెడివాడో, యోజించుకొని లోకమునందు జీవనమునకు సరిగ, ప్రకృతిని అనుసరించి, తనపాత్రమును నడపించుట కృతికర్తవిధి. ప్రకృతిస్వభావమును పాఠకులు కోరెదరు. నిజముగ జరిగినవని తోపించి కొంచెము సుఖము, కొంచెము దుఃఖమును సూచించి, సంతోషవిషాదములు మిళితములు చేసి, తమ తమ భావములను, సుఖదుఃఖములను ఆశలను ఆశయములను జ్ఞాపకమునకుం దెచ్చి ఒక్కవేడి నిట్టూర్పు, మరుక్షణముననే ఒక్కమందహాసమును చేయునట్లు చేయంగలిగిన కథాసందర్భములు రచియించిన కృతికర్తనే, నేటి పాఠకు లభినందింతురు.

అట్టి కృతికర్త కృతకృత్యుఁడగును.

ఒక చిత్రపటమునకుఁ జుట్టుప్రక్కల నున్న చిత్రికల్పనము, ఒక నాటకరంగమున నమర్పబడిన చిత్రవస్తుజాలము నొక సంగీతమున మనము విను రాగ సాహిత్యములును భావప్రదర్శనమున కెంత ముఖ్యములో, కథకు రచనలు వర్ణనము లంత ముఖ్యములు. ఒక రత్నమునకు చుట్టును చెక్కిన బంగరు నగిషీపని యెంతయావశ్యకమో కథకు నిదియు నంతయావశ్యకము. ఒక కథను వ్రాయుటకుముందుగనే, అందలి ప్రధానవిషయమును భావమును, పాత్రమును దానిచుట్టు నల్లవలసిన కథాసందర్భమును, కల్పనమును గ్రంథకర్త నిర్ణయించుకొనును. తరువాత వీని నుపయోగించు సందర్భమున, రచనకు వర్ణనమునకుఁ దిగును. కథలోని ప్రదేశము, కాలము, ఋతువు కథాసందర్భము, కథయొక్క పరిస్థితులు, పాత్రములు ప్రవర్తించు సంగతి సందర్భములు వర్ణించి కథారచనము నేయును. కథయందలి రచన చిత్రలేఖనమువంటిది. కథారచనమున—వర్ణనమున చిన్నకథ కత్యంతావశ్యకముగ ప్రధాన భావోద్రేకము యొక్క పరిపక్వమునకు నైక్యతకు ముఖ్యమగు విషయములనే గ్రంథకర్త గ్రహింపవలెను. ఆచార వ్యవహారములు, దుస్తులు, భాష, ప్రకృతి సౌందర్యము, వర్ణించుటవలన కథాసందర్భము కన్నులకు గట్టినట్లు లుండును. అందువలన వర్ణనము కథాసందర్భమునకు తగినట్లు లుండవలెను. అప్పుడే దానియందమును మనము గ్రహింపఁగలము. రచనయందలివర్ణన మనేక విధములుగ నుండును. కథయొక్క స్వభావమును సూచించు వర్ణనములుకొన్ని; కథలోని విషాదభావమునకు విరామము కలిగించు శాంతి రసోపేతములుకొన్ని, పాత్రములను గూర్చినవికొన్ని, పాత్రపోషణము కొఱకు సమకూర్పబడిన సందర్భములఁ గూర్చినవికొన్ని; ఇతరములుకొన్ని.

కథారంభముకూడ బాగుగనే యుండవలెను. "అనఁగనఁగా నొకప్పుడొక రా"జని మొదలు పెట్టి సంగతులనుపూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పుపద్ధతి ప్రాతపద్ధతి. పాశ్చాత్యదేశపు వాఙ్మయమునందీపద్ధతి చాలకాలము వరకుండెను. "అలెగ్జాండర్ పో"యను గ్రంథకర్త తనకథలలో నూతనపద్ధతిని మొదలుపెట్టెను. అతని కథలలో కథారంభము యొక్క సందర్భము కథామధ్యముననో ఎక్కడనో యుండును. అయినను తన కథలకు మొదట దీర్ఘములగు నుపోద్ఘాతములను వ్రాసియున్నాడు. ఇదియాతనిపద్ధతి. ఈక్రొత్త పద్ధతివలన గ్రంథకర్త పాఠకు నొక్కమారుగ కథామధ్యమున భావోద్రేకమున సమస్యలలో— పడవేయును; కాని యీరసమును రక్తి నితుదిదనుక పోషించుట చాలకష్టము. ఇది యుత్కృష్ట కృతికర్తలకే చెల్లును. ఐనను కథారంభము బాగుండుటే కథకు కొంత రామణీయకమును కలిగించును. కథారంభము రసవంతము కానిచో నేటి చదువరులా కథను [illegible] చదువరు. రసవంతము కాని యొక్క వాక్యమును గూడ నవ పాఠక మహాశయులు మన్నింపరు. సంగీతమువలెనే, కథలును తక్షణమే రక్తికట్టవలె నందురు.

నాటకమున ప్రథమాంకమున కథాసందర్భమును పాత్రములను పరిచయము కలిగించినట్లే కథారంభమునఁగూడ రంగస్థలమును చూపి ప్రధానభావమును సూచించి ప్రధానపాత్రమును పరిచయము కలిగించి కథచెప్పవలెను. వీనియొక్కత చిన్నకథకుచాల ముఖ్యమగుటవలన కథయందు వీనిని బాగుగ పాఠకులకు స్ఫురింపఁ జేయవలెను. కథారంభమున సాధారణముగ రాఁబోవు నాపదలను సూచించు వర్ణనము లుండును. లేనిచో కథలోని ముఖ్యపాత్రముయొక్కగాని తదితర పాత్రములయొక్కగాని వర్ణనముండును. ఇదియుగానిచో కథలోనిపాత్రములు తటాలున మన యెదుటకువచ్చి సంభాషింపఁ దొడగును. ఒక్కొక్కప్పుడిదియెల్ల కలసి యుండును. మరియు నొకప్పుడొక లోకోక్తికాని ప్రకృతిసంబంధమగు శాస్త్రసంబంధమగు సత్యముకాని చెప్పబడి దానికి దృష్టాంతరము తీయబడును. ఎట్లయినను కథయొక్క ఎత్తుగడ పరిచయము కలిగించు భాగము, క్లుప్తముగనే యుండును.

చిన్నికథలను రచియించు గ్రంథకర్తలు, ఈ కృతి లక్షణములను గమనించి రచయించినచో నవి చాల రసవంతముగను మనోజ్ఞముగనుండి చదువరుల హృదయముల నాకర్షించి రక్తికట్టించును. భట్టుమూర్తి చెప్పిన "ఆవారితసత్కృప విశల్పనావిభూషావహము"లగు చిన్నకథలు నిజముగ "సానలుదీరిన జాతిరత్నము" లేయగును. అప్పుడు చిన్నకథలును మన వాఙ్మయమున శ్రేష్ఠములగు కృతులగుటయే కాక కావ్యములవలె రసవంతములును, వ్యాసములవలె జ్ఞానబోధకములును నాటకములవలె ప్రత్యక్ష ప్రదర్శనములునై వీనియన్నిటి విశేషములను కలిగియు, వీనికన్న సులభగ్రాహ్యములును మనోరంజకములు నగుటను వాఙ్మయమునందుత్తమ స్థానమునలంకరించుననుటకు సందియము లేదు.

విద్యాలాభము.

వాడ్రేవు శ్రీరంగనాయకమ్మగారు. *

———:o:———

తెలివినొసంగు, భక్తినిడుఁ, దేకువనిచ్చు, ధనంబుఁగూర్చు, ను
జ్జ్వలతరతేజముంగలుగఁ జల్పును, గీర్తినిబెంచు, దుఃఖముం
దొలఁచు లగించు దర్పపరితోషము, దోషముఁబాపు, సౌఖ్యముం
గలుగఁగఁజేయు, నిశ్చలతఁగల్పనసేయు, నుదారబుద్ధి న
గ్గలముగనించు దానగుణగౌరవముంబచరించు, గౌరవం
బులలినొసంగు, దౌష్ట్యమును బూర్తిగమాపును మాంద్యముంగడుం
గలఁచును పాపముంజెరచుఁ గౌర్యముమాన్చును, శాంతినిచ్చు, మం
గళకరశోభనించు, నధికంబగునీర్ష్యనడంచు, వైభవం
బెలుకునొసంగు, జ్ఞానమిడు, హీనదశందొలఁగించు నేరుపుం
జెలువుగనిచ్చు శీలమురచించును గ్రోధముడించుఁ బెంచు మై
త్రిలతను, నీతినిల్పు నరుడే! తుదివిద్యను మోక్షరాజ్యముం
గలగఁగఁజేరియుంట; యటుగావున లోకమునందుఁ బూరుషుల్
లలనలుసత్కళావిభవలక్షణ సంయుతులౌచు మాహాత్మ్యముం
బలువిడిఁద్రోచి సర్వజనబంధువులై విలసిల్లుఁడంచునే
నెలమిని గోరుచాననుఁ; మదీయసహోదర సోదరీగణం
బులకును, నాకు శారదపరిపూర్ణ దయామతితోడ సత్కళా
ఫలమునొసంగుఁ గావుత! ధ్రువంబుగ; నానతులొంది పొందుగన్.

---

* శ్రీ రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరాయ బహద్దరు జమీందారుగారి కుమార్తె.

జగన్నిర్మాణము.

[న్యాపతి శేషగిరిరావుగారు బి.ఏ. (ఆనర్సు)]

I

వివేకరహితమని యెన్నబడు పిపీలికంబు కూడ దనపథమున కడ్డువడిన యేయల్పవస్తువునైన ననుపరీక్షించి దాని యాద్యంతంబులారసి కాని ముందడుగిడదు. అట్టిచో ననంతమేధాసంపన్నుడగు మానవుడు తన కనుదినంబును గోచరంబులగుచు, దన యపార సాధనాసామర్థ్యమును దృఢీకరించుచుండు వివిధ సృష్టివైచిత్ర్యంబులగురించి తెలిసికొనగోరడనుట సాహసము. ఈ చరాచర వస్తుసంతతికంతయు సృష్టిస్థితిలయకారణభూతమేదియో తెలియగోరనివాడెవడు! మహాంధకారము లేరీతిదమ యౌన్నత్యమును నిశ్చలముగా నుంపగలుగుచున్నవో, వారిధులేన్యాయానుసారము విసుగును విరామమును లేక దమతరంగములను మీరకుండ నల్లలనాడుచున్నవో, సూర్యచంద్రాదిగ్రహంబులే నిరుపమానశక్త్యాజ్ఞాబద్ధములై నియమితమార్గములనంచరించుచున్నవో, అప్రతిమాన తేజఃపుంజములై వినీలానంతపథమున వెలుగొందు యుడుగణంబునకెల్ల నాధారమేదియో నెరుంగ కుతూహల పడనివాడెవడు! ఇత్యాదులగు బహువిధదృశ్యముల వ్యుత్పత్తియే రూపము నొందెనో గ్రహింప నెవ్వ డభిలషింపడు?

మానవుడీ లోకమం దడుగిడినదాది అనగా నించుమించొక కోటి సంవత్సరముల నుండియు —నీ చిత్రలక్ష్యముల రహస్యమును సాధింప యత్నించుచునే యుండెను. కాని ఒకటియా, రెండా; అందును సులభసాధ్యములా? కావు. కాని మానవుడు మాత్రము తన సాధనాప్రయత్నముల నాపలేదు. ఆపజాలడు. అది ప్రకృతి విరుద్ధము.

ఇట్లు ప్రప్రథమున నే మానవుహృదయమును నాకర్షించియు నేటివరకు ననంతముగా నాతని యమూల్యభావనాశక్తి సారముం గ్రోలి గ్రోలి నడుమనడుమ నించుక ప్రత్యుపకారమొనర్చునట్లు నటించి, చివరకు కృతఘ్నురాలగు భృంగిపగిది త్యజించినట్టి ప్రకృతి విలాసములలో నొక్కటి—అనుపమానమైనది—ఈ జగన్నిర్మాణక్రమ సమస్య. కాని ముగ్ధయగు పుష్పము కూడ తన్నిట్లు మోసగించి, దొంగిలిగొనినట్టి భృంగిని సైతము స్వకార్య నిర్వాహకురాలినిగా నొనర్చుకొని సఫలమనోరథ యగుచున్నది. అట్లే మానవుడును— సర్వజ్ఞసమానుడగు మానవుడును —తన్ను మెరపించి, మరపించి, మోసగించి పారిన ప్రకృతి కాంతా విలాసములనే స్వార్థపరములుగా నొనర్చి విఫలీకృతుడగుచున్నాడు. ప్రపంచ నిర్మాణక్రమ సమస్యాసాధనమం దాతని ప్రయత్నము లెంతవరకు ఫలించెనో చూతము!

చరిత్రకాలము (Historical period) నకు పూర్వము మనుజుడీ సమస్య నేవిధముగా సమర్థించుకొనెనో —సమర్థించుకొనగలిగెనో లేదో— దురూహ్యము. కారణాంతరములచే నప్పటిమానవుడు కేవలము మూఢుడు కానోపు. అట్టివాని కీప్రపంచము తనంతటదానే ప్రస్తుతస్థితికి రాగలదా లేదా యను ప్రశ్నకూడ స్ఫురించియుండదు. తన్నావరించి యుండు ప్రకృతి సర్వస్వమును అవాఙ్మానసగోచరుడును, అనంతశక్తియుతుడును నగు నొక్క ఈశ్వరుని లీలగా నెంచి తృప్తి నొందియుండును.

అప్పడెట్లున్నను, చరిత్రకాలారంభమందునమాత్రము మానవునకీ జగత్తంతయు నొక్కని కల్పితమను నమ్మకముండెను. తదుపరి దినక్రమమున మతాభివృద్ధియు, దస్యూలమున మతాధికారుల నిరంకుశాధికారాభివృద్ధియు కాగా నీ నమ్మకమే మధ్యకాలము (Middle age) నాటికి దృఢమై ఒక శాస్త్రీయ సిద్ధాంతమై (Scientific theory) తదితర సిద్ధాంతముల కించుకేని తావొసంగక సర్వజనాదరణీయమయ్యెను. ఆకాలమందు గ్రహపాటున నెవ్వడేని యీసిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తింప సాహసించిన, నాతడొక దైవద్రోహిగా నెన్నబడి, తుదకు ప్రాణముల నైతము గోల్పోయెడివాడు. అట్టిచో సాధారణ మానవుడెవ్వడు జీవములపై నాసవీడి సత్యాన్వేషణ పరుండు కానుంకించును. ఎవ్వడేని సాహసించి, కంటకుల బారిబడక మూఢతరమగు సిద్ధాంతము నెద్దెనొకదాని గనిపెట్టగలిగిన యెడల దాని వెలువరచుట కతడు వెరచెడివాడు. అందుచేత మన కానాటి ధీమంతుల ప్రయత్న ఫలములు దొరకుట కఱవాయెను.

ఈకాలమునందాదరణీయమైన దొక్క బైబులు సిద్ధాంతమే. ప్రాతనిబంధనలోని ప్రథమ గ్రంథాదియందుదాహరింపబడిన (Genisis chaps 102) తెరగెల్లరకు విదితమే. ఈశ్వరుడీ చరాచర వస్తు సంయుతమగు బ్రహ్మాండము నెల్ల నారుదినములలో సృష్టించెను. ఆరుదినములనగా నారుపగళ్లును నారురాత్రులునని కాదు. ఈదిన మిరువదినాలుగు గంటల ప్రమాణముగల దినము కాదు. ఈ సందర్భమున 'దిన' (day) మనుశబ్దము జగన్నిర్మాణ గ్రంథమందొక యధ్యాయమును సూచించుట కుపయోగింపబడి యుండబోలును. లేనిచో నసంఖ్యాకములగు నిన్ని వస్తుసమూహములు హఠాత్తుగ నారు దివసములలో జననమొంది గడియారమందలి చక్రముల వలె నన్యోన్యభావమున మెలగుచు గమకు దామే ప్రవర్తింపగలవా? ప్రస్తుత శాస్త్రజ్ఞానానుసారమట్టిస్థితి యసంభవము. ఈబైబిలు సిద్ధాంతి సృష్టినెల్ల మానవాగమన పర్యంతము నారు భాగములుగ విభజించి అందొక్కొక్కదాని నొక్క "దిన" మని నుడివెను.

ఈబైబిలు సిద్ధాంతానుసారము బ్రహ్మాండమునందెల్ల భూలోక స్వర్గలోకములు రెండును ముఖ్యములు. అవియే నిత్యములు. సృష్టియందవి తప్ప తక్కిన వన్నియు వీనియొక్కయో వీనియందలి జీవులయొక్కయో యుపయోగార్థము నిర్మింపబడినవి. కాని యీరెండు లోకములును ప్రారంభకాలమం

దాకారరహితములై అంధకారబంధురములై శూన్య స్వరూపములుగ (void) నుండెను. సృష్టియొక్క ప్రథమ దివసంబున పరాత్పరుడీ శూన్య స్వరూప లోకముల తేజోవంతము లొనర్చెను. ద్వితీయ దినంబున నాతడీ రెండు లోకములను నొక్క ఆకాశముచే ప్రత్యేకము నొనర్చెను. తృతీయంబున నీ భూలోకమందలి జలాశయములెల్లనేక మొనరింపబడ వివిధ వృక్షజాతులతో బొడినేల బయిల్పడెను. చతుర్థదివసంబున సూర్య చంద్రాదులును, నితర నక్షత్రములును, సృష్టములయ్యెను. పంచమ దివసంబున నీశ్వరుడు సముద్రములం దుండి వివిధ జలచరములను బక్షిసంతతుల నుద్భవింప జేసెను. ఇక నారవ దినమందీ స్రష్టభూమిని సంచరించు పలువిధ మృగజాతులను తుదకు మానవుని సృజించెను. ఈ మానవాగమనానంతరము పరమాత్ముడు తన నిర్మాణకార్యము గట్టిపెట్టి విన్నకున్నాడని యీ సిద్ధాంతి యుద్దేశ్యము. అందువలననే ఏడవ దినమందు దేవుడు ఆరుదినములనుండియు బ్రహ్మాండ కల్పనాకృషియందప్రమత్తుడై మెలగి డస్సిన శ్రమ దీర్చుకొనెను. ఈ సప్తమదినమే సబ్బాతుదినము. (Sabbath day)

చూడగా నీబైబులు సిద్ధాంతము చాల మట్టుకు హిందూ పౌరాణిక సిద్ధాంతమును బోలియున్నది. పోతనగారి భాగవతమొదలి ద్వితీయ స్కంధమున బ్రహ్మ నారదున కీరీతి బ్రపంచప్రకార మెరిగించినట్లున్నది.

“........భూతాదియైన తామసాహంకారంబువలన నభంబు గలిగె. నభంబు సూక్ష్మరూపంబు. దానికి భూతవిశ్వంబునకు బోధకంబైన శబ్దంబు గుణంబగు. నభంబువలన వాయువు గలిగె. వాయువునకు బరాన్వయంబున శబ్దంబు స్పర్శంబునను రెండు గుణంబులు గలిగియుండు...... వాయువువలన రూపస్పర్శ శబ్దంబులనియెడు గుణంబులు మూటితోడ తేజంబు గలిగె. తేజంబువలన రసరూపస్పర్శ శబ్దంబులనియెడు నాలుగు గుణంబులతోడ జలంబు గలిగె. జలంబువలన గంధరసరూప స్పర్శశబ్దంబులయిదింటితోడం బృథివి గలిగె.” ఇట్లు రూపాంతరం బొందుటం జేసి యొకదాని నుండి మరియొకటిగా బుట్టిన యీ పంచభూతములనుండి చేతనాచేతనంబులం గల బ్రహ్మాండంబు కల్పితంబయ్యె. “అట్టి యండంబు వర్షాయుత సహస్రాంతంబు దనుక జలంబునందుండి గాలకర్మ స్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుగ జేయు నీశ్వరుండచేతనంబును సచేతనంబుగ నొనర్చె. అంత గాలకర్మ స్వభావప్రేరకుండయిన పరమేశ్వరుండు జీవరూపంబున మహావరణ జలమధ్యస్థితంబయిన బ్రహ్మాండంబు లోనజొచ్చి సవిస్తరంబుగావించి యట్టి యండంబు భేదించి నిర్గమించె నెట్లంటేని”

కం॥ “భువనాత్మకుడాయీశుడు
.. [illegible]వనాకృతితోడనుండు బ్రహ్మాండంబున్
వివరముతో బదునాలుగు
వివరంబులు గానొనర్చె విశదంబులుగన్॥”

ఈ చతుర్దశ ఖండంబులును భూలోక భువర్లోక సువర్లోకాది చతుర్దశ లోకంబులాయె.

ఈ పౌరాణిక సిద్ధాంతము పామరజన రంజకమగునే గాని శాస్త్రసమ్మతము కానేరదు. హిందూ శాస్త్రములందీ జగన్నిర్మాణ

సిద్ధాంతములు పెక్కులుకలవు. కాని వానిలో నేదియొక్కదానితోనైన నీపౌరాణికసిద్ధాంత మేకీభవింపదు. ఇది సర్వసిద్ధాంతములను గవితా మధురిమతోఁగలిపి సాధించి సర్వజన హృద్యముగ సిద్ధమొనర్పబడిన లేహ్యాపు టుండ.

హైందవ శాస్త్రీయసిద్ధాంతము లన్నిటిలో (1) వేదాంతసిద్ధాంతము (2) తార్కికసిద్ధాంతము ముఖ్యములు.

వేదాంత సిద్ధాంతము:— ఇది మరల రెండు తెరగులు. (1) ద్వైతము. (2) అద్వైతము. ఇందు ద్వైత మీబ్రహ్మాండమెల్ల ననాద్యంతములగు పురుష ప్రకృతుల (Energy and matter) వైకారికంబులనుండి పరిణామమొందిన దని సిద్ధాంతీకరించును. కాని యద్వైతము ప్రకృతియొక్క అనాద్యంత స్వభావముల గణింపక, సర్వమును ప్రకృతిసహా పురుష వైకారికముగా నెంచును. అద్వైత సిద్ధాంతప్రకారము సర్వమునకు మూలము 'పురుష' ఒక్కటియే! కాని ద్వైతి సిద్ధాంతానుసారము మూలములు రెండు. "పురుషయు, ప్రకృతియు" ఈద్వైతమత మీరెంటిని నిత్యములుగనే భావించును. ఇదియే ద్వైతాద్వైత సిద్ధాంతములకు గలభేదము. ఈ మూలమునందు తప్ప, యీ వేదాంత సిద్ధాంత మందలి రెండుభాగములకును తదుపరి ప్రపంచనిర్మాణక్రమమందే తారతమ్యము నగుపడదు.

ప్రకృతిస్వభావ మనాదియో, పురుష వైకారికమో, ఏదైనకానిండు. ఈప్రకృతిపై బురుషకుగలట్టి కొండొక యతీతశక్తిచే ఈ ప్రకృతియొక్కయు, పురుషయొక్కయు, నొకానొక యనిర్వాచ్య సంధానముచేత, శబ్దగుణప్రధానమైన నాకం బుత్పన్నంబయ్యె. తదంతరితంబునుండి యీ స్థావరజంగమప్రపంచ మెల్లను పరిణామమొందెను. కాని యీ సిద్ధాంతమం దీశ్వరుని బ్రహ్మాండవిభాగ లీలమాత్రి మిమిడి యుండలేదు. అది బహుశః పురాణకవి కల్పనావిశేషము.

తార్కికసిద్ధాంతము:— ఇక తార్కిక సిద్ధాంత మెట్టిదో విచారింతము. దీనికి మూలపురుషుడు కణాద నామాంతరుడగు నొక్క తార్కికాగ్రగణ్యుడు. ఈయన తక్కటి సిద్ధాంతములనెల్ల తర్కవిరుద్ధములుగా నెరిగి యాలోపములు లేని సిద్ధాంతము నద్దేనొకదాని నిర్మింపనెంచి, పెక్కుకాలము తదేకధ్యానపరుండై, యెట్టకేలకు నూతనపక్కీదగు నీసిద్ధాంతమును వెలువరచెను. ఇందలి విశేష మేమన నింతవరకు నదాహరింప బడిన సిద్ధాంతములన్నియు బ్రహ్మాండకల్పనానుస్వను సాధించి తద్వారా నీ పృథ్వీ నిర్మాణక్రమము నెరింగినవి. కాని యీకణాదసిద్ధాంత మీ సమస్త సాధనము నీభూగోళోద్భవ సమస్యతో నుపక్రమించెను. ఇట్టి సాధనాక్రమమందు గణాదు డాధునిక పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞుల నెంతయు బోలియున్నాడు!

కణాదాను సారముగా నీధరణీగోళ మసంఖ్యాకములగు పరమాణువుల కలయికచే నుత్పన్నమయ్యె. ఈ యతిసూక్ష్మములగు నణువు లొకదానితో నొకటిచేరి, మిళితమై క్రమక్రమముగా సిద్ధమాయెను. ఈ విధముగనే గగనతలంబున మనకు దృగ్గోచరంబగు

గ్రహతారకాది గోళములన్నియు నుద్భవించినవి.

ఈ సిద్ధాంతము పరికింపగా ముఖ్యాంశములందును, సాధనాక్రమమందును, నవీనపాశ్చాత్య సిద్ధాంతములందు వన్నెకెక్కిన సూక్ష్మగ్రహసిద్ధాంతమును (Planetesimal theory) బోలి యున్నది. వివిధాద్భుత పరికర సహాయ సమేతులయ్యు: పాశ్చాత్యులు నేటికిగాని తీర్మానింపజాలని సిద్ధాంతమును పెక్కువందల సంవత్సరముల క్రింద ఆనే, నిరాయుధులై, నిస్సహాయుడై సిద్ధాంతీకరించిన కణాదుని బుద్ధిశక్తి యెంతయు శ్లాఘనీయము కదా!

(సశేషము.)

ప్రేమగీతము

—:o:—

(వరకూరిశెట్టి వేంకటరత్నముగారు.)

మురళికరమున బూని
చిఱునగవు ప్రసరింప
హాయిలొప్పు నాసామి
గోవిందుఁడేలరాడే! కటకటా!
గోపాలుఁడేలరాడే!

లీలఁబూగొదరిండ్ల
మేలిబిగి కౌగిటను
కేళిఁదేల్చినసామి
శ్రీకృష్ణుఁడేలరాడే! నేడ హా!
చిన్నారి యేలరాడే!

ఒచ్చెమేలేనట్టి
మచ్చపుం బ్రేమచే
వచ్చునా రమణుండు
పరమాత్ముఁడేలరాడే! అక్కటా!
పరమేశుఁడేలరాడే!

నిగ్గు వెన్నెలలతో
నెఱసొంపులలతో
నన్ను మీఱాడితోయి
నానాధుఁడేలరాడే! అయ్యయో!
నాప్రైన మేలరాడే!

నామోహపుంరాశి
నాదుముద్దులమూట
నాబహిః ప్రాణంబు
గోవిందుఁడేలరాడే! అయ్యయో!
గోపాలుఁడేలరాడే!

వసంతము.

(వాశము కృష్ణరావుగారు.)

—:o:—

౧

మోదుగు చిగిర్చె, గేదఁగి మోసులెత్తె
మొల్ల వికసిల్లె, మల్లియ లుల్లసిల్లె
బొట్టుగులు పూసె, కలుగొట్టు
మొగ్గతొడిగె
మావియును క్రొవి కమ్మనితావి నెసఁగె
గోగు గోరింట గురువెంద కోరగించె
వంజులాంబును వావిలి వకుళ మలరె
సన్నజాజులు సంపెగల్ చెన్ను మివిరె
పొన్నగున్నలఁ గ్రొన్ననల్ వన్నె గులికె
ఇప్పమ్రాఁకులఁ బుష్పాళుల్ కుప్పతిల్లె
కదళికావళిఁ గళికలు కందళించె
నిమ్మమోకల లేఁతపూరెమ్మ లలరె
పూగముల నవ్యకుసుమరాగ మొనసె
నవలఁ బెనఁగొనెఁ జిన్నగుంపెనలగుంపు
దాకపొదరులఁ బూఁదేనెవాక లుట్టె
అభినవం బైన యవ్వసంతాగమంబు
సంతతానందదముగ నెసంగుచుండె.

౨

మన్మథుని సుందరాస్థానమండప మన
పోకమ్రాఁకులమూఁకలు పొలుపు గులుక,
అలరువిలుకాని రాజ్యసింహాసన మన
గుజ్జుమామిడి గొదమలు కొమరు మివుల
అంగసంభవు వరనాట్యరంగ మనఁగ
కన్నెసుర పొన్నగున్నలు వన్నెమీఱ,
ఇందిరాసుతు శృంగారమందిర మన
బండిగురువింద పందిరుల్ దండి సూప,
దర్పకుని హంసతూలికాతల్ప మనఁగ
ఫుల్లనవమల్లికావల్లు లుల్లసిల్ల,
చెఱకువిలుకాని కేళికాసరము లనఁగ
అలరుఁదేనియకొలఁకులు విలసిలంగ,
కమ్మవిలుకాని క్రీడావనమ్ము లనఁగ
కప్పురపనంటి పుష్పాడికుప్ప లొప్ప,
శంబరారాతి పటుశస్త్రశాల లనఁగ
మంజుసుమలతాకుంజపుంజ మలర,
చిత్తజుని వందిమాగధశ్రేణి యనఁగ
శారికాకీర పికములు బారు దీఱ,
సూనచాపుని వరభటస్తోమ మనఁగ
గండుతుమ్మెద పిండులు మెండుకొనఁగ
అభినవం బైన యవ్వసంతాగమమున
సర్వ మంగళమయ మయ్యె సర్వ జగతి.

౩

తనివి దీఱఁగ సుమమరందములఁ గ్రోలి
సెలఁగి ఝుమ్మని గానంబు సేయునళులు,
నుతికబాటిగఁ జివురులగుబురు మేసి
క్రొవ్వి కూఁకలు వెట్టెడి కోకిలములు,
దోరబండినపండుల నారగించి
కులికి కిలకిల గూయు రాచిలుకగములు,

తేనెసోనలు చిటిపొటివానలనుచు
కేరి పురివిచ్చి యాడుమయూరతతులు
కలిగి సకలజనానందకారి యగుచు
భాసురం బయ్యె మధుమాసవాసరంబు.

౪

కాముకశ్రేణి చింతలు కడచనంగ
తరులఁ గారాకు లంతంత ధరణి వ్రాలె,
యువజనంబుల కోరిక లివురులొత్త
చివురు జొంపంబు తరువుల నిరవుకొనియె;
విటుల నెమ్మనఁ బులకలు పొటమరింప
విటపములఁ గుట్మలంబులు పటవణించె,
పల్లవావళియుల్లంబు లుల్లసిల్ల
విరులఁ గుత్తులు తరువుల విరియఁబూచె,
జారగణముల మోదాశ్రుధార లడర
వృక్షపంక్తుల మకరందవృష్టి గురిసె,
సతులు పతులు వసంతంబు జల్లుకొనఁగ
భూరుహంబులఁ బీజంబులు దొరంగె,
జంపతుల మనోరథంబులు సఫలమొంద
పాదపంబుల ఫలములు పండఁబారె,
అనువుకత్తెలు కిలకిల మనుచు నవ్వ
వివిధపక్షుల కిలకిలారవము లెసఁగె.

౫

క్రొంజివురు జొంపముల కెంపుసంజజిగికి
కోరకంబులు తారకాకారములు గ,
వలిపపూఁదేనె సోనల వానజడికి
రాలుపూవులు వడగండ్లచాలు గాఁగ,
వెల్లిగొను తేనెవాకల వెల్లువలకు
పుప్పొడులకుప్ప పులిచాపు తిప్ప గాఁగ,
మంజుల నికుంజ కుంజర పుంజములకు
గండుతుమ్మెదపిండు శృంఖలము గాఁగ
భాసురం బయ్యె మధుమాస వాసరంబు.

౬

గుజ్జుపొదరిండ్లు మొగులులగుములు గాఁగ
భ్రమరఝంకృతి గర్జిత రవము గాఁగ
పలుచుచిలుకలు శక్రచాపంబు గాఁగ
లలితచాంపేయములు తటిల్లతలు గాఁగ
తేనెసోనలు జడిగొన్నవాన గాఁగ
జాజుపువ్వులు ఫేనపుంజములు గాఁగ
వర్షఋతువన యామని వఱలుచుండె.

౭

లాపు దొరఁగిన మరునకుఁ జేవ దెచ్చి
ఇగురు మ్రాకులగములకుఁ జిగురు తొడిగి
మూకులౌ కోకిలాళికి వాకు గూర్చి
బిగువు వదలిన జనులకు బిగి యలర్చి
ముజ్జగంబుల విజ్జెయొజ్జ యంచు
మంతుకెక్కిన మేటివసంతుఁ డెలమి
నెల్లవారల రోగంబు లెల్ల మాన్చి
తనదు చెలికాని పటుమాంద్యమును గుదుర్చ
జాలఁ డయ్యె నన, వసంతకాలమందు
మలయపవనుండు మెలమెల్లమలయుచుండె.

౮

శుభవసంతమహోత్సవ విభవవేళ
చారుసుకుమారమారకుమారకునకు
చెంగలువ విరిములుకులు, చివురువిల్లు
కలువఱేఁడును వనలక్ష్మి కానుకలొసఁగ,
ముట్టినంతన వసివాళ్లు వట్టునట్టి
వేటివస్తువు లివి గుణహీన మంచు,
మొనసి విడువక తనయంత మొఱయుపాన్పు
మెచ్చుగులుకఁగ దా సీయఁ దెచ్చెననఁగ,
కొదమతుమ్మెదకదుపులు కదిసి రాఁగ
మలయపవనుండు మెలమెల్లమలయుచుండె.

—o—

సంస్మరణము

(పెనుమర్తి వేంకటరత్నముగారు)

శాతకృపాణ దీక్షితులు సంగరరంగమునందుఁ బర్వ సం
జాతభయోద్ధతిన్ రిపులు శౌర్యము నేర్చ కలంతనొంద, భూ
మీతలమందు శౌర్యరసమే నదియై ప్రవహించెనాఁగ వి
ఖ్యాతిగడించినాఁడ వనఘా! రణతిక్కన! విప్రమండనా!

అనిలజవమున నేఁగెడు హయము నెక్కి
కరిసమూత్కర మందుఁ గేసరివిధాన
శాత్రవానీకమస్తకక్షతజపూర
మదరఁ గొల్పఁగఁ జేసితయ్యా! సెబాసు!

తెనుఁగుంగైతల మవ్వము
గనుఁగొనినవరసము లూరగా భారతమున్
బొనరించిన తిక్కన్నకు
యనుఁగుందమ్ముఁడవటె! యహో శౌర్య నిధీ!

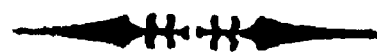
ఏలినవానికై రిపులనేస్త్రైమై బోరిఁగొంచు, ధారుణీ
పాలురిదేమి? విప్రుఁడఁట! బాపురె! దుర్జయ విక్రమంబునన్,
దూలఁగఁ జేయుచుండ, హయతుండిల శాత్రవసంచయమ్ములన్,
మేలనియబ్బురంపడఁగ, బృధ్వీసురావళి పిచ్చలింపఁగన్ ।

ధరణిసురసంఘఁ గాపుత మనారతమున్ భవదీయ నామమా
ధురి, కవులెల్ల నీచరితఁ దోమణముప్ప రచించి నీయశో
తరుణి జగత్తు పైసతముఁ దాత్తత లాస్యములం బొనర్పఁ జే
తురు; పృథివీసురావళి నుతుల్ బొనరించును! ఖడ్గతిక్కనా ?

జమీరు చక్రవర్తి – ప్రపంచ రహస్యము.

—— :0: ——

(పుప్పల లక్ష్మణరావుగారు. బి. యస్. సి. ఎం. ఎ)

పూర్వము పరిష్యా దేశంలో జమీరు పాదుషా అని ఒకగొప్ప చక్రవర్తి రాజ్యం చేస్తూవుండేవాడు. అతడు తన పట్టాభిషేకం అయినప్పుడు తనరాజ్యంలోవున్న మహాపండితు లందరిని తన దగ్గరకురమ్మని ఉత్తరవు చేశాడు. వాళ్లందరువచ్చి అతనికి జోహారు చేసి నిలబడియుండగా వాళ్లతో "ఇహం పరంసాధించి మోక్షంపొందడానికి జ్ఞానమే మార్గమని మనపూర్వులు చెప్పేరు. జ్ఞాన మంటే మనుష్యజాతియొక్క తప్పొప్పులు. మనకు తెలిసి మనం ముందుకు జాగ్రత్తపడ గలం. అందుచేతనాకు మనుష్య చరిత్ర తెలుసుకోవలెనని కుతూహలంగా వుంది. నాకోసంమీరందరూ కలసి దేశంలో యెక్కడెక్కడ భాండాగారా లున్నాయో యెక్కడెక్కడ తాటాకులపుస్తకా లున్నాయో అవన్నీ వెతికి ప్రపంచక చరిత్ర పరిపూర్ణంగా రాసి తీసుకరావలసింది" అని ఆజ్ఞాపించాడు. చిత్తమని పండితులంతా వెళ్ళిపోయారు.

వెళ్ళిపోయి, వెంటనే ప్రపంచ చరిత్ర రాయడానికి మొదలుపెట్టేరు. అలాగు రాత్రి పగలు తిళ్లు యెరక్క తిప్పలెరక్క ఇరవై సంవత్సరాలు కష్టపడి పూర్తిచేసి ఆ మహా గ్రంథాన్ని పట్టుకొని చక్రవర్తి దగ్గిరకు వచ్చారు. ఏలాగు వచ్చారంటే — పన్నెండు ఒంటెలు, ఒక్కొక్క ఒంటెమీద ఐదు వందల గ్రంథాలు – ఆమహా గ్రంథాన్ని పట్టించికొనిమహారాజు దగ్గరకు వచ్చారు.

అప్పుడు మంత్రి చక్రవర్తితో "మహా ప్రభూ ! పండితులందరూ నీయాజ్ఞ పాలించి ప్రపంచ చరిత్ర నీకోసం రాసిపట్టుకువచ్చారు. ఈగ్రంథం ఆరు వేలసంపుటములు పట్టింది. ప్రపంచంలో ఎన్ని దేశము లున్నాయో ఆయా దేశముల చరిత్రలు భూగోళ రాజనీతి శాస్త్రములు ఆచార వ్యవహారాంశములతో నిండియున్నది. ఈ గ్రంథంయొక్క ఉపోద్ఘాతమే ఒక ఒంటె మొయ్య గలిగినంతటి బరువున్నది. సమాప్తి పర్వమును మరొక ఒంటె మొయ్యలేక మోయుచున్నది." అన్నాడు.

అందుకు చక్రవర్తి పండితులతో "మీరు పడినటువంటి శ్రమకు నేను చాలా సంతోషిస్తున్నాను. కానినాకు రాజ్యపరిపాలన తొందర్లవల్ల ఒకఘడియేనా తీరుబాటు లేకుండా వున్నది. అదిగాక నాకిప్పుడు ముసలికాలంకూడా దగ్గిరకువస్తున్నది. ఎంత

కష్టపడిచదవుదామన్నా యీమహాగ్రంధాన్ని చదవడానికి నాకు వేళెక్కడిది? అందుచేత నాకున్న తీరుబడి వేళలో చదవడానికి వీలయేటట్టు మానవచరిత్రను సంగ్రహంగా వ్రాయవలసింది" అనిఆజ్ఞాపించాడు.

సరే అని పండితులందరూ రాజాజ్ఞప్రకారం మరొక ఇరవై సంవత్సరాలు తల్లక్రిందులై ఈ మారు మనుష్య చరిత్రను పదిహేనువందల గ్రంధాల్లో రాసి చక్రవర్తి దగ్గరకుతీసుకొచ్చారు. చక్రవర్తి ఆపండితులను ఆగ్రంధాలనుచూచి "నాకిప్పటికినడుము వంగిపోయి చేతికి కఱ్ఱవచ్చి ముసలివాడిని అయిపోయినాను. నేనెక్కడ? యీగ్రంధాలన్నిటినీచదవడమెక్కడ? మీరుయెలాగైనా కష్టపడి మనుష్యచరిత్రను యింకాక్లుప్తంగా రాసి తీసుకురావలసింది" అన్నాడు.

చక్రవర్తి కోరినట్టు పండితులు మరి పది సంవత్సరాలు శాయశక్తులాకష్టపడిగ్రంధమంతా ఐదు వందల సంపుటముల్లో రాసి ఒకయేనుగమీద యెక్కించుకొని రాజదర్శనానికి వచ్చారు. రాజు వారిని చూచి "నేను కాటికి కాళ్లుచాచుకొని నేడోరేపో చావడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. మీరురాసిన పుస్తకాలన్నీయేలాగు చదవగలను? కాని నాకు యేలాగైనా మనుష్యచరిత్ర చదవి మరీచచ్చిపోవాలనివున్నది. అందుచేత మీరు అతితొందరపడి ఇంకా ఇంకా ఇం—౦—కా సంగ్రహంగా రాసి తీసుకురా వలిసింది" అన్నాడు.

చిత్తమని పండితులంతా మరొక ఐదు సంవత్సరాలు అహర్నిశాలు కష్టపడి ఆ గ్రంధమంతా అతిసంగ్రహంగా ఒక్క సంపుటంలో రాసి దాన్ని ఒక గాడిదమీద యెక్కించి కోట దేవిడీదగ్గరకు తెచ్చారు. వచ్చేసరికి వాళ్లకోసం కనిపెట్టుకున్న మంత్రి "త్వరగా రండి రాజుగారిని కిందపడేశారు" అనివాళ్లని తీసుకొని రాజుదగ్గరకు వెళ్లాడు. పాపం చక్రవర్తి యీ ఘడియయో ఆ ఘడియయో అనేస్థితిలో వున్నాడు. పండితులను అమోసుకొచ్చిన గ్రంధాన్ని చూచి "అయ్యో మనుష్య చరిత్రయొక్క రహస్యం తెలుసుకోకుండా చచ్చిపోతున్నానే" అని హీనస్వరములో అన్నాడు.

అప్పుడు ప్రధాన పండితుడు— అతడు పాపం ఏభైఐదేళ్లు యీగ్రంధంమీద తిప్పు తిప్పలు మానుకొని తంటాలు పడి నేడో రేపోకళ్లుమూసుకోడానికి సిద్ధంగా వున్నాడు. అతడన్నాడు "మహారాజా! మనుష్యజీవితం యొక్క మహారహస్యం మూడు ముక్కలు. నేనుమీకుఉపదేసిస్తాను. అదేమిటంటేపుట్టుక బతుకు,చావు."

ఈ విధంగా చక్రవర్తికి చచ్చేకాలానికి ప్రపంచ రహస్యం బోధపడింది.

పెద్దవారికంటె చిన్నబిడ్డలే జ్ఞానము కలవారు.

(ఛోడగం. కమలగారు.)

శీతకాలము ముగియవచ్చెను. స్లెడ్జి బండ్లవాడుక కూడ దగ్గినది. మంచుచాల వరకు కరగి చిన్నచిన్న కాలువలువలె పారుచుండెను. ఈకాలువ లన్నియు నొకపల్లపు ప్రదేశమున నిండి గుంటగ నేర్పడినవి.

ఈ గుంటకు సమీపమున నున్న యిండ్లనుండి యిద్దరుబాలిక లట జనుదెంచి యాడుకొను చుండిరి. వారిలోనొకబాలిక, చాలచిన్నది. మరియొక బాలిక కొంచెము పెద్దది. వారితల్లులు వారికి క్రొత్త మస్తులను దొడగిరి.

చిన్నబాలిక నీలి రంగు జుబ్బాను రెండవ బాలిక పసుపుపచ్చని జుబ్బాను ధరించెను. ఇద్దరును యెఱ్ఱని రుమాళ్ళను తలకు కట్టుకొనిరి. వారప్పుడే దేవాలయము నుండివచ్చి యీగుంట యొద్దకలసియొక్కరొకరు తమతమ బట్టలను జూపుకొని మిక్కిలిస్నేహముతో నాడుకొనసాగిరి. సుందరమైన వస్త్రములను ధరించి కాలిజోడునుతీయకయేనీటిలో నాడుకొనుటకు వెళ్ళుచున్న చిన్నబాలికనుచూచి రెండవ బాలిక యిట్లనెను.

"మలాషా! నీవందు దిగకుము. మీయమ్మ కోపపడును. నేను నాకాలిజోడును తీసివేసి వెళ్ళెదను. నీవుగూడతీసి వేయుము.

వారట్లుతీసివేసి జుబ్బాలు తడువకుండుగ పట్టుకొని నీటిలోనికిదిగుచుండ మలాషా చీలమండలవరకును నీరువచ్చెను.

అంతటనామె యిట్లనెను:—"అకుల్యా! ఇది లోతుగానున్నది. నాకుభయము వేయుచున్నది."

"భయపడకుము రమ్ము. అది యింతకంటె లోతుగ నుండదు."

వారిద్దరు నొకరి నొకరు సమీపించినప్పుడు అకుల్యా యిట్లనుడివెను. "మలాషా! నీటిని చిందింపకుము. జాగ్రత్తగ నడువుము."

అను వారాడుకొనుచుండచిన్నబాలిక నీళ్ళను చిందించెను. అవి అకుల్యా క్రొత్తబట్టల మీదనే కాకముక్కుమీదను ముఖముమీదను గూడ పడెను. వెంటనే అకుల్యా కోపముతో మలాషాను కొట్టబోయెను. మలాషా భయమునచే నీటివెలుపలకువచ్చి యింటికి పారిపోవలయునని చూచుచుండెను. అప్పు డకుల్యా తల్లి యావైపున వెళ్ళుట తటస్థించెను. ఆమె తనకుమారికను చూచి యిట్లుపలికెను.

"కొంటె దానా! నీ విచ్చట నేమి చేయుచున్నావు?" మలాషా చేయవలయునని చేసినదని యాబాలిక పలికెను.

ఇదివినగనే యామెతల్లి మలాషాను పట్టుకొని మెడమీద నొకదెబ్బకొట్టెను. వీథియంతయు వినబడునట్లుగ మలాషా బిగ్గరగ కేకలువేయ నారంభించెను. ఆమెతల్లిబయటకు వచ్చెను.

"నీవెందులకు నాబిడ్డను కొట్టితివి?" అని పలికి అకుల్యా తల్లిని దూషింపసాగెను. వారినిందా వాక్యములావీధినిమారుమ్రోగెను.

---

* టాల్‌స్టాయ్ కథ కనువాదము.

ఆ వీధిజనులందరును వచ్చుటగుమిగూడిరి. పురుషులుకూడ వచ్చుటకు వచ్చిరి. అది పెద్దపోట్లాటగ మారెను.

అప్పుడకుల్యా యొక్క ముదుసలి యవ్వవచ్చి "ఏమిచేయుచున్నారు? ఇట్లుచేయుట మీకు తగునా? పండుగదినమున మీరుసంతోషముతో ఆనందించుటకు బదులు నిట్లనవసర కలహములను కల్పించుకొని తగవులాడుటతగునా" అని శాంతింపజేయ యత్నించెను.

ఆ ముసలి స్త్రీ మాటలు వినక పోవుటయేగాక వారామెను త్రోసివేసిరి

ఇట్లు వీరు పోరాడుచుండ అకుల్యాతనజుబ్బా వంటిన బురదను తుడిచి గుంటదగ్గరకు వెళ్లెను. ఆమె యొకచిన్న రాతిని తీసికొనిగుంటయొడ్డుననున్న మట్టిని తొలగించి నీరువీధిలోనికి ప్రవహించునట్లొక చిన్నకాలువను జేయమొదలిడెను. అంత మలాషాకూడ నొక చిన్నకర్రముక్కను తీసికొనివెళ్ళి కాలువను త్రవ్వుటకై యామెకు తోడ్పడెను. పురుషులుకూడ జగడమునకై యుపక్రమించుచుండ వారలను శాంతపరచుటకు ప్రయత్నించుచున్న యావృద్ధస్త్రీ సమీపమునుండి యాపిల్లకాలువలోని నీరు వీధిలోనికి ప్రవహించుచుండెను. చిన్నకాలువ కిరుప్రక్కలనుండి యాబాలికలు పరుగిడసాగిరి.

"మలాషా! దానిని పట్టుకొనుము" అని అకుల్యా కేకలువేయసాగెను. మలాషా సంతోషాతిశయముచే మాటలాడలేకపోయెను.

ఆప్రవాహమందు కొట్టుకొని పోవుచున్న కర్రముక్కను చూచి యానందభరితులై వారాకాలువ వెంట పరుగులిడుచు నాజన సమూహమును సమీపించిరి.

ఆబాలికలచూచి వృద్ధస్త్రీపోట్లాడువారి వంక చూచియిట్లనియె "మీకిప్పటికైనను సిగ్గువచ్చినదా? ఈచిన్నపిల్లలకారణమున మీరు పోరాడుచుండ తుదకు వారిద్దరు దానిని మరచిపోయి యెప్పటివలె సంతోషముతో నాడుకొనుచున్నారు. ఈ బాలికలు మీకంటె యెక్కువ జ్ఞానముగలవారు."

అప్పటివారందరును వీరిని జూచి సిగ్గుపడి వారిలోవారు నవ్వుకొనుచు తమ తమ స్థానములకు మరలిపోయిరి.

చిన్న పిల్లలవలె నిష్కపట స్వభావము కలిగి మార్పు జెందువరకు మానవుడు స్వర్గసౌఖ్యము ననుభవింప జాలడు.

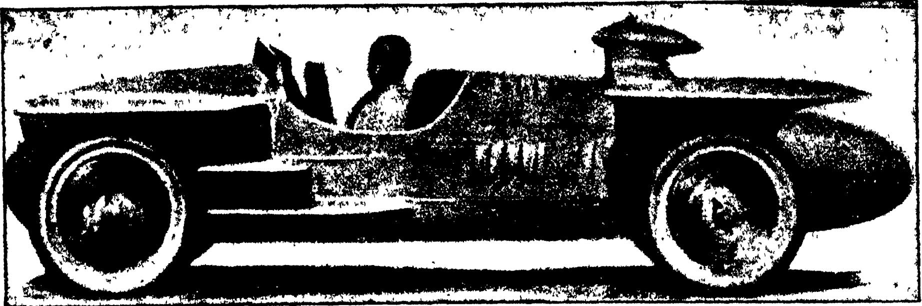

విజ్ఞాన విషయములు.

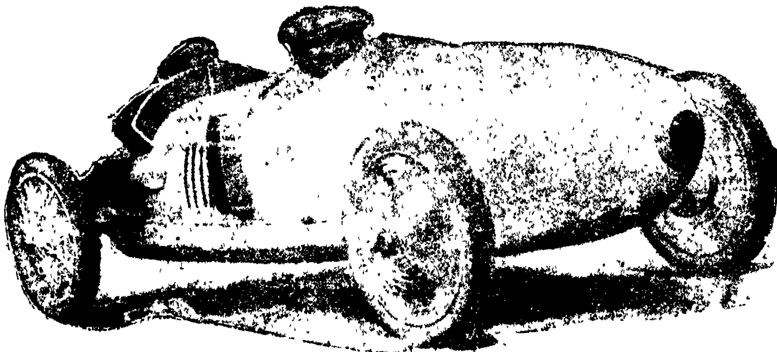
(ఆర్. రంగనాథశాస్త్రిగారు.)

౧. వేగముగల మోటారుబండ్లు.

ప్రపంచము నందున్న బండ్లన్నిటిలో మూడు మోటారుబండ్లు మాత్రము అత్యంత వేగమున పోగలిగినవి. ౧ మార్టిన్ వైజ్ఞానికుని బండి. ఇది గంటకు ౧౬౭ మైళ్లు నడచెను. ౨ జర్మను వైజ్ఞానికుని బండి. ఇది గంటకు ౧౧౬ మైళ్ళు పరుగిడును. ౩ మిశరు యువరాజుది. ఇది గంటకు ౧౧౮ మైళ్ళు నడచును. యువరాజుబండికి యంత్రములు మొదలగునవి వెనుక నుండును.

మిశరుదేశపు యువరాజుయొక్క మోటారుబండి

జర్మన్ వైజ్ఞానికుని మోటారుబండి.

మార్కొను వైజ్ఞానికుని మోటారుబండి

స్వప్నసంచారము. Adrenalin gland అనగసముద్రావి యొకడు పడిపోవుచున్నటుల స్వప్నమును గాంచెను. 18 అంతస్తుల మేడమీది

౨. స్వప్నసంచారము.

ప్రతీచ్యపండితులుస్వప్నమును శుద్ధకల్లయని సిద్ధాంతీకరించియున్నారు. స్వప్న విషయము భోజనపదార్థము మీద నాధారపడియున్నదని వారి నమ్మకము. భోజనము వేడిచేయునదియైనయెడల శరీర మందును మెదడునందును వేడియెక్కును. అప్పుడు విచిత్రమగు స్వప్నములు గలుగుచుండును. భోజనము మంచి దయినచో శరీర మస్తిష్కములు శీతలముగ నుండును. అప్పుడు బాగుగ నిద్దుర బట్టును. పాశ్చాత్యవైజ్ఞానికులు పలువి ధౌషధ ప్రయోగము వలన మానవులకు స్వప్నములు వచ్చునటుల చేయుదురు. 'Adrenalin, Pituitary' అను రసమును ద్రావించిచాల మందికిభయము, కలహము,పతనము మొదలగుదానిని గలిగించుచున్నారు.

3. సూర్యకిరణములు.

మానవ జీవితమున సూర్యకిరణములకెంత ప్రయోజనంబను

సూర్యకిరణములయందు బాలురు ప్రతిదినము కొంత సేపు ఉంచుచున్నారు. అందువలననే వారి కారోగ్యము గలుగుచున్నది.

వైజ్ఞానికుడు తాను నిర్మించిన సైకిలునెక్కి నీటియందు విహరించుచున్నాడు.

మాట నిర్వివాదాంశమేదా? కాని యీ విషయమెల్లరకు దెలియదు. అమెరికాను ప్రసిద్ధ వైజ్ఞానికులు సూర్యకిరణములవలన శరీరమందలి యెముకలకు బలము

తలయందుంచుకొను నొక విధమగు దువ్వెన.

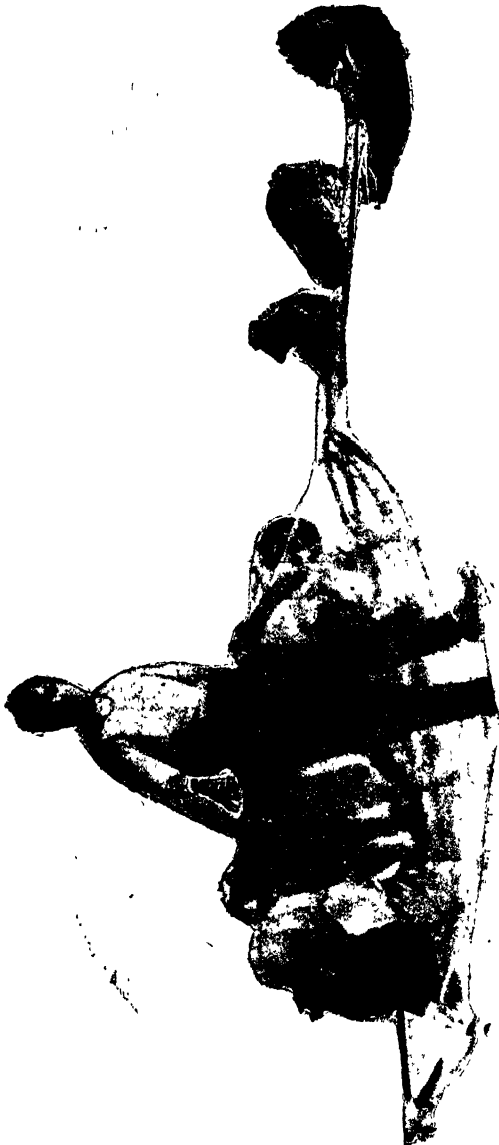
నిద్ర మేల్కొలుపుట కేర్పడిన యలారము.

గలిగి శక్తియుతులగుదురని నుడువుచున్నారు. "పుట్టిన ప్పటి నుండియు బలహీనముగ నుండు శిశువులను ప్రతిదినము కొంతకాలము ఎండయందుంచిన యెడల శరీరమునకు దార్ఢ్యము గలుగును" అని నుడువుచున్నారు.

౪. నీళ్లయందు నడచు సైకిలు.

నీటిమీద నొకవిధమగు సైకిలెక్కి

స్వేచ్ఛగా తిరుగుటకు సామర్థ్యమును గినుగొనిరి. ఇప్పుడు నౌకాయుక్తనుగు ద్విచక్రిముల బండి యేర్పాటు చేసినారు. దీనిబం దీని బొమ్మయందు గాంచవగును.

స్మిత్తను దేశభక్తుడు అలాస్కా దేశమందు మంచుగడ్డల నతిక్రమింపుచున్నాడు.

౫. దువ్వెన.

మార్కును దేశమందొక స్త్రీయొక విధమగు దువ్వెనను సిద్ధముచేసెను. దానిని

స్మిత్తను దేశభక్తుడు, అలాస్కా దేశమునకు ప్రయాణమైనప్పటి వేషము.

నెత్తిమీద నుంచుకొనినయెడల ఏస్త్రీ యెవనిని ప్రేమించుచున్నదను విషయము స్పష్టముగ గోచరించును. ఈదువ్వెనమీద చరిత్రాత్మకమగు ప్రసిద్ధ దంపతుల చిత్రరు

పుండును. ఇది దగ్గర యుండిన కుమారి, వివాహమాడు మని కోరు యువకుల బాధనుండి దప్పించు కొనవచ్చును.

౬. నిద్రను మేల్కొలుపుట.

అమెరికా యాండ్రాకడు పొన గ్రాపుకుఅల్లారమును దగిలించెను. అల్లారము వలన నుదయముననే పొనగ్రాపు సంగీతమును బాడును. అందువలన సహజముగ మెళు కువ వచ్చుచున్నది. ఉదయమున నే మెళుకువ రాని వారికిది యొంతి యు ఉపయోగ కరము. అల్లా రము వలననే యందలి రికార్డులు

అలాస్కా దేశమందలి తుషారమండితమగు నొక దృశ్యము.

వాగ్యంత్ర మిట్లుండును.

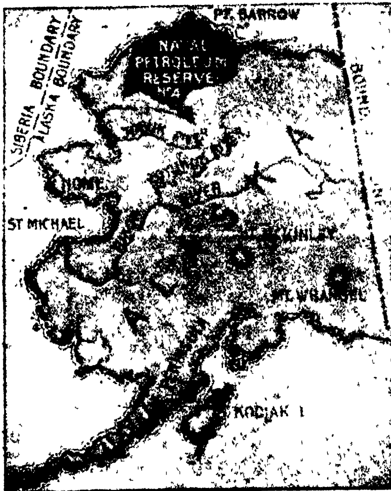

వాగ్యంత్రమును వైజ్ఞానికుడు రోగికి దగిలించుచున్నాడు.

వాని యంతట యవియే తిరుగును.

౭. దేశభక్తుడు.

డాక్టరు స్మిత్తను నాయన దేశభక్తుల యందగ్రగణ్యుడు. స్వదేశమును ధనస మృద్ధిగ జేయుటయే యాతనిజీవితవ్రతము అతడు తుషారమండి తమగు Alaska దేశ మందు రత్నములు లేక బంగారు గనులను గనిబెట్టవలయునను దలంపున పాడ్రొండు

స్మిత్తనుదేశభక్తుడు కనిపెట్టినవదఃలపటము.

వత్సరములు మితిలేని శ్రమలకోర్చి యచట తిరిగెను. కాని యా య నకు గనులు గాని రత్నగర్భలగు నదులు గాని కనపడలేదు. ఒకనది మాత్రము కనుగొనెను. దానివలన

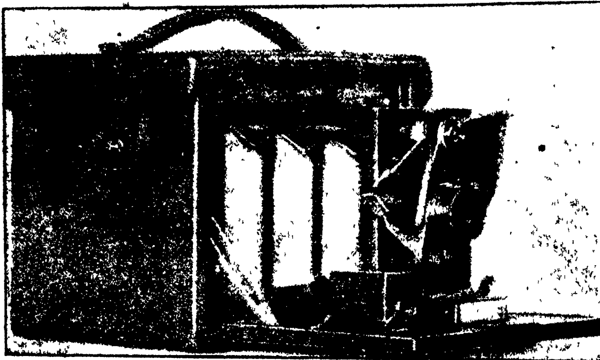
౮. వాక్యోత్రము.

గొంతు.ందేదఃయన నమునుగుటకు పీ.గాని పుస్తకములకు వ్యాధులు గలిగి

ప్రాచీనచిత్రుపు. 1849 సంవత్సరమునకొడక్ క్యామరాద్వారమున దీసినచిత్రుపు.

నప్పుడు వైద్యులు శస్త్రచికిత్స జేయుచుండిరి. ఇందువలన రోగము నయము గావచ్చును గాని వాక్శక్తి సంపూర్ణముగ లోపించును. కొంతమంది వైజ్ఞానికులు గలసి యొక యంత్రమును నిర్మాణమొనర్చిరి. దానిని గొంతునందుంచుకొనిన యెడల రోగులు బాగుగ మాట్లాడ వచ్చును.

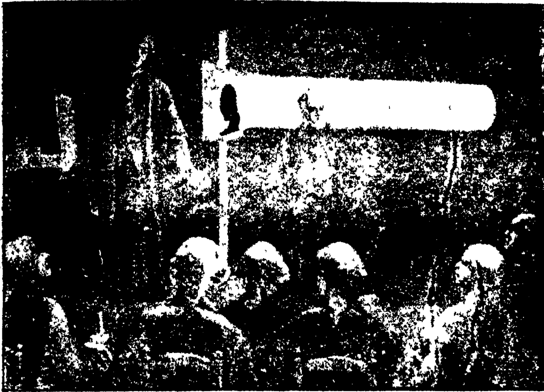

కొడక్ క్యామరాపూర్వ మిట్లుండెడిద.

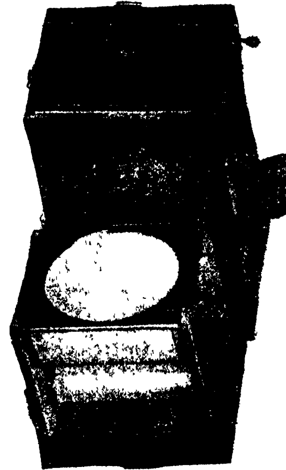
భవిష్యత్తున మార్కెన్ దేశవర్తకము వృద్ధి యగును. మిక్కిలి ధన లాభము గలుగును.

౯. ఫోటగ్రాపు.

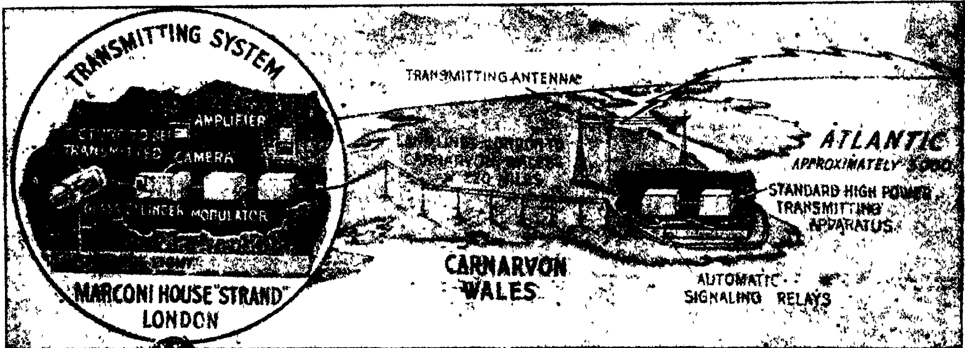
౧౦౦ నందల వత్సరములకు పూర్వ మొక

౨౦౦ వత్సరములకు బూర్వము ఫొటోగ్రాఫును కనిపెట్టిన గుమాస్తాదీపిన ఫొటోగ్రాఫు.

1884 సం॥ తయారయిన గ్రాఫ్ ఫోను

నిస్తంతి ఫొటోగ్రాఫు యంత్రము

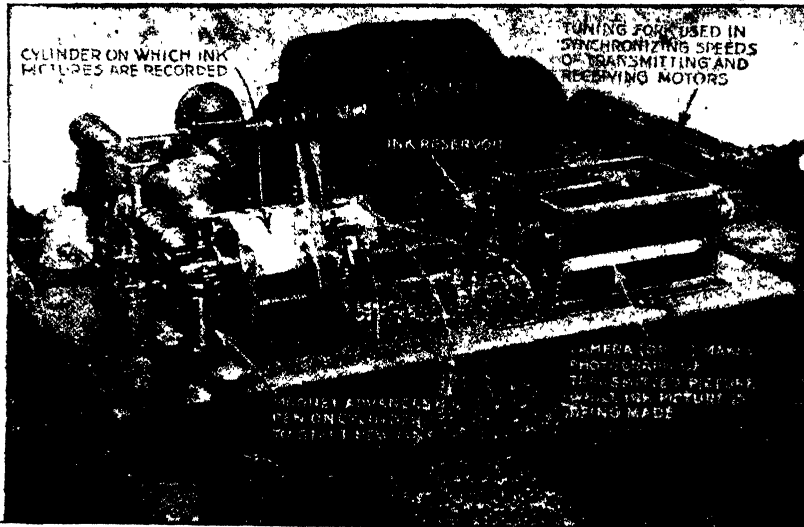

నిస్తంతి ఫొటోగ్రాఫు యంత్రము ఇది ద్వారమున బొమ్మ పంపించవచ్చును, గైకొనవచ్చును.

యాఫీసు నందలి గుమాస్తాయొకడు తీరిక గృహమున మనిషిని గూర్చుండబెట్టి యా సమయము లయందు విజ్ఞానచర్చ యొనర్చు యింటికి యుండు చిన్నికంత ద్వారమున

నిస్తంత్రి ఫొటగ్రాఫుయంత్రము. దీనిద్వారమున బొమ్మలు గ్రహింపవచ్చును.

దీనిద్వారమున ఫొటగ్రాఫులు నిస్తంత్రి పరివర్తిబలముగ తేటమవుచును.

చు ఫొటగ్రాఫును గనిపెట్టెను. ప్రథమమున Senistised అను కాగితముమీద నిట్లు ఫొటగ్రాఫు దీయుచుండిరి. అంధకార తీవ్రముగ వెలుతురును బ్రసరింపజేయుచుం

డిరి. అప్పు డంధకార గృహమందలి మానవుని బొమ్మ యీకాగితముమీద పడుచుండెను. ఫొటో దీయించుకొనువారు 20,25 మినిట్లు స్థిరముగ కూర్చుండి యుండవలసి వచ్చుచుండెను. నేటియభివృద్ధి యెల్లరెరింగినదే కదా?

౧౧. నిస్తంతి ఫొటగ్రాఫు.

నిస్తంతి ద్వారమున బంపించిన ప్రెసిడెంటు కొల్లిడ్జియొక్క ఫొటగ్రాఫు.

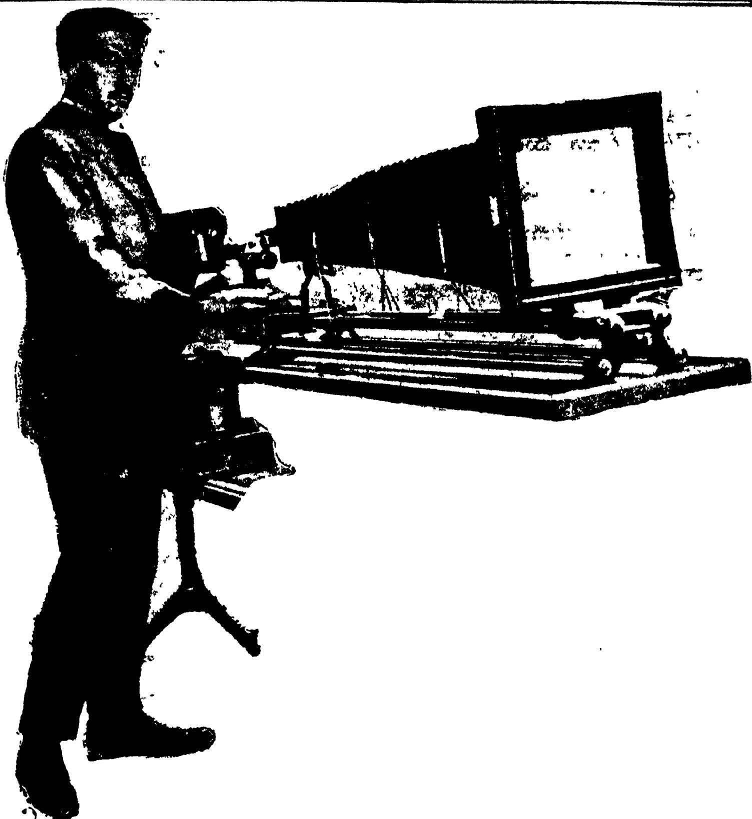
ఇంతవరకు నిస్తంతి ద్వారమున వార్తలను బంపుచుండిరి. ఫొటగ్రాఫులు కూడ దీయవచ్చునను విషయము వైజ్ఞానికుల కల్పనకు దట్టలేదు. మార్కొని నిస్తంతి కార్యాలయమందుండు రాజర్సు అను వైజ్ఞానికుడు నిస్తంతి మూలమున ఫొటగ్రాఫులు దీయుటకొక యంత్రమును గనిపెట్టెను. ఈనూతనయంత్రమందొక ఫొటగ్రాఫు నుంచి తీవ్రమగు వెలుతురాయంత్రముమీదికి

నిస్తంతిద్వారమున బంపించిన ప్రెసిడెంటు కొల్లిడ్జియొక్క ఫొటగ్రాఫు.

చొప్పింపవలయును. ఆవెలుతురు యంత్రము లోనికేగి ప్రథమమున వైద్యుతిక పరివర్తక బలము (impulse) తర్వాత నిస్తంతి పరివర్తకబలముగ మారిపోవును. అటు పిమ్మట నా యంత్ర సహాయ్యమున నాఫొటగ్రాఫుయొక్క ప్రతిబింబమును స్థానాంతరమునకు బంపించ వచ్చును. ఈవిధముగ లండను నుండి న్యూయార్కున కనేక ఫొటోలు బంపించబడుచున్నవి.

౧౧. క్యామెరా సహాయమున దొంగల పట్టుకొనుట.

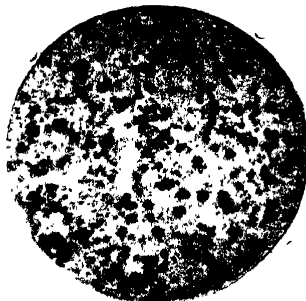

దొంగను బట్టుకొను క్యామెరా.

అనేక సందర్భముల యందు దొంగలను, హంతకులను బట్టుకొనుట యసంభవ మగును. ఇందు కొరకులో కార్డుయను వైజ్ఞానికుడొక నూతన మార్గమును గని పెట్టెను. దొంగ యొక్క దుస్తులు వాని యంగప్రత్యంగములయందలి దుమ్ము మొదలగువానిని గైకొని క్యామెరాద్వారమున గొప్పవానిగ

దొంగనుబట్టుకొను క్యామెరాద్వారమున తీసిన ఫొటోగ్రాఫు.

దొంగనుబట్టుకొను క్యామెరాద్వారమున తీసిన ఫొటోగ్రాఫు.

నొనర్చును. దానిసహాయమున దొంగయైనది కానిది నిర్ణయించును. ఈధూళిమాలిన్యముల ద్వారమున ఈతరగతి దొంగతన మునుగూడ చెప్పగలరు.

పౌర పుస్తక భాండాగారము *

—— ——:o:————

సోదర మహాశయులారా!

పుస్తకభాండాగార[illegible]బిడ్డను తమరాశీర్వదించుటకు ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇయ్యది దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారిచే [illegible]నవతియై, దివాన్ బహద్దర్ పి. సి. యస్. యతిరాజులు నాయుడుగారిచే నతి గారాబమున బెంచబడియిప్పటికొక నామము, గృహము కలదియయ్యె.

మాంటుఫర్డు సంస్కరణలు మన దేశమున ప్రవేశపెట్టకముందు దేశభక్త వెంకటప్పయ్యగారు శాసనసభలో తామొక గౌరవసభ్యులుగానుండి పుస్తకభాండాగారములు సహాయార్థము 20,000 రూపాయలు

(ఆంధ్ర కేసరి శ్రీయుత టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు గారు)

(గుంటూరు పౌర పుస్తక భాండాగార ప్రారంభోత్సవ సభ కధ్యక్షులు. వీరు భాండాగారమును దెరచిరి.)

యందు ప్రత్యేకముగా నేర్పాటు చేయించ గలిగె. దానిననుసరించి దొరతనమువారు సొమ్మును పుస్తకభాండాగారములు నెలకొల్పు స్థానిక పరిపాలనా సంస్థలవినియోగార్థము ఖర్చుబెట్ట నిశ్చయించిరి. తదనుకూలముగా నట్టిసంస్థలకన్నిటికిని తెలియజేసిరి. అప్పటికి దివాన్ బహద్దర్ పి. సి. యస్. యతిరాజులునాయుడుగారు మన పురపాలక సంఘమున కధ్యక్షులుగా నుండి నిరంతరప్రజాసేవచేయుచుండిరి. వారు తలపెట్టిన పనులు పరిపోషకారములై మిన్నుముట్టుచుండెను. పరిశ్రమికాలయము నిర్మించుటకు 1920-21 సంవత్సరపు ఆదాయవ్యయపట్టిక వారుచేసిన కృషి పొగడదగినది. దానితో

---

* గుంటూరు మ్యునిసిపాలిటీవారేర్పరచిన పౌర పుస్తక భాండాగార ప్రారంభోత్సవ సందర్భమున ఛెయిరుమెన్ గారగు శ్రీ నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారి స్వాగతోపన్యాసము.

కూడ వారి రాజభక్తి యపారము. మనసున జనించిన యాభక్తిని కర్మమూలముగ చూపనెంచి జయస్తంభము నొకదానిని కట్టసమకట్టిరి. ఇట్టి యున్నత కార్యములు ధనము లేనిది జరుగుటకల్ల. అట్టిధనము పురపాలక సంఘము నుండి సంపాదించుట దుర్ఘటము. ఆసమయమున ధీశాలురగు నాయుడుగారు నిరాశ చెందక వారి సహజవ్యాపార సమర్థతను ప్రయోగించి యొకసంఘము నేర్పాటుజేసి దానికి మిరపకాయల సంఘమని నామకరణమిడి తద్ద్వారా 10,000 రూపాయలు సులువుగా పోగుజేసిరి. ఆమొత్తమును పరిశ్రామికాలయము జయస్తంభము మొదలగు సద్వ్యయములమీద భాగించిరి. అట్టితరుణమున దొరతనమువారు భాండాగారముల కిచ్చెద మన్న సొమ్మునుకూడ వృథాపుచ్చక జయస్తంభముతోపాటు పుస్తకభాండాగారమును గూడ నెలకొల్పెదమని దొరతనమువారికి నచ్చచెప్పి అట్టితీర్మానముల గావించి, సూత్రములను నిర్ణయించి కార్యోన్ముఖులైరి. పరిశ్రామికాలయమునకు ప్రత్యేకముగా స్థలము కొనబడెను. జయస్తంభమునకు గాను పురపాలక సంఘమువారి వ్యవహారస్థలమున కెదురుగా గ్రామమధ్యముననున్న స్థలమును కూడ దొరతనమువారివద్దనుండి పుచ్చుకొని శంకుస్థాపనకూడ జేసిరి. ఇంకవారి యుద్యమము లన్నియు నాందోళనము లేక సాగునని ప్రతివారును తలంచిరి.

[శ్రీమతి ఇందిరాదేవి (శ్రీనడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీనరసింహారావుగారి కుమార్తె) వయస్సు 11 వత్సరములు, (ఈ బాలిక గురువుగారగు మాడభూషి వెంకట రాఘవాచార్యులుగారు,) గుంటూరు పౌరపుస్తకభాండాగార ప్రారంభోత్సవ సందర్భమున వీణాగానమొనర్చి సభ్యుల నాహ్లాదపరచెను.]

సహాయ నిరాకరణోద్యమమువలన నీపుస్తక భాండాగారమునకు కలిగిన మార్పు.

తానొకటి దలచిన దైవమొకటి తలచును. ప్రపంచమునంత మహాసంక్షోభమునొందించిన ఘోరయుద్ధము సమసినది. దానివలన ప్రజలకు సౌఖ్యము చేకూరగలదని ప్రతిమానవుడును తలంచె. దానితోకూడ మాంటుఫర్డు సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడి అట్టిపైతలంపునకు బలము తెచ్చె. కాని సౌఖ్యమునకు బదులుగా జనసంక్షోభము ప్రారంభమయ్యె. ప్రజలకు దొరతనమువారియందు నమ్మకము నిర్మూలమయ్యె. మహాత్ముని ఆధ్వర్యముక్రింద మహత్తరమైన సహాయ నిరాకరణోద్యమము ప్రారంభమయ్యె. ప్రజలయం దిదివరకెన్నడులేని స్వరాజ్య కాంక్షజనించి రగుల్కొనజొచ్చె. న్యాయవాదులు వృత్తిమానిరి; బాలురు చదువులకు స్వస్తిచెప్పిరి; శాసనసభలు బహిష్కరింపబడియె. అట్టిస్వరాజ్యాపేక్ష స్థానికసంస్థల పట్టినగాని స్వరాజ్యమునకు సహాయమేర్పడదని ప్రజలు తలంచిరి. దానిననుసరించి మన పురపాలక సంఘమునకు సహాయవాదులు బహుసంఖ్యాకులుగా ప్రవేశించిరి. జాతీయభావముల నీపురపాలకసంఘమునందు చొప్పింప ప్రయత్నించి, జాతీయవిద్యను ప్రవేశపెట్టిరి. దొరతనమువారిచ్చు విద్యాకానుకను నిరాకరించిరి. ఇట్టిస్థితిగతులు దొరతనమువారికి దుర్భరమయ్యెను. జీవములేని స్థానిక సంస్థలు సజీవములగుట భయకారణమయ్యెను. పూర్వపుస్థితిగతులు పూర్తిగా నశించెను. స్థానికసంస్థలు తేజోవంతములై విజృంభించెను. దీని ప్రతీకారము జేయదలచి దొరతనమువారు వారిచ్చుచున్న సంభావనలన్నియు రద్దుచేసిరి. దానితోబాటు జయస్తంభమునకు నిర్ణయించిన స్థలమునుకూడ దొరతనమువారు లాగికొని క్రీరిమించిరి. వారికి నమ్మకము తగ్గినకొలది సంఘమువారికి విముఖత హెచ్చె. మధ్య జయస్తంభము మరువబడియె.

ఆకాశమునుండి పిడుగు.

అట్టిసమయమున 23-10-1920 తేదీన దొరతనమువారు, తామిచ్చిన 1500 రూపాయలు డిశంబరు మాసాంతములోగా ఖర్చుపెట్టుకున్న తమసొబ్బు వాపసుజేయుమని హుకుం జారీచేసిరి. దొరతనమువారు వారుచెప్పినట్లు చేయగల సమర్థులని తెలిసి మాసంఘమువారు పుస్తకములు కొని మిగిలిన రు. 300 లకు కొనదలచిన పుస్తకము లమ్మువారివద్ద నిలవయుంచిరి. అందుకు దొరతనమువారు కోపపరవశులై యిట్టి యధర్మచర్య సహింపలేమనియు తక్షణం నిలువయున్న 300 రూపాయలు వాపసుచేయుమని తీవ్రముగా పలికిరి. అందుకు మాసంఘమువారు దాతకట్టిగుణము సహజముకాదనియు తమ కోపము నుపసంహరించుకొనుమనియు మనవిచేసిరి. కాని శాంతింపరైరి.

భాండాగారముయొక్క ప్రదేశము.

భాండాగారమునకు నిర్దేశింపబడిన స్థలము దొరతనమువారెట్లు లాగికొనిరో మనవిచేసియుంటిని. ఆస్థలమును వీడి మాసంఘమువారు విహారమునకు నిర్దేశింపబడిన స్థలమునందొకతావు తిరిగి నిర్ణయించబడినది. కాని యాస్థలము దావిలోనున్నందున పరిస్థితము భవనము నిర్మించుటకు వీలులేదయ్యె. ఆట్టి యిబ్బందులు మాసభ్యులు గ్రహించి 5-12-23 తేదిని ప్రత్యేకముగా మా కార్యాలయములోని ఒకగదిని భాండాగారమున కేర్పాటుచేసిరి. ఇంకనికు దీనిని కారణాంతరముల వలన తగుయుపయోగములోనికి తేజాలనందుకు చింతిలుచున్నాను. ఇందు షుమారు 1000 పుస్తకములున్నవి. పౌరులందరు దీని నుపయోగించుకొనవచ్చును. ఇందు ఆంగ్ల, ఆంధ్ర ఉర్దూ పుస్తకములుకలవు. స్త్రీలకుకూడ ప్రత్యేక యేర్పాట్లుకలవు.

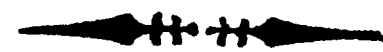
ముగింపు.

తామునాకు యథాశక్తి సాయము చేసి మాయీయుద్యమమును జయప్రదము చేయ ప్రార్థించుచున్నాను. ఈయుద్యమమునకు తోడ్పడి, భూరి విరాళములనిచ్చి యింతవరకు కొనసాగించిన వదాన్యులకు మాకృతజ్ఞతాపూర్వకమైనవందనములర్పించుచున్నాను. శ్రీయుతనక యిచ్చటకు దయచేసినందుకు తమ కందరకు వందనశతం బర్పించుచున్నాను.

నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీనరసింహారావు.
(పురపాలకసంఘాధ్యక్షుడు)

పౌరపుస్తకభాండాగారము—

ప్రారంభోత్సవ సందర్భమున సభలో ఆదువబడిన పద్యములు.

[పాటిబండ్ల సూర్యనారాయణరావు పంతులుగారు]

కం॥ శ్రీవిశ్వపాలన కళా
ప్రావీణ్యమహాప్రభావ భాసురగాంధీ
దేవసమానుడు కరుణం
గావుత శ్రీటంగుటూర్ప్రకాశసుధీంద్రున్.

కం॥ పరదేశమాంధ్రభూమి
సుదులేగ దలంకువేళ జొచ్చితివాంగ్ల
స్థిరకందున్యాయవిద్యం
గఱచితి శ్రీటంగుటూర్ప్రకాశసుధీంద్రా!

గీ॥ ఆత్మదేశ సేవనౌ సర్వ స్వార్థపరత
లేక మేవియు నీయందు లేకయుండ
వేలొసంగెడి పదమున లీలపడచి।
యొనరగాంధిమహాత్మశిష్యుండవైతి॥

గీ॥ స్త్రీయధన సౌఖ్యములను వెచ్చించుచెపుడు।
దేశసంచారములు సేసి తెలివిప్రజల
కిను నుపన్యాసముల లెకాక హితముగూర్చ।
నిజముగ స్వరాజ్యమును దాని నిల్పినావు॥

ఉ॥ భూనుతగాంధి శిష్యుఁడవు పూజ్యసుతుండవు దేశమాతకున్।
దీనిధివాత్మలాభమును ద్రెంచి విధీరుఁడవాత్మదేశస
న్మానమె నీకు స్వార్థమని నమ్మిచు నిరంతర ప్రవర్తనం
బూనినటంగుంటూరు కులభూషణ! ప్రకాశము! ఆంధ్రకేసరీ॥

(గుండు అచ్చమాంబగారు.)

మ॥ శ్రీవిఖ్యాత శుభాకరంబు సుగుణశ్రేణీనిధానంబు స।
ద్భావవ్యంగ్య పదార్థ తాపలము దివ్యజ్ఞాన దీపంబు వా।
ణీవాత్సల్య వరోపదేశము భవానీ దివ్యలాసంబునై।
గావ్యవృద్ధిని బొందుగాక తిరమై గ్రంథాలయం బిత్తరిన్.॥

క. శ్రీపుర పాలక సంఘము
చే పాడగ స్త్రీల కొఱకు గ్రంథాలయము
ద్దీపితమై ప్రత్యేకము
శ్రీ పతికృప వెలయ విద్య వెలుగఁగ గాతన్॥

(ఆంధ్ర రత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు)

సీ॥ సకలోద్యమవ్యాప్తి కకలంక నిలయమై, శరణిచ్చుపురము గుంటూరుపురము
తిక్కనాది మదాంధ్ర దిగ్గజేంద్ర విహార, సారభూతలము గుంటూరుపురము
దేశకల్యాణ సందేశ నిర్వహణాఖ్య, ఘోరాధ్వభూమి గుంటూరుభూమి
ఆంధ్రావని స్వరాజ్యాప్తి యావేళల, మారాజధాని గుంటూరుసీమ.

తే॥ గీ॥ నాదుప్రాణంపు సఖునకు శ్రీనడిమిపల్లి నరసభూవిభుడిందేల నరసలీల।
రాకయుందునె ప్రాణంపు సోకకైన, రామనగరీనరేంద్ర శ్రీరామచంద్ర॥

ప్రసవవేదన.

———:o:———

(త్రిపురాన వేంకట సూర్యప్రసాదరావు దొరగారు)

ఎంతకష్టము తల్లి యెంతకష్టమ్ము
నాయమ్మ నీకు నెంతటి కష్టమొదవె!
పుట్టఁబుట్టినయట్టి దిట్టమున్ నువు
పుట్టతేనియతీపు లుట్టుకబ్బమ్ముఁ
గడు భక్తి నీకిచ్చి గణుతిగన్నట్టి
కవులఁగన్నపుడింతకష్టమ్ము లేదు – ॥ఎంత॥

దీపింపఁబుట్టిన మేటిదీవారఁబల్కు
నైదవ్రాఁబల్కు టందంపుఁ గృతిని
నీకుసర్పణచేసి నిన్నుఁ గైసేయు
ముమ్మూర్తులంబోలు ముగురుబిడ్డలను
గన్నప్పుడునుసింత కష్టమ్ము లేదు – ॥ఎంత॥

శ్రీకృష్ణలీలం జెలగుఁపాత్రమ్ముఁ
జిత్రమ్ములో బత్తి చిగురొత్తఁజెప్పి
నినుధన్యఁజేయు నాసిఱుపేద కొడుకుఁ
గన్నయప్పుడునింత కష్టమ్ము లేదు – ॥ఎంత॥

నవ్యభావ కవితారసప్రవాహినులఁ
బలుపిలోకమ్ముఁ జెప్పులఁ దేల్చినట్టి
వివిధప్రబంధ సత్కృత్యులైనసుతులఁ
గన్నానాఁడును నింత కష్టమ్ము లేదు – ॥ఎంత॥

వంగభాషాకోమలాంగి గన్నట్టి
జగదేకవిఖ్యాతుడగు పట్టిఁజూచి
యట్టిసంతతిఁ గాంతునని నీవు నేఁడు
పడుచున్న కడలేని ప్రసవ వేదనను
దలచినంగడుపుచుమ్మలు వాఱుఁగట ॥ఎంత॥

భావార్థశూన్యంబులై వీనులకును
వెగటైనమూల్గులే వినవచ్చుఁగాని
కానుపేనాటికిం గానరా దయయొ
గర్భసంపదలేక కలుగు నే కాన్పు
ఇంతకష్టమ్ము నీకేల మాయమ్మ
మునునీవుగన్న యాతనఁ జాతులసద! ॥ఎంత॥

పరమేశ్వరుని కృపాగరిమమ్ము కలిమి
నట్టిసంతతియు నీకబ్బెడుంగాక
యూరకే యిటు బల్మినుఁ బలాటపడిన
నెంకిఁబోలిన కానుపే కల్గుఁజూవె। ॥ఎంత॥

స్వరాజ్యము - ప్రజాప్రభుత్వము.

(మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు ఎం. ఏ.)

మనదేశపు ప్రస్తుత కాలమందలి రాజకీయ సమస్యలన్నిటిలో స్వరాజ్య సమస్య ప్రధానమై యున్నది. స్వరాజ్యము సంపాదించుట కర్తవ్యమని నాయకులందరు ప్రబోధించుచున్నారు. స్వరాజ్యసుఖ మనుభవింప నర్హులగునట్లు మనలను తర్ఫీదు చేయుటయే తమయుద్దేశమనియు 1919 లో చేయబడిన సంస్కరణ శాసన మీవిషయమైన ప్రథమశిక్షయనియు మనపరిపాలకులగు బ్రిటీషువారుకూడ చాటియున్నారు. సహాయవాదులు సహాయ నిరాకరణవాదులు, హిందువులు మహమ్మదీయులు బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, అగ్రవర్ణులు, నిమ్నజాతులు— దేశములోనివారందరు స్వరాజ్యమే మన పరమావధియని యంగీకరించి యున్నారు. స్వరాజ్య లాభము పొందినపుడు పరిపాలనక్రమ మెట్లుండునో తెలుపుటకై ఈమధ్య బిసెంటు దొరసానిగారు స్వరాజ్య ప్రణాళికనొకదానిని తయారుచేసి ప్రకటించిరి. ఎచట చూచినను స్వరాజ్యమనుమాట వినబడుచున్నది. స్వరాజ్యమనగా ప్రజాప్రభుత్వమనియు ఈప్రభుత్వమునకు ముఖ్యమగు లక్షణములు కొన్ని గలవనియు నిరూపించుటకై నేనిచిన్న వ్యాసమును వ్రాయబూనితిని.

మనదేశమునకు సంబంధించిన వ్యవహారముల నన్నిటిని మనమే ఫైసలుచేసుకొనగలిగియుండుటయే స్వరాజ్యము. ఇప్పుడు వీటినన్నిటిని ఇంగ్లాండుదేశమందు కాపురముచేయుచుండు ఆంగ్లేయులు వహించుచున్నారు. మనయొక్క క్షేమమునకును ఐశ్వర్యమునకును ఏసాధనములుపయోగింతమనో నిర్ణయించు పూచీవారిదియైయున్నది. మనదేశమును రక్షించుట కెంతసైన్యము కావలెనో దేశశాంతికై పోలీసువారెందరుండవలెనో ప్రజలనుండి పన్నులమూలమున ఎంతద్రవ్యము వసూలుచేయవలెనో వసూలైన ద్రవ్యమును యెట్లుఖర్చుపెట్టవలెనో తీర్మానించుభారము ఆంగ్లేయులదిగనున్నది. ఈవిషయములలో మనకు స్వతంత్రములేదు. ఈపైనుదాహరింపబడిన రాజకీయవిషయము లన్నియు మనదేశమునకు సంబంధించినవి. వాటి ఫలితము మంచిదైనను కాకపోయినను అనుభవించవలసిన భారము మనది. కాని వాటిని నిర్ణయించుటయందుమాత్రము సర్వస్వాతంత్ర్యము నింగ్లీషువారియందున్నది. మనయభిప్రాయములను సలహాలను అనుసరించి ప్రభుత్వకార్యములను జరుపవలసిన పూచీ వారికిలేదు. వారిబుద్ధికి యేది మంచిదనితోచునో దానిని చేయుటయే ఇప్పటి ప్రభుత్వముయొక్క లక్షణము.

కాని మనమిప్పుడు ఈపద్ధతి మారవలయునని కోరుచున్నాము. మనదేశమును గురించియు మన సుఖదుఃఖములను గురించియు మనకు తెలిసినట్లు ఆరువేల మైళ్ళదూరమందు నివసించుచు భిన్నజాతులవారై భిన్న మతములవలంబించుచు భిన్నమగు నాచారముల గలిగిన ఆంగ్లేయులకు తెలియజాలదు. ఎట్టిపద్ధతులు మనదేశమున కనుకూలించునో యేవి మన సాంప్రదాయముల ననుసరించి యుండునో మనము చెప్పగలిగియుందుము గాని వారు చెప్పగలిగియుండరు. ఇందుచే మన దేశపు వ్యవహారములను మనము నిర్వహించుకొనుట

సబబుగను సందర్భముగను యుక్తియుక్తముగను లాభకరముగను నుండును. ఈ సర్వపాలనమునకే స్వారాజ్యమని పేరు.

పూర్వకాలమున మనకట్టి నిర్వాహణశక్తియు స్వాతంత్ర్యము నుండెను. అశోకుడు ప్రతాపరుద్రుడు కృష్ణదేవరాయలు అక్బరు శివాజీ మొదలగు చక్రవర్తుల కాలములో మనదేశపు వ్యవహారములను మనమే చక్కబెట్టుకొనుచుంటిమి. నూటయేబది సంవత్సరములమనమీయధికారమును తిరిగికోల్పోతిమి ఆయధికారమును సంపాదించు నుద్దేశముతోడనే స్వారాజ్యోద్యమమును తలపెట్టితిమి. కానియిప్పుడు మనముకోరు స్వరాజ్యమునకును అశోకుడు మున్నగు చక్రవర్తుల నాటికాలమున మనమనుభవించిన స్వరాజ్యమునకును ప్రధానమగుభేదమున్నది. ఇప్పుడుమనము కోరుచుండునది ప్రజాధీనమగు స్వరాజ్యము. పూర్వకాలమందలిస్వరాజ్యము నిరంకుశాధిపతుల యధీనమందుండెను.

అశోకునికాలమున మనదేశపు వ్యవహారములను మనము చక్కబెట్టుకొనుచుంటిమను వాక్యములో మనము అనుమాట సార్థకమైనదికాదు. వ్యవహారములను అశోకుడొక్కడే చక్కబెట్టుచుండెను అక్బరు శివాజీ మొదలగు చక్రవర్తుల పరిపాలన స్వభావముకూడ యిట్టిదే. చక్రవర్తికే సర్వాధికారము మంత్రులు సేనాధిపతులు రాష్ట్రపాలుగు పరగణాధీశులు మొదలగుఉద్యోగులందరు చక్రవర్తికిలోబడి అతనియాజ్ఞల శిరసావహించుచు అతని యనుమతిమీద వారివారి కార్యముల చేయుచుండిరి. ప్రజలకువారిపై యెట్టిఅధికారము లేకుండెను. అట్టిచక్రవర్తులు మనదేశమందు పుట్టి పెరిగి మనలో నొకరైయుండినందున వారిరాజ్యముకూడ స్వరాజ్యమని చెప్పుటసంభవించుచున్నది గాని నిజముగ అప్పటిస్వరాజ్యము వారిదే. అదియెంతమాత్రము ప్రజలదికాదు. మనమిప్పుడుకోరు స్వరాజ్యమిట్టిదికాదు. ఎవరోమనవారొకరు దేశమునకంతకు చక్రవర్తియగుట మననాయకులు కోరుటలేదు.

ఇదిగాక బ్రిటీషువారితో సంబంధమున్నంత మాత్రమున మనకు స్వరాజ్యమురాదని అనుకొనుటకు వీలులేదు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని ఆస్ట్రేలియా కనడా న్యూజీలాండు దక్షిణాఫ్రికాలోనగు వలసరాష్ట్రములు స్వరాజ్య సౌఖ్యమనుభవించుచున్నవిగదా! ఈరాష్ట్రములన్నిటిలో నాంగ్లేయుల అధికారము నామమాత్రమేకదా? అట్లే బ్రిటీషు వారితో సంబంధమునకును స్వరాజ్యమునకును పరస్పర విరోధములేదు. సర్వాధికారము ప్రజలయందుండుట స్వరాజ్యము. చక్రవర్తి యెవరైననేమి?

ప్రజాధీనమగు స్వరాజ్యమును సంపాదించుటకు నీయుగమందు ప్రపంచములోని దేశములన్నిటియందు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఈప్రయత్నమును మొట్టమొదట అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములవారు చేసిరి. తర్వాత ఫ్రాన్సుదేశములోని వారుకూడ అట్టిరాజ్యమును స్థాపించుకొన ప్రయత్నించి ప్రారంభమున పరాజయము గాంచియు తుదకు కాలక్రమమున జయముగాంచిరి. ఇంగ్లండుదేశములోని వారుకూడ ఇట్లే పందొమ్మిదవ శతాబ్దమందు ప్రజా ప్రభుత్వమును స్థాపించుకొనిరి. ఇప్పుడైరోపాఖండమందలి దేశములన్నిటియందు ఉత్తరదక్షిణ అమెరికాలలోను ఆస్ట్రేలియా ఖండమందును ఇట్టిప్రభుత్వమే జరుగుచున్నది. ఏషియాఖండమందు సయితము చైనాటర్కీ పర్షియా దేశములందీ ప్రభుత్వపద్ధతియే నెలకొల్పబడియున్నది. ఇన్నిదేశముల వారి నాకర్షించిన ప్రజాపరిపాలన క్రమమందు సుగుణములుండుట సహజము కదా?

ప్రతిదేశమందు ప్రజలనియు ప్రభుత్వవర్గమనియు రెండు భాగములుండును ప్రభుత్వవర్గములోని వారు శాసనముల గావించి వాటిని అములులో బెట్టువారు శాసనములకు బద్ధులై నడచుకొనుచుండువారు ప్రజలు. ప్రజాశాఖ ప్రభుత్వశాఖ అను భేదము సర్వకాల సర్వదేశములందును కనబడుచుండును. కాని ప్రజాప్రభుత్వ పద్ధతిలో ఈశాఖలకుగల పరస్పర సంబంధమందు రెండు లక్షణములు

కసబడు చుండును. (1) ప్రభుత్వవర్గములోని వారిని నియామకము చేయుటకును తొలగించుటకును వారుచేయవలసిన పనులను నిర్ణయించుటకును ప్రజల శక్తి కారముండుట మొదటిలక్షణము. అందుచే ప్రజలకహితమైనట్టియు నష్టకరమైనట్టియు కార్యములను ప్రభుత్వవర్గమునందువారు చేయుటకు వీలుండదు. ఏవైన పొరపాట్లుజరిగిన యెడల అవి బుద్ధిపూర్వకముగ గాకుండును. (2) ఒకప్పుడు ప్రజావర్గములోనున్న వారు మరియొకప్పుడు ప్రభువర్గములో చేరుటయు, నొకప్పుడు ప్రభువర్గములోనున్న వారింకొకప్పుడు ప్రజావర్గములో చేరుటయు సంభవించును ఇదియే ప్రజా ప్రభుత్వముయొక్క రెండవ లక్షణము. నిరంకుశ ప్రభుత్వమందిట్టి మార్పులు జరుగుట కవకాశము లేదు. ఒకడు సింహాసనమధిష్ఠించిన యెడల యావజ్జీవము నతడే రాజుగ నుండుటయు, వానియనంతరమతని కుమారుడు ప్రభువగుటయు జరుగుచుండును. అర్హులుమాత్రమే అధికార మందుండుటయు అనర్హులు పదచ్యుతులగుటయు వీలుపడదు. ఇంగ్లండులోని ప్రస్తుత కాలపు పరిపాలనా పద్ధతి తెలిసిన వారికిది స్పష్టమగును. 1924 లో లేబరు పక్షమునకు నాయకుడగు మాక్డనాల్డు ప్రధానమంత్రియై యుండెను; కాని1925లో అతడు అధికారము కోల్పోయి ప్రజలలో నొకడయ్యెను. అతనిస్థానమున బాల్డ్విన్ మంత్రి యయ్యెను. ప్రభువులగు వారీవిధముగ నప్పుడప్పుడు మారుచుండుట చేత ప్రజలనిన కొంత బెదురును గౌరవమునుగలవారై అధికారులు మెలగుచు తమకార్యములను న్యాయముగను సత్యముగను నిర్వహించుచుందురు.

ప్రజలసమ్మతి గలవారే ప్రభువులుగ నుందురని పైనజెప్పి యుంటిని. కాని ఎట్టి స్వల్పవిషయమందుగూడ ప్రజలందరు ఏకగ్రీవముగ నొకపక్షమే అవలంబింతురని చెప్పుటకు వీలులేదు. అభిప్రాయ భేదములు తప్పవు. అందుచే ప్రజలసమ్మతియనగా అందరియొక్క సమ్మతియని అర్థము చేసుకొనకూడదు; దానికి బహుసంఖ్యాకుల సమ్మతి అనియే అర్థము. అధికసంఖ్యాకు లెవరిని నియమింతురో వారు ప్రభువర్గములోనుండుటయు, అధికసంఖ్యాకుల అభిప్రాయము ప్రకారము ప్రభుత్వము జరుగుటయు ప్రజాప్రభుత్వమని అనిపించుకొనును. ఇదియే ఆచరణానుకూలమగు పద్ధతి. ఏపనికైనను ప్రజలందరు సమ్మతింపవలయునని సిద్ధాంతము చేసిన యెడల ఆపని జరుగుట దుస్సాధ్యమగును. ఒకడైనను సరే పట్టుబట్టి దానికి విరోధముగ నడుచుకొనిన యెడల దానిని విరమింపవలసియుండును. నూర్గురుగల సభలో తొంబదితొమ్మిదిమందిఒకపక్షమున్నను నొకడు మాత్రము వారితో ఏకీభవించని యెడల వారువారి అభిప్రాయముల నెదలుకొని అతని మాట ననుసరించి వెళ్లుట యుక్తముకాదు. అతని ననుసరించియే వెళ్లవలసి వచ్చినయెడల ప్రభుత్వము వానిదియగును గాని ప్రజాప్రభుత్వము కాజాలదు. కావున ప్రజాప్రభుత్వమనినపుడు అధికసంఖ్యాకుల ప్రభుత్వమనియే చెప్పదగి యున్నది.

అనగా, అల్ప సంఖ్యాకులు (Minority) అధికసంఖ్యాకుల (Majority) తీర్మానములకు బద్ధులైయుండుటకు సిద్ధపడవలెను. అట్టిసందర్భముననే, ప్రజా ప్రభుత్వము సానుకూలముగను సార్థకముగను నుండును. కాని ఇందువిషయమై రెండుమూడంశములు గమనింపవలసియున్నది. (1) అధికసంఖ్యాకుల వలని భయముచేత గాని బెదిరింపులచేత గాని అల్పసంఖ్యాకులు లొంగిపోవుట ప్రజా ప్రభుత్వము కాజాలదు. వారి యభిప్రాయములతో తామంగీకరించకపోయినను అధికసంఖ్యాకుల మతమును శిరసావహించుట ధర్మమనియు న్యాయమనియు అల్పసంఖ్యాకులు మనస్ఫూర్తిగ నమ్మియుండవలెను. లేనియెడల నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకును ప్రజాప్రభుత్వమునకును భేదముండజాలదు. నిరంకుశ ప్రభువులు తమసైన్యములచే ప్రజలను భయపెట్టి నిర్బంధమూలమున వారిని వశపరచుకొను చుందురు. అధికసంఖ్యాకుల ప్రభుత్వమునకు గూడ వారిబలమే

కారణమైన యెడల ప్రజాపరిపాలన క్రమములో న్యాయమెక్కువగ నున్నదని చెప్పుటయెట్లు పొసగును? (2) అధిక సంఖ్యాకుల పక్షము అల్పసంఖ్యాకుల పక్షము అప్పుడప్పుడు బలాబలములలో మార్పు జెందుచుండును. ఒకప్పు డల్పముగ నున్న పక్షము మరియొకప్పు డధిక మగుటయు అట్లేయొకప్పు డధికముగ నుండునది మరియొకప్పు డల్పమగుటయు కలుగుచుండవలెను. ప్రతిపక్షము లోనివారును వాద ప్రతివాదముల జరిపి జనులలో పెక్కుమందిని తమ పక్షములో చేరునట్లు ప్రేరేపించుచుందురు. సామాన్యప్రజలు ఏపక్షము వారివాదము సమంజసమని తలతురో ఆపక్షములో నధికముగ చేరుదురు. వారివాదమయుక్తమని తోచినప్పు డాపక్షమును వదలి మరియొక పక్షమును చేరుచుందురు. ఒక యుదాహరణమువలన నిది స్పష్టము కావచ్చును. కాంగ్రెసు సభ్యులందరు స్వాతంత్ర్యము కోరువారు లేరా? కాని వారిలో రెండు కక్షలేర్పడెను. కొందరు శాసనసభలను బహిష్కరించినగాని స్వాతంత్ర్యము లభించదనియు మరి కొందరు సభలలో చేరినగాని స్వతంత్రము రాదనియు వాదించసాగిరి. ఒకప్పుడు బహిష్కరణవాదులధిక సంఖ్యాకులుగ నుండిరి. కాని కాలక్రమమున రెండవ పక్షము వారధిక సంఖ్యాకులైరి. కావున ఏపక్షము వారుకూడ నిరాధారులై ఉండవలసిన పనిలేదు. తమవాద మొకప్పుడు చెల్లకపోయినను ఇంకొకప్పుడు చెల్లునను నమ్మకము కలిగి, అట్టి సమయము తటస్థించువరకు అధిక సంఖ్యాకుల సిద్ధాంతముల ననుసరించి వెళ్లసిద్ధులై యుందురు. (3) ఇందుచేతనే ప్రజాప్రభుత్వమున కంతకు వాక్స్వాతంత్ర్యము ప్రాణవాయువు వంటిదని చెప్పుచుందురు. ప్రభువర్గములో చేర గోరువారు ప్రజలసమ్మతిని పొందవలసి యుందురు. అనగా ప్రజల క్షేమముకొరకై తాపెట్టి పనుల తలపెట్టియున్నారో ఆపను లెంతటి లాభదాయకములో చెప్పుటకు వారికి స్వాతంత్ర్యముండవలెను. వార్తాపత్రికలు ఉపన్యాసములు లోనగువాటి మూలమున తమ అభిప్రాయములను వెల్లడిచేసి తమపక్షమందు అధికసంఖ్యాకుల కభిమానముండునట్లు చేసుకొన స్వాతంత్ర్యముండవలెను. అట్లుగాక ప్రభువర్గములో నుండు పక్షమువారు తక్కినవారెవరు మాటలాడ కూడదనిగాని సభలచేయకూడదనిగాని పత్రికల ప్రకటించ కూడదనిగాని శాసించినయెడల అల్పసంఖ్యాకుల పక్షము ఎన్నటికైనను అధికసంఖ్యగలది యగుట సంభవించదుగదా? అట్టిస్థితిలో వారు అధికపక్షమును ధిక్కరించుటకును బలవంతముగ వారినుండి అధికారమును సంపాదించుటకును ప్రయత్నింతురు. వాక్స్వాతంత్ర్యము సభల సమావేశపరచుటకు వలయు స్వాతంత్ర్యము ప్రజలకున్నంతవరకే ప్రజాప్రభుత్వము న్యాయముగ జరుగగలదుగాని లేనియెడల నిరంకుశ ప్రభుత్వముండునట్లె అధికారవర్గ మందుండువారు తక్కినవారిని బాధించుట సంభవించును. (4) దీనిని బట్టి రాజకీయ కక్షలు జాతిపైగాని మతముపైగాని ఆధారపడియుండ కూడదని స్పష్టముకాగలదు. రాజకీయ విషయముల గురించిన అభిప్రాయ భేదములను బట్టి కక్షలేర్పడ వలయునుగాని మతమునుబట్టియుండ కూడదు. మనదేశములోని హిందువులందరొక్క పక్షముగను మహమ్మదీయు లందరు మరియొక పక్షముగను ఏర్పడి రాజకీయ విషయములయందు వాదవివాదములుగలవారై తామధిక సంఖ్యాకులగుటచే తాము చెప్పిన ప్రకారము అల్పసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయులు నడుచుకొనవలయునని శాసించుట ప్రజాప్రభుత్వ పద్ధతికి విరుద్ధము. దేశమందు మతవిప్లవముగలిగినగాని మహమ్మదీయు లధిక సంఖ్యాకు లెన్నటికిని కాజాలరు. ఎన్నటికిని ప్రభువర్గములో చేరుటకు వారి కవకాశముండదు. ఇట్లే బ్రాహ్మణేతరు లందరొక పక్షముగను బ్రాహ్మణులొక పక్షముగను ఏర్పడిన యెడల తమకెన్నటికిని అధికారము రాజాలదని బ్రాహ్మణులు రాజకీయవిషయము లందు విముఖులై, దేశాభిమానముకన్న కులాభిమాన

హెచ్చుగ గలవారై ప్రవర్తించుట సంభవించును. అట్లుగాక రాజకీయ కక్షలకు రాజకీయ విషయములందుగల అభిప్రాయ భేదములు కారణములై యుండవలెను. మద్యపానము నిషేధింపబడ్గదని అందరును అంగీకరించుచున్నారు. కాని కొందరు నిర్బంధముగ ప్రభుత్వమువారి శాసనములమూలమున దానిని నిషేధింపవలయునని చెప్పుటయు, మరికొందరు ప్రజలకు బోధించి విద్యమూలమున దానిని నిషేధింపవలయుననియు చెప్పుచుందురు. నిర్బంధనిషేధమునుకోరు వారందరు ఒకకక్షగ నేర్పడినయెడల అందులో మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులు హిందువులు చేరవచ్చును; నిర్బంధ మిష్టపడనికక్షలోకూడ వివిధమతముల వారు నుండవచ్చును. అట్లుండినపుడే ఒక్కొక్కపక్షము వారివాదమునకు బలము కలుగును; లేనియెడల ఏపక్షమువారుగూడ గెలుచుట కష్టసాధ్యమగును.

కావున జాతిమత వర్ణవివక్షలేక దేశములోని ప్రజలందరు కలసిమెలసి తిరుగుచు నిజమైన సోదరభావముతోడను దేశాభిమానముతోడను ప్రవర్తించుచుండునపుడే ప్రజాప్రభుత్వము సార్థకము కాజాలును; అప్పుడే అధికసంఖ్యాకులపై నధికారము చెల్లించుట యుక్తియుక్తముగ నుండును. ప్రజాప్రభుత్వ సూత్రములలో నిదియే మొదటిదియు ముఖ్యమైనదియు. దీనినిగమనించనియెడల దేశమందు పేరునకు ప్రజాప్రభుత్వ ముండునుగాని నిజముగ నిరంకుశ ప్రభుత్వమే జరుగుచుండును.

II

ప్రజాప్రభుత్వము అధికసంఖ్యాకుల ప్రభుత్వముగ (Representative government) గూడ పరిణమించియున్నది. అనగా దేశములోని ప్రజలందరు ఒకసభలో సమావేశమైయుంచి చెడ్డ లాలోచించి శాసనములచేసి వాటిని స్వయముగ నమలులో నుంచుటకు బదులు తమతరఫున ప్రతినిధుల కొందరిని ఎన్నుకొని వారిమూలమున పరిపాలనము జరుపుటయని అర్థము. కోట్లకొలది ప్రజలుగలిగినట్టియు అధిక విస్తీర్ణముగలిగినట్టియు ఇప్పటి రాష్ట్రములందు మరియొకవిధముగ ప్రజా ప్రభుత్వము ఆచరణయోగ్యము కాజాలదు. కోట్లకొలది ప్రజలొకచోట సమావేశమై నిశ్చలచిత్తముతో రాజకీయ విషయము లాలోచించుట ఎట్లు? వందలకొలది మైళ్లదూరమునుండి కాపురము చేయుచుండు వారు వారివారి నివాసములవదలుకొని సభలో చేరుట సాధ్యము కాదుగదా? అందుచేతనే వారు వారితరఫున ప్రతినిధుల నెన్నుకొని వారిచే ప్రభుత్వము చేయించుట ఆవశ్యకమగుచున్నది. దేశములోని రాజకీయ సభలన్నియు ఈకాలమున ప్రతినిధులసభలే. మనదేశమందట్టివి యెన్నియో యున్నవి. దేశమునకంతకంతకును సంబంధించిన విషయముల నాలోచించుటకు సామ్రాజ్యశాసనసభయు, రాష్ట్రవిషయముల నాలోచించుటకు రాష్ట్రసభయు (Provincial legislature) జిల్లా తాలూకా గ్రామ పౌరవిషయముల నాలోచించుటకు జిల్లాబోర్డు తాలూకాబోర్డులు గ్రామ పంచాయతీలు మునిసిపల్ సభలు ఉన్నవి. ఇందుండు వానిలో చాలభాగము ప్రజలచే నెన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులు. ప్రజాభిప్రాయము నెరిగి దానిని వ్యక్తపరచి దానిననుసరించి పరిపాలన కార్యమును జరుపుటకుగాను ఈప్రతినిధులు నియమింపబడియున్నారు. రాజ్యమంతయు ఇట్టిప్రతినిధుల ఆధీనమందుండుటచే ప్రజాప్రభుత్వమనగా ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వమని స్పష్టమగుచున్నది. ఈప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వము జయప్రదముగను ప్రజాభిప్రాయానుసారముగను జరుగవలయునన్న ప్రజలయందు కొన్ని గుణవిశేషము లుండవలెను. ఏదేశములందా గుణము లధికముగ నుండునో వాటియందు ప్రజాప్రభుత్వము లాభకరముగను, ఏదేశములందవి అల్పములుగ నుండునో వాటియందా ప్రభుత్వము లాభకారి కాకయు నుండును. ఆగుణములేవియో విమర్శించి తెలుసుకొనుట మనకావశ్యకము.

తగినవారిని ప్రతినిధులుగ నెన్నుకొనుటయు, ఎన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులు వారి కార్యములను చక్కగ నెరవేర్చుచున్నారా లేదాయని పరీక్షించుటయు ప్రజాప్రభుత్వముగల దేశములోని ప్రతిమనుష్యునికిని విధియైయున్నది. ఈవిధిని ఉత్సాహముతోడను తెలివితేటలతోడను నిష్పక్షపాతముగను

న్యాయముగను నిర్వహించుటకు కావలసినఅర్హత ప్రతి మనుష్యునియందు నుండవలెను. ఇట్టిఅర్హత యుండు ననియూహించియే ప్రజాపరిపాలనము తక్కిన పరిపాలన విధానములకంటె నుత్తమమైనదని శాస్త్రకారులు సిద్ధాంతము చేసిరి. ఈఅర్హత సామాన్య జను లందరికి యున్నదా లేక ప్రతిదేశమందును కొందరికి మాత్రమేయున్నదా? కొందరికిమాత్రమే కలదని నిశ్చయించినయెడల ప్రజాప్రభుత్వ ముత్తమ మైనదని నిరూపించుట కష్టమగును; అంతేగాక అట్లునిరూపించు సిద్ధాంతములన్నియు సత్యమునకు దూరములని చెప్పవలసివచ్చును. అనగా జనసామాన్యముయొక్క ప్రకృతియెట్టిదో దానినిబట్టి ప్రజాపరిపాలనము మంచి దగుటయు కాకపోవుటయు సంభవించును. మను ష్యస్వభావమెట్టిదో నిర్ణయించుటకు తగిన అవకాశ మిప్పుడుచాలదు. అదిచాలగూఢమైనట్టియు కష్టమైనట్టియు విషయము. ప్రస్తుతాంశమునకు సంబంధించిన భాగములను మాత్రమిచట విమర్శించెదను.

రాజ్యాధికారమంతయు పూర్వకాలమున మన దేశమందువలె నొకరాజు నందుమాత్రము సంక్రమించియున్నప్పుడు ప్రభుత్వసౌష్ఠవమాతని తెలివితేటలబట్టి నిర్ణయమగుచుండును. సామాన్య మనుష్యుల అర్హతానర్హతలంత ప్రధానములు కావు. అతడొక్కడు తెలివిగలవాడైనయెడల శక్తిసామర్థ్యముల కలిగినట్టియు నీతికోవిదులైనట్టియు నేర్పరులైనట్టియు మంత్రుల నుద్యోగమందుంచి వారిమూలమున కార్యమును నిర్వహించుచుండును. అప్పుడుదేశము బాగుపడును. అట్లుగాక అతడు తెలివిహీనుడగుటచేతనో మదాంధుడగుటచేతనో యుక్తాయుక్తముల నెరుగక అయోగ్యులను అధికారమందుంచినచో రాజ్యముక్షీణించును. కాని ప్రజాప్రభుత్వవిధానములో రాజుయొక్క స్థానమునప్రజ లుందురు; రాజుచేయుచుండు పనులను ప్రజలే చేయుచుందురు. రాజు మంత్రుల నియమించినవిధమున తామేమంత్రుల నియమించవలసి యుండును. ప్రజాప్రభుత్వమనగా బహుసంఖ్యాకులప్రభుత్వమని ఇదివరకే చెప్పియుంటిని. దేశము బహుసంఖ్యాకుల గుణాగుణములు ప్రభుత్వసౌష్ఠవమున కాధారమై యుండును. ప్రతిదేశమందును ఎవరో కొందరు విద్యావంతులుగను, బుద్ధిమంతులుగను, న్యాయదృష్టి గలవారుగను నుందురు. అట్టివారి సంఖ్య స్వల్పము. జనసామాన్య మందరిలో కూడ విద్యయు బుద్ధియు న్యాయదృష్టియు నుండినగాని తగిన ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటయు, ప్రతినిధులుచేయు పనిని చక్కగ పరీక్షించుటయు సంభవించదు.

ప్రజాప్రభుత్వము చక్కగ జరుగవలయుననిన దేశములోని ప్రతి సామాన్యజనుని (Average citizen) యందీక్రింద చెప్పబడు గుణములుండ వలయును. (1)జ్ఞానము. ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనవలసివచ్చినప్పుడు అభ్యర్థులనేకులుందురు. ప్రతి అభ్యర్థియు తానే యోగ్యుడనియు, తనఅభిప్రాయముల ననుసరించినపుడే దేశమునకు క్షేమము ఐశ్వర్యము కలుగుననియు అందుచే ప్రజలుతన్ను ఎన్నుకొనవలయు ననియు చెప్పుచుండును. ఈమాటలను విమర్శించుటకు వలయుజ్ఞానము ప్రతిఓటరుకు (voter) ఉండవలెను. అదిలేనప్పుడు అతడు తనవిధిని నెరవేర్పలేని వాడగును. ఎవరికో ఒక అభ్యర్థికి అతడు వోటుఇచ్చినను అదిఇతరుల ప్రోత్సాహమున ఇచ్చినవాడే అగునుగాని స్వయముగ ఇచ్చినవాడు కాజాలడు. వోటుఇచ్చుటకు తగినజ్ఞానమతనికి లేనప్పుడు ప్రభుత్వములో నతడు పాల్గొనుచున్నాడని చెప్పుటకెట్లు వీలుపడును. అట్టివారికి వోటునిచ్చు అధికారమున్నను లేకపోయినను వొకటే. అట్టిజ్ఞానహీనులు దేశమందలి ప్రజలలో నధిక సంఖ్యాకులైనయెడల నిజముగ ప్రభుత్వము వారిది కాజాలదు. వారిజ్ఞానహీనతను పురస్కరించుకొని తమయిష్టానుసారముగ వారిచే వోట్లను ఇప్పించు పలుకుబడిగలవారే దేశమును పాలించుచున్నారని చెప్పవలసి వచ్చును.

ఇదిగాక రానురాను ప్రభుత్వమువారు చేయవలసిన కార్యము లధికమగుచున్నవి. వాటియొక్క స్వభావమును తెలుసుకొనుటకును వాటికిసంబంధించిన మంచిచెడుగుల నిర్ణయించుటకును పూర్వము

కంటె ఇప్పుడు ఎక్కువజ్ఞానము కావలసి యున్నది. సామాన్యులందరు కూడ ఇట్టి జ్ఞానమును సంపాదించనగాని శాసనసభలలో తమ ప్రతినిధులు చేయు పనులను, వారువ్యక్తపరచు అభిప్రాయములను చక్కగ పరీక్షచేయగలిగి యుండరు. అందుచే ప్రతిమనుష్యునికి విద్యయు లోకానుభవమును ఉండవలెను. అవియున్నప్పుడే వోటరుగ తానుచేయవలసిన పనులను చక్కగ చేయగలిగి యుండును.

(2) ప్రతివోటరుకు జ్ఞానమేగాక వివేకము కూడనుండవలెను. అనగా, యుక్తములను అయుక్తములనుండియు సత్యమును సత్యముకాని దానినుండియు, మంచిని చెడుగు నుండియు వేరుపరచగలశక్తి సామాన్యజనుని కుండవలయును. గ్రంథపరిచయము కలిగి విశేషజ్ఞానము సంపాదించిన వారికి గూడ ఇట్టివివేకముండుట కష్టము. ఈకాలమున రాజకీయ విషయము లనేకముఖములుగ చర్చించబడుచున్నవి. వార్తాపత్రికల ద్వారా కొందరు తమ అభిప్రాయములను ప్రకటింతురు. ఒక పత్రికలోని అభిప్రాయములకును మరియొక దానిలోని అభిప్రాయములకును పరస్పర విరోధ మగుపడుచుండును. రెండుమూడు పత్రికలను చదివినగాని వ్యవహారము లెట్లు జరుగుచున్నవో తెలుసుకొనుటకు వీలుండదు. అభిప్రాయ భేదములు గల ఈపత్రికల వలలో దేనిని గ్రహించుట దేనిని త్యజించుట?

ఇట్లే ఉపన్యాసకు లనేకులు బయలుదేరుచుందురు. ఒకరొక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదింతురు, మరియొకరు దానిని ఖండించుచుందురు; వేరొకరు ఈరెండుకాదని మరియొక సిద్ధాంతమును చెప్పుదురు. వీటిలోని గుణాగుణములను పరిశీలించుటకును తగినజ్ఞానము వారి కుండవలయును గదా! ఇట్టిదేశమందు రాజకీయ కక్షలనేకములున్నవి. ఒక కక్షలో తమవాదమే క్షేమకరమని చెప్పుచుందురు; మరియొకపక్షమువారు మరియొకదానిని బహూకరించుచుందురు. ఇట్లు నానాముఖముల నుండి— వార్తాపత్రికలో వైపు— సభలలో మాట్లాడువారు మరియొకవైపు అభిప్రాయవర్షము వోటర్లగు జనసామాన్యముపై కురియుచుండును, కొందరావర్ష బాధను సహింపలేక విసిగి ఎందులోకూడ మంచిలేదని రాజకీయ విషయములన విముఖులగుదురు; మరికొందరు వాటిలోని గుణాగుణములను తెలియజాలకుందురు. తెలిసికొనదగినవారి సంఖ్యచాల తక్కువకాని, ఈవర్షబాధ కోర్చి, తమవివేకము నుపయోగించి, దేశమున కుపచరించు వాదములను స్వీకరించి తక్కిన వాటిని త్యజించుటకు వలయు వివేకమెంతటి అధికసంఖ్యాకులలో నుండిన అంత జయప్రదముగ ప్రజాప్రభుత్వము జరుగగలదు. ఇప్పుడు మనదేశములో ఎందరికిట్టి వివేకమున్నది?

(సశేషము)

ఋషిత్వము — కవిత్వము.

———:o:———

(పండిత శివనాథశాస్త్రి గారు.)

"ఋషయో మంత్ర ద్రష్టారః"

మంత్రములను దిలకించిన వారిని ఋషులని మనపూర్వులు నిర్వచించియుండిరి. వేద మంత్రముల గాంచి వారనిన యర్థమేమి? వేదము లపౌరుషేయములు; బ్రహ్మముఖ వినిస్సృతములు. బ్రహ్మముఖవినిస్సృతమగు జ్యోతిర్మయ మంత్రములయం దేమంత్రమును గాంచిన ఋషిపే రామంత్రము బరగుచున్నది. కావున ఋషులు వేదమంత్ర రచయితలుగారు; ద్రష్టలు. ఇందలి సూక్ష్మార్థ మేమి? వేదమంత్రములయం దంతర్గర్భితములై యున్న తత్వమును ఋషులు దివ్యదృక్కుల దర్శించియుండిరి. కానియది విచారలబ్ధముగాదు; అనుమానప్రసూతమునుగాదు; శృతిప్రాప్తమునుగాదు. సాక్షాత్కారోపలబ్ధి. సాక్షాత్కారమగు సత్యము మహత్తరమైనదిగదా? దీనినే జ్ఞానమని యందురు. సాధారణముగ మనము జ్ఞానమనిదలంచునది జ్ఞానాభాసగాని జ్ఞానముగాదు. సత్యము-మానవుని మనమును కంటియొక్క సాక్షాద్యోగమువలన బుట్టునదియేజ్ఞానము. మానవుడు పరోక్షజ్ఞానము లేక జ్ఞానాభాసతోడ సంసారయాత్రను గడుపుచున్నాడు. మనము జడవిజ్ఞానసంబంధమగు ననేకతత్వముల నెరుంగుదుము. వానినిగూర్చి నిరంతరము జెప్పుచుందుము. కాని వీనియం దెన్నిటిని పరీక్షద్వారమున ప్రత్యక్షమొనర్చుకొని యున్నాము. 'ఫ్యారాడే' 'ఓండెల్' యనువా రనేకవిషయముల దర్శించియుండిరి. అందువలన వారారాజ్యమునందు ఋషులు. మధ్యాకర్షణశక్తియొక్క నియమమెల్లప్పుడున్నది. కాని యా విషయమును దర్శించినవా రెవ్వరు? న్యూటనుదర్శించెను. అందువలన నా విషయమునం దాతడుఋషి.

ఆధ్యాత్మతత్వ విషయములు గూడ నిటులనే గ్రహింపవలయును. ఆ కాలమున దేవాంశసంభూతులని విశ్వసించువారి చిత్తరువులు చిత్రించునప్పుడు మస్తకముచుట్టు దివ్యజ్యోతిర్మండలమును రచింపుచుండిరి. దేవాంశ సంభూతులగువారి దేహములనుండి దివ్యజ్యోతిపుంజములు వికీర్ణమగుచుండుటను యోగనేత్రముల దర్శింపుచుండిరి. అవ్యక్తమగు దివ్యజ్యోతి కిరణములవలననే మానవకోటి వారికి వశమగుచుండెను. అటులనే ససీమాన్వితమగు జడ జగత్తునం దేజ్ఞానము బ్రజ్వలింపుచున్నదో - ఏజ్ఞానము సూత్రరూపమున మనచింతాపటమునం దను

ణము ప్రతిఫలించుచున్నదో-ఏజ్ఞానము జగత్తు దిక్కునుండిచూచిన హద్దులు గలిగియుండునో- ఆ జ్ఞానమునకు నలుదిక్కుల ననంత దివ్యజ్యోతిర్మండలము జుట్టుకొనియున్నది. అందువలననే నది నిరంతరము మనల నాకర్షించుచున్నది.

మనము పరిచ్ఛిన్నమగు భూమండలమును గ్రహించుటకు బ్రయత్నించునప్పుడు అపూర్వమగు అపరిచ్ఛిన్నాభాసము సర్వత్ర మనకు బొడగట్టుచున్నది. కావుననే జ్ఞానముమీదమనకుమిక్కుటమగుప్రీతి. పూర్ణచంద్రుని నాడ నీలాకాశమును దిలకింపుచుందుము. నీలాకాశము చుట్టియుండుటవలననే చంద్రుడపూర్వసౌందర్యమున నలరారుచున్నాడు. నీలాకాశమునుండిపూర్ణచంద్రునిగాని, పూర్ణచంద్రునినుండి నీలాకాశమునుగాని విడదీసి భావించినయెడలనాసౌందర్యముండునా? అతీంద్రియజ్ఞానపదార్థముయొక్కఛాయ ఇంద్రియగ్రాహ్యమగుజడజగత్తునుజుట్టి యుండుటవలననే మనకపూర్వానందముగలుగుచున్నది.సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ సమయముల యందలి యరుణకాంతియు సంధ్యారాగము మనల పరవశుల జేయుచుండుననుటయం దాశ్చర్యమేమున్నది? సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయములయందొక ఛందము- లయ-నియమను- మొదలగునవియున్నవమనప్పుడాయానందము వేయిరెట్లభివృద్ధిగాంచుననుట యతిశయోక్తి కాదు. ద్యులోకమునందు గ్రహచక్రమునకు గతినియమము మొదలగునవియెట్లేర్పడినవను ప్రశ్నగలిగి దార్శనికులు జగత్తత్త్వమును బరిశీలించి యనంతజ్ఞానశక్తి పారావారమందు బ్రహ్మాండములు బుద్బుదప్రాయములుగ భాసిల్లుచున్నవని నుడివియున్నారు. బ్రహ్మాండముల బహిఃరూపమా యనంతశక్తిజ్ఞానముల బహిఃప్రకాశముమాత్రమేను. ఈ విషయమును గూర్చియే భగవద్గీతయం దిట్లున్నది. "పరిచ్ఛిన్నమగు సమస్తపదార్థములు నిశ్వాసము నశరీరి యగు ఆత్మకు దేహస్వరూపములు."

జ్ఞానులు తర్కవిచారముల ద్వారమున నిర్ణయించిన దానిని సాధారణమానవులెల్లరు అజ్ఞాతముగను పరిచ్ఛిన్నముగను నంగీకరింపుచున్నారు. దానిని దివ్యచక్షువుల ద్వారమున ఋషులు దర్శించిరి. అందువలననేవారుమంత్రద్రష్టలు. మనయందపరిస్ఫుటముగ నున్న దానిని మనము జూచియు జూడనివారివలెనే యున్నాము. కాని ఋషులు దానిని దివ్యనేత్రముల పరిస్ఫుటముగ గాంచి యున్నారు. అదియే వారి ఋషిత్వము. "చర్మచక్షువు లాకాశమందలి విస్తృతపదార్థములను చూడగలిగినటులనే సూరిగణము విష్ణు (సర్వవ్యాపి యగు పురుషుడు) పదమును గాంచియున్నారు."అని వేదముల యందున్నది. ఇదియే ఋషిత్వమునకు ప్రధానలక్షణము. కాని నిరంతరము మనమజ్ఞాతానుసారముగ గమనింపుచు-ఊహించుచుండుదానిని విప్పిచెప్పుట మహత్తర కార్యమా యనియు, అట్టివారిని నత్యున్నత పీఠమున గూర్చుండబెట్టి ఋషులని బలుకవలయునా యని కొందరు శంకింపవచ్చును. అపరిస్ఫుటమగు దానిని పరిస్ఫుట మొనర్చు కార్యము మహత్తరమనుటకు సందియములేదు. బలువగు వస్తువు నెగురవేసిన యెడల నది క్రింద పడుటను

విషయ మెవరికి దెలియుదు? కాని సమస్త మానవుల చింతనము--కార్యములయందిమిడి యున్న నియమముయొక్క విశ్వవ్యాపకత్వమును న్యూటను గాంచియుండెను. కావున ఆవిషయమున అతడు ఋషి పదవాచ్యుడు. పరిచ్ఛిన్నమును చుట్టి యుండు అపరిచ్ఛిన్నవిషయము మన కజ్ఞాతసారముగ గోచర మగుచునే యున్నది. జ్ఞానవస్తువును మనము ధారణజేయ జాలము. కాని ఋషులీ విశ్వవ్యాపియగు జ్ఞానవస్తువును దివ్యచక్షువుల గాంచియున్నారు. అందువలననే వారికి ఋషిపదము లభించినది. సమస్త మానవులకు జడజగత్తు సంబంధముగుజ్ఞానము కొంచెముగనో గొప్ప గనోయున్నది. జడరాజ్యమందలి శక్తియొక్క వివిధక్రీడలను గాంచుచునే యున్నారము. కాని జడముతోడ జడాతీతమును - ఇంద్రియాతీతమగు జ్ఞానవస్తు సాక్షాత్కారము గానియెడల జ్ఞానముసంపూర్ణముగాదు. దీనికొక యుపమాన ముపనిషత్తులయం దిట్లు చెప్పబడినది. వీణానినాదమును, వీణను, వాయించువానిని చూచినప్పుడే జ్ఞానము పూర్ణమగును. నీవు వీణానినాదమును వినుచున్నా వనుకొనుము. ఆధ్వని యెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నదనువిషయము దెలియ నప్పుడాజ్ఞానము పూర్ణము గాదు. వీణానినాదముతోడ వీణనుగూడ గాంచినప్పుడు ఆ జ్ఞానము కొంతవరకు పూర్ణమగును. వానితోడ వీణను మీటువానిని గూడ జూచినప్పుడాజ్ఞానము పరిపూర్ణమగును. అటులనే పరిచ్ఛిన్నమగు నీ జగత్తునకు వెనుకనుండు అ పరిచ్ఛిన్నపదార్థమునుగాంచినప్పుడు జ్ఞానము సంపూర్ణమగును. అ పరిచ్ఛిన్నపదార్థమును దర్శించుటవలన ఋషులకు పరిపూర్ణజ్ఞానము గలిగెను.

మంత్రములు అగ్ని, ఉష, వాయువు, ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతాగణము నుద్దేశించిన వగుటవలన ప్రాకృతికశక్తులమహిమను వర్ణించుటయే వేదమంత్రముల యుద్దేశమని పలువు రభిప్రాయబడుచున్నారు. కాని జాగ్రత్తగ విచారించిచూచినయెడల మంత్రము లన్నిటియందును సర్వజ్ఞత్వము సర్వశక్తిమత్త్వాదిగుణ విశిష్టమగు నొక మహత్తర భావము దేదీప్యమాన మగుచున్నది. పరిచ్ఛిన్నము నతిక్రమించి యపరిచ్ఛిన్నమగు జ్ఞానవస్తువును గాంచువాడుకవి. దృశ్యజగత్తుయొక్క యావరణాంతర్గతమగు మహాశక్తిని దిలకించుచుండువాడు ఋషి. వేదమంత్రములయందంతటనుపరోక్షానుభూతి ప్రస్ఫుటమై విలసిల్లుచున్నది. ఋగ్వేదమందలి యొక మంత్రతాత్పర్యము నిట నుదాహరింపుచున్నాను.

"వరుణు డరణ్యో పరిభాగమునందంతరిక్షమున వ్యాపించియున్నాడు. అశ్వశరీరమునకు బలమును, గోవులదేహమందు దుగ్ధమును, మానవహృదయమునందు శుభసంకల్పమును జలమం దగ్నిని అంతరిక్షమందు సూర్యుని గిరిశృంగములయందు సోమలతను గలిగించుచున్నాడు." ఈమంత్రమందు ఋషి వరుణనామమున బిలచు దేవత పరిమితిపదార్థమా? జలస్థలశూన్యములయందనంతశక్తితోడ విరాజిల్లు మహత్తరశక్తి యనుటకు సందియమేమి? జడరాజ్యమందే గాక మానవహృదయమందు శుభసంకల్పములుగలిగించు నియంతయనుటసుస్పష్టము.

ఋగ్వేదము నందలి సప్తమాధ్యాయము ౧౨౧ సూక్తమునందు ప్రజాపతియను నొక దేవతనుస్తుతించు మంత్రతాత్పర్యమిది.

"ఎవడాత్మదాన మొసంగునో, బలమును గలిగించుచున్నాడో, ఎల్లరెవని యుపాసించెదరో, ఎవనిశాసనమును దేవతలెల్లరు మన్నింతురో, అమృత మెవనిఛాయయో, మృత్యు వెవనియాశ్రయించియుండునో అట్టి దేవుని నే నర్చించుచున్నాను."

పై మంత్రద్వయమునందు చెప్పబడిన వరుణ, ప్రజాపతియను దేవతలయందు భేదమేమున్నది? ఆ మంత్రద్వయమును దర్శించిన ఋషులు చూచినపదార్థ మొక్కటియేగదా! సాధారణమానవులు ఇంద్రియగ్రాహ్యపదార్థముల యందు సమగ్నులైయుందురు. ఆ తీంద్రియ జ్ఞాన సాక్షాత్కారమే ఋషుల ప్రధానలక్షణము.

తన్మయత్వమువలన ఋషులు జడపదార్థముల నతిక్రమింపగలరు. కాని తన్మయత్వమన నేమి? చిత్తము విషయానంతరములనుండి విడివడి ఒక్కదానియందు తదాత్మ్యలాభమునొందుటను తన్మయత్వమందురు. చిత్త మేకాగ్రతయందే మానవుని ప్రతిభయున్నది. జడేంద్రియ గ్రాహ్యమగు వానిని మరచి లోపింప జేసికొని యింద్రియాతీతశక్తి యందు మనోనివేశ మొనర్చుటను తాదాత్మ్యమందురు. కాని యిది యెల్లరకు లభించునది కాదు. ఋషుల ఋషిత్వప్రణాళిక తన్మయత్వము. ఫలముద్దీపనము. ఋషుల హృదయాంతరాళమున ప్రతిఫలించి చిత్తమును దివ్యద్యోతులముంచివైచిన మహాసత్యమును వారు అపరిస్ఫుటమగు భావతోడ వ్యక్తమొనర్చుటకు బ్రయత్నించిరి. ఫలస్వరూపముగ నది వేలకొలది మానవుల హృదయముల నుండితిరిగి ప్రజ్వలించినప్పుడు దీప్తమగుచుండును. కావున మనయందు ప్రచ్ఛన్నముగ నున్నయాధ్యాత్మిక తత్త్వమును బహిర్గతమొనర్చి ప్రస్ఫుటమొనర్చిన వారు ఋషులు. మరియు వారు మనయందలి నున్నతప్రకృతిని మేల్కొలిపి, మన స్వరూపమును మనకెరుకపరచి, మర్త్యధామమునందే యమరత్వము నాస్వాదించునటులొనర్చి, భూమండలమునుండి యమరగిరిశృంగమునందు గూర్చుండబెట్టుచుందురు. కావున మానవుని పరిపూర్ణముగ వికసింప జేయుటయే ఋషుల కార్యము.

ఇక కవులనుగురించి యాలోచింతము. ఈ జగత్తునందలి సమస్త పదార్థములకు పరస్పర సంబంధమున్నది. వృక్షములకు వాయువు, వాయువునకు ఆకాశము, ఆకాశమునకు వెలుతురు, వెలుతురునకు జీవులు సంబంధముండు నటులనే జగత్తునందలి సమస్త పదార్థములకు సంబంధమున్నది. విజ్ఞానవిదులగు పండితులీసంబంధమును గమనించి పరిశీలించి యీ బ్రహ్మాండమంతయు నొక్కయఖండమనియు ఇందంతటను నొక్కనియమము- జ్ఞానము- విరాజిల్లుచున్నదనియు ప్రతివిభాగమును అఖండము యొక్క నొక యంగము లేక యంశమని నుడివియున్నారు. సృష్టియందలి ప్రతిపదార్థమును పరస్పరముపయోగపడుచు తదుచితస్థానమందు నిలచియున్నవి. సృష్టియందలి సమస్త పదార్థముల సంయోగమందే సృష్టియొక్క నిగూఢ సౌందర్యము విరాజిల్లుచున్నది.

ఈ పరస్పర సంబంధము వెఱక నొక ప్రేమాభాస మనకు బొడగట్టుచున్నది. అది యీ సౌందర్యజ్ఞానమును ఘనీభూత మొనర్చుచుండును. ఇంద్రియగ్రాహ్యమగు జగత్తును చుట్టి యతీంద్రియమగు ననంతశక్తియు, జ్ఞానమునందునటులనే అనంత ప్రేమ చుట్టియున్నది. ఈ మహాప్రేమ సమస్తమును వక్షస్థలమునదాల్చి యాఖండబ్రహ్మాండముగ నొనర్చుచున్నది. జగత్తును సౌందర్యనిలయముగ జేయుచున్నది. ఈ నిగూఢ సౌందర్యమును సాక్షాద్భావమున దిలకించువాడు కవి. ఇచ్చటనే యాతనికవిత్వము. సాక్షాద్దర్శనవిషయమున కవియు, ఋషియు సమానులు. మన మనేకవిషయములయందు జగత్తునుదిలకించి యానందమున పరవశుల మగుచుందుము. కాని దానికి సరియగు కారణముమాత్రము మనకు దెలియదు. కాని కవి వాని యన్నిటికి మూలమందొక యైక్యతను ప్రేమక్రీడనుదర్శించి తన్మయుడగుచుండును. కాళిదాసు రచించిన శాకుంతలనాటకమందు కణ్వమహర్షి శకుంతల నత్తవారింటికి బాపునప్పుడు ఆశ్రమమందలి తరులతల సంబోధించి యిట్లనును.

శ్లో॥ పాతుంన ప్రథమం వ్యవస్యతిజలం
యుష్మాస్వ పీతేషుయా ।
నాదత్తే ప్రియ మణ్డనాపి భవతా
స్నేహేన యాపల్లవమ్ ।
ఆద్యేవః కుసుమప్రసూతి సమయే
యస్యా భవత్యుత్సవః ।
సేయంయాతిశకుంతలా పతిగృ
హం సర్వైరనుజ్ఞాయతామ్ ।

చ॥ ఎవతెజలంబు మీకిడక
యెన్నఁడుఁద్రాగదు తాను ముందుగా
ఎవరితె ప్రేమచే జిగురు
దీప్తిగ భూషణ మయ్యుమీచి గు
ళ్లవతెకు మీరు తొల్తనన
లెత్తుట పండువుగాగనుండు నా
ప్రవిమలగాత్రి యేగుబతి
పజ్జకు వందఱనుజ్ఞ యీయరే.

ఈ చిత్రమును గాంచిన హృదయము పులకరింపదా? కానియిందలి సౌందర్య మెచ్చట. శకుంతలకును తపోవన వృక్షముల కుండు ప్రేమసంబంధ మందని సాధారణముగ జెప్పవచ్చును- కాని యీ ప్రేమ సంయోగము మనయాత్మను స్పృశించు చున్నదా! శకుంతల యొక్క కోమల ప్రకృతియు, నిస్వార్థతయు శైశవసులభమగు పవిత్రత మొదలగువానియొక్క ఆభాసమాత్రము గోచరించుచున్నది. మనస్సు సునిర్మలమైనగాని యెవ్వడును ప్రకృతిని గాఢముగ ప్రేమింపజాలడు. శకుంతలను సభ్యజగత్తునకు సంబంధించిన ధూర్తుడు- శఠుడునగు దుష్యంతు డెట్లు వశపరచుకొన గలిగెను? సుకోమల పవిత్రమగు శకుంతల హృదయమే కదా కారణము. దుష్యంతుని శకుంతల పతిభావమున సర్వస్వమర్పించి యుండెను. శకుంతల నత్తవారింటికి బంపు సందర్భముననే కాళిదాసు తనకవితామృతమును బ్రవహింపజేసెను. ఎట్టినిపుణుడగు చిత్రకారుడైనను నాలుగు గీట్లలో కణ్వ ఋషి ఆశ్రమమందలి స్నిగ్ధతను పవిత్రతను మనకు జూపింపగలడా ? ఇందువలన మానవప్రకృతియందలి సంబంధము మనకు గోచరించుచున్నది. ఇక మానవులకుండు పరస్పర సంబంధమును జూపించెదను. మహాకవియగుభవభూతి ప్రేమ వర్ణనము నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

అకించదపి కుర్వాణః
సౌఖ్యైర్దుఃఖాన్యపోహతి।
తత్తస్యకిమపిద్రవ్యం
యోహియస్య ప్రియోజనః॥

ఈ శ్లోకమువలన మానవుల యందు పరస్పర ముండు సంబంధము గోచరించుట లేదా? దాంపత్య ప్రేమనుఁబోలిన యత్యద్భుతర హస్యమును జగత్తునందెవ్వఁడైన సందర్శించెనా? స్థూల మతులు లఘుచిత్తులగు వారు దీనిని తేలికగ గాంచుచుందురు. భావుకుడగు కవి దాంపత్యము నందత్యద్భుతమగు ప్రేమ క్రీడను గాంచి తన్మయుడగు చుండును. ఇంగ్లీషువారిలో షెల్లీయను నాయన సుప్రసిద్ధకవి. ఆయన స్కైలార్కను దానిని రచియించెను. అదిసర్వజన ప్రశంసితము. అందలి పంక్తుల కొన్ని క్రిందనుదహరింపుచున్నాను. స్కైలార్కను పక్షిని సంబోధించియిట్లు నుడివియున్నాడు-

In the golden lightening
Of the sunken sum,
Over which clouds are brightening,
Thou dost float and run
Like an embodied joy wheose race is just begun

ఈచిత్రరవు మనోముగ్ధకరముగదా? ఆలోకతరంగములయందు పక్షినిర్గమింపుచుండెను. ఆతెరళకాంతులు- ఆ రక్త కాంతియుత మేఘరాజి- ఆ సాయంకాల వాయు ప్రవాహము మొదలగు నవన్నియు నా పక్షికొరకు- దానిసౌఖ్యముకొరకేర్పడిన వేగదా? ఆచిన్నపక్షితోడ సముదయసృష్టికిగల సంబంధమెంత ఘనిష్ఠమైనది? ఆ తెరళకాంతులు ఆ రక్తిమరాగరంజిత మేఘములు— వాయుహిల్లోలములతోడ యా చిన్నపక్షి కెట్టి సఖ్యము? పక్షియానందము చెప్పనదేమి? అది యానందమూర్తివలె గోచరింపుచుండుటలేదా? వీనియంకము నందుండి పక్షి బొందు యానందమును తల్లియంకమందుండు శిశువైనను బొందగలుగునా? కావున సృష్టియొక్క సమస్తపదార్థముల మూలమునందొక యపూర్వ పదార్థము విరాజిల్లుచుండుటలేదా? కాబట్టి కవి సృష్టియందలి స్థూలసూక్ష్మపదార్థముల మాత్రమే దిలకింపడు. వానిని చుట్టియుండు మహత్తరప్రేమను సందర్శించును. కాని దానిని విప్పిచెప్పడు. పాఠకుల హృదయములయందు మేల్కొలుపును. మేఘమును గురించి కవితయిట్లు నుడివి యున్నాడు.

I bring fresh showers for the thirsting flowers
From the seas and the streams,
I bear light shade, for the leaves when laid
In their noon-day dreams.

పుష్పములకు పిపాసయున్నది. మేఘము వానికొరకు నదీనదములు- సాగరము నుండి జలమును దీసికొని వచ్చుచున్నది. ఎండవేళల తరుశాఖా పత్రములయందు పుష్పము నిద్రించునప్పుడు మేఘము వానికిఛత్రముబట్టుచున్నది. ఆహా? సృష్టిపదార్థములయందు పరస్పర సంబంధ మెంతటిరామణీయకము? పుష్పముల పిపాస నివారణచేయు వ్యాకులత్వము మేఘముల కుండకయుండిన మరిదేనికుండును? ఇది ప్రేమ క్రీడకాదా? ఇందుకవి హర్షనిర్భరుడగును. పాఠకులు ప్రత్యుత్తర మీయవలయును. సృష్టియందలి సమస్త పదార్థముల మూలమందున్న పరస్పర సంబంధమున నుండు ప్రేమను దర్శించుటయే కవికార్యము. ఆసౌందర్యమును దర్శించుటయే కవి కవిత్వము.

కేవలము సృష్టిపదార్థములయందు మాత్రమే పరస్పర సంబంధ మున్నదని దలంప జనదు. మానవునకును సృష్టిపదార్థములకును నత్యద్భుతమగు సంబంధమున్నది. మానవుడుగూడ ప్రకృతిని గాఢాలింగనం బొనర్చుకొనుచున్నాడు. మానవ జీవితము గూడ ప్రేమకు లీలారంగము కాదా?

ప్రతిదినమును దుఃఖక్లేశములయందు దగుల్కొని పరితపించుచుండు మనకు గ్రీష్మ ఋతువునందలి మలయమారుతమును బోలి సుమధుర ప్రేమానందమును గలిగించు మహాకవి మనకు స్నేహితుడు కాదా? జ్ఞానము నభివృద్ధిపరచుకొనుటకు తగిన చింతనమును గలిగించి, యనంత పరిసరతోన్ముఖమగు భావముతోడ హృదయమును నింపి, ఉన్మాదకారిణియగునట్టి యుత్తేజనమును ప్రాణమునకు గలిగించు కవికంటె మన కాప్తులెవ్వరు? చిత్తోత్తేజనకరమగు భావమును గలిగించి కవి మనలను ప్రకృతిని గాఢాలింగనం బొనర్చుకొనునట్లు జేసి హృదయమును స్నిగ్ధముగను సరసముగ నొనర్చుచున్నాడు.

ఋషినిబోలి కవి ప్రతిభావికాస ప్రణాళియు తన్మయత్వము. షెల్లీ పక్షినిగాంచినంతనే అతడు పక్షియై యాపక్షితోడ-ఆ తెరలకాంతులయందు బసవిడుచుండె ననవచ్చును. తాదాత్మ్యముగలుగనియెడల నెవ్వడును ప్రకృతి సౌందర్యమునందు బ్రవేశింపజాలడు; కవిత్వము సిద్ధింపదు.

ఋషికార్యఫలమునుబోలి కవికార్యఫలముగూడ యుద్దీపనము. మనయందు ప్రబుద్ధావస్థయందుండు సౌందర్యజ్ఞాన మాకవి సంస్పర్శమువలన ప్రస్ఫుటమగును. ప్రకృతితోడ అపూర్వమగు సఖ్యభావ మేర్పడును. శాంతియుతమగు ధర్మము-శిశుమొదలగు నవి మానవుని ప్రకృతినుండి విడదీసి దూరమంగొంచు చున్నను. అనింద్యమును నిందనీయముగ జూపించును. కవి యీ కల్పితభావమును నపసారితమునర్చి మానవాత్మను ప్రకృతి సాన్నిధ్యమును జేర్చును. హృదయమును మహదాహ్లాదముతోడను నిర్మలానందముతోడను నింపివేయును.

ఇంతవరకు చర్చించిన చర్చవలన కవికార్యమునకును, ఋషికార్యమునకును సామీప్య సంబంధము గలదని దేలినది. కావున ఋషియొకప్పుడు కవియును కవియొకప్పుడు ఋషియు నగుచున్నాడు. ఋషి పరిచ్ఛిన్నమగు జగదంతరాళమున యపరిచ్ఛిన్నమగు జ్ఞానమును, శక్తిని సందర్శింపుచుండును- బ్రహ్మాండముల యావరణము మధ్యమందొక జ్ఞానవస్తువును చూచును. కవి సృష్టియందంతటను సౌందర్యమును ప్రేమలను దిలకించును. ఈకాలమున లౌకికపారమార్థికముల మధ్య సుస్పష్టమగు ప్రాచీర మేర్పడినది. కాని పూర్వకాలమున నట్టిదిలేదు. అందువలననే యాకాలమున ఋషిత్వకవిత్వము లొక్కచోట నేయుండెను. అందువలన ప్రతిఋషియు కవియైయుండెను. ప్రతికవియు ఋషియై యుండెను.

నిరంతరము మన హృదయామునం దానందమును గలిగింపుచుండుటవలన కవిని స్నేహితుడని దలంచుచున్నాము. మన జీవితమందలి స్వల్ప కార్యములు, స్వల్పచింతనములు, స్వల్పాశయముల వలన జగత్తుకొలది దినములలోనే మనకత్యంత పురాతనమై పోవును. అందువలన ప్రకృతిని దిలకించు

టకు మన మెప్పును. మనకు కవి పురాతనత్వము-విరక్తులయందునిత్యనూతనత్వమును గోచరింపజేయు చుండును. వేడిగాలి కొట్టునప్పుడు గృహాభ్యంతరమున శయనించెదము. అప్పుడు పురాతన జగత్తు సహ్యముగ నుండదు. కాని శయనించినప్పుడు కోవెల కూజితము వినవగును. ఆమ్మధుర కూజితమును వినినంతనే ప్రాణము ప్రఫుల్లమగును. జగత్తు మనోహరమై బొడగట్టును. కోకిల యొక్క మృదుహారమువలో మనయందు నూతన వసంతమును గలిగింపు చున్నది. ఇటులనే కవి వసంతకాల కోకిల తుల్యుడు. మనము జీవితమందలి తిక్తతామయ కార్యములనుండి మరలి కవుల మృదూక్తుల పై మనో నివేశనం బొనర్చిన యెడల కవిపుంగవుడిట్లు చెప్పుచుండ వినగలము, "ఓమానవుడా? నీవు మిత్రులయందు దున్నావు? బంధు బాంధవుల తోడ నివసింపు చున్నావు? ఆహారిద్వర్ణతరులతలు నీకు పరమబంధువులు. ఆనుసీలాకాశము, ఆ వికసిత పుష్పోద్యానవనములు ఆశిశిరసిక్తమగుపచ్చిక బైళ్ళు మొదలగు నవన్నియు నీకుబంధుమిత్రులు. అట్టినీవు నీ మనమును కలవర పరచుకొనెద వేలను? నీగృహమందు నీవింతవిరక్తితోడ కాపురము చేయుటేల? ఎల్లరతోడగలసి మెలసి ప్రసన్న చిత్తమున కాలము గడపుము."

జగత్తుతోడ యాత్మీయత గలిగినప్పుడు మానవునకు నీశ్వరునియందు ప్రేమ సహజముగ గలుగును. అందువలన నేబుధియు కవియు మనకు పరమ మిత్రులనినువు చున్నాను.

———:o:———

ముద్దులకు హద్దులు

(అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు.)

ముద్దులకు నేమియైనను హద్దుగలదె,
అనుచు పలుమారు జానకీ! అడుగనేల?
చందురునిగాంచి చెలరేగు జలధిలోన
అలలకేమైన హద్దులు గలవె బాల!
తెరచిచూచుట కేమైన మేరగలదె?
అనుచు పలుమారు జానకీ అడుగనేల?
ప్రణయ మంత్రాలచే కట్టబడినకనులు
తెరచిచూచుట కేరీతి మేరగల్గు?
మానకేవేళ నెమ్మేను మరుగునేల
అనుచు పలుమారుజానకీ అడుగనేల?
జ్వలనకుండపు హృదయాన బ్రజ్వరిల్లు
వలపువేడిమి కేలీల చలువగల్గు?

కుషనులు.

(పాలకోడేటి వెంకట్రామశర్మగారు.)

పహ్లావులు గాంధార దేశమున చిరకాలము రాజ్యము చేసిరి. ఆంధ్రదేశపు పల్లవరాజులు ఈ జాతికి చెందినవారే యని కొందరి యభిప్రాయము. కాని పల్లవుల నాణెములకును పహ్లావుల నాణెములకును వ్యత్యాసము గలదు. ఈపహ్లావులకు సమకాలీకులు గానుండిన కుషనులు హిందూదేశపు పడమటి ప్రాంతములను రాజ్యము చేసి యుండిరి. వీరినామములు ఈక్రింద చెప్పబడినవి. (1)కుజుల కాడ్ఫైజిసు, (2)వేమ కాడ్ఫైజిసు, (3)కనిష్క (4)హువిష్క, (5)వాసుదేవ, లేక వాసుష్క. మాల్వ, పంజాబు, గాంధారదేశములందు వీరి నాణెములగు పడుచున్నవి. ఇందులో కొందరి నామములు చెక్కబడక పోయినను బిరుదులు చెక్కబడినవి. రాగినాణెములేకాక వెండినాణెములు గూడ వీరిబిరుదులతో లభించినవి.

రాజతరంగిణియందు కనిష్క, హువిష్క వాసుదేవుల నామములు చెప్పబడెను. కాని వారినిగూర్చి మితముగా తెలుపబడిరి. వీరు తురష్క జాతికి జెందిన వారలని అందు చెప్పబడెను. వారి రుస్తులు తురుష్కులను బోలియుండెననుటలో సందేహము లేదు. ఈముగ్గురు మాత్రమే హిందూదేశభూములను స్వాధీనపఱచుకొని రాజ్యము జేసిరని తెలుసుకొనవలసియున్నది. వేమ కాడ్ఫైజిసుయొక్క నాణెములు అలహాబాదు ప్రాంతములవరకు గనపడుచుండుటచేతను అతని నాణెములపై ఒకవైపున గ్రీకుదేవతల యొక్కయు రెండవవైపున హిందూదేవతల యొక్కయు విగ్రహములు చెక్కబడుటచేతను అతడు హిందూమతము స్వీకరించినటుల తెలిసికొన వలసియున్నది. మహాభాష్యగ్రంథకర్తయగు పతంజలి శకయవనులను శూద్రులని చెప్పుటచే ఈరాజ్యములందలి ప్రజలు క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దమునుండి హిందువులుగా నుండినటుల తెలిసికొన వలసియున్నది. మఱియు ఈవేముడు (మహారాజస, రాజాధిరాజస, సర్వలోక ఈశ్వరస, మహేశ్వరస, హిమకాడ్ఫైజసు త్రాదత, నామాంకితుడైయుండుటచే శివభక్తకోటిలో జేరిన మాద్రిజాతికి చెందియుండ వలయు. పూర్వకాలమున ఇతరులను హిందూమతమందు జేర్చుకొనువలవాటుండుటచే నిట్లు వేముడు హిందూ శూద్రునిగా పరిగణింప బడెను. ఇటులనే గ్రీకు మినాండరు, మిలింద నామముతో హిందూబౌద్ధునిగా మనవారంగీకరించియుండిరి. బంగారు నాణెము నములలో బెట్టిన చక్రవర్తులలో నితడు ప్రథముడని పలువురు చెప్పెదరు. ఇటులనే మిగిలిన ముగ్గురును గ్రీకు దేవతలతో పాటు హిందూదేవతలను గూడ తమనాణెములందు చెక్కించిరి. కనిష్కులు బౌద్ధమతమును స్వీకరించి మహాయాన బౌద్ధమతమును విజృంభింప చేసెను.

వీరి కాలము— వీరి కాలపు శాసనములు పెక్కులు మనకు లభించినవి. ఇవి ముఖ్యముగా బౌద్ధుల యుపయోగార్థము చెక్కబడెను. అవి ఎక్కువగా మథుర ప్రాంతమున గలవు. సాంచిశాసనమందు వాసుదేవుడు 78 వ సంవత్సరమున రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనటుల తెలుపుచున్నది. బ్రాహ్మణులకై శాసనము లేమియు చేయబడలేదు. కనిష్కుని అయిదవసంవత్సరము మొదలు వాసుదేవుని రాజ్యకాలము 98వరకు ఈశాసనములు చెక్కబడియుండెను.

ఇదివరలో కనిష్కుడే శకసంవత్సరమును కనిపెట్టెనని పలువురు చరిత్రకారులు భావించియుండిరి. ఆ యుద్దేశము రానురాను మారుటకు ప్రారంభించెను. కాని శకసంవత్సరము కనిపెట్టినది కనిష్కుడు కాడు. కనిష్కుడు కుషనువంశస్థుడు గాని శాకవంశస్థుడు కాడు. అతడు కుషను శకమును స్థాపించెను. ఆశకము ఎప్పుడు ప్రారంభమైనదియు తెలిసికొనుట దుస్తరముగానున్నది. హిందూగాథలనుబట్టి శకస్థాపకుడు శాలివాహనుడు. ఇతడు ఆంధ్రభృత్యరాజులలో నొకడు. ఇతడు శాకవంశస్థుడో కాడో ఎవరును నిర్ధారణ చేసియుండలేరు. మహాక్షత్రపులును, శకవంశజులను, ఆంధ్రశాతకర్ణులును శకసంవత్సరమును గౌరవించుటచే శాలివాహనుడు శాకవంశజుడై యుండెనని తోచుచున్నది. ఆంధ్రరాజులతో సంబంధము చేతను బ్రాహ్మణులను గౌరవించుటచేతను అతనిచుట్టు పెక్కుగాథలు పెరిగెనని చెప్పవలసియున్నది. అదియునుగాక శాలివాహనుడు ఆంధ్రరాజుగానుండి మాళ్వదేశము నాక్రమించిన పరరాజుల నోడించి శకస్థాపకుడాయెనని గూడ చెప్పవచ్చును. ఈ శకశబ్ద మిదివరలో వాడబడుచుండుటచే శాకవంశములచే స్థాపితమైనదని చెప్పుటకు వీలులేదు. అదియునుగాక ఆంధ్రభృత్యులు వింధ్యకు దక్షిణభూములను పరిపాలించుచు మాళ్వప్రాంతమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు యత్నించుచుండిరి. మఱియు మగధరాజ్య మస్తమించుచుండెగా దాని నాక్రమించుకొనిరి. ఆకాలమున మాళ్వదేశము విక్రమార్క బిరుదాంకితుడగు శూద్రకునిచే బరిపాలింపబడుచుండి యుండును. ఈశూద్రకుడే శాకవంశజుల దండయాత్రల నరికట్టి విక్రమార్కశకము లేక మాళ్వశక స్థాపకుడై యుండును. తదనంతరము విక్రమార్కు డస్తమించుటచే శాకవంశజులు మాళ్వప్రాంతము నాక్రమించి స్వాధీనపఱచుకొని యుండిరి. కాని శాలివాహనుడు విజృంభించి మాళ్వదేశము నాక్రమించిన శాకవంశజుల నోడించి శాలివాహన శకము క్రీ. శ. 78లో స్థాపించి సామంతరాజులగు శాకవంశపురాజులుకూడ దాని నములులో తెచ్చునటుల శాసించియుండును. అందుచే హిందూ దేశమందంతటను చిరకాలము మాళ్వశకమడుగంటి శాలివాహనశకము లోనికి వచ్చెను. కుషను వంశజుల కాలమునందు కుషను శకమును గుప్తవంశజుల కాలమున గుప్తశకమును శ్రీహర్షుని కాలమున హర్షశకములును స్థాపింపబడెను. కాని క్రీ. శ. 600లలో మాళ్వదేశమును ఏలిన విక్రమార్క బిరుదాంకితుడగు యశోవర్మ తిరిగి విక్రమార్కశకము లేక మాళ్వశకమును ఆచరణలోనికి దెచ్చెను. శాసనమందలి అక్షరములను బట్టిపరీక్షించుచో కుషనులు గుప్తరాజులకు దాపుగానుండిన వారలని తేలుచున్నది. భండార్కరుగారు ఈ విషయమైచాల పరిశ్రమ గావించి వీరు క్రీ. శ. 288–376 లోనుండినటుల నిర్ధారణ చేసియున్నారు. శాలివాహన శకమునకు రెండువందల సంవత్సరముల యనంతరము కనిష్కుడు రాజ్యమునకు వచ్చియుండునని వీరూహించియుండిరి. కాని యిదమిద్ధమని చెప్పుటకు వీలులేక పోయినను శాలివాహన శకస్థాపకుడు కనిష్కుడు కాడని మాత్రము నేను చెప్పగలను.

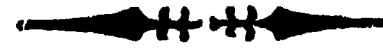
అదియునుగాక స్మిత్తు మొదలగువారు శకస్థాపకుడు కనిష్కుడని చాటించుచుండ భండార్కరు మొదలగువారు వేదకాడ్ఫిసెసు కాలమునుబట్టి తరువాతివాడని నిశ్చయించిరి. రాజతరంగిణియందు కనిష్కునికి నూటయేబది సంవత్సరములకు పూర్వము బుద్ధుడుండెనని చెప్పుటచేతను బుద్ధుని కాలము క్రీ. పూ 560 ప్రాంతమునని నిర్ధారణజేసి యుండుటచేతను యీ కనిష్కుడు క్రీ పూ. 400 ప్రాంతమున యుండినటుల తోచుచున్నది. ఇది సత్యము కాదు. రాజతరంగిణియందు చెప్పబడిన యీ విషయము నమ్మతగినది కాదు.

ఈ కుషనులలో ప్రథముడును ద్వితీయుడును శివమతస్థులు దేవాలయమును కట్టించి బ్రాహ్మణులు పూజించిరి. కనిష్కుడు బౌద్ధ సాంప్రదాయమును దేశమంతటను బలపరచెను. మిగిలినవారు దేవాలయములను విగ్రహములనుగూడ నిర్మించి బౌద్ధులను బ్రాహ్మణులను సమానముగా గౌరవించిరి. వీరందరు కాబూలు కాశ్మీరము పంజాబు రాజ్యములపై రాజ్యముచేసియుండిరి. హిందూదేవతల కందఱు గౌరవస్థానము నుగలుగ జేసిరి. కాని వీరు తురుష్కభాషను మాట్లాడుచు గ్రీకు అక్షరములతో తమనాణెములను చెక్కించిరి. ఒక ప్రక్కను నాణెములపై బ్రాహ్మీ అక్షరములనుగూడ వాడిరి. ఆకాలమున హిందూమతము పెక్కుజాతులను కలుపుకొనెననుటకు వీరి వంశచరిత్రమే తార్కాణము.

అలీబియా.

(చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావు పంతులుగారు.)

పరిషియా దేశమును అబ్బాసుశాహ అను రాజు పాలించుచుండెను. ఆతడొక దినమున తన ప్రజలయొక్క వృత్తాంతము లనుగనుగొనుటకు మారువేషము వేసికొని బయలుదేరెను. ఆయనతో బాగానమ్మకస్థుడైన ఒకమంత్రి మాత్రముండెను.

రాజు మంత్రితో నిట్లనెను. "ప్రజల యొక్క యదార్థ వృత్తాంతము నాకు తెలియదు. నా దగ్గరకు వచ్చునప్పటి కంతయు మారురూపము దాల్చివచ్చును. నేనుచూచు నదంతయు కపటము. ఎక్కడ గోచరించినను మాయగాని, సత్యము గానరాదు. నేను స్వయముగా నాకండ్లతో దేశమునుజూడవలెను. పల్లెలలోని ప్రజలనుగాంచవలెను. వారెంతో హీనముగా జూడబడు చున్నారు. కాని వారి సంఘముయొక్క ప్రాపు. ఈడంబాచారులగు సభికులను జూడ జూడ నాముఖము మొత్తిపోయినది. వారెప్పుడు నామనసుకనిష్టటి స్తోత్రపాఠములతో నన్ను మాయ జేయుచుందురు. నన్నెరుగని కాపులను గొల్లలను నేను సమీపించి కనుగొనవలెను."

వారనేక గ్రామములను తిరిగిరి. అమాయకులగు గ్రామ ప్రజల ఆటపాటలను జూచి యాతడు సంతోషించెను. ప్రజలు ధనవ్యయములేక పూర్ణసుఖము ననుభవించుటగాంచి యాతడు ధన్యుడనని తలంచెను. ఒక పూరింటిలో నాతడు బసచేసెను. ప్రయాణము చేత నలసి యున్న రాజక్కడ వారికిన సామాన్య భోజనమును దిని స్వమందిరములో భుజించు పంచభక్ష్య పరమాన్నములకంటె రుచికరముగా నుండెనని తృప్తి నొందెను.

సాయంకాలము విహారమునకు పొలములోనికి బయలుదేరెను. అక్కడనున్న పువ్వులు, చెట్లు, చేమలు అతిమనోహరముగ నుండెను. కొలది దూరములో నొక్క చిన్న యేరున్నది. దాని యొడ్డున నుంచి నీడనిచ్చు చెట్లున్నవి. ఆచెట్లప్రక్క గొర్రెల మంద యుండెను. గొర్రెల కాపరి పిల్లనగ్రోవి నూదుచు పరవశుడగుచుండెను. పిల్లవాని కడకేగిరి. ఆపిల్లవాడుఆనందముగ నుండెను. వానియందొక విధమైనయుదాత్త లక్షణములుచక్కగగాన్పించెను.

వాడు కట్టిన గుడ్డలు చింపిరి గుడ్డలే కాని, వాని యందమునకేమియు లోటురా లేదు. ఏదెవడో గొప్ప యింటిబిడ్డ. మారు. వేషముతో నున్నాడని రాజనుకొనెను. కాని వాని తలిదండ్రులు ప్రక్క గ్రామములో నున్నారు. అందుకు సందేహములేదు. వానిపేరు అలీబియా !

రాజు వానితో మాట్లాడెను. వానికి మంచి తెలివి తేటలున్నట్లును దిట్టమైనమనో నిబ్బరమున్నట్లును కనుగొనెను. వానికన్నులు తళుకు తళుకు మనుచున్నవి. కానియందె

క్కడను అగ్రహము కనుపడదు. మొగము నందెక్కడను మోటుతనము గాన్పింపదు. స్త్రీసులభమగు కోమలత్వమును గానరాదు. ఆగోపబాలునకు పదియారేండ్ల ప్రాయముండెను. కాని తన లక్షణము లితరుల కెంత యింపుగానున్నవోయను విషయమాతఁ డెరుంగడు. ఆగ్రామములోని తోటి పిల్లవాండ్ర వలెనే యాతడు నాటపాటల యందుండెను. కాని గురువు లేకుండినను మహాగురువులకడ నేర్వదగినవిద్య నాతడు సహజముగ నేర్వ గలిగెను.

రాజు కొంచెము సేపు వానితో మాటలాడెను. ఆ పిల్లవానిని జూచిన కొలదిని నాతని కెక్కడ లేనిముచ్చట కల్గెను. ప్రజల వృత్తాంత మాబాలు నడిగి రాజు తెలసికొనెను. ఇదివర కెన్నడును ఆయన నాశ్రయించుకొనియున్న స్తోత్రపాఠకులు నీతడు చెప్పినదానిలో నొక్కముక్కయైనను చెప్పియుండలేదు. ఆ పిల్లవాని మాటలలో నెక్కడను మర్మము లేదు. పిల్లవాని తెలివికి రాజు మధ్యమధ్య నవ్వుచుండెను. అట్టి సహజసరళ సంభాషణ విని నపుడాక గొప్ప వినోదముగ తోచెను. తా నెవరో చెప్పవద్దని రాజు మంత్రికి సైగచేసెను. ఆసంగతి తెలిసిన యెడల అలీబియా మనసు చెదరి రసాభాసము చేయునని భయపడెను.

రాజు ఇట్లు వితర్కించెను. ప్రకృతి శ్రీమంతులలో నెంత ప్రకాశించునో దరిద్రులలోను అంతే ప్రకాశించునని నాకు బోధపడినది. ఈ గొర్రెల కాపరి రాజకుమారునికంటె యేమి తక్కువ ఇంతయంద మైనవాడును బుద్ధిగలవాడును ప్రేమార్హుడు నా బిడ్డయైనయెడల నే నెంత సంతోషించెడి వాడను! వీనికి జాగ్రత్తగా విద్య నేర్పిన యెడల ఏయుద్యోగమునకైన పనికి వచ్చును. వీని నొసలు గొప్పవా డగునని చెప్పకయే చెప్పుచున్నవి. వీనిని నాసమ్ముఖమున పెంచి పెదవానిని చేసెదను.

అలీబియాను దర్బారునకు హాజరు కమ్మని సెలవయ్యెను. తానుముచ్చట లాడినది రాజని తెలిసి వాడు ఆశ్చర్యపడెను. వానికి చదువనువ్రాయను గానము చేయను నేర్పిరి. తరువాత కళలు శాస్త్రములు నేర్పుటకు పండితులను నియోగించిరి. దర్బారు చూచినప్పుడు వాని కన్నులు మిరుమిట్లు పొందెను. హఠాత్తుగా భాగ్యము వచ్చునప్పటికి వాని భావములు తబ్బిబ్బులైనవి వాని వయస్సును వాని వైఖరియు వాని తెలివి—నిదానమున కాటంకము లాయెను. ఇదివరకున్న గొల్లవాండ్ర కొంకెకర్రకు బదులు చేతిలో ఖడ్గము లభించినది. గుడ్డలకు బదులు జరీగుడ్డలు, ముఖమల్ కోటు, విలువగల మాణిక్యములమర్చినపాగా లభించెను. వానిసౌందర్యమునుగూర్చి చెప్పునదేమి? సభలోనివారు దీపముక్రింది దివ్వెలైపోయిరి. గొప్ప వ్యవహారములు చేపట్టనారంభించెను. రాజుకు మంచి నమ్మకస్థుడయ్యెను. రాజభవనములోని అలంకారములు మొదలగువానిని పసందుచేయుట యందీతని కున్నరుచి మరియొకరికి లేదను పేరువచ్చెను. అందుచేత గొప్పయుద్యోగము లభించెను. రాజుగారి నగలు గొప్పవిలువగల సరుకులు ఆయన పరామరిక క్రిందనుండ వలెనని యేర్పాటైనది.

ఎంతకన్నులు తిరిగి పోవలసిన స్థితి వచ్చినను అలీబియా తన చిన్ననాటి వృత్తాంతమునుమరువలేదు. తనగ్రామమున కొకసారి

పోవలెనని దలచెను. చిన్ననాడు తన చెలికాండ్రతో గలిసి యాటలాడి పాటలబాడి వేణువు ప్రయోగించిన మారుమూలలనెల్ల నుల్లాసముతో తిరిగి చూచెను. బంధువులను స్నేహితులను కుశలమడిగి పల్లెల పాడు వెట్టి పట్టణపు రచ్చపట్టులకు వచ్చి సుఖమునకు సెళ్ళువదలుకొన వలదని హెచ్చరించెను.

రచ్చపట్టుల రవ్వలాతనికియనుభవమే. ఆతని యభిమానియగు రాజు అబ్బాసుశాహా చనిపోయెను. కుమారుడు సోఫిశాహా సింహాసన మెక్కెను. ఆలీబియామీద గిట్టని సభికులు కొందఱుండిరి. వారుచాలకృత్రిములు. క్రొత్త రాజునకు ఆలీబియా మీద పితూరీల చెప్ప నారంభించిరి.

వారు—"మీతండ్రి యాయనను నమ్మినాడు. అందుకాతడు స్వామిద్రోహముచేసినాడు. ఆయన కప్పగించిన విలువగల సామానులను చాల అపహరించినాడు. అందువలన నాతడు గొప్పయాస్తిపరుడైనాడు.

సోఫిశాహా వయసున చిన్నవాడు. అధికారమున నిరంకుశుడు. ఆయనకు శ్రద్ధ తక్కువ; చెప్పుడుమాటల యెడల నమ్మిక యెక్కువ. జాగరూకతయానున్న. తండ్రి చేసిన వ్యవహారములన్నియు దిద్దుబాటుచేసి ప్రపంచమునకు గొప్పసంస్కర్తగా పొడగట్టవలయునని దలంచెను. ఆలీబియాను పదవిలోనుండితగ్గించవలెననిదలచివంకకొఱకు వెదకుచుండెను. ఈర్ష్యాపరులైన సభికులు సలహాచెప్పిరి. వాని తాతగారు యుద్ధములోనికి వెడలునప్పుడు ధరించు ముఖ్యమైన ఖడ్గమును రవ్వలు పొదిగినదానిని తెమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

అబ్బాసుశాహాయాతని కాఖడ్గమును నొప్పగించకపూర్వమే దానిమీది రవ్వలను దీసుకొన్నాడు. ఈ సంగతి ఆలీబియా తగిన సాక్షులచేత రుజువుచేయించెను. ఈవంకవలన నితనికి పరాభవము కాలేదని సభికులు చూచి మఱియొక పన్నాగమునుపన్నిరి. ఒక్కపక్షము దినములలో నతనికి యొప్పగించిన యావత్తు విలువగల వస్తువుల యొక్కయు జాచి తాను తయారుచేసి యిమ్మని యాజ్ఞాపింపుడని రాజునకు సలహాయిచ్చిరి. పక్షము దినములైన తరువాత రాజుగారు వస్తువులనన్నిటిని స్వయముగా జూడగోరిరి. ఆలీబియా తలుపులన్నిటిని తెరచితనయాధీనములోనున్నవి చూపించెను. అన్నియు సరిగానున్నవి. ఒక్కవస్తువును బీరుపోలేదు. భద్రముగానుండెను. అంతజాగరూకతకు రాజు ఆశ్చర్యపోయెను. ఆలీబియా మీద యనుగ్రహముగలిగెను. ఇంతలో దివ్యమైనవస్తువులున్న మందిరమునంతను తిరిగిచూచుచుండ కొట్టకొనను ఒక ఇనుప తలుపు వేసియున్న యొక యరగాన్పించెను. దానికి మూడు దిట్టమైన తాళములు వేసియున్నవి.

'అదిగో అందులోనే అలీబియా అపహరించిన విలువగల వస్తువులున్నవి' అని సభికులు ఆయనతో నెమ్మదిగ చెప్పిరి.

శాహా వెంటనే ఆగ్రహముతో 'ఈ తలుపు వెనుక నేమియున్నదో నేను చూడవలెను. ఇక్కడేమి దాచితివి, చూపించు' అనెను.

ఆలీబియా ఆయన పాదములమీద పడి తన కీప్రపంచమున నమూల్యమగు ధనమచ్చట నున్నది. దానిని మాత్రము కైకొనవద్దని దైవముపేరెత్తివేడుకొనెను.

అలీబియా యిట్లు పలికెను. 'మహా ప్రభూ! న్యాయముకాదు. మీతండ్రిగారి యొద్ద ఇన్నాళ్లు సేవచేసినాను. నాకీధన మొక్కటియే శరణ్యము. ఇదియొక్కటియు ఒక్కక్షణములో పోయినయెడల నావెత కంతు ఉండదు. మీకిష్టమున్న తక్కిన సమస్తముగొనుడు. ఇదిమాత్రము వదలిపెట్టుడు.''

షాహా కిక సందేహము లేదు. అలీబియా ద్రోహముచేసి యార్జించిన ధన మదియే యనినిశ్చయించెను. షాహా ఇంకను నిశ్చయవాక్యములో నుడివెను. తలుపు బ్రద్దలుగొట్టుమని యాజ్ఞాపించెను. బ్రద్దలుగొట్టు నవసరము లేదు. అలీబియా చేతిలో తాళపుచెవులున్నవి. ఆయనయే తట్టతుదకు తలుపు తెరచెను. ఆయారలోపలకు వెళ్ళిచూడగా అలీబియా చిన్ననాటిగొఱ్ఱె కాపరికఱ్ఱ, చింపిరిదుస్తులు, పిల్లనగ్రోవి యుండెను. తన యైశ్వర్యమువలన పూర్వవృత్తాంతమును మరతునేమోయని అలీబియా యెప్పుడప్పుడు వాని దర్శనము చేసికొనుచుండెడివాడు.

'అలీ—' ఓమహాప్రభూ! చూడండి నాచిన్ననాటి యానంద చిహ్నములివిగో? దైవిక రాజికములవలన నాస్వంతధనమును నింతవఱకు హరించినవారు లేరు. మీరు పేదవానిగా జేసినయెడల నాకైశ్వర్యమియ్యగల నిక్షేపము లివిగో! నా యావత్తు ధనమును గొనుడు. నాబాల్యమునాటి సంపదను మాత్రము హరింపకుడు. నాకీసంపదలున్న నెట్టి కొఱంత యుండదు. భోగములకై పెనుగులాడక అవసరములతో తృప్తినొందు వారికి మట్టుకే మాబాల్యమునాటి చిన్నవస్తువులు మహైశ్వర్యములయందుకూడ క్రీడింపజే తుంగపుడతిందియగోచ పండ్లు శాంతిము స్వాతంత్ర్యసౌఖ్యమందిరి ఈ భాగ్యములవలన నాకే చింత చివుకులును లేవు. ఆనంద పూర్ణము గాంచి అమాయకపూర్ణములనగునో సాధు సజ్జనులారా! నేను మిన్నెన్నటికిని మరువను మీతోడ నేనాజీవము. మీతోడనే నాముక్తి పైమెరుపు మెరయు కపటవస్తు సంచయము నన్ను భ్రమపెట్టి నాశాంతమును హరింపతీ తావునొసంగుదునా? మహారాజా! నాసంపద్భాగ్యమును దీసుకొనుడు. మీయాదార్యముచే నాకు లభించిన సమస్తమును గైకొనుడు. మీతండ్రిగారు నామీదకరుణించి నా యానందమును భంగము చేయక పూర్వము నాకున్నది నాకుండనిచ్చిరి.

ఈమాటలువిని షోక్షాహా అలీబియా యొక్క సాధుత్వమును గ్రహించెను. తన సభికుల యెడల నాగ్రహించి వారిసదర్బారునుండి తరిమివైచెను. అలీబియాను ప్రధానామాత్యుని జేసెను. విశేషరహస్య వ్యవహారముల నాతని కొప్పగించెను. కాని అలీబియా మాత్రము తన చిన్ననాటి స్నేహితులను మరువలేదు. చంచలలక్ష్మి తీవ్రనేత్రములతో చూచినతోడనే తనపూర్వమిత్రులతో బయలువెడలుటకు వానిని గదియందు సిద్ధముగానుంచుకొనెను. వాడు పెద్దవయస్సు వఱకు జీవించెను గాని శత్రువులపైపగదీర్చుకొనుటకుగాని ధనమార్జించుటకుగాని యత్నింపలేదు. తనబంధువులకు పశుపాలక జీవనము చేయుటకు సరిపోవునంతయే యిచ్చి పరలోక యాత్రసేగెను. ఆజీవనమే క్షేమకరము! ఆజీవనమే సుఖదాయకమని అనుభవ నమ్మెను!

శిల్పము — ధర్మము.

—:o:—

(యస్. రంగనాథ సూరి గారు.)

శిల్పమునకును ధార్మిక జీవితమునకును స్వభావ సిద్ధమగు విరోధము గలదాయను విషయము ప్రస్తుతము విచారణీయము. రీతి వాదులు కావ్య సంగీతములను మ షతుల్యముగ దలచిబరిత్యజించి యున్నారను విషయ వితె ఱల్ల ఎరింగినదేగదా? మానవుని యొక్కగాని, దేవ లయొక్కగాని ప్రతిమూర్తుల నంకిత మొనర్పరాదని మహమ్మదీయుల ధర్మశాస్త్రములు నుడువు చున్నవి, ప్లేటో యనువాతడు తనయాదర్శమానవమండలియందు శిల్పికి స్థానమీయ కుండెను. ఆధునిక కాలమందు గూడ సంగీత చిత్ర భాస్కర్యములు మొదలగునవి ధర్మభావోద్దీపకముగ నుండవలయునని వాదించువారు పలువురున్నారు. దీనిభావమేమి? భూమండల మంతయు మహాశిల్ప మందిరము గాదా? భగవానుని లీలా నికేతనము గాదా? అయినను రీతివాదులందు కొంత వడ వాడి మరికొంత హైన జూచుచున్నారు. భగవానుని బొందాను శిల్పమే శిల్పమనుచున్నారు. అట్టి దానినే వాంఛింపు చున్నారు. మానవుని యధోముఖ సంబంధమగు ప్రవృత్తుల శిల్ప మూర్తుల జిలకింపజన దని శాస్త్రములుమానికొని మహాత్తరమును విశుద్ధమగు ప్రేరణమును గలిగించువానిని మాత్రమే దర్శింప వలెనను చున్నారు.

కారణమేమి? "అధ్యాత్మిక విద్య పరా విద్య. కొంతిల్లినవన్నియు అపరా విద్యలు. ధర్మమైన యీ మానవుడుకోరదగిన సర్వోత్తమ స్థాన"మని స్మృతి గాదులు నుడువు చుందురు. ఈ యభిప్రాయముతోడ సంపూర్ణముగ నేకీభవించినయెడల ధర్మానుగుణ్యమగు దానినిమాత్రమె గైకొని మిగిలిన వానిని బరిత్యజింపవలసి వచ్చును. అపరా విద్యలన్నియు పరావిద్యకు సోపాన ప్రాయములుగావలసి వచ్చును. ఏలయన జగత్తు నందలి సౌందర్యము మహిమ మొదలగునవి యొక్క భగవానునకు మాత్రమే సంబంధించిన వగుటవలన పరావిద్యకు సోపానమైనప్పుడే యపరావిద్యకు సార్థకత గలదని నుడువు చున్నారు. కాని యీ సూత్రమెంతవరకు యదార్థమని విచారింపవలయును.

రసస్పష్టియే శిల్పకళా రహస్యమను విషయము సర్వజనాంగీకారమేగదా? భగవదుపలబ్ధియందు బొందు రసము వేరు. మానవలీలయందు లభించు రసము వేరు. అందువలన శిల్పి యీ ద్వివిషయముల యందు దేనినిగైకొని రసస్పష్టి యొనర్ప వలయును? మానవలీలల సంబంధమగు రసస్పష్టిధర్మ జీవితమునకు హానికరము గావచ్చును. కానిరసస్పష్టి దిక్కునుండి చూచినయెడల దానిమూల్య మణుమాత్రమైనను తరుగుటకువీలులేదు. అట్లయినచో భగవానుడొక్కడే పూర్ణ రసాధారుడని రీతివాదులు నుడువుదురు. భగవానుడనిన నేమి? భగవానుని రసమూర్తి యన నేమి? అనువిషయములకు యోగ్యమగు ధ[illegible]. భగవానున్నచో దానిని మాత్రము గైకొనంపరాదు. దైవముపేరెత్తి వేసుకొనెను. కావున

నాయన యెంతవుంది యెన్ని విధముల దర్శించిరో వారి సంఖ్యను నిర్ణయించగలమా? సాధుపుంగవులకు ప్రత్యక్షమగు భగవానునకును, శిల్పిదర్శించు భగవానునకును భేదమేమున్నది? సాధు పుంగవుడు భగవానునిదర్శించు విధమున శిల్పిభగవానుని దర్శింపక పోవచ్చును. కాని భగవానుని సాధు పుంగవుడు గాంచినట్టులనే శిల్పికూడ భగవానుని రసరూపమును ప్రత్యక్ష మొనర్చుకొను చున్నాడు.

సాధుపూరుషుడగు ధార్మికుడు జగత్సంబంధమగు ప్రేరణలచే కళంకితముగాని విశుద్ధభగవద్రూపమును దిలకించును. అనగా మానవుని మలినత్వము, ఇంద్రియవిక్షోభము, స్థూలత్వము మొదలగునవియను మాత్రమైనను లేనిభగవానుడే సాధుపుంగవులకు ప్రత్యక్షము. జగత్తునందు సాధారణముగ జరుగుచుండు నిత్యనైమిత్తిక లీలల యందుండు మంగళమయుడగు భగవానుని శిల్పిదర్శింపు చుండును. సాధుపురుషుల భగవానుడు సదాచారి ముక్తపురుషుడై యుండును. శిల్పుల భగవానుడు లీలావినోదుడు; అనంతరూపుడు. శిల్పి భగవానుని శరీర-ప్రాణ-మనములకు దాసుడనికూడ నెరుంగును. సాధుపురుషుడు త్యాగమందు-శుచియందానందమును బొందు చుండును. శిల్పి శరీర భోగములయందు భగవానుని రసరూపమును గాంచి పరవశుడగు చుండును. దానినే వెల్లడింపు చుండును. అట్లుప్రకటింప గలిగినవాడే యదార్థమగు శిల్పపదవార్హుడు. అదియే శిల్పము. మనము సాధారణముగ అవిశుద్ధ భోగములని దలంచువాని యందుండు ఆనందము భగవానుని యానందము గాదా? అందువలనదానిని హీనముగ దలంపరాదు. శాంతమును-విశుద్ధమునగు ఆనందమునందు సాధుపూరుషుడునిరంతరము మునింగి యుండును. మర్త్యజీవిత మందలి యుద్వేలిత స్రోతమందు మునింగి శిల్పియమృత రసపానము చేయు చుండును. మానవుని మహత్త్వము-ఉదారత-అతీంద్రియములయందు భగవానుడు క్రీడింపుచుండు నట్టులనే మానవుని క్షుద్రత-సంకీర్ణత-ఇంద్రియపరత్వములయందుకూడ క్రీడింపు చున్నాడు. సాధుపుంగవుడతీంద్రియగోచరుడగు భగవానుని మాత్రమే లక్ష్యమందుంచుకొనును. శిల్ప యింద్రియములు అతీంద్రియములయందు క్రీడించు భగవానునిరసమూర్తిని గాంచి చరితార్థుడగును. ఇందొకటి యుత్తమమని మరియొకటి యధమమని దలంపడు.

సాధుపూరుషుని లక్ష్యమును శిల్పి లక్ష్యమును నొక్కటిగాదు. సాధుపూరుషుడును, సంస్కారియు మానవుల నొక్కవిశేషాదర్శముతోడ పునర్నిర్మాణమునకు ప్రయత్నింతురు. స్త్రీలెల్లరు పతిమతల్లులుగను, పూరుషులెల్లరు సత్యవాదులుగ నుండవలయునని దలంతురు. అందువలన కళంక యుతులగు స్త్రీపురుషుల చిత్తవృత్తులదిలకించుట కిచ్చగింపరు; చూడరు. చూచినయెడల దుర్మార్గమును ప్రోత్సహించిన వారమగుదుమని వారి తలంపు.

కానిశిల్పి యట్లూరకుండడు. దర్శింపకూడదని నీతివాదు లనుచున్నను దానియందుకూడ భగవానుని లీలయున్నదని వానియందు విరాజిల్లుచున్న భగవానుని యనంత మూర్తుల యందొకమూర్తిని దిలకించును. అసత్యవస్తువును మానవ నేత్రములకు గన్పట్ట జేయును. పాపకార్యము లెవ్వరు చేయగూడదు. ప్రోత్సాహపరచ గూడదు. కానివాని యందంధ దృష్టియేల నుండవలయును? మనము సన్మార్గులము కావచ్చును. సత్పథముననే నడచుచుండవచ్చును. కానిపాపశీలుర అందలి తత్త్వమును హృదయంగమము చేసికొనక యేల యూరకుండవలయును? వృద్ధత్వము నెవ్వడును వాంఛింపడు. చిరయవ్వనుడుగ నుండుటయే ప్రతివాని లక్ష్యము. దేవతలు చిరయౌవ్వనులు. అందువలన వృద్ధత్వమునందు సత్యము లేదందురా? సౌందర్యము శూన్యమందురా? లేకవృద్ధుని చిత్రించునప్పుడు దానినిచూచి నంతనే మానవుల కసహ్యము-ఘృణకలిగిమానవులకు యవ్వనముమీదనే యాకర్షణ గలుగు నట్టుల చిత్రింపవలయునందురా?

జగత్తునం దాదర్శములను స్థాపించుటకు శిల్పి తనశిల్పము నుపయోగపరుపడు. ఆదర్శము నిష్కపరి

వర్తనశీలము. ఒక్కొక యాదర్శమొక్కొక యుగమున వికసించి మానవమండలి హృదయము నాకర్షించుచుండును. ఇటుల శిల్పి తనప్రతిభను వినియోగపరచుట కెప్పుడును ప్రయత్నింపడు. దేశకాలాతీతమైనది శిల్పము. శిల్పియెప్పుడును చిరంతన సత్యమును గాంచుచుండును. ఉదాసీన భావమున పాపపుణ్యముల ధ్యానింపుచుండును. గొద్దిగొప్పల యందును, ఉత్తమనీచములయందును, మొదలుతుదల యందును, భగవానుని విచిత్రసత్తానుదిలకించి వెల్లడింపుచుండును. శిల్పియొక్క శిల్పము జగత్తుయొక్క కళ్యాణమునకు దోడ్పడిన దోడ్పడవచ్చును. కానియదియే శిల్పియొక్క గంతవ్య స్థానము గాదు. శిల్పియేదియో యొక బంధమునందు తనను తాను బంధించుకొనడు. అట్లు బంధించుకొనినయెడల మానవుని జ్ఞానము సీమాబద్ధమై యుండవలసినదే. జగత్తునందలి యనేకరహస్యములు రహస్యముగ నుండవలసినదే గాని బహిర్గత మయ్యెడివి కావు. భగవానుని వైచిత్ర్య పూర్ణమగు సౌందర్య లీలావిలాసముల సంబంధమగు రసాస్వాదనము మానవమండలికి లభించెడిదిగాదు.

శిల్పమునుగూర్చి విచారించునప్పుడు భగవానుని యనంతరస లీలావిలాసమునుగూర్చి మరచుచుందుము. మరియు సాధుపుంగవునిబోలి భగవానునకొక విశేష రూపమునొసంగి, ధార్మికునిబోలి నైతికమానదండము ద్వారమున శిల్పమూల్యమును నిర్ణయించుటకు బ్రయత్నింతుము. సాంఘిక రాజకీయములచే గూడ శిల్పమును బంధింప జూచుచుందుము. మానవకోటి యున్నతికొరకు దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి భగవానునివిచిత్రలీలల యందొక మూర్తిని యారాధించుట ముఖ్య ప్రయోజన మగును. కాని యవి యన్నియు శిల్పముయొక్క యాంతరంగిక విషయమునకు సంబంధించవు.

చిరంతన సత్యమును వెల్లడించుటయే శిల్పముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అందువలన శిల్పము మహత్తరమైనది. అది సర్వత్ర వ్యాపించి యుండును. మనకు బొడగట్టు మంచిచెడుగుల యందును, సంస్కారులు దలచు ప్రియాప్రియములు మొదలగువాని యందంతటను చిరంతన సత్యము నిగూఢమై యున్నది. ప్రతిపదార్థమునకు విశిష్టత గలదు. అదినిజగుణానుసారము విశ్వరంగము నందభినయింపుచున్నది. ఇదియే యావస్తువు యొక్క సత్యము. ఈ సత్యము నిత్యము; రసపూర్ణము. దీనినే శిల్పి చూపించును. కావున నిదియేశిల్పము. జగత్తు నందున్న దంతయు ధార్మికులకుగాని సంస్కారులకుకాని ప్రియముగాకపోవచ్చును. అందువలననది యసత్యము కాజాలదు. సత్యము నాశ్రయించియే ప్రతివస్తువును బ్రకాశింపుచున్నది. ఈ సత్యమే భగవానుని యానంద ఘనస్వరూపము. ఇందే సౌందర్యము విరాజిల్లుచున్నది. ఇందే లీలావినోదుడగుభగవానుడు క్రీడింపుచున్నాడు. భగవద్విలాస మిచ్చటనే గోచరించును. కావున శిల్పిలక్ష్యము భగవానుడు. శిల్పిమహాత్తర వైరాగ్యమును వెల్లడించి సాధుపుంగవుల కృతజ్ఞతకు బాత్రుడగు విధముననే కర్మపిపాసను వికసింపజేసి వారి కృతజ్ఞతకు బాత్రుడగుచున్నాడు. ఇచ్చటనే యాతనికృతిత్వము. కాముకుల కామోన్మత్తతను వెల్లడించుటవలన శిల్పికిగాని శిల్పమునకుగాని మర్యాదహాని గలుగునని దలంచగాదు.

అధ్యాత్మిక జ్ఞానమునకు శిల్పమునకట్టి విరోధము లేదు. మీదుమిక్కిలి యాధ్యాత్మిక జ్ఞానమే శిల్పమునకు జీవము. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమననేమి? ఆత్మ సంబంధమగు జ్ఞానమనియే గదా యర్థము. యోగులయాత్మ యోగమందును, భోగుల యాత్మభోగ మందునుండును. యోగుల యోగత్వము భోగులభోగత్వము దేవతలదేవత్వము పశువుల పశుత్వమును వెల్లడించుటయే శిల్పియొక్క శిల్పపరాకాష్ఠ. ఇందువలన శిల్పిశ్రేష్ఠుడు ఆధ్యాత్మికవాదియని గోచరించుటలేదా? శిల్పిదయామయుడగు బుద్ధభగవానుని రూపమును చిత్రించుటవలన రుద్రమూర్తియగు నాదరుపా చిత్తరువును శిల్పిజగత్తునుండి లోపింపజేయవలయునా? మహాకవియగు కాళిదాసు సకలరస శిరో

మణియగు శృంగారరసమునందలి యాధ్యాత్మిక చిత్తరువును చిత్రించి యున్నాడు. అందువలన పాఠకులయందు శృంగారరస ముప్పొంగ వచ్చును. ఇందు కాళిదాసు దోషమేమున్నది? శృంగార రసమును దెలియపరచుటయే కాళిదాసు అభిప్రాయము కొన్ని వేళల మానవుని ధర్మసాధనకిది యాటంకము కావచ్చును. అందువలన దానిని యసత్యము హేయమని యెట్లు నుడువగలము?

నగ్ననారీచిత్తరువు మన నేత్రములకు బాధకరముగ నుండును. నీతిజ్ఞానము వలననేగాదు. సౌందర్యజ్ఞానమువలన గూడ అసహ్యముగ నుండును. కాని మనము సాధారణముగ జూచు చిత్తరువులన్నియు శిల్పమునకు సంబంధించినవి కావు. ఫొటోగ్రాపులు. ప్రకృతియొక్క నకళ్లు. సౌందర్యరహితమని దేనినందుము? వస్తువుయొక్క బాహ్యరూపమును మాత్రమే చూపించి దానియాంతరంగిక సత్యమును వెల్లడించని దానిని సౌందర్య రహితమందురు. ఫొటోగ్రాపుతో తీసిననగ్న స్త్రీబొమ్మగాని, సాధుపూరుషునిబొమ్మగాని కుత్సితము. ఏలయన పొటోగ్రాపునగ్ననారి నెరుంగును. కాని నగ్ననారీత్వము నెరుంగదు. సాధు పురుషుని బాహ్య రూపమును గాంచునుగాని సాధుత్వమును దెలిసికొన జాలదు. ఆర్ట దిక్కునుండి విచారించి చూచినయెడల రవివర్మ చిత్తరువులు కుత్సితములు. శరీరము మాత్రమే గోచరించును. దానివెనుక నుండు గభీరతరసత్యమునందు శరీరము భాసిల్లనిచో యది కుత్సితము గాక మరేమగును? సాధుపుంగవులు, నీతివాదుల దృక్కుల గూడనది సౌందర్య రహితము గాదా?

నగ్ననారీ చిత్తరువును చిత్రించుశిల్పి స్త్రీని లంపటదృష్టిని చూడడు. సాధుపుంగవుని దృష్టినిగూడ తిలకింపడు. ఋషిదృష్టిని కల్పించును. అరమణియొక్కయాత్మ విషయమును వ్యక్తపరచును. సాధారణముగ మనమితరుల మనోక్రీడకు దాసులమై యిది పుణ్యము అదిపాపము, ఇదిశుద్ధము అదియశుద్ధమని నుడువుచుందుము. ఋషితుల్యుడగు శిల్పి దర్శించు విషయమందు సత్యమేమి— ఇం దిమిడియున్న నిగూఢ సమస్యయెట్టిది— రసధారయెట్టిదని పరిశీలించును.

సిద్ధావస్థయందు కవిభావోద్రేకమున కావ్యమును రచించును. అదిమంచి చెడుగులు శుభాశుభములకతీతమైనది. సిద్ధపురుషుని సంపూర్ణ సత్యానుభూతి అపరిణత సాధకుల కవలంబనీయము గాకపోవచ్చును. అందువలన నదివిసర్జనీయమా? సిద్ధుని యనుభూతియే యదార్థమగు సత్యము సాధకునిసంబంధమగు సత్యము క్షణికము. తాత్కాలికము; అది సర్వజనీనమేయైనను చిరంతనము గాదు. సిద్ధపురుషుని వాక్కునకును కవికావ్యమునకును అణుమాత్రమైనను భేదములేదు. అట్టివానిని సాధనావస్థ యందలి మానదండములతోడ విచారించుట పాడిగాదు ఇట్లనుటవలన వీనిని సాధకునకెరుక పడకుండునట్లు రహస్యముగ గాని, దూరముగ గాని, యుంచవలయుననుటయందావశ్యకత కానరాదు. నగ్ననారీ చిత్తరువు మనల విచలితులుగ జేయ వచ్చును. అందువలన నాచిత్తరువునందు ప్రస్ఫుటితమైయుండు సౌందర్యమ నేల యుపభోగింపరాదు. ఇంద్రియ దమనమునకు ప్రయత్నించి, యింద్రియ సంబంధమగు యదార్థభోగము నేల వశింపజేయవలయును? ఇంద్రియముల బాహ్య విక్షోభకు భయపడి యింద్రియ జీవితము స్వీకరింపకుండుట సత్యానుభూతి కంతరాయము కాదా?

సాధన దిక్కునుండి చూచినను శిల్పమునకు నుత్తమస్థానమే గలదు. శిల్పియొక్కయు ధార్మికునియొక్కయు మార్గమొక్కటిగాదు. సాధుపూరుషుని మార్గము 'ఇదికాదు. ఇదికాదు', అనునది. శిల్పియొక్క మార్గము 'ఇదియే, ఇదియే', యనునది. ఇంద్రియముల దమనమొనర్చుకొని విశుద్ధమగు అతీంద్రియములందు ప్రవేశించుటకు సాధుపుంగవుడు ప్రయత్నించును. లేక యింద్రియములనొక నిర్దిష్టమగు పరికరణమున బంధింప జూచును. ఇంద్రియముల విశ్వవిభూతి యుండే యతీంద్రియజ్ఞానమును బొందుటకు శిల్పిప్రయత్నించుచుండును. ఆచార నియమముల ద్వారమున ధర్మజీవితమును నిర్మించుకొనుటకు సాధుపూరుషుడు సాధనచేయుచుండును. శిల్పికి

యాచార నియమములు లేవు. అతడెప్పుడును ముక్తుడవనియే భావింపుచుండును. సాధుపురుషుడు తన సాధుత్వమునకును ధార్మికుడు ధర్మశీలతకును పనికివచ్చు వానిని మాత్రమే యేరుకొనుచుండును. శిల్పి వస్తుపరిశీలనం బొనర్పడు. అతనికే వస్తువైనను సమానమే. విషయముల యందణుమాత్రమైనను దోషమున్నదని దలంపడు. సహజసత్య ప్రేరణానుసారము విషయములైనగాని యందు సత్యసుందరుని దృష్టిగోచర మొనర్చును. ఆచరణ— ఉదాహరణములు— శిక్షాదీక్షలు— వ్యాఖ్యల సహాయ్యమున సాధుపురుషుడు ఆధ్యాత్మముతోడ సంబంధమును గుదుర్చుకొనుచుండును. శిల్పికి వీనితో పనిలేదు. ఒక్క భావమును మాత్రమే యాశ్రయించును. యశోదాదేవి చిత్తరువయినను, వారాంగన చిత్తరువునైనను చిత్రింప వచ్చును. కాని విషయమునందు మాత్రము ప్రకృతి గతమగు భేదము లేదు. వానియందలి సత్యమును వెలువరించ గలిగినా లేదా యనునదియే ప్రశ్న.

శిల్పప్రభావము—ప్రసారము—సూక్ష్మము. స్థూల ప్రకృతులు సాధారణముగ దానిని యనుభవింపజాలరు. వారికి స్థూలప్రభావము గావలయును. స్పష్టముగనుండనియెడల వారు దేనిని గ్రహింపజాలరు. ధర్మశాస్త్రములు నీతిశాస్త్రములందు కొరకే సృష్టింపబడినవి. శిల్పమందు గూడ నీతివాదము మొదలగు వానిని జొప్పింపుచుందురు. నీతి మానవుని స్థూలభోగ పరివర్తనమునకు మిక్కుటముగ దోడ్పడును. నీతివలన మానవుని యాత్మప్రకృతి యెప్పుడును మార్పునొందదు. శిల్పదృష్టి యత్యంత తీవ్రమైనది. దాని నేమియు నడ్డగింపజాలదు. అందువలననది వస్తువుల యందంతరతమరహస్యమును సాక్షాద్భావమున గాంచగలుగును. ఒక్కొకప్పుడప్రయత్నముగను, అజ్ఞాతముగ గూడ శిల్పసహాయమున వస్తువుయొక్క ప్రాణముతోడ మిళితమైపోవుచుందుము. ఇదియే రససంబంధము. దీనినే ధార్మికులుపయోగించు సాంకేతిక భాషను సారము భగవత్ప్రసాద మందురు! భగవత్ప్రసాదము లభించిన వానికి శాస్త్రములు— ఆచారములు— శిష్టనియమములతోడ పనియేమున్నది? ఈ భగవత్ప్రసాదము వలన శిల్పి సహజముగ కృత్రిమసాధన కతీతుడై భోగమందు ఇంద్రియాతీలల సత్య సౌందర్యముల ననుభవింపును విశుద్ధచిత్తుడై యాధ్యాత్మిక భావమందు మైమరచుచుండును.

బాగుగ పరికించి చూచినయెడల శిల్పమునకును ధర్మమునకును నేవిధమగు భేదమును గానరాదు. ధర్మమన నైతిక కాచారముతో గూడిన సాధు జీవితము కాదు. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన దృష్టి గోచరమగుట యనికదా? ఆత్మతోడ పరిచయ మొనర్చుకొనుటయే ధర్మముయొక్క లక్ష్యమైనటుల శిల్పముయొక్క లక్ష్యముగూడ నాత్మపరిచయ మేగదా?

సంతుష్టి - శాంతి.

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు)

క

హద్దుమీరు విలాసమం ♦ దన వరతము
గొట్టుకొనుచును మది చెడ ♦ గొట్టుకోకు;
భారతరమాముఖ పర్వత ♦ ప్రాంతమందు,
హృదయమును శకలములు కాగ ♦ విరువబోకు;
పరవరోచిత మధ్యమా ♦ వస్థదాటి
యున్నతంబుగఁ దేల్చెడి ♦ యుత్సుకంబు,
అడుగునకు ముంచెడివిచార ♦ మవనియందు
లేమ లేదయ్యా నిజముగా ♦ లేదు లేదు.

చ

అదిగొ గనుము విలాసిని ♦ యాలయంబు
అతిసమీపంబు నందునే ♦ యలరుచుండు,
రంగు లెక్కించినది కుడ్య ♦ రంగములను
అరుగువారికి కనువాంఛ ♦ లతిశయిల్ల,
అరుగు మీదను సంతోష ♦ మాఘులింపఁ
కూరుచున్నది సొగసుగా ♦ కులుకులాడి,
సంతతము నుద్రేకము ♦ సంతసంబు
సూచనము చేయునాతముల్ ♦ జూచియేని
దెలుగవచ్చును నిదది ♦ యెవరిగృహమొ!

ట

పూలుసిగనిండ విరివిగా ♦ ముడుచుకొనియు
పెళ్లికుచ్చెళ్లచీరధ ♦ రించుకొనియు
మోవల రెయిడాణమున ♦ కొక్కె ముంచుకొనుచు
పైటబిగు జారగాకొంగు ♦ బట్టుకొనుచు
ముంగురులు నెత్తి మీదికి ♦ ముడుచుకొనుచు
నిలచు నాగృహరాణియా ♦ తలుపుచెంత,
మృదుల రవమునఁ బాడుసం ♦ గీతమెప్పుడు.
దరహాసమునకు నొకతూరి ♦ తెరిపినీదు.
చప్పట్లు గొట్టికేకలు ♦ సలుపుచుండు
దారిపోయెడి వారిని ♦ సేరబిలుచు
గొంతుగను బిగ్గరగ నెత్తి ♦ కోమలాంగి,
బాటసారులఁ దివురుక ♦ వాటమందు
గాక లేదను నెచట సౌ ♦ ఖ్యముల నెల్ల
అరుగబోకుమ ఆగ్రహం ♦ బరయ నెప్పుడు
తరచుగా నామెస్నేహంబు ♦ జరుపుచుండు
జనులతో చేయకుమ పరి ♦ చయము నెప్పుడు.

త

చుట్టలను ద్రావుచుండుగా ♦ షోకుకొఱకు
కళ్లజోళ్లు గ్రమముగురు ముఖ ♦ కాంతికొఱకు
విలువదుస్తులు ధరియించి ♦ వీథులందు
నడచుచుందురు పనిగల్గి ♦ నట్టులెపుడు
సానికొంపలెనూనివా ♦ సములువారి,
కాపె కులుకులెవారికొ ♦ వారి, మాపె
మాయలే వారుపతియించు ♦ మంత్రితతులు
ముంతమూల్లె యుసమ్మెయా ♦ మగుదకిచ్చి
బిచ్చమెత్తుచు నుందురు ♦ వీధివీధి
మదములో బుట్టిమటంచు ♦ మురియుచుంద్రు
నవ్వుచుందురు పరితృప్త ♦ సజ్జనములను
వెఱ్ఱితనమును మూఢత ♦ విద్యశూన్య

వర్తనముగాక సౌఖ్యమా • వారిపనులు ?
పెంకితనముకు వారికి • లంకెయెపుడు
నాశనపథంబునకు వారి • నడపుచుండు
నిలచినడచెడి యడుగుల • న్నియును హితుడ?
ఆపదలువారి చుట్టును • ననుసరించు.
పాదముల క్రింద సతతంబు • వాయితెరచి
వేపవలె వేచు నాశన • కూపమదియు

౫

త్రిప్పదృష్టులు రెండవ • దిక్కునకును
లోపలొక్కటి తోచునా • త్రోవమీద
దట్టముగ నీడలన్ గ్రమ్మ • చెట్లు ఎల్ల
తరచుగానట్లు పోయెడి • నరులు దక్క
యొంటిగ రెవ్వరు వచ్చుట నెసగునుచు
దుఃఖకామిని గుడిశయా • త్రోవనంచు
కట్టుకొను చుండునాపెకు • గుండెలెపుడు
తోగుచుండును నిట్టూర్పుల • దుఃఖమెపుడు
నోటినిండను నెప్పులా • బోటికెపుడు
"వ్యర్థమీ మానవత్వంబు • వ్యసనములకు
పాపములకును దృఢమైన • పట్టుకొమ్మ"
అనుచుబోధించు శ్రీతయా • యంగనకును
జన్మసాధారణంపు క • ష్టములకెల్ల
పుట్టువిరబోసు కొని మొఱల్ • పెట్టుచుండు
త్రోవయంత ప్రతిధ్వనుల్ • తోడనించ.
ఎంతమంచైన తనయొద్ద • కేగుదెంచి
బోధపరచుచునుండి నవ్ • బోధపడదు.

౬

ప్రకృతి యందాపెయే కీడు • పట్టుకున్న
ఆపెకును గొనదే వస్తు • వైనగాని
చిమరకుండంగ దుఃఖబా • ష్పములతోడ
ఏదియోయొక దానికై • యేడ్చుమొఱలె
రాత్రిపవలును యయ్యింటి • రాజుచుండు
ఆగృహసమీపమునకు నీ • వరుగకయ్య
అంటురోగంబు వంటిది • ఆపెయూర్పు
పాలునోద్యానమునకును • చేష్టలూడగ
పత్రపల్లవములు వాడు • ఫలములెల్ల
మ్రిగ్గిపోవునా యమదృష్టి • మార్కొనంగ
అవిలాసిని యిలుపీడ • యరుగునెడల
దుఃఖనిలయంబునకు నిన్ను • తోడుకొనును
పాదయుగ్మంబు, జాగ్రత్త • పడగదయ్య.

౭

రెండిటికి సమదూరమం దుండునదిగొ
శాంతిదేవత గేహమా • చాయఁబొమ్మ
పత్రఫలపుష్ప భూషిత • పథమొకండు
జనెడి నప్పుడు మోదంబు • జరుపుచుండు
ఆపెం గనుగొనమది యొప్పు • డాత్రమొందు
అధికపరితృప్తియు వసాయు • హారిణ శక్తి
అనుగు చెలికత్తెలై యాపె • కలరుచుంద్రు
మోదయుతయైన సుఖములో • నిదుకొనను
సముచితాలోచనంబులు • సలుపునైన
రాణగోల్పోదు దుర్వ్యచా • రమున మునిగి
దుఃఖమప్పుడు కన్నుల • దోయమిడక
సౌఖ్యమప్పుడు పెదవుల • సలుపఁబోక
అరయు సమదృష్టి శిష్టుల • మైనమతిని.

౮

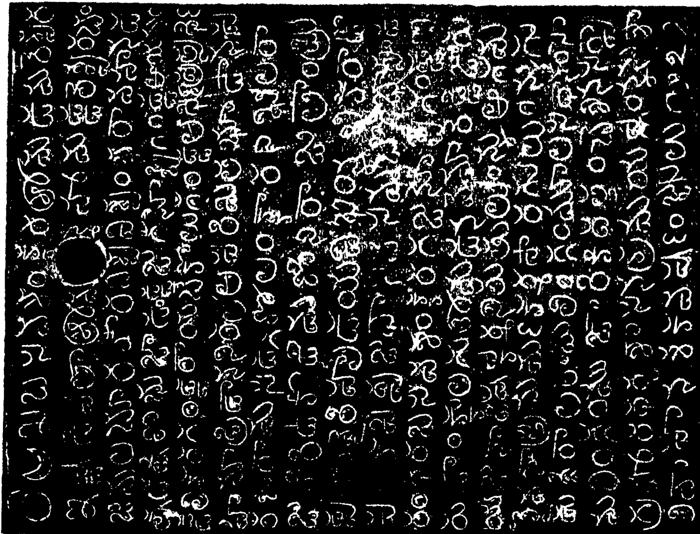
అచటనిల బడి నీచుట్టు • నరసెదేని
కొండమీదనుండి వెలెగ • న్గొనగగలవు
జనులవాధ్యతి ఎల్లనో • శాంతమూర్తి!
హృదయ సంతృప్తి శరసౌఖ్య • మెల్లగ్రోల
తమ్ముబోలెడి మిత్రబృం • దమ్ము నెల్ల
వెంటవేసుక కొందఱు • వెడలుచుంద్రు
అవ్విలాసిని మోసంబు • లాశ్రయింప
హద్దుమీరు విలాసము • దణగిపోవ.
చటులదుఃఖంబు మదిని చీ • కటులు గ్రమ్మ
శాంతి వసియింపనమితవి • చారమందు
జీవన ముపద్రవములకు • చిక్కులకును
తెలియటంచును గొందఱు • నేడ్చియేడ్చి
చాటుచుంద్రఖిల ప్రపం • చంబులందు.
అరయుమయ్య విచారమా • ధ్యతులువారి
వథికమగు జాలిమదిలోన • నమనయింప
వారితప్పులు కనికను • లారనీవు
త్వరగ దిద్దుము వ • ర్తనమునందు.

———:o:———

పోలయవేముని కొండపల్లి తామ్రశాసనము

(కానూరు వీరభద్రేశ్వరరావుగారు బి. యే. యల్. టి.)

ఈతామ్రశాసనము కొండపల్లిలోనొక విష్ణ్వాలయమున నుండగా, ఆ గ్రామకరణముగారి కొడుకగు బుద్ధిరాజు హనుమంతరావను బాలకవి చూచి ప్రకటనార్థము నాయొద్దకుఁ బంపెను. ఈశాసనము కొండపల్లిలో దొరకుటవలనను, పోలయవేముని వేమునిపు

మొదటిరేకు. మొదటిప్రక్క

శాసనమింకొకటి యుండుటవలనను, దీనికి కొండపల్లి శాసనమని పేరిడితిని. కొన్నిదినములక్రితము రెడ్లశాసనములవిషయమైపరిశ్రమఁజేయుచు, చెన్నపట్టణమందలి మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీలోని లోకల్ రికార్డులను పరిశీలించుచుండ నీశాసనపు ప్రతియందు గానవచ్చెను. ఈశాసనపు రేకులను ఇలియటు దొర నూరేండ్లక్రిందట నాయాలయమునందే చూచి, వానియాకారాదికములను వర్ణించి, సరియైన ప్రతి వ్రాయించెను. కానియాప్రతిలో శబ్దములనేక విధములుగ దిద్దఁబడి, ఏకాలపురాజు శాసనమైనదియుఁ దెలియరాకుండెను. ప్రస్తుతపురేకులవలన నట్టిసంశయములు నివారింపఁబడయి.

ఈశాసనము రెండు రాగిరేకులపై రెండువ్రక్కలను వ్రాయఁబడెను. ఒక్కొక్క రేకు 6. 8 అంగుళముల పొడవుగను, 4. 7 అంగుళముల వెడల్పుగను, కొంచెము దళసరిగను ఉన్నది. ఈరెండు రేకులును ఒక గుండ్రని కడియములోఁ గ్రుచ్చబడినవి. ఈకడియపు వ్యాసము 2. 6 అం. ఈరాగికడియమునకొక చిన్నరాజముద్ర దీర్ఘవృత్తాకారముగలది తగిలించి

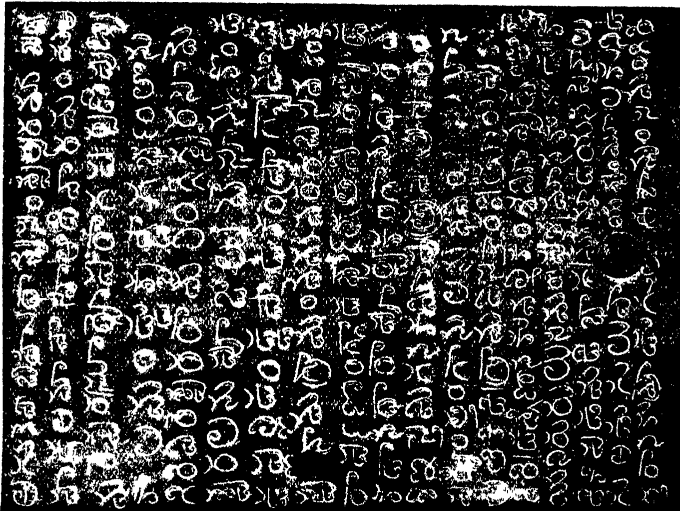
యున్నది. ఈ రాజముద్రిమీద ముద్దులు మూటగట్టు చున్నటువంటి విగ్రహముకలదు. అక్షరములు లేవు.

శాసనమందలి భాష తెలుఁగు. ఒక సంస్కృత శ్లోకమును, చివరభాగమున శ్లోకములు మూఁడును గలవు. వ్రాయసకాఁడు కొంచెముశ్రద్ధతో నక్షరములువ్రాసినట్లు కన్పట్టుచున్నది. కొన్నిచోట్ల అక్షరములు లోపించినవి; కొన్నియెడల ననవసరముగ చేర్చబడినవి. చూడుడు ‹మొండ్డలేశ్వర›కు ‹మడ్డలేశ్వర› (పంక్తి. 2) జగనొబ్బగండ్డకు. జగనొబ్బగడ్డ, (పం. 11), ‹పొరగులుంన్నూఅగు›కు ‹పొరిగులుంన్నగు›, (పం. 14) ‹బహుళ›కు ‹బహళ›, (పం.20) ‹చేసూర్మున్న›కు చేసూన్నశ్నా ‹(పం. 24) కొండ్డపల్లి›కి కొండ్డడపల్లి(పం24, 25), ప్రాగ్భాగ మంద్ధు›కు, ప్రాగ్భాకుంద్ధు(పం 35,) నిరుతులు›కు ‹నిరుయులు›,(పం 38) వ్రాసెను. మరియు నిందు గొన్ని వ్యాకరణ విశేషములు గూడ కాన వచ్చుచున్నవి:— పశ్చమాన, ఈశ్వరలకు, గనక, తూరుపుకు, యనపై. శాసనక్రమ ఇందుకోడు అనుకొత్త మాటకలదు. ఈ పదమున కర్థములు చెఱువు, జలాశయము ఏరు. ఇచ్చటబుడమేటికి కోదని ఉపయోగింపబడినట్లూహ్యము.

ఆగ్రామపు లెక్కలలో నిప్పటికిని ఆవైపుపొలములకు ‹కోటి, పొలములని పేర్లున్నట్లు తెలియుచున్నది.

అక్షరాముల స్వరూపము

ఈశాసనపులిపి ప్రోలయవేముని వేమవరము మొదలగుశాసనములలిపిని పోలియున్నది. గుండ్రని కత్తు. ఈలిపికిని వర్తమాన కాలమందలి తెలుగులిపికిని భేదము స్వల్పముగనున్నది. ద యను నక్షరము కుడివైపుగీతబాగుగా కలియకకొంచె మెడమున్నది. డ యనుఅక్షరము డ యొక్క క్రిందిభాగములో గొంత నిలువుగ బొడిగింపబడినది. ట యనునక్షరము ఇప్పటి

మొదటి రేకు రెండవప్రక్క

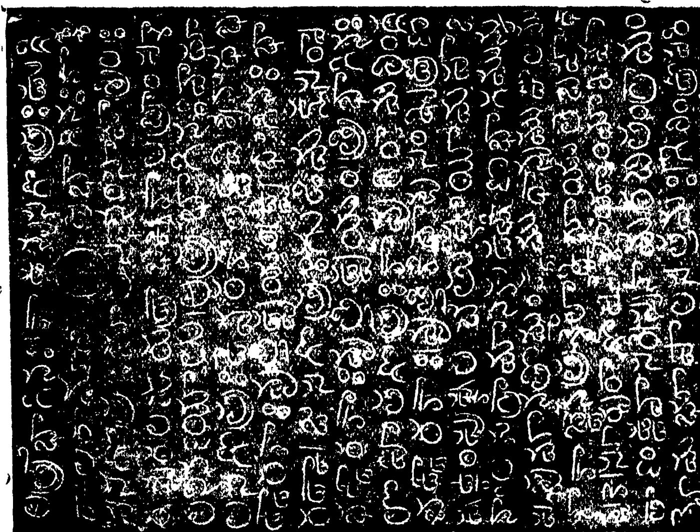
ఉ కారములోని మధ్యగీతతీసివేసిన నెట్లుండునో అట్లున్నది. హల్లులతో గలసియున్న ఈ,ఏ, ఓ, ల దీర్ఘమును దెలుపు గుర్తులేదు. ఆ, ఊ లకుమాత్రము దీర్ఘపు గుర్తులున్నవి. ర వర్ణమునకు బదులు శం యుక్తాక్షరము లందు వెలపలగిలక కొన్ని యెడలనుప యోగింపఁబడినది.

శాసనమందలి విషయములు.

మొదటనిందు కొండవీటి రెడ్డిరాజుల నామములు వివరము లీయబడినవి. మొదటి కొండవీటి రెడ్డిరాజగు ప్రోలయ (దేసటి) వేమారెడ్డి కిరీ. శ

(1324–1350) వేమవరమను గ్రామమును సూర్యోపరాగపర్వణి పుణ్యకాలమందు కృష్ణాగర్భములో అమరేశ్వర సన్నిధానమందు దానమిచ్చెను. ప్రతిగ్రహీతలు యజనాది షట్కర్మనిరతులును, ఆగమశైవశాస్త్రధర్మ కర్మపారగులునగు దుగ్గిరాల రామలింగము, మూలస్థానం సోమలింగము ఈయఁబడినది కొండపల్లి దండుబాటకు దూర్పుభాగమందున్న వేమవరమను అగ్రహారము. దీనిహద్దులు:— తూర్పున గిరి; దక్షిణమునపుట్ట; జమ్మిచెట్టు. పడమటకోడు, కోటికి పడమటిభాగము; వాయవ్యమూల 384 అడుస్థలనిర్దేశము.

దానమీయఁబడిన వేమవర గ్రామమిప్పుడు లేదు: బేచిరాకగుటవలన, కృష్ణాజిల్లా బెజవాడ తాలూకా తాడేపల్లిలోఁ (కొత్తూరుదగ్గిర) గలసియున్నది. లెక్కలలో నీగ్రామము రెడ్డివారి వేమవరమను పేరుననున్నది. పూర్వమచ్చట యూరుండినట్లుగూడ నిదర్శనములనేకములున్నవి. శాసనమందుదాహరింపబడిన దేవాలయములు జీర్ణావస్థలో నున్నవి. ప్రాయశః వేమభూపాలుడు తాడేపల్లిలోని కొన్ని భూములను విడదీసి యొకగ్రామమేర్పఱచి,

రెండవ రేకు, మొదటి ప్రక్క

గులకుని, ఉత్తరమున ప్రోగులు, పైయిద్దఱిభాగస్థులకేగాక, ఈయగ్రహారమందు ముగ్గురు రుద్రాభిషేకబ్రాహ్మణులకుగూడ వసతులీయబడెను. ఈబ్రాహ్మణులలో నొక్కొక్కరికి 2 వృత్తులచొప్పున నీయబడెను. వృత్తియనఁగా ఆరుద్రోణముల ధాన్యము. వీరికి గ్రామమునకు దక్షిణభాగమును, పశ్చిమమునందు కోటిసమీపమున తొమ్మందుము ధాన్యము పొలమును ఈయఁబడినవి.

శాసనకాలము శా. శ 1272 బహుధాన్య సంవత్సర మాఘ బహుళ అమావాస్య ఆదివారము. ఇది క్రీ. శ. 1350 నకు సరిపోవుచున్నది.

దానికితనపేరుపెట్టి శైవశాస్త్రపండితులకుఁ దానమిచ్చియుండును.

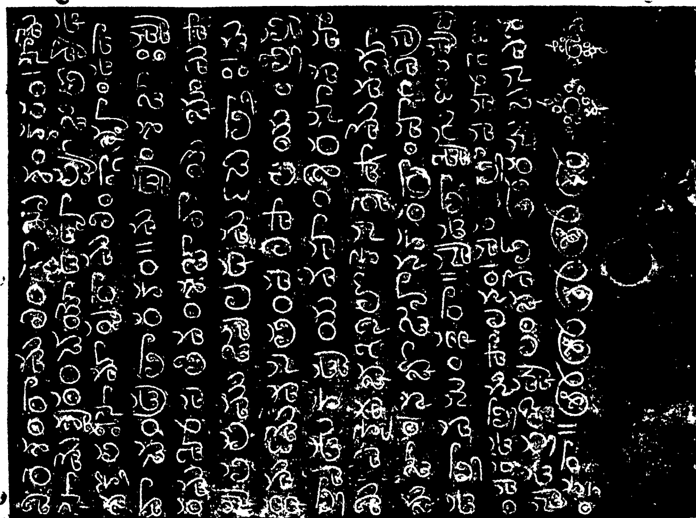
చరిత్రాంశ విమర్శనము.

ఈశాసనము మూలమున మనకు గ్రొత్తగదెలియవచ్చు చారిత్రాంశములు విశేషించిలేవు. ప్రోలయవేమారెడ్డి శాసనములలో వేమవరము శాసనము (క్రీ. శ. 1344) కట్టకడపటిదిగ నిదివఱకు గానవచ్చె. ఇప్పుడీశాసనమువలన ప్రోలయవేమారెడ్డి 1350 వ సంవత్సరమునందుగూడ రాజ్యవైభవముగ నేలుచున్నట్లును అగ్రహారములు విద్యాతపోవృద్ధ విప్రులకిచ్చి యజ్ఞ

కర్తలుగనునుచు చున్నట్లును స్పష్టమగుచున్నది. ఇత డు క్రీ. శ. 1850 సంవత్సరాంతిమునన్ లేక మరు సటి వత్సరమునన్ మరణించి యుండును.

పోలియ వేముని కనేక పేళ్ళు లవు. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హరివంశము నందితని వేమా, కోమటివేమా, పోలయవేమా, అన్నయవేమా, ... యని వివిధనామములతో సంబోధించి యున్నాడు. ఈ శాసనము నందితనిపేరు అనవేమారెడ్డి గారు, అని యున్నది.

ఇతనికీశాసనమున ... విశేషణ ముపయోగింపఁ బడెను. చంజీ యనునది దక్షిణార్కాడు జిల్లాలోని సుప్రసిద్ధగిరిదుర్గము. వేమ భూపాలుడీ కోటను కాకతీయుల కొలువున నున్న ప్పుడు పట్టుకొని యుండవచ్చునని నా యభిప్రాయము.

... కొండపల్లి ... యుదాహరింపఁ బడియున్న ... ఈ బాటకు దండుబాట ... పసిద్ధము. ... హైదరాబాదు వఱకున్నది. పూర్వమీబాట ... విథివిరామము లేక ...

కొండపల్లి శాసనము — మూలము.

మొదటి ... మొదటిప్రక్క

......ఖ బసవశంక్కర శ్రీమదనురేశ్వర
ఇష్టదేవతా శ్రీమన్మహాను (ం)ద్దకేశ్వరచం
ద్రికులచూరకారవిశ్వ విశ్వంభరావహనవ
తుదక్షిణభుజాదండ్డ జగనోబ్బగంఅహ్వయామం
డ్డలి కరగండ్డరాయచేకోలుగండ్ల అతిథి ప్రత్యథిక
హేమాద్రిదావనీతఅపరిమితభూదానప
రశురామ సద్గుణాలంక్కార విఖిల రా
జకిరీట కోటీమణి నిరాజితాంఘ్రి
ద్వాయ వైరి హృదయ విభింన్నభీకరాటో
పకపిధ్వజవాసటవముఖోగభాగ్యధు
రంధరబసవశంక్కర గజనోబ్బగండ్డ
బిరు దాంకుక్కులగు శ్రీమదన వేమారెడ్డిజకారు
యజనాదిషట్కర్మనిరతులున్ను ఆగమ
శైవశాస్త్రమర్మ కర్మపారగులున్ను
...గ్గిరాల రామలింగ్గం మూలసానం సో
మలింగ్గం ముజ్ఞాకకి దత్తంచేశిన సర్వా
గ్రహార ధర్మశాసనక్రమ యెట్లన్నను శా
లివాహన శకవర్షంబులు ...

మొదటి రేకు రెండవప్రక్క

అగునేటి బహుధాన్య సంవత్సరమాఘ బ
హుళఅమావాస్యా ఆదివారమందు అ
మరేశ్వర। సూర్యోప రాగపర్వణిపుణ్య
కాలమందుక్రిష్ణా గర్భాంలోను
గిరివీరేశ్వరరామలింగేశ్వర సోమే
శ్వరలకు పూజలుచేస్తూన్న కొండ్డ
డపల్లిదండ్డ పాటకం ప్రాగ్భాగ మంద్దు
స్వనామ గ్రామం వేమవరం బసవశంక
రార్పణంగాదభాక్షతహిరణ్యోద
కదానధానపూర్వకంగాను ధారపోశ
శిఇమిగవక మీ స్రపుత్రపౌత్రపారం
పర్యంతంగాను అనుభవించ్చిసుఖాన
బ్రతికేది గ్రామవిస్తారః తూరుపుకు
గిరిదక్షిణావకువల్మీకంచిమి వృక్షం అక్షే
యవిరుతులుసమం పశ్చిమానకుకోడు కో
టికిపడమటిభాగం మున్నూటయనభై నాలు
గుఅడుగులు యవ్యంమూలకుని
త్రరానకు మూడుగులు ఈశాన్యంసమంగిరి

రెండవరేకు మొదటిప్రక్క

అత్రభాగినః కొండ్డివ్యసగోత్రః దుగ్గి
రాలరామశిలః ద్విభాగినః కాశ్య
పసగోత్రః మూలస్థాన సోమశిలః
ఈశ్వరలకు రుద్రాభిషేకకాల బ్రాంహ్మ
లనివర్ణయాలు అత్రిభాగినః వాదూ
లసగోత్రః దేవరకొండ విశ్వనాథభ
ట్టారకాః వృత్తిద్వయం ద్విభాగినః భా
రద్వాజసగోత్ర గుడిపళ్ళసర్వ
భట్టారకాః వృత్తిద్వయం త్రిభాగినః
లోహితగోత్రః కావురి రామలింగ్గ
భట్టారకాః త్రివృకిధాన్యసంఖ్యద్రోణ
షట్కంపుష్కలచతుష్కం యీమహాజ
నాలకు గ్రామానకు దక్షిభాగమున్నా
శ్చమాన తోమ్మండ్డుము ధాన్యముపొలము
శాకాబ్దే నేత్రశైలాగ్ని భూయుతేబహుధా
న్యకే సూర్యరాగోప వేళాయాంమాఘేమా
తార్కండ్డవాసరే స్వనామరచితం గ్రామం
వేమభూపాల సత్తమగిరీంద్రోపరి

రెండవరేకు రెండవప్రక్క

వీరేశం రామలింగాఖ్య శంకరంసోమే
సోమేశ్వరంచ యోదద్యా త్పూజితోప్రాక
ఫక్తితః సోమార్యరామలింగ్గాభ్యాందదా
వాచంద్రతారకం॥ మద్వంశజాఃప్ర
ంమహీపతివంశజా వాయేభూమిపా
స్సతితిముజ్వల ధర్మచిత్తా మ
ద్ధర్మమేవసంతి పరిపాలయంత్విత్వ
త్స్పగకద్వయవహాంశిరసావహా॥
మిపీక్షైత్రభగరిలోకే సర్వేషామేవ భూ
భుజాం నభోజ్యానకరగ్రాహ్యాంవిప్ర
తాపంద్ధరం॥ స్వదత్తాద్విగుణంపుణ్య
పరదత్తానుపాలనం పరదపత్తాపహారేణ
స్వదత్తంనిష్ఫలంభవేత్॥ శ్రీరస్తుజబాన
లక్కరా॥ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

హిమబిందు

—— —— :o: ——

(అడివి బాపిరాజుగారు.)

ప్రథమ భాగము

సారాంశము

హిమబిందు— [illegible]

కోటీశ్వరుడగు

చారుగుప్తునికి ఒక్కతే కుమార్తె. అత్యంత సౌందర్యవతియగు బాలిక. ఆమెను చారుగుప్తుడు మహారాణిని చేయుతలంపుతో ఆంధ్రమహారాజగు

శ్రీముఖ - సాతవాహనునకు కోడలుగా యువరాజగు

శ్రీకృష్ణ- నకీయ అనేకములగు ప్రయత్నములు చేయుచుండును. ఆఖరికి మగధ చక్రవర్తియగు కాణ్వాయనవంశజుడగు

సుశర్మ - నిజముగు చక్రవర్తిత్వప్రయత్నము చేయుచు బౌద్ధమతమును నశింపజేసి ఆర్యమతమును పునరుద్ధరింప సమకట్టెను.

స్థాలతిష్యులు:- మహాయోగి. సుశర్మ యొక్క అనుచరుల తీసికొని తన ప్రభావముతో ముద్దులమనుమరాలగు

చంద్రబాల -ను విషకన్యకగాచేసెను. ఆ విషకన్యను ప్రయోగించి శ్రీకృష్ణసాతవాహనుని విగతజీవుని జేసి ఆరాజ్యమున శాతవాహన వంశపు బాలకుని హిందువునినుంప ప్రయత్నించును.

రాజశిల్పియగు

సమరకుమారుని - కుమారుడు,

ప్రహారకుమారుడు—అద్భుతమగు శిల్ప చాతుర్యముగల బాలకుడు వ్యాయామక్రీడల నుత్తముడై బండిపందెమున నెగ్గెను. ఆతడు హిమబిందును మోహించును. చారుగుప్తుడుతన్న మిత్రముగ ప్రేమించుతనయతో నీవు యువరాజును ప్రేమింపసిద్ధపడుమని చెప్పును. కాన హిమబిందు ప్రహారుని ప్రేమించియు తమ యిరువురకు సంయోగము కానేరదని తెలియజేయును. విషకన్యశ్రీకృష్ణ సాతవాహనుని బూదిసేయ ననుమతింపని కారణమున ప్రాలు త్రిష్ణ ప్రకోపించి ఆమెను భయంకరాటవి పాలవడలి వేయును.

ద్వితీయ భాగము.

మొదటి ప్రకరణము.

సమవర్తి యుద్ధమున ఆరితేరినబంటు కాన వినీతునకు సర్వవిధములతో డగుటయే గాక, ఆతడుపశమించు నప్పుడు తానే ఆధిపత్యమువహించి లగ్గలకెగబ్రాకు పరోసుల తోలివేయుచుండెను.

ఒకనాడు సమవర్తి కుఱ్ఱగుఱ్ఱమైనధవ సించికోట గోడలకు బురుజులకు ద్వారము లకు బోవుచ నాస్వంధ్రు సాగులున్న యుగరియు మూలప్రదేశమునవిలచి తనకడనున్న చారు లతో మాట్లాడుచు ఆలోచించుకొను చుండెను.

ఒకడు:— స్వామీ మనకడనున్న భోజనసామగ్రులు కొంచె మెచ్చుతగ్గుగా అయిపోయినవి. శత్రువులు మనము త్రాగు నీళ్లలో రెండుసారులు విషము కలిపినారు. ప్రయత్నము విఫలమైనను నెప్పటికప్పుడు భయముగా నున్నది.

ఇంకొకడు:— ఆర్యా ఉన్ననాలుగు సర్వతో భద్రములు (రాళ్లవిసురునవి) చూర్ణములైనవి, పదునాలుగు జామదగ్న్యములు (వివిధ బాణముల పరపు యంత్రములు) పాడై, ఒక్క యంత్రము ఉత్తరద్వారముకడ పని చేయుచున్నది. ఆరు దేవదండములు (అనేకములగు పెద్దమేకులతో వాడిగానున్న ఒకదూలము) పదునొకండు విశ్వాసఘాతములు (బరువుగలిగి విరోధుల పిప్పి చేయు యంత్రములు) శతఘ్నులు, వరాహాస్యములు, కనాయము, కర్పణములు మొదలగు ఉపకరణములు అయిపోయినవో అయిపోవుచున్నవో.

మూడవ యతడు:— ఇంతవరకు ఒకపదిరోజులనుండి మనవేగుల వారుపైనుండి లోనికి వచ్చుటగాని లోనినుండి పైకి పోవుటగాని జరుగుటలేదు. ఈమూడు రోజులలో పదునాలుగురు చారులను పంపినాము. కానివిరోధులు వారిని గ్రహించి కారాగృహముల నుంచి సజములు నరయులకు వారిని బాధించు చున్నారని తెలియుచున్నది. ఎంతమందివెళ్ళినారో అందరిపేరులు తెలియజేసినారు.

నాల్గవ దళవాయి:— వీరోత్తమా, శత్రువైన్యాల మానములైపోయునవి. గాయములు తగిలినవారు అదృష్టవంతులైన చోజీవించవలయును. లేనిచో దివంగతులు కావలయును.

సమవర్తికన్నులు మిరుమిట్లు గొలిపినవి. ఆతనికిభయ మనునది లేదు. శత్రువులు తన్నుపెట్టు బాధలు ఆతనికి మఱింత ఉత్సా

హము కలుగచేయును. నిశానములు మెలిపెట్టుచు "ఆంధ్రసైన్యముల నన్నింటిని నురుమాడినను వారిఅస్త్రములనుగ్గయిపోయినను, వారిఆత్మలువిజయ మొందును. మన కేమియు భయము లేదు. చక్రవర్తివన్ను పంపిన వెనుక శుభ దినమునబయలు దేరియుండును. ఒక వారమురోజు లనుకొనుడు. వారు అడవుల వెంటరారు. సైన్యములు అనేకములగుటకళింగమునుండివచ్చెదరు కానలక్కడనుండివచ్చుటకుముప్పదిఅయిదుదివారాత్రములుపట్టును. నేనువచ్చి యిరువదియేడు అహస్సులయినది. కావుననింకనొక ఏడు దినంబులుమనము మహోరణంబుసలిపి చక్రవర్తికై యెదురు చూడవలయును. శాలివాహనపతాకంబగు 'సింహము' ఉజ్జయినీకోటగోడలనుండిపాఱిపోవునా! కొనయూపిరితో సార్వభౌమునికై యెదురుచూచుచుండగా. ఇక్కడనుండినాయాజ్ఞగా తెలుపుడు. ఒక్కవారుడు నుజ్జయినికోట వీడఁగలడు. నదిలెవ్వుడు గంజికాచి ప్రతివాఁడును మధ్యాహ్నము త్రాగవలయును. యవధాన్యము ముద్దఒక పూటను- బియ్యముముద్ద రెండవ పూటను ఉపయోగింపవలయును .విరోధుల ఆయుధములు కర్చుకానిందు. ముఖ్యావసరమగునప్పుడే మనయస్త్రముల నుపయోగించెదముగాక. కోటబురుజులో కొలదిమందిమాత్రమే యుద్ధము చేయుచుండునది. ఒకనికి కొలదిగాగాయము తగిలినవెంటనే వేరొకడాస్థలము నాక్రమింపవలయును. ముఖ్యావసరములైనప్పుడు మాత్రము సగము బలముతో యుద్ధము సలిపెదము." అని మేఘగర్జనముల నాతఁడాజ్ఞాపనల నెరుకజేసెను. అందరును మహోత్సాహముతో 'విజయ! సమవర్తివిజయ సమవర్తి' అని జయజయ వాక్యములబలికిరి. శంఖములనొత్తిరి. భేరీనినాదములు బయల్వెడలెను.

విరోధులీజయ ధ్వానములువినిని వ్వెరగందిరి. చక్రవర్తి వచ్చుచున్నాడేమోయని భయపడిరి. అప్పుడు మాళ్వాధిపతియు శివస్వాతియు తదితరులు నొకసభ కావించుకొనిరి. వారికేమియుఁ దోఁచుటలేదు. ఏవార్తలు తెలియుటలేదు. ఒకవేళ చక్రవర్తి వచ్చుచున్నాడేమో! ఏది యెట్లయినను రెండు రోజులలోపల ఆంధ్రులనుగ్గుచేసి కోట జొరబడి స్వాధీనముచేసికొనకున్న వారిగతి తలంప నవసరములేదు.

శర్మ సోదరులు.

వీరు విజయనగర వాస్తవ్యులు. బాలగాయకులు.

చిత్రకారుని హృదయము.

(వెల్లటూరి సోమనాథము గారు)

ఉదయ మెనిమిది గంటలయ్యెను. వేసగియగుటచే సూర్యుడతి తీక్ష్ణముగా ప్రకాశించుచుండెను. కలకత్తా నగరపు బజారుల వెంట నలుగు రైదుగురు బాలురు "స్టేట్సుమన్ పత్రిక" "స్టేట్సుమన్ పత్రిక" యని యఱచుచు బరుగెత్తుచుండిరి. ఇరువదియైదు వత్సరముల వయస్సుగల యువకుడొకడందొక బాలు నాపి రెండణాలిచ్చి యొక పత్రికను గొనెను. ఆ కనబడు సందు చివరనున్న శిథిలగృహమే యాతడుండు యిల్లు. అతడింటికివచ్చి పత్రిక చదువుదమని విప్పగనే యీ క్రింది వాక్యములు కనబడెను.

"ఇద్దరు విద్యార్థినులకు నేర్పుటకై యొక్క చిత్రకళాచార్యుడు కావలయును.

C% మానేజరు, స్టేట్సుమనుపత్రిక

మదన మోహనుడు చిత్రవిద్యయందు చాలా ప్రవీణుడు. అతని చిత్తరువులనేక ప్రదర్శనములందు బహుమతులు పొంది గొప్పవిమర్శకుల ప్రశంసకు పాత్రములయ్యెను.

పత్రికను చూచి మదనుడొక చిరునవ్వు నవ్వెను.

2

వంగరాష్ట్రము చాలా యందమైన దేశము. ప్రకృతి సౌందర్యమే వంగీయులను గొప్పకళోపాసకులనుగా జేసెను. ఆదేశములో పల్లెటూళ్ళు చాల యందముగ నుండును.

మిద్నపురముకడ రాత్రిపదకొండు గంటలకు రైలు ఆగెను. ఒక్క ప్రయాణికుడు మాత్రమే ఆ స్టేషను వద్దదిగెను. అతని కొరకు వేచియున్న బండివాడు సామానును బండియందుంచెను. ప్రయాణీకుడు బండినెక్కెను. గుఱ్ఱమతివేగముగా పరుగెత్తుచుండెను. ఆయంధకారమునగూడ ఆప్రయాణికునకు తనచుట్టునున్న ప్రకృతి సౌందర్యము కనబడుచునే యుండెను.

ఒక రెండంతస్థుల భవనముకడ నాబండియాగెను. ప్రయాణికుడుదిగెను. ఇంటిలోని వారందరు నిద్రించుచున్న యటులుండెను. వంటబ్రాహ్మణుడు వడ్డించగా యాతడొక్కడే భోజనముచేసెను. అనంతర మాతనికొక గదిని చూపిరి. ఆగది కిటికీలోనుండి అతడు చూడగా ఆకాశమున తారకలు మిణుకు మిణుకు మనుచు వెలుగుచుండెను.

నేటిరాత్రి నేనెట్టి బంగరు స్వప్నముల గాంచెదనో యనుచు అతడు పరుండెను.

3

నలినకాంత బాబు ఇంగ్లండునందు ఐ. సి. యస్. పరీక్ష ప్యాసయి ముప్పది యేండ్లుద్యోగము చేసి రెవెన్యూ బోర్డుమెంబరు పదవిలో పింఛను పుచ్చుకొనెను. అతని కిప్పటికి వయస్సు అరువదివత్సరములు. అతనిభార్యాసరళాదేవి నాలుగేండ్ల క్రిందనే యీలోకమును వీడెను. అతని కొక్కతే కూతురు. తల్లిదండ్రులులేని తమ్ముని కూతురగు లలితను గూడ యాతడే పెంచుచుండెను.

నేటి యుదయమున నాతఁడెవ్వడోయొక నూతన పురుషునితో సంభాషించుచుండెను. కొంతసేపటి కతఁడు "సేవకా లలితను మాలినిని పిలుచుకొనిరమ్ము" యని సేవకుని కాజ్ఞాపించెను. వారలు వచ్చులోపల నలినకాంతుఁడా నూతన పురుషునితో నీ విధముగ సంభాషించుచుండెను. "మిద్నపురము అందమైనప్రదేశము కాదా? వసంత భవనము మీకు బాగుగ నుండెనా?"

"చిత్తము"

"మీకొరకేర్పరచిన గదిమీకు సౌఖ్యకరముగ నుండెనా?"

"చిత్త" మనియా నూతన పురుషుఁడెడను "మీకిక్కడగు ఖర్చులు భరించి.

అని యేమో చెప్పఁబోవుచుండగా తలుపు తెరచిన చప్పుడు వినఁబడెను. మాలినియు లలితయు వచ్చిరి. "వీరే మీయాచార్యులు, వీరు కలకత్తా పట్టణమునందు చాలా ప్రఖ్యాతిగాంచిన చిత్రకారులు" అని మన నలినకాంతుఁడు అతనివారల కెరుకపరచెను. వారిద్దరు భక్తిపూర్వకముగా మదనునకు నమస్కరించిరి. నలినకాంతుఁడు, మదనమోహనునితో మరికొన్ని విషయములగురించి మాట్లాడి భోజనపు వేళయైనదని వంటవాఁడు చెప్పగా మదనునితోగూడ భోజనమునకు లేచెను.

మాలినిమాత్రము దినమునకు కనీస మొకగంటైనను అతనితో గడుపుచుండును.

అతనికిగదిలో బల్లవద్ద కూర్చొని ఆమె పటముల గీయుచుండును. మదనుఁడు ఆమె ప్రక్కనే కూర్చొని ఆమె వ్రాయుచున్న వాటిని దిద్దుచుండును. అతఁడామె మీదకు వంగి అమ్మాయి హస్తమును తన చేతితో పట్టుకొని దిద్దుచుండును. అట్టి సమయమునందామె ముంగురులు గాలికెగిరి అతని చెక్కిలిదాకి యతనిని మోహపరవశుని చేయుచుండును. ఆమె హస్తస్పర్శన మాతని తన్మయునిగ చేయుచుండును. అతనిమనస్సు అక్కడలేదు.

ఆ వేయుబొమ్మ "సముద్రపుటొడ్డు." మాలిని యలలను యెర్రరంగుతో గీయుచుండెను. మాలిని మనస్సెక్కడో! మదనునకును దిద్దడయ్యె. కొంతసేపటికి "ఇదేమి యుపాధ్యాయా! నీ రెక్కడనైన నెర్రగానుండునా? నేను తప్పువ్రాసిన మీరలైన దిద్దరైరి." అని మాలినియనెను "పొరపాటుమాలిని క్షమింపుము." అనుచు నతఁడు చెంగున లేచిపోయెను.

మాలిని నేత్రములనుండి యొక వేడియశ్రువు రాలెను "అసంభవము అసంభవము" అనుచు యామెయు వెడలిపోయెను.

౪

మూడు నెలలు గడచెను. మదనమోహనునకు మిద్నపురమునందు చాలా సౌఖ్యముగ నుండెను. అతఁడు తన శిష్యురాండ్రిద్దరితో ప్రతి సాయంతనము నలినబాబు బండియందు షికారునకు వెళ్ళును. భోజనానంతరము ప్రతిదినము మాలిని అతనికొరకు సంగీతము పాడుచుండును.

లలిత మందమతి; అందకత్తెయుకాదు. ఆమెకు వంట చేయుటయందు ఇతర గృహకృత్యములందు నెక్కుడుప్రేమ. మాలినికి మాత్రము సంగీతమన్నను చిత్రకళయన్నను చాలప్రీతి. లలితకొలది దినములైనతరువాత ఆచార్యుల వద్దకుపోవుట మానివే

౫

ఒక సంవత్సరము గడచెను. మిద్నపురమునకు నాలుగు మైళ్ళదూరముననున్న ఆనంద పురపు జమీందారునకు మాలినినిచ్చి వివాహము చేయుటకు నలినబాబు నిశ్చయించెను. జమీందారునకు నలుబది యేండ్లుండును. లలితకీసంబంధ మిష్టములేదు. మాలినియేమో మాటాడలేదు.

మదనుని పనిపూర్తియయ్యెను. మాలిని చిత్రకళయందు కొంత ప్రావీణ్యత పొందెను. ఇంకొక వారముదినముల కామెకు వివాహము కానున్నది. నేటి సాయంకాలము మదనుఁడు కలకత్తాకు పయనమగును. ఆదినమున నలినకాంతుఁడూరలేఁడు. లలిత గృహ.

కృత్యముల యందు మునిగి యుండెను. భోజనానంతరము మాలినిని చూడవలెనని అతనికి కోర్కె గలిగెను. నాలుగుదినముల నుండియు జ్వరముగుటంజేసి మాలిని యాతని కగుపడుటయే లేదు. అతడామె గదియొద్దకేగి మెల్లగ తలుపు తెఱచెను. మాలిని "యెవ" రనెను. "మాలినీ నేనే," యనెను మదనుడు. "రమ్ము ఉపాధ్యాయా, రమ్ము," అంచు మాలినితన పడకమీద కూర్చొనుట కాతనికి నాజ్ఞచేసెను. మదనుడామె మృదుహస్తమును తన చేత నందికొని "మాలినీ! నీ సెలవు గైకొనుటకై వచ్చితిని మిన్నపురమును వీడవలసిన రోజు వచ్చినది. సెలవిమ్ము. నేటితో మన స్నేహ మంతమొందవలెను. నీవో గొప్ప జమీందారిణివి కాగలవు. ఎప్పుడైనను నీచిన్ననాటి చిత్రకళాచార్యుల స్మరించుచుండు"మనెను. "మదనా," యని మాలిని రుద్ధకంఠమున బలికెను. మదనున కది స్వప్నముగ దోచెను. అతనిశరీరము పులకరించెను. మాలిని "తలగడక్రింద నున్నపుస్తక మిటుతీయు"మని యతడా పుస్తకమందించగా నామె తీసుకుని మరల నతని చేతియందిడి "మాలిని హృదయమిదిగో, మదనా భద్రము సుమా." యనెను. ఆపుస్తకమునందు మదనునియొద్ద యామె వ్రాసిన బొమ్మలన్నియును, కచ్చుగా కట్టియున్న యామె నల్లని కుంతలములు కొన్నియు నుండెను. మదనుడా పుస్తకమును కంపితహస్తముతో నందుకొని "మాలినీ నీనిది నా ప్రాణముకంటె నెక్కుడు శ్రద్ధతో గాపాడుకొనెద" ననెను. అతని నయనములు సజలములయ్యెను. దేహము వివశమయ్యెను. మాలిని యాతని కపోలములు ముద్దిడుకొని "పొమ్ము. మదనా, పొమ్ము నీకు శుభమగుగాక! యిది యే మన యంత్య సమాగమ" మనెను. ఆమె హస్తముల ముద్దిడుకొని, మదనుడా గదినుండి వెడలెను. తలుపవలనుండి యాతడీ వాక్యము వినెను.

"అహా మదనా! యీ ముద్దుతో నా ప్రపంచయాత్ర ముగియుగాక!"

౬

దినములుగడచెను. మదనుడు బొమ్మలు వేయుచు నేయుండెను. కాని విమర్శకులు వాటినియీసడించిరి. పత్రికలు మదనమోహను నందీ మార్పునకు కారణ మేమని వితర్కించెను.

అతడిప్పుడు తన కలకత్తా గృహమునందుండెను. గడ్డము పెరిగెను. రూపుమారెను. మదను డొకపిచ్చివానివలె నుండెను. టపాలవాడొకడు వచ్చి యతని కొక కవరు నిచ్చెను. దానిమీద ఆనందపురపు ముద్రయుండెను. అందులో ఆరాధన యను నొక యపూర్వమైన బొమ్మయు, నీక్రింది యుత్తరము నుండెను.

ఉపాధ్యాయా,

మీరు మృత్యువును చిత్రరూపమునందు వ్రాయగలరా?

మాలిని,

మదనుడు "మాలినీ! మాలినీ! నీ వాను మెంత మధురము" యనెను.

మఱునాడు పత్రికల యందీవార్త కనబడెను.

"ఆనందపురపు జమీందారునిసహధర్మచారిణి యగుమాలినీదేవి, నిన్నరాత్రి పదునొకండు గంటలకు తనభవనమునకు సమీపముగనున్న భావియందుపడి స్వర్గస్థురాలయ్యెను."

౭

మదనమోహనుడు మృత్యువనుపటమును వ్రాసెను. విమర్శకులు దానిసెంతో పొగడిరి. పత్రికలాబొమ్మను చాలామెచ్చుకొనెను. మదనునంత చిత్రకారుడు వంగదేశమున లేడనిరి. ఆబొమ్మచాలాబాగుగ నుండెను—

"అంధకారము, ఆకసమున తారకలుమబ్బుల చాటున డాగి యుండెను. ఒక రాజ మందిరము. ప్రాకారపు గోడవద్ద యొకపెద్దభావి. తెల్లనిచీర గట్టుకొని, పుష్పాలంకృతయై యొవనియందు తనభావము ముంచెనో యొవనిపొందనేరక మృతిజెందుచుండెనో, వానిని భావిజన్మముల యందైనను తననాధు జేయుమని

ఈశ్వరుని వేడుకొను భావము ముఖమునందు కనబరచుచు, నొక స్త్రీ, ఆభాగిలో పడుచుండెను."

వేలరూప్యముల నిచ్చెదమన్నను మదనుడా బొమ్మ నెవ్వరికిని యమ్మడయ్యె.

౭

ప్రపంచయాత్ర యంతచిన్నది. చిత్రకారుని జీవితమెంత అంధకారమయము. దానినిశ్యామలీ పుష్పమునకు బోల్పవచ్చునా?

మదనుడు తనవద్దకూర్చుండిన ముసలి జననితో "తల్లీ! యీపుస్తకము మాత్రము నాశరీరముతో బాటగ్ని కాహుతి కావలయును. మఱచిపోయెదవుసుమా" అనెను. ఆగదిగోడకొక పటము గట్టబడియుండెను. మదనుడు దానిని జూపి అమ్మా ఆపటమిటు తెమ్మనెను.

అపటముందికొని మదనుడు "మాలినీ నీయారాధన యింకనుముగియలేదా— ప్రియతమా! ఆయొద్దున నాకొరకు వేచియుంటివా—వచ్చుచుంటిని. వచ్చుచుంటిని వచ్చుచుంటిని—

"తల్లీ! యెక్కడదీ వెలుగు! యెక్కడదీ వెలుగు"

* * * * *

అతని మరణానంతరము పేదరాలగు మదనుని తల్లి, కొడుకు వ్రాసిన మృత్యువనుపటము నమ్మకమునకుజాపెను.

ఆనందపురపు జమీందారు నైదువేల రూప్యములొసంగి అపటమునుకొనెను.

భ్రమ.

(పెమ్మరాజు వేంకటపతిరాజుగారు)

అదియొక చిన్నపక్షి. అనంత నీలాకాశమును చూచిన కాలదిని దాని శరీరము గగుర్పొడుచుచుండెను. హృదయమునుండి యానంద తరంగములు పొంగి పొరలుచుండెను. ఉదయము మొదలు సాయంతనము వరకు పాడినను దాని గానమున కంతము లేకుండెను. అనంత గగనమున నెంతదూర మెగిరినను దానికి బడలిక దోచదాయెను. ఒక శాఖనుండి మరియొక శాఖకు, ఒక వృక్షమునుండి వేరొక వృక్షమునకు, ఒక లతాకుంజమునుండి మరియొక లతాకుంజమున కేగి యాడుచు పాడుచుండెను. కాని దానికి యలసటయనునది దోచుటెట్లు? ఆ పక్షియే కోకిల.

ఒకదినమున నది దినమంతయు నృత్యగీతము లొనర్చి యనంత సునీలగగనమండలము నంతను గనుగొన ప్రయత్నించి తిరిగితన కులాయమునకువచ్చుచుండ మార్గమునందొక గృధ్రము గన్పడెను. అది కడు ముదుసలి. జీవితమందు పదునాలుగువీసములు గడచెను. గృధ్రము కోకిలను చూచి యిట్లనియె. "ఓ కోకిలా? రా! నాకడకూర్చో" కోకిల యావృద్ధగృధ్రముమాట నతిక్రమించక వినమ్రభావమున గృధ్రముకడకు వచ్చి కూర్చుండెను. అప్పుడు గృధ్రమిట్లనియె. "నీవు పనిదానవు; చపలచిత్తవు. అకారణముగ నాశనము జెందుచున్నావు. ఏలయనుటులవిచ్చలవిడిగ దిరుగుచున్నావు. ఇందువలన ప్రయోజనమేమి? ఎండవానలయం దుదకముండునా?"

గృధ్రముయొక్క కఠినమును—కఠోరమగు వాక్యముల వినుచు కోకిలరెక్కలు ముడుచుకొని గడగడ వణకుచు కూర్చుండెను. దాని జీవితమందలి యానందమంతయు అంతర్ధానమాయెను. అప్పుడది భయముతోడ గృధ్రమును తదేకనిష్ఠతో చూచుచు "ప్రభో" అని యనెను. కాని దాని తర్వాతదాని నోటమాట రాకుండెను. గడగడ వణక సాగెను.

గృధ్రము:— ఓరీ మూఢుడా? నామాటల సావధానముగ వినుము. నేడు నీకు ధర్మోపదేశ మొనర్తును. నీ పూర్వజన్మ పుణ్యము మంచిది. అందువలననే నీవు నాకంటబడితివి. లేకున్న ధ్వంసమైపోయి యుందువు. వినుము—నామాటల జాగ్రత్తగవిను. నీవుచేయు నృత్యమువలన నిన్ను పాపము చుట్టుకొనుచున్నది. నీవు మహాపాపివగుచున్నావు. నీవు పాడు సంగీతమునకంటె జఘన్యకార్యము మరియొకటి లేదు. నీయంతటిదుష్ట సంచారముకంటె భ్రమ వేరయొక్కటియున్నదా? మూర్ఖా?

కోకిల:— చిత్తము, ప్రభో? చిత్తము.

గృ:— భ్రమ. అత్యంత భ్రమయందు దగుల్కొని యున్నావు. ఇంతకు మించిన భ్రమ భూమండలమందు మరియొకటి కానరాదు.

గృధ్రవాక్యములు కోకిలకు నచ్చలేదు. దాని జీవితమునకు ధర్మోపదేశములకును సంబంధముగనుపడ లేదు. అందువలన గృధ్రము వాక్యములు దానికర్థము గాకుండెను. అయినను వృద్ధగృధ్ర మనుభవమువలన చెప్పుచున్నదని యనుకొనుచు యదిచెప్పుదాని

యర్థమును గ్రహింప యత్నించుచున్నను దానికి ప్రశ్న మీద ప్రశ్న యుదయించుచుండెను. అందువలన నది యిట్లనియె. ప్రభో! సునిర్మలాకాశమున విహరించు నప్పుడు నా కమితానందము గలుగును గృధ్రరాజా!

గృ:— ఈయానందమే భగవానుని మార్గమునకంత రాయము; విఘ్నము. భోధయైనదా? మంద మతివలెనున్నావు. మూర్ఖా?

కో:— (విస్మయమున) భగవాను డెట్టివాడు?

గృ:— వత్సా? అవహితచిత్తమున వినుము. భగవానుడు ఆనంద మయుడు. అతడు చరాచరజంతు జాలముతో గూడిన యీభూమండలమును సృష్టించెను.

ఈ వాక్యములు వినినంతనే కోకిల తెప్పరిల్లినట్టు లాయెను. దాని ప్రాణము సంతుష్టిబొంది యేదియో చెప్పబోవుచుండ నడ్డగించి గృధ్రమిట్లనియె. "వత్సా! ఇంకను చెప్పవలసియున్నది. ఆయొక్క భగవానుడు మాత్రమే సత్యము. మిగిలినదంతయు మాయ."

ఈమాటలను వినగనే పక్షి ప్రాణవేగము కట్టుబడెను.

గృ:— వత్సా? ఈవిషయమునుగూడ గట్టిగ మనమున నుంచుకొనుము. భగవానుడు నిరాకారుడు అతడే సత్యము. సాకారుడగుట మాయ. భ్రమ. భగవానుడు నిరాకారమున నానంద మయుడు. సాకారమున దుఃఖమయుడు. ఇహ జీవితమందే కొంచమైన యానందముండిన యెడల నదియంతయు పైశాచిక లీలయని యెఱుంగుము. మనజీవితమందలి సరసమును సరళమునగుదానిని భగవానుని మార్గమునకంత రాయమని దృఢముగ నమ్ముము. జీవితమందు ప్రియముగ దోచుదానిని విషతుల్యముగ బరిత్యజించుము. భగవానుడు శ్రేయముగాని ప్రేయముగాడు.

కోకిలకా వృద్ధగృధ్రము జెప్పినవిషయము బోధపడలేదు. మరియు నాయుపన్యాసము దానికి తల నొప్పిగనుండెను.

కోకిల:— ప్రభో, అయితే నేనేమి చేయవలయును?

గృధ్రము:— వత్సా, నీవు తప్పు దోవను త్రొక్కవలదు; ఎగురరాదు.

కోకిల:— ప్రభో? మీరెప్పుడును నెగురలేదా!

గృ:— ఎగిరినాను. ప్రయోజనమేమి? నాకప్పుడుపదేశములు చేయువారు లేరైరి. నీసౌభాగ్యమువలన బాల్యముననే నీకు సముపదేశము ప్రాప్తించినది.

కో:— నాకెక్కు డెగుర నుంకింపుచుండును. ఏమి చేయుదును.

గృ:— దానికొక యుపాయము చెప్పెదను వినుము. నీయింటి కేగుము. అరటిపీచును సంపాదించి దానితో రెండు రెక్కలను బంధించుకొనుము. అప్పుడు రెక్కలు తిక్కకుదురును. గృహమున కేగుము. భగవానుడు నీకు మంగళము నొసగుగాత.

కోకిల యుత్సాహశూన్యయై తన కులాలయమునకు బయలుదేరెను. కాని హృదయ మందానందము— నేత్రముల యందా కాంతి యుడలనగునవి లోపించెను. జీవితము దుర్భరముగ దోచుచుండ తన కులాయమునకువచ్చి రెక్కలరెండింటిని యరటిపీచు తోడ బంధించుకొనెను. "భ్రమ— జీవితము భ్రమ— జగత్తంతయు భ్రమ; భ్రమ. భ్రమ." అనిజపము చేయసాగెను.

ఆదినము రాత్రి దానికి నిద్దురరాలేదు. కన్ను మూయలేదు. రెక్కల బంధించుట వలన గలిగిన బాధ వలనను దుశ్చింత దుర్భావనవలన దాని మనము తలక్రిందులుగా జొచ్చెను. శరీరమనోబాధల తలక్రిందులగు చుండ తెల్లవారవచ్చెను. ఒకింత నేత్రములు మూతబడెను. పూర్వాకాశము అరుణరాగ రంజితమాయెను. ఉషఃకాంతుల స్పర్శనలన కాననమందలి పలువిధ పుష్పములు వికసింప జొచ్చెను. తుమ్మెదల మృదుమధుర రవము మిన్నుముట్టుచుండ విహంగములు కులాయములనుండి వెల్వడి యానందముగ పల్కులుబల్కుచు పాడుచు ఆయరుణకాంతుల

నభోమండలమున కెగయుచుండెను. ఆ యుషఃకాంతుల నలికిపడి కోకిల నేత్రములు తెరచెను. ముహూర్త కాలము శరీరమునో బాధలమరచి నభోమండలమును దిలకింప ఆ సునీలాకాశమండలి యానందజ్యోతులు, ఆ ప్రాతఃకాలమందలి మలయ మారుత సుగంధము— ఆ కుసుమిత పుష్పముల చిరునగవులు, లక్షలకొలది పక్షుల మృదుమధుర కూజితములు మొదలగునవన్నియు మనోముగ్ధకరములై జీవుల పరవశ మొనర్చుచుండెను. కానియప్రయత్నముగ కోకిల నేత్రములువారి పూరితములాయెను. నేటికిగదా సద్గురుని కృపవలన భ్రమజాలమునుండి దప్పించుకొనగలిగితిని; ధర్మమున చరింపగలిగితి ననుకొనెను.

౨

ఇటులనే కోకిల కాలము గడుపుచుండెను. ప్రతిదిన ప్రాతఃకాలమునను సుందరమగు ప్రకృతిని దిలకింపుచుండెను. జీవరాసుల క్రీడావినోదముల గాంచునప్పుడు దానిరెక్క లల్లాడుచుండెను. కాని యదియేమి చేయగలదు! రెక్కలు బంధింపబడియుండెను. కాని యప్రయత్నముగ కన్నుల నీరుగ్రమ్ముచుండెను.

అది మనమునందిట్లు తలపోయ జొచ్చెను. "భగవానుడా! నీవింత కఠినుడవా? నీయనంతాకాశమున నానందముగ విహరింపుచు నిన్ను ధ్యానించుటెంత సుఖకరము. ఆనందముగ నీనామమును గానము చేయుట కీమలయమారుత మెంతగ తోడ్పడును. ప్రభో! ఏలనాకిట్టి దుఃఖమును కలిగించితివి? దేనిని ధ్యానమునకు కోరుచున్నదో యవియన్నియు నీమార్గమున కంతరాయము లేల గావలయును? నేప్రేమించిన దంతయు భ్రమయగుటకు కారణమేమి? భగవానుడా? ఆర్తజనావనా! నీ వింతటి కఠిన చిత్తుడవా."

అభ్యాసమువలన నేది యలవడదు? క్రమక్రమముగ దాని రెక్కల చలనము కట్టుబడెను. దాని హృదయ ద్వారము దట్టమగు నీలిగుడ్డవలన కప్పబడెను. ప్రాణస్పందనము మందగించెను. అత్యంతమగు అతృప్తివలన జీవితము దుర్భరమై యశక్తత— అలసత— యేర్పడెను.

వసంతకాలము తర్వాత వసంతకాలము గడుచుచుండెను. ఒక ఫాల్గునమాసప్రభాతమున నాపక్షియొక్క హృదయకవాట మప్రయత్నముగ విడివడెను. అచ్చట నొక పద్మపత్రము వికసించి సుగంధము వెదజల్లుచుండెను. అది యాతని జీవితమునంతను క్రమ్ముకొనెను. దాని నేత్రములకు నూతన తేజముగలిగెను. అప్పుడు దానికి జగత్తు దుఃఖమయముగ దోచలేదు. ఆనందనిలయముగ బొడగొట్టెను. ప్రకృతియందెటు దిలకించినను సౌందర్య మాధుర్యములు ఆనందము బొడగట్టసాగెను. దానికి ఆడుకోకిలకంటె సుందరమగునది మరియొకటి కనుపడలేదు. అందువలన రాత్రింపవళ్లు స్త్రీకోకిలమును గూర్చి యోచింపజొచ్చెను. ఆకర్షింపబడెను. ఒక దినమున "తగిన స్త్రీ లభించిన యెడల దానితోడ హృదయమును గలుపవచ్చును." అని యనుకొని గృధ్రమును సమీపించి యిట్లనియె. "ప్రభో! నేను వివాహమాడుదును!"

గృ:—వివాహమా? ఆ! వివాహమా? ఏమనుచున్నావు!

కో:— నాకు వివాహ మాడవలయునను కోరిక గలిగినది.

గృ:— నీవిన్ని దినములుగ నభ్యసించిన ధర్మమిదియేనా? మతిభ్రమగలిగినదా యేమి? స్త్రీకంటె మహాపాతకిభూమండలమందు మరియొకటిలేదు. భగవానుని బొందుట కింతకంటె విఘ్నము వేరొండు కానరాదు. వివాహమాడి నరకమున బడిపోయెదవు సుమా.

కో:— ప్రభో! ఒక్కమాట. క్షమింపుడు. మీరు వివాహమాడలేదా?

గృ:— చేసుకొన్నాను. నాకప్పుడు సదుపదేశ మిచ్చువారు లేరైరి. నీవదృష్టవంతుడవు. వత్సా! మారుపలుకక కులాయమున కేగుము. కలనుండైనను వివాహవిషయమును రానీయకుము. సాధన చేయుము. భగవానుడు నీకు సుమతిని గలిగించును.

కోకిల యీ వాక్యములవిని హృదయానందము కట్టుబడ శూన్యచిత్తమున తిరిగి కులాలయమునకువచ్చి యిట్లుదలంప జొచ్చెను. "ఏమిచేయుదును! స్త్రీని గూర్చి తలచగూడదని యనుకొనిన కొలదిని స్త్రీల కమనీయ చిత్రము మానస పటమున వెలయుచు చున్నదిగదా? క్షేమ-క్షేమ-క్షేమ, యని జపము చేసిన కొలదిని నా హృదయాంతర్గతము నుండి "నేనున్నాను— నేనున్నాను" అను సుమధుర నినాదము బయల్వెడలుచున్నది? ఏమిచేయుదును? ఈ సమస్యా సాగరమును దాటుటెట్లు! స్త్రీ భగవానుని కంతరాయమైన యెడల స్త్రీ నేల సృష్టించెను? స్త్రీపురుష సంబంధము వలననేగదా జీవకోటి యభివృద్ధిగాంచుచున్నది? స్త్రీలయెడ పురుషులకు పురుషులయెడ స్త్రీల కింతటి యాకర్షణం బేల యుండవలయును?

దినములు గడచుచుండెను. దానియందు మహాసంగ్రామము ప్రారంభమాయెను. కాని దానికంత మెచ్చట? దానిచుట్టు మహాశూన్యము తాండవింప బాడ జొచ్చెను. అందువలన వది తాళజాలకుండెను? దాని నేత్రముల కంధకారము క్రమ్ముచుండెను. జీవితము ఉద్దేశరహితమై మరణమే శరణ్యమాయెను. కోకిల గృధ్రమును సమీపించి యిట్లనియె "ప్రభో నాకు ముక్తి యొసంగుము."

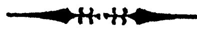
గృ:— వివాహ మొనర్చుకొనుము. కాని జాగ్రత్త. స్త్రీతోడ జాగ్రత్తగ మెలంగవలయును సుమా? స్త్రీయందు మోహమునుంచుకొన గూడదు. స్త్రీసంభోగమువలన నానందమును బొందకుము. నామాటల ప్రకారము నడువకున్న భగవానుని గోల్పోవుదువు. జాగ్రత్త. సంసార మరణ్యము. నరక కూపము.

కోకిల యింటికి తిరిగివచ్చెను. మరుభూమిగ మారిపోయిన దాని హృదయమందు నీటిబిందువులు బొడగట్టెను. ప్రాణము కలకలలాడుచు నిత్యనూతన రూపమును దాల్చుచుండెను,

క్లాంతి- ఆలస-శూన్యత మొదలగునవన్నియు నశించెను. ఆ కోకిల యాకోకిల గాదు. దానికి నూతన జన్మకలిగెను. తిరిగి వివాహ మొనర్చుకొనెను. కాని దాని సమస్యల కంత మెచ్చట. కాని కోకిల వివాహమాడి యానందముగ కాలము గడుపుచుండెను. భగవానుని యస్తిత్వమిప్పుడు సుస్పష్టముగ గోచరింపజొచ్చె

3

కాలక్రమమున కోకిలకు సంతానము కలిగెను. సకాలమున వానికి వివాహము నర్చెను. వానికిగూడ సంతానము గలిగెను. కాని యవియన్నియు నెగురలేవు. వానికన్నిటికి రెక్కలున్నవి. కాని ప్రయోజనమేమి? అవి కదలవు. పక్షియగుటకు సహాయపడవు. కాని వానిని చూచినప్పుడు మాత్రము పక్షి యని గ్రహింపవచ్చును. అవి కోవిలలే కాని యగురలేవు. నృత్యము చేయజాలవు. వానికానందమే లేదు. దొరకినంత వరకు దిని కులాలయముల యందుండి ప్రాతఃకాలమున పృథ్వీ నవజీవితమును గాంచునప్పుడు— సుస్నిగ్ధ మలయమారుతము వీచునప్పుడు— లక్షలకొలది శుకపికముల పల్కులవలనను కోకిల కూజితములవలనను కాననములు ప్రతిధ్వనించునప్పుడు— పుష్పములు వికసించి యానందమును వెదజల్లునప్పుడు— అంతరిక్షము పక్షులు చక్రములు గట్టియు బారులు తీరియు విహరించునప్పుడు, వానినిజూచి మనకోకిలయు, కోకిల వంశ జాతియు పరస్పరము శుష్కవేదాంతములు— నవ్వులు— ఎక్కిరింపులు— హేళనతోడ యిట్లను కొనుచుండును "పాప మివియన్నియు తప్పుదారి ద్రొక్కుచున్నవి సుమా! ధ్వంసోన్ముఖ మగుచున్నవి"

వివిధ ధర్మముల ప్రకృతి.

(క. రాజేశ్వర రాయుడుగారు)

ప్రేయసీ ?

నీయుత్తర మాలస్యముగ జేరినది. సాంగముగ జదివితిని. హృదయంగమ మొనర్చుకొంటిని. వివిధ ధర్మముల ప్రకృతి తెలియకుండుట వలన నీకుసమన్వయముకుదురలేదు. అందు వలన వివిధధర్మముల ప్రకృతినిగూర్చి వివరముగ వ్రాయుచున్నాను. ఈయుత్తరముచదువుకొనిన తర్వాత నీకు గలుగు శంకలను వెల్లడించుము.

మానవు లనేకధర్మములకు జెందియున్నారు. సమస్తధర్మములు- మతముల ముఖ్యోద్దేశమును గూర్చి విచారించిచూచిన సాంఘికరక్షణము, మానవసేవయాని తెలును. మనదేశమునందు ధర్మము ద్వివిధములు. ఒకటి వ్యావహారికము. రెండవది పారమార్థికము. కాని యివిపరస్పర సంబంధము గలిగియున్నవి. ఇందొక దానిని వీడి మరియొకటియుండుటకు వీలులేదు. వ్యావహారిక ధర్మమందు మానవుడు కర్మద్వారమున సాంఘిక సేవజేయుచు, ఆత్మోన్నతికి సాధనను జేయుచుండును. ద్వితీయము కేవలము బుద్ధిగతము. జగద్రహస్యము యొక్క కారణానుసంధానమే దీనియుద్దేశ్యము. కావున నీప్రయత్నమందార్యులు సమస్తపదార్థముల మూలమందొక మహాశక్తి పనిచేయుచున్నదని నుడివి యున్నారు. ఆ శక్తినే బ్రహ్మ మొదలగు నామముల బిలచుచున్నారు. భగవానుడు తనయానందము కొరకు తాను జగత్తును రచించుకొని జీవరూపమునను భూతసమూహ రూపమున సృష్టియై క్రీడింపుచున్నాడు. కావున యీజగత్తంతయు భగవద్రచన; భగవానుని లీలానికేతనము. జగత్తునందున్న దంతయు నాయన విభూతి. కావున నీబ్రహ్మాండమునందు జరుగు సమస్తకార్యములు భగవానుని విభిన్నలీల లైనప్పుడు ఆత్మపర భేదమును గమనించుట మోహముగాదా? ఆర్యులు దార్శనిక భావమున గనుగొనిన దానిని వ్యవహార క్షేత్రమందు వెల్లడింప బ్రయత్నించిరి. ఈ ప్రయత్న ఫలములు నిస్స్వార్థత, నిష్కామకర్మ, సాంఘికాభివృద్ధికి సర్వార్పణము, మానవసేవ మొదలగునవి. ఇవి యన్నియు సాంఘిక రక్షణకును, ఆత్మాభివృద్ధికిని దోడ్పడుచున్న వనుట యందాశ్చర్యమేమున్నది? ఆ మహా పురుషుల బ్రయత్నము వలననే సాంఘికుల యందలి ప్రతియొక్కని మనము నావరించియుండు స్వార్థాంధత పటాపంచ లాయెను. "మన విముక్తి మనయందే యున్నది. నేను దాసుడ గాను. పరులకరుణమీద యాధారపడు వాడను గాను." అనువిషయమును ప్రాచీన ఋషులు బాగుగ హృదయంగమ మొనర్చుకొనిరి. వేలకొలది వత్సరములకు బూర్వమే మహత్తర సభ్యతను సృష్టించియుండిరి. మన మెంత యధోగతి యందున్నను వారి సద్గుణములు- మానవసేవ- మొదలగునవి మన కార్యకలాపములనుండి దొలంగలేదు.

ప్రాచీన పారసీకుల ధర్మము గూడ సుందర మగు సత్యముమీదనే స్థాపింపబడినది, జందవస్తు

యనువారి ఋషియభిప్రాయమిది. "జగత్కర్త యొక్కడు. కేవలము మానవమనమందొక్క భావమునకు సంబంధించిన లీలయే జరుగుట లేదు. మంచిచెడుగులను దేవాసురయుద్ధమనవరతము జరుగుచున్నది. పుణ్యపాపముల సంఘర్షణము జరుగుచున్నంత కాలము ఆత్మరక్షణకుపాయము లోకహితకర కార్యములయందు నిమగ్నుడవై లోభమునకు దూరముగ నుండుటకు సర్వ విధముల బ్రయత్నింపవలయును. ఇదియే ముఖ్య ధర్మము."

మానవ సేవయే సర్వోత్కృష్టమగు పుణ్యకార్యమని చీనావారి ధర్మోద్దేశము. అందువలననే మానవుల స్థానము దేవతల స్థానముకంటె నూర్ధ్వమందుండును. కుంగ్ ఫుజ్ అను మహాపురుషుడు కేవలము లోకసేవద్వారముననే ముక్తిలభించునని విశ్వసింపుచుండెను. మానవసంఘమును వీడి నిర్జనకాననముల భగవదారాధనయందునిమగ్నుడై యుండవలయునను విషయము నాయన యెఱుంగడు. మానవుడు మానవునకు ఋణపడి యున్నాడు. దీనికిని భగవానునకు ఋణపడుటకును నెట్టిభేదమును లేదు. మానవ ఋణమును దీర్చుకొనుటవలన కర్తవ్య పరిపాలనము బొనర్చినటుల సంతసింపుచుందుము. కర్తవ్యపరిపాలన ప్రియత్వము భగవదారాధనకు నామాంతరము మాత్రము. అందువలన నాతడిట్లు చెప్పియున్నాడు. మానవఋణమునుదీర్చుకొనుటయే భగవదాదేశానుసారము వర్తించుట యగును. మానవసేవ జేయుటవలననే మానవుడు ఋణవిముక్తుడగుచున్నాడు. ఈభావమునకును మనఋషులభావమునకు భేదమేమి? ఈయుభయ దేశములయందును చింతాధారదాదాపుగ నొకవిధముననే ప్రవహించునటులదోచుచున్నది. ఏలయన అత్యంత ప్రాచీనకాలమున చీనాదేశమునకును భారతవర్షమునకును అత్యంతఘనిష్ఠ సంబంధముండియుండెను. ప్రతివిషయమునను పరస్పర సహాయ్యమును బొందుచుండిరి. ఎవరేవిషయమునందెవరికి ఋణపడి యున్నారను విషయమింతవరకును సరిగ నిర్ణయము కాలేదు. ఒకానొకరాయను జపానుశిల్పవిమర్శకుడిట్లు నుడివియున్నాడు. భారతవర్షమునుండి యొకచిరంతన ధారబయలుదేరి సమస్త ప్రాచ్యఖండమును ముంచివైచెను. ఆమహా ప్రవాహమున మునుంగుట వలననే చీనా పరిషియా దేశమందలి శిల్పము సౌందర్యధ్యాన నిమగ్నమాయెను.

యూరపు సభ్యతకు జనని యగు రోము సభ్యత భారతీయ సభ్యతకును మిశరు సభ్యతకును ఋణపడియున్న దనియు మిశరుసభ్యతగూడ భారతీయ సభ్యతనుండి యనేకవిషయముల గైకొనియుండెననియు అనేకమంది దలంపుచున్నారు. ఈవిషయమింకను చారిత్రి విషయముల వలన బాగుగ ధృఢపడక పోయినను భారతీయ సభ్యతను పైయిరు దేశముల వారాదరించి యుండిరనియు, వీరిననుసరించియే జీవితగతి నడిపింపుకొనుచుండిరనియు చెప్పవచ్చును. మానవసేవ కాదేశముల రెంటియందును మిక్కుటమగు ఆదరణగలదు. స్వతంత్రచింతనము భారతవర్షమందభివృద్ధిగాంచినటులనే యాదేశములురెంటియందును వికాసమును బొందియుండెను.

యూదుల సభ్యతకొంతవరకు మిశరుల వలన గైకొనబడినను దీనికి ప్రత్యేక ధారకలదని దోచుచున్నది. యూదులొక్క భగవానునే యారాధింపుచుందురు. కాని యాదేవుని వారాత్మయునిగ జూడజాలరు. అతడెప్పుడును వారికడ ప్రభువుగ విరాజిల్లుచుండును. అందువలన స్వతంత్ర ప్రవాహ వారియందంతగా వికసింపలేదు. అంతయధఃపతితమైన సంఘము మరియొకటి కానరాదు. యూదుల సంఘమిప్పుడున్నది. కానివారికి దేశము లేదు. నిలుచుండుటకు స్థానములేదు. వారుబిచ్చగాండ్రబోలి పరులగృహద్వారముల కాలముగడుపుచున్నారు. వారుభగవానుని స్వేచ్ఛాచారి గదలంతురు. ఆయనకరుణమీదనే స్వర్గనరకములువిర్భరపడియున్నవి. వారిసంఘమందు పాపపుణ్యముల విషయమై స్పష్టమగు ధారణ కానరాదు. ఆచారనియమములందత్యంతాదరణను చూపుచుందురు. ధర్మాధర్మములు, పాపపుణ్యముల భావము

స్పష్టముగ లేదు. అయజ్ఞానమే వారి సమస్త కష్టములకు మూలమని నిస్సంశయముగ నుడువవచ్చును. కాని వీరియందు కొనియాడదగిన దొకవస్తువున్నది. అదియేమన భగవానుని వలన చిహ్నితమగు జాతివారమను విశ్వాసము. ఈ విశ్వాసము వలననే వారు క్రైస్తవ సంఘముల వారు కలిగించిన అమానుషిక యత్యాచారముల సంహింపగలిగిరి. మరియు నెన్ని బాధలు పడినను వారి సాంఘిక వ్యక్తిత్వమును లోపించి చేయక కాపాడియున్నది. భగవానుని మీద శ్రద్ధా భక్తులుగలిగి సంపూర్ణముగ నిర్భరపడియుండుట మహోత్తరగుణ మనుటకు సందియము లేదు. కాని యానిర్భరత్వమునకు కారణమెరుంగక గుడ్డితనముగ నిర్భరపడుట తమోగుణము అందువలన యూదులకు తామసిక పూజాఫలము కరతలామలకమైనది.

యూదుల సభ్యతవలనగలిగిన క్రైస్తవధర్మము ప్రేమధర్మము. మానవసేవయే క్రీస్తుయొక్క జీవితసారము. ఆయనయుపదేశములిట్లున్నవి. మున్ముందు బంధువులతో నుండు విరోధమును తొలగించుకొనుము. తర్వాత భగవత్ప్రార్థనకొరకు చర్చికిరమ్ము. ఈదేహము భగవానునకు మందిరము; కావున భగవానుని మందిరమును కళంకిత మొనర్పకుము. ఇట్టిమహత్తర ప్రేమధర్మము ఖడ్గసహాయమున పాశ్చాత్య జగత్తునందు వ్యాపించి వికృతినొందినది. అచ్చట క్రీస్తునామమున సైతానుపూజ జరుగుచున్నదాయను శంకగలుగుచుండును. క్రైస్తవధర్మమును నిక్షుణ్ణముగ గాపాడ వలయునను నెపమున నిర్దోషులగు స్వతంత్రముగ చింతించు వ్యక్తుల హత్యలవలనయూరపు ఘోర నరక సదృశమాయెను. క్రైస్తవ ధర్మప్రచారము వలన యూరపు ఖండమున కణమాత్రమైనను లాభము కలుగలేదు. కాని యిప్పుడచ్చట జరుగుచుండు మానవసేవ దానిసంబంధమగు ప్రతిష్ఠాపనములు మొదలగునవన్నియు క్రైస్తవ ధర్మఫలములుగావు. అవి యాఖండ వాసుల స్వతంత్ర చింతనా ఫలములు.

యూరపుఖండము క్రైస్తవ ధర్మమును బాగుగ జీర్ణము చేసికొనలేదు. దీనికి ముఖ్యకారణము క్రీస్తుధర్మము గృహస్థధర్మముకాదు. సన్యాసధర్మము. వ్యవహార జగత్తునందుండవలసి వచ్చినపుడు కేవలము ప్రేమను బూజింపుచుండిన లాభము లేదు. అయా సమయములయందవసరమును బట్టి కఠోరతనుగూడ నారాధించుట గూడ ధర్మమగును. ఒక చెంప కొట్టిన వానికి రెండవచెంపను జూపుమనునది గృహస్థులకు సంబంధించిన ధర్మముగాదు. అట్లు నడచుచుండిన యెడల సంసారమేగాక సంఘము గూడనిలచుటకు వీలులేదు. ఇందు వలన క్రైస్తవ ధర్మము సాంఘిక స్థితికనుకూలమైనది కాదు. అందువలననే యూరపు నందనేక సాంప్రదాయము లేర్పడినవి. వీనిలో పరస్పరము సామంజస్యమత్యల్పముగ గానవగును. యూరపునందు మతసంబంధమగు కలహములు బుట్టియుండెను. పేరునకందరు క్రైస్తవులే. కాని యందనేక శాఖలవారున్నారు.

క్రైస్తవ యూదుల ధర్మములద్వారమున ప్రాణ విలసమునొందిన ఇసలాం ధర్మమును ప్రేమధర్మమని నుడువుటకు వీలులేదు. భగవానుని యస్తిత్వము నియంతృత్వములమీద నత్యంత విశ్వాసమే యీధర్మమునకు మూలము. మహాపురుషుడగు మహమ్మదు ఇసలాంధార్మికులకేక దేవతోపాసనము నేర్పరచెను. ఇసలాం ధార్మికుల భగవానుడు దురాంత ప్రతాపాన్వితుడగు స్వేచ్ఛాచారి. జీవుల ముక్తి యాయనకృపాధీనమైయుండును. క్రైస్తవుల విశ్వాసముకూడ నిదియే. కాని యేకాంత చిత్తమున భగవన్నామమును స్మరింపుచు మానవసేవ యొనర్చుచు సదనుష్ఠానముల యందుకాలము గడుపుచుండిన యెడల భగవానుడు దయనుచూపించి స్వర్గసుఖముల ననుభవింప జేయునని యుభయమతముల వారు విశ్వసింతురు. నిష్కామ కర్మసంబంధమగు సుస్పష్ట ధారణ రెండుసంఘముల వారికిని లేదు. స్రష్టయగు భగవానుడే తిరిగిజీవరూపమున లీలా వినోదియై విహరింపుచుండు నను విషయము వారికి తెలియదు. అందువలన నారెండుసంఘములయందు మానవులెల్లరు సమానులు— సమస్త

జీవులు సమానమను భావ మింతవరకు వికసింపలేదు. అందువలననే వారింతవరకును పరధర్మముల ననాదరణ బుద్ధితోడ గాంచు చున్నారు. ఇతరుల ధర్మ విశ్వాసమున కంతరాయమును గలిగించుటకు వెనుదీయరు.

భారత వర్షమందు మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులుకూడ మిక్కుటముగ నున్నారు. వీరార్యమతావలంబుల స్పర్శవలన అజ్ఞాతానుసారముగ వారికి యొకింత పరమత సహిష్ణుతయేర్పడినది. మతాచరణముల యందనేక విధముల మార్పుజెందియున్నారు. హిందువుల బోలి మహమ్మదీయులు గూడ సంయమ పక్షపాతులు. స్వేచ్ఛాచారమునకు విరోధులు. కాని క్రైస్తవులు మాత్రము హిందువులతో కలియుటకు ప్రయత్నించుటలేదు. అయినను దేశీయ క్రైస్తవులుమాత్రము భారతీయులుగనే యున్నారని వారియాచార వ్యవహారముల వలన గ్రహింపవచ్చును.

మహమ్మదీయ ధర్మము ప్రేమధర్మము గాకున్నను భక్తిధర్మము; సేవాధర్మము. వారు దేశసేవను అవశ్యకర్తవ్యముగ భావింతురు. ప్రాణము బోయినను ధనమునిచ్చి వడ్డిగైకొనుటకు ప్రయత్నింపరు. పరులకు సహాయమొనర్చుట వారి శాస్త్రవిధి. వీరియందనేకమంది భక్తులు జ్ఞానులు బుట్టి మతవ్యాఖ్యలొనర్చియున్నారు. అందువలన నది యార్యధర్మమున కత్యంత సామీప్యమని నుడువవచ్చును.

ఆర్య ధర్మమునకు మిగిలిన ధర్మముల వారికిని కొంచెము మిక్కుటమగు భేదముగలదు. "శరీరము నాశనము బొందినప్పటికి జీవుడు నశింపడు. మరణానంతరము జీవుడు నూతనదేహమును ధరించి కర్మమొనర్చును. నిష్కామత్వము గలుగనంతవరకు జీవుడు జన్మమృత్యువులయందు దగుల్కొని పరితపించు చుండును. నిష్కామత్వమే సమస్త బంధనముల ఛేదించును. నిష్కామ భావమున కర్మానుష్ఠానమే ముక్తిమార్గము." అనునది భారతీయులవిశ్వాసము. ముక్తి యన సుఖ దుఃఖముల కతీతావస్థయని గ్రహింపవలయును. ఇది సంపూర్ణముగ మనోరాజ్యమునకు సంబంధించినది. క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులు కోరు ముక్తికిని భారతీయులు కోరు ముక్తికిని భేదముగలదు. సకామముతోగూడిన సాధనాజనిత స్వర్గభోగమే మహమ్మదీయ క్రైస్తవుల ముక్తి. భారతీయులు స్వర్గభోగమును క్షణికముగ భావింతురు. ప్రాచీనకాలమున ఆర్యులు నరకమను విషయము నంగీకరించెడి వారుకారు. కానియాధునికాలమున నరకముయెడల పరిపూర్ణ విశ్వాసముగలదు. ఈవిషయమున క్రైస్తవ మహమ్మదీయులకు గూడ మిక్కుటమగు నమ్మకము. కాని మనవలె వారుజన్మాంతర వాదము నంగీకరింపరు. వారివిశ్వాసమిది. మరణానంతరము జీవులుగోరీ యందే నిద్రించు చుండును. ప్రళయదినమున నవియన్నియు భగవానుని సమీపించును. అప్పుడు భగవానుడు విచారణసల్పి కొందరికి నరకమును మరికొందరకు స్వర్గమునుగలిగించును. కొన్ని క్రైస్తవ ధర్మసాంప్రదాయములవిశ్వాసమిది. "ఆర్యులకు ప్రేతలోకముండి నటులనే వారికి నొక ప్రేతలోకమున్నది. జీవాత్మ శరీరమును విసర్జించిన తర్వాత కొంత కాలము ప్రాయశ్చిత్తరూపమున ప్రేతలోకము నందుండవలయును. ఈప్రాయశ్చిత్త ఫలమువలనజీవుడు పాపరహితుడై స్వర్గమును బ్రవేశించుట కర్హుడగును. భారతీయుల నరకమువారి స్వర్గమునుబోలి క్షణికము. స్వర్గభోగములేక నరకభోగానంతరము జీవుడు తిరిగి బుట్టికర్మ యొనర్పవలయును.

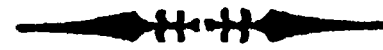
జన్మాంతర వాదమునకును ముక్తి వాదమునకుండు భేదమిది. ఇదిసమ్మేళనమున కంతగా యంతరాయముగాదు. క్రైస్తవసంఘమందలి పండిత మండలి యీజన్మాంతరవాదమును క్రమక్రమముగ విశ్వసింపుచున్నారు. దివ్యజ్ఞాన సంప్రదాయము వారు జన్మాంతరవాదమందు విశ్వాసము బుట్టుటకు మానవకోటియందంతటను దృఢప్రయత్న మొనర్పు చున్నారు. నేడుజన్మాంతర వాదమునుగూర్చియే ప్రతిదేశమందలి పండితమండలియు యోచింపుచున్న దనుట

యతిశయోక్తిగాదు. ఈవిషయమందలి యదార్థము నుగనుగొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. హక్స్లీ వంటివైజ్ఞానికుడు గూడకొంతవరకు జన్మాంతరవాద మందువిశ్వాసముగలవాడాయెను. క్రమ వివర్తనము—చరిత్ర–నీతి. యనుగ్రంథము నందొకచోట స్పష్టమునిట్లువ్రాసియున్నారు. "క్రమ వివర్తన వాదము సత్యముమీద ప్రతిష్ఠింపబడినటులనే జన్మాంతర వాదముగూడ సత్యముమీద ప్రతిష్ఠింపబడినది. ఇందే దియు యుక్తి విరుద్ధము గాదు." విజ్ఞానచర్చ యభివృద్ధినిగాంచిన కొలదిని జన్మాంతరవాదముసర్వత్రగ్రాహ్యమగుచున్నది. ఇందువలన దీనిని క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులు క్రమక్రమముగ నంగీకరించుచున్నారు. వారుజన్మాంతర వాదముతోన ముక్తి వాదమునుగై కొనుటకు వీలుండదు. జన్మాంతర వాదమును గ్రహించినంతనే స్వర్గనరకభోగము లనంతకాలవ్యాప్తమగుటకు వీలులేదు. అవి క్షణికమగును.

నీవు సర్వదా భగవానుని మనమునం దుంచుకొనిమానవసేవ జేయుచుండుమని నమ్ముచున్నాము.

ప్రేమగీతము.

(కె. రాఘవాచార్యులు గారు.)

౧

గీ॥ సొగసు గుల్కెడి తరువా • సములబోలి
విమల చంద్రిక లాకసం • బున వెలుగ
జేరుననుబొల్చు మాలతీ • విరులవీడి
సౌరభంబులు దిశలెల్ల • బర్వుచుండ!
వెలయు మధుమాస యామినీ • వేళలందు
నగ్గిముగూర్చిన పుష్పమా • లికనుగూడి
యువని బడియుండె నాదు మా • నంపుమురళి:
కరమా కరమును గీలించె • కాంత యపుడు
చూడ్కు లొండొంటి దాకుచు • జెలువుమీర
ప్రణయ వారాశి దేలుచు • లీనమయ్యె
కవుల హృదయంబు వెడలెడి • గీతములుల
ప్రేమవాహిని నిర్మలం బగుచు దనరు.

౨

మేలి ఎలిపెంపు ముసుగుతో • మేలమాడు
స్నిగ్ధ దరహాసదీప్తుల • నాదు మనము
మోహపూరితమగుచు నై • మరచియుండ
నగము గూర్చిన కుంద ప్ర • సూనదామ
మబల హృదయంబు పొంగారు • తమిని దెల్పు
కించి దుమ్మిలి తాల్చ • మంచితంబు
ఈషదుత్పన్న క్రీడా వి • నోదారంబు
ఈ షదస్ఫుట పరుషతా • మాధురంబు
నగుచు నీను పిసాళించె • తలనుగూడి
కవుల హృదయంబు వెడలెడి • గీతములుల
ప్రేమవాహిని నిర్మలం • బగుచు దనరు

౩

సంతసంబును జలరాశి • శోధ దఱుగ
కాలకూట విషంబును • గాంచబోము
అందరావట్టి వాంఛల • గుందబోక
భావికాలంపు చింతను • బాపియుండు
మతిని సుకవిగీతంబు నా • దనరుచుండు
ప్రేమవాహిని నిర్మలం • బగుచు నెప్పుడు.

(రవీంద్రుని గీతము.)

ప్రత్యర్పణము.

క

కృష్ణవేణి తన నిజకలకలనిస్వనముతో నాటి రేయియు పొంగిపొర్లుచు ప్రవహించుచుండెను. లోకబాంధవుడీజగమును బాసినను, కృష్ణవేణి అహోరాత్రములును మానవ హృదయములకు, సాంత్వనము నొసంగుచున్నదా యనునట్లు మృదుమధుర గానమును సల్పుచు, ప్రవహించుచుండెను. పట్టణములందేమి, పల్లెలందేమి, పురులందేమి, గిరులందేమి, తా బ్రవహించు సకల ప్రదేశములందును జీవించు మానవాళి యొక్క దుఃఖమును బాపుచు నా నదీమతల్లి కాపాడుచుండెను. మహారణ్యములందే కాంత నివాసులపైన కూడ తన అభయ హస్తమును జాపుట కృష్ణవేణి మఱవదు.

చ

అదియొక అరణ్యమధ్యమము. భీకర దృశ్యమునుజూపు నా ప్రదేశమున కృష్ణానదీ స్వరముతప్ప వేరొకశబ్ద మెన్నడును వినబడదు. నాడు రాత్రి పదిగంటలగువరికి మానవ శబ్దమొకటి ఈ నిస్వనముతో మేళవించి ఒక నూతన గానముగ పరిణమించి ఆ మహారణ్యమున ప్రతిధ్వనించుచుండెను.

పద్మావతి చెంతనున్న మందారసుమములను, పారిజాతములను, తదితర పుష్పములను చేబూని నిమీలితనేత్రయై మహామంత్రములపఠించి, దుర్గాష్టకమును తదుపరిచదివి వానిని నావిగ్రహము పైనుంచి తిరిగి పుష్పములగైకొని "మహాశక్తీ! నీ ప్రసాదమైన ఈ ఖడ్గమును నే పవిత్రవంతముగ జూచెద" అని పుష్పములదుర్గకు సమీపముననున్న ఖడ్గము పైనుంచి బూజించెను. కొంతదవ్వేగి సాష్టాంగ ప్రణామము లాచరించి, తిరిగి విగ్రహమును సమీపించి కుంకుమముతో దుర్గనుబూజించి, కట్టకడకు ఖడ్గపూజ నొనర్పసాగెను. చేత కుంకుమమును మరింత బూని పూజించెను. కొంతసేపటికా ఖడ్గము పూర్తిగ కుంకుమము మధ్యనుండెను. పిడిమాత్రము పైకగపడుచుండెను. అంతనామె ఖడ్గరాజమునుజూచి ఈ విధమున సంబోధింపదొడగెను.

"ఓ ఖడ్గరాజమా! నీ పవిత్రజీవితమును నే నెఱుంగుదును. సత్యసంస్థాపనార్థమై దుష్టశిక్షణ మొనర్చిన నీ యనేకచర్యలనే గనగొంటిని. రావణాది దుష్టప్రభృతుల సంహరించినది నీవయే కదా! త్రిపురాసురుని ఖండించి జగచ్ఛాంతి నెలకొల్పినదిఎవరు? అట్టి నీ యశేషశక్తిని నేను నే కోరుచున్నదాన. కేవలము రుద్రరూపిణివైనను నీయందు శాంతముకలదు. నా

పూజయొనర్చిన కుంకుమము రక్తిమచ్ఛాయల నీపై ఇప్పుడు క్రమ్ముచున్నది. అట్లే రణరంగమునను నీవు పాటలవర్ణమును గాల్పెదవు. ఓ శక్తిస్వరూపిణీ! నీయందలి ఆ పత్యశక్తిని మాకు ప్రసాదింపుము. తొల్లింటి మహర్షులకు నీవెట్లు సహాయురాలవై అరిషడ్వర్గమునుగూడ అణచియుంటివో అట్లే మా హృదయములందలి కళంకముల భస్మమొనర్చి నూతనజీవులుగ నొనర్చుము. ఇదియే నా ప్రార్థనము." అని యేదియో భక్తిమార్గమున అన్యాన్య మధ్యమునయున్న దుర్గాలయమున పద్మావతిపూజ చేయుచుండెను.

ఇంతలో విజయుడాస్థలమున కేగి, "అమ్మా! నీ యాజ్ఞానుసారము నేనీ స్థలమున కేతెంచినాను. వైరులు సమీపించుచున్నారు. కాలము మించిపోవుచున్నది. సెలవుగైకొనుటకై నీయొద్దకు వచ్చియున్నవాడను."

పద్మావతి పూజాసమగ్నయై యుండుటచే ప్రప్రథమమున అతనిమాటల నాలకించలేదు. కాని కొంతసేపటికి కన్నుల దెరచి తన కుమారుని నమస్కారభంగిమమున నుండుటచూచి, "తండ్రీ విజయా! ఇదియే దుర్గచే ప్రసాదింపబడినఖడ్గము." అని కుంకుమము మధ్యనున్న నిశితఖడ్గమునుదీసి అతనిహస్తమున నుంచుచు, ఇట్లు కుమారుని హెచ్చరించెను.

"పుత్రకా! ఈ పవిత్రాస్త్రము నేను నీకేలనుంచుటకై దుర్గాంబయొక్క ఆజ్ఞనుగైకొంటిని. ఇది శక్తిస్వరూపిణి. కావున నే దీనిని నీవు జాగరూకతతో జూచుకొనుచుండవలయు. ఎట్టి ప్రళయసంఘటనమువంటిదైనను ఈ ఖడ్గరాజమున కపఖ్యాతి దీసికొనిరాకుము. భద్రము! తెలసినదా! నేడు నీ మాతృదేశదైన్యమును బాపుటకుగాను ఈ అస్త్రమును నీకేల నుంచుచుంటిని. చిన్ననాటనుండియు ముద్దుతో పెంచి నాజీవిత ప్రతిబింబముగ జూచుచుకొనుచుంటిని. ఎట్టియిక్కట్టులు వాటిల్లినను వానినన్నిటిని బాపజేయు వీరుడవు కాగలవనియు నీయందాశ పెట్టుకొనియుంటిని. నేడీధర్మయుద్ధమున విజయుడవగుదువుగాత మని దుర్గను ప్రార్థించితిని. తండ్రీ! పోయి వత్తువుకదా! మరియొక హెచ్చరిక: ఇది నీవు హృదయపూర్వకముగ పాటించవలసియున్నది. ఇది ధర్మసమరము, కావున ప్రాణమునకై విచారింపకుము. జన్మమునుసార్థకపరచుకొనుటకై-సత్యమునకై—అగ్నియందైనను దుముకుటకు సంసిద్ధుడవుకమ్ము. ఈ సమయమున నీవు నీరాజును కలసికొనినచో నీబుద్ధి చలించవచ్చును. ఉద్రేకమున ద్రోహముచేయకుము. ఆతడు నీకెట్టి విఘవిధించినను సరే దానికి లోనగుము. ఈవాగ్దానము నొడసే పవిత్రఖడ్గమును నీహస్తమున నుంచదలచితిని. పొమ్ము, వీరమాతయొక్క దీవనలు నీపై కలవు. శీఘ్రముగ రణరంగమున కేగుము" అని కుమారునియొద్ద వాగ్దానమును గైకొని ఆపె విజయుని యుద్ధమునకు బంపెను.

౮

తెల్లవారు కావచ్చెను. సకలజీవకోటియుతిరిగి జీవన సంగ్రామమునకుగడంగుచుండెను. ఈజీవాళియొక్కరవము కృష్ణవేణీ

యొక్క కళకల నినాదములో మిళితమాయెను. విజయుడు తన తల్లి నుండి దీవనలగైకొని పోవుచు మార్గమధ్యమున తన మిత్రుఁడగు కృష్ణసేనుని కలసికొనెను. కృష్ణసేనుడు తన మిత్రుని జూచిన వెంటనే, "విజయా! చిన్ననాటినుండియు మన మొక ఆత్మగను రెండుశరీరములుగను జీవించుచుంటిమి. నేడు నీభీకరాకారమును జూచిన నామనస్సు చెదరిపోవుచున్నది. నీహస్తమున నున్నది మహాఖడ్గము. ముఖమున వీరత్వము తాండవమాడుచున్నది. కాని, నీ హృదయమునందు ఏ తేజము జ్వలించుచున్నదో నేనెఱుఁగుదును. మిత్రభావమున నీ సంకల్పమును గూర్చిన నా అభిప్రాయమును జెప్పెదను. నివద్దాని నంగీకరించిన నంగీకరింపుము. లేకున్న అంగీకరింపకపోదువుగాక! నాధర్మము నేనీస్థలమున నెరవేర్చెద. ఈ ఇరువదివత్సరములనుండియు నాకిట్టిసమయము సమకూరలేదు. నేడు లభించుటచే నీకు నిజ వృత్తాంతమును నే దెలియజేసెదను. అవధరింపుము. నీ వెవరితోఁగూడి అరిసైన్యముల దాక జూచుచుంటివో ఎఱుంగుదువా? అట్టి చక్రవర్తి నీ తండ్రియే! ఇన్ని వత్సరముల నుండియు ఆవిషయమజ్ఞేయమై యుండుట కడువిచారకరము. నీతండ్రియగు ఈరాజు ద్వితీయభార్యపైగల మోహావేశమున ఆపెయొక్క కృత్రిమవాక్యములకు లోనై నితల్లిని చంద్రగిరియను యూరిలో ఏకాంతవాసమున నుంచెను.

నీకా విషయమును జెప్పుటకు కాలమాసన్నము కాకపోవుటచే నే మిన్నకుంటిని. నేటితో నీబంధవిముక్తి కాగలదు. అరిసైన్యము లవిగో శిబిరములలో నున్నవి. చూచితివా! వారి పతాకము లెట్లు వాయుతరంగ డోలికలలో నూగుచున్నవో! చిన్నరాజ్యమైనను మనసైన్యము లతిధైర్యమున బోరాడి విజయ ధ్వజమును స్థాపించవలెను. మిత్రశేఖరా! ఆఖడ్గమును నాకొకమాఱు చూపకోరెద. అరిశిరములనుంచి ప్రవహించు ఉష్ణ రక్తమునకై తృష్ణగొనిన ఆనీ సహచరినిటిమ్ము!"

అంతట తన తల్లి యాజ్ఞను జ్ఞప్తికి దెచ్చికొని, "మిత్రమా! ఈఖడ్గరాజము యొక్క మహాత్మ్యమును నీ వెఱుఁగవు. చూడుము. ఇది దుర్గాప్రసాదితమైన మహాయుధము. శక్తిస్వరూపిణి యగుటచేత నే బాహుశక్తిని నడంచి సత్యశక్తిని స్థాపించజూచును. అట్టి ఈశక్తికి ఎట్టి అపకీర్తిని దేకూడదని నాతల్లి ఆజ్ఞాపించి నాకేల నుంచినది. దీనిని వాయువునందు ఊరకనుంచ కూడదు. అది బలికోరును. కావున మిత్రమా! నీకోర్కె నీసమయమున ఈడేర్పలేక పోయినందులకు క్షమార్పణ వేడుచున్నాను. కాని, నిన్నొక మాట అడిగెదను. ముమ్మాటికిని నిజమని వాగ్దానముచేయగల్గుదువా?" అన కృష్ణసేను డందులకు సంతసించి మిత్రునకు వాగ్దానమిచ్చెను.

అంతట విజయుడు "మిత్రమా! ఏమి, పులికేశుడు నాతండ్రియా? నాతల్లిని నేనెన్నిమాఱులో అడిగియుంటిని. కాని, ఆమె యావిషయమును మార్చి మఱి వేరుమాటల జెప్పి నాకా విషయము దెలియ జెప్పదాయెను. మిత్రుల నెవరి నడిగినను వారు చెప్పరైరి. అను దినపూజావిధులనునర్పుచు నిజభక్తి నిపదా

దైవధ్యానమొనర్చు నాతల్లికీవిధియేల సంభవించెను. నాకీవిషయమును సవిస్తరముగ జెప్పవేడెద. నీవేటికి సందేహించెదవు? అదివరలో చెప్పక నేడే యేటికి నాకీవిషయమును బహిర్గతము చేసితివి? నాకొరకు కాకున్నను, నా మాతృ రక్షణార్థమైనను, ఆమెయొనర్చిన తపోఫలితమునకైనను నీవు సెలవీయవా?

అంత కృష్ణసేనుడు తనమిత్రుని ఆవేదనమునుగాంచి విచారించి ఇట్లు చెప్పదొడగెను.

"మిత్రమా! ఇన్నిదినంబులనుండియు నా హృత్తలమున నీవిషయమును అణచి ఉంచుకొంటిని. నేను నీవు రణరంగమునకు వెడలుటగాంచి, విజయుడు తన్నుదా రక్షించుకొని ఒక రాజ్యమునుగూడ రక్షింప బయల్వెడలుచున్న వార్తనువిని-సరి, నేటి విషయమును బయలుపరచుట భావ్యమనితలచి చెప్పుచున్నాడను. గ్రహించితివా? ఈరాజ్య చక్రవర్తియే నీతండ్రి. నీతల్లినివదలి చంద్రావతి అను ద్వితీయభార్యపైగల మోహముచే ఆమెకు జనించిన బిడ్డలకు రాజ్యభాగము నిచ్చియున్నాడు. నీతల్లి పతివ్రతయగుటచే ఆమె నీకావిచారవిషయమును జెప్పక ఐహిక రాజ్య విషయములకై నిన్ను పురికొల్పలేదు. సత్య జీవితమునకై హెచ్చరించు చుండును. ఈ రణరంగమున ఒకవేళ నీవు మృతుడవు కావచ్చునను ఉద్దేశమున నీకీవిషయమును దెలియ జెప్పితిని. ఇక నేనిందుండజాలను. సెలవు గైకొనెదను. మిత్రమా!" అని కృష్ణసేనుడు తన నిజమధురస్మిత వాక్యములతో తన మిత్రునకు నాతని జీవిత రహస్యముల తెలియజేసి వెడలెను.

విజయుడా రణ క్షేత్రమునకుపోబోవు సమయమున హృదయ మొకించుక చలించెను. తన మాతృరూపము కండ్లముందు కట్టినట్లుండెను. "కుమారా! రణమునకు గడంగుము! ధృతి బూనుము." అను మాటలాతని చెవిని నెవరో ఊదుచున్నట్లుండెను. కొంత ఆలోచించిచూడగా తన తల్లిని వీడు నప్పుడామెపల్కినపల్కులు తిరిగి రింగు రింగున ప్రతిధ్వనింప దొడగెను, కృష్ణసేనుని అంత్యవాక్యములుమరల ఆతని హృదయమును కలతపరుప జొచ్చెను. ఇట్లు విజయుడు వికలహృదయుడై తిరిగి ఇంటికిపోవ బయలు దేరెను.

౩

సత్యవతి పనునాలేండ్లబాలిక. సంసారపంకము నంటని సరోజమాబాల. విజయునివివాహమాడిన వత్సరముననే అతడు రణమున కేగవలసి వచ్చినది. విజయుడు కాళికాలయమున ఖడ్గమును గైకొని ఆజికేగిన వెంటనే ఆతని తల్లి గృహమునకేగి శోకమెరుగని తన చిన్నికోడలగు సత్యవతిని జూచివిచారింప దొడగెను. ప్రప్రథమమున మేఘావృత చంద్రునివలె ఆమెయొక్క మోముదుఃఖావృతమాయెను. కాని తన సంకల్పబలము చేతను, తాననుదినము నొనర్చు దైవపూజల యందు తనకు గల విశ్వాసముచేతను దైవము తన కుమారున కెట్టి అపకారమొనర్పడని విశ్వసించెను. సత్యవతిని తన తొడపై కూర్చుండబెట్టుకొని లలాటభాగమున మున్న ఆ కస్తూరీతిలకమును, నేత్రాంచలములం...

కాటుకను చక్కగ దిద్ది ముంగురుల నందముగ నొనర్చి ముఖమున నెట్టి కళంకమును లేకుండ జూచుకొను చుండును. ముకురములో ప్రతిబింబమును జూచుకొనునట్లు పద్మావతి తనకోడలి మోములో తన కుమారుని ఆకృతిని జూచి తనమనోఫలకమున ముద్రించుకొని వెంటనే తనపతి యొక్క మూర్తిని దర్శింప జూచెను. ఇట్లామె తన కాలము గడపుచు దుఃఖము నొంతి మాత్రమును తనమనమున జొరనీయక శాంతముగ నుండెను.

ఒకనాటి సాయంత్రమామె ఏకాంతముగ వనవిహారము సల్పుచు ఒకానొక మందార వృక్షసమీపమునకు వచ్చి అచ్చోటి మందారపుష్పము చుట్టును ఒక భృంగము తిరిగి తిరిగ తానద్దానిని స్వాంతము చేసికొని నట్లుగా గిరిగీసి, వెడలిపోయెను. కాని పుష్పగర్భమున గల మధువును మాత్రము గ్రోలనే లేదు. సాయంత్రమగు సరికి ఆపుష్పము వాడి భూమిపై పడిపోయెను. ఈవిచిత్ర సంఘటనమును జూచి ఆమె ప్రపంచ రహస్య మింతియే కదా అని మరింత దృఢపరచుకొనెను.

ఆమె యేదియో గానము చేయుచు ఆవనమధ్యమున నున్న తటాకతటమున గూర్చుండగా విజయుడేతెంచి “అమ్మా” అని కేకవైచెను. విజయుని మాటకు వనము తిర్గి ప్రతిధ్వనించెనే కాని తల్లియగు పద్మావతినుంచి ప్రత్యుత్తరము రాలేదు. అంతట ఆతను తిర్గి “తల్లీ! నామొరాలించవా?” అని బిగ్గరగ కేకవైచెను. అందులకు తల్లి ఆతనివంక జూడక “యుద్ధమున నీవేల భీరుడవైతివి? నేనిచ్చిన ఖడ్గమున కపకీర్తిని తెత్తువా? నావ్రత ఫలమును భంగపరతువా? నీవునాకు ముద్దు బిడ్డవా? తిర్గి క్షేత్రమున విజయుడవు కమ్ము. పొమ్ము. ఇటనుండి పొమ్ము.”

విజయుడు తల్లియొక్క ఉద్బోధనలకు జ్వలితుడై రణమునకేగి ఆహవక్షేత్రమున వీరపుంగవుల జూచి తనదేశపు సైన్యమును తెలిసికొని వారిలోగలసి అరిదళము నెదుర్కొనెను. యుద్ధము మూడుదినములు తీవ్రముగ జరిగెను. కృష్ణసేనుడందు మృతి జెందెను. కడకు మూడవనాటి సాయంసమయమున వైరులు కాందిశీకులైరి.

౫

పులికేశుడు తనసేనల విజయధ్వానముల విని సంతసించి తిర్గి ముఖ్యపట్టణమగు విజయపురమునకేగెను. ఆదినమున జనులెల్లరు నానంద కోలాహలమును సల్పుచుండిరి. పులికేశుని ద్వితీయభార్యయు తన కుమారులు చెప్పు విజయగర్వ వాక్యముల విని, తనలోదా “పద్మావతియొక్క కుమారుడు భీరుడయ్యెను. నాకుమారులీ యుద్ధమున గెల్చియుండిరి.” అని మురియుచుండెను. ఇంతలో రాజామె చెంతకువచ్చి, “ప్రేయసీ!” చూచితివా! మొన్నటి యుద్ధమున విజయుడు, ఆపద్మావతియొక్క కుమారుడువచ్చి, అరివర్గవిచ్ఛేదనమొనర్చెననియు, ఆతనిరాక లేకున్న మన సైన్యములు తప్పక తిర్గిపోయెడివనియు నాతో ననేక చారులు తెల్పియుండిరి.” అంతట చంద్రావతి వికలహృదయయై “మీరు పొరబడుచున్నారు. పద్మావతియు విజయుడును చెరనున్నారు. ఆతడెట్లు యుద్ధమునకు వచ్చి పోరాడును. ఒకవేళ అతని బోలినమనుజు

డెవడైనను వచ్చియుండకూడదా? అదిమీ భ్రమ, చూచితిరా! మీ రాజ్యమునకర్హులైన ఈబాలవీరు లెట్లు యుద్ధాయాసమున నున్నారో? వారి సాహసమీ యుద్ధమున మీకు తెలిసియే యున్నది." అని యేదియో చంద్రావతి చెప్పుచుండగా ఆస్థలమునకు విజయుడేతెంచి రాజభటులద్రోసికొని రాజభవనమునందలి గదుల నన్నిటి వెదకుచు కడకు రాజమందిరమునకు వచ్చి "రాజా! నా తండ్రివైన నీ విట్టి దుష్కార్యము లొనర్తువని నేనెరుంగను. నా తల్లిని నాపిన్నతనముననే చెరవైచితివను విషయము నాకీ యుద్ధారంభమున తెలసెను. కాని, నేనప్పుడు నీ యొద్దకు న్యాయభిక్షకై రాలేదు. నాజనన కారకుడవగు నీకును నీ రాజ్యమునకును, ఆపద సంభవించిన సమయమున నిన్నాపి విషయము వదుగుటకంటె నీరాజ్యరక్షణార్థమై పోట్లాడుట ముఖ్యమని భావించి యుద్ధమున కేగితిని. యుద్ధమున మరణించిన నీకై మరణింతునను కొంటిని. ఒకవేళ సజీవుడనై జయమును సంపాదించ గల్గినచో తిగ్గి నాతల్లిని రక్షింప మిమ్ముల వేడుకొనవచ్చునని ఆశించియుంటిని. కావున ఇప్పుడు మీ చెంతకు వచ్చియుంటిని. ఏది ప్రసాదము?"

అంతట పుళికేశుడు ఒకతీక్ష్ణదృక్కును విజయునిపై సారించి చంద్రావతిని జూచి తిగ్గి విజయుని జూచి, "నీ వెవరవు? ఈ రాజభవనమునకు ఎవరి ఆజ్ఞపై వచ్చియుంటివి.?" అని తన కుమారులకు సైగచేసి భటులపలువురనచ్చోటకు బిలిపించి విజయుని బంధితుని జేసెను. అంతట విజయుడు దుగ్రుడై, "సత్యవ్రతదీక్షను పాలించు నాతల్లియగు పద్మావతిని వదలి కేవలము మోహాంధకారమున బడియున్నను నీవు నాతండ్రివనికదా నేను నీ ప్రాణమును రాజ్యమును రక్షించితిని. కాని నీవు నాకు జూపు దయ ఇదియా!" అని తన బరలోని ఖడ్గమును దీయుటకై తన చేతిని తొడపై కిసాచెను. ఇంతలో పద్మావతి తనకుమారుడు యుద్ధము ముగిసిన పిమ్మట రాజభవనమున కేగి నల్లబెంగి ఒకవేళ తండ్రిని గనుగొని ఆతని బాధించునేమో అను అనుమానమున ఆస్థలమునకు వచ్చెను. రాజభవనము ప్రవేశించి తనకుమారుని ఉగ్రరూపమును జూచి, "విజయా! ఏమి చేయుచుంటివి? ఖడ్గముపై చేయిని దీయుము. నా యెదుట నేమి ప్రమాణము చేసితివో జ్ఞప్తి లేదా? ఈకోపము నీతండ్రిమీదనా? చాలును! ఆతడు నిన్ను బాధించినను కడకు చంపినను నీవూరకుండుము సృజించిన ఆయనకు లయ మొనర్చుటకును శక్తిగలదు. హక్కును గలదు. ఆతనిని ఎదుర్కొనుటకు నీవెవరవు? తండ్రిని ఎదిరించి ఆతని రాజ్యమును గైకొని నీవనుభవించునదేమి? నీవును ఒకానొక కాలమునకు మృతిజెందవలసినదే? సృజించినవాడు తిగ్గి తనలో నైక్య మొనర్చుకొనునను విషయమెరుంగవా? ఇక నీ చెంత ఆఖడ్గముండ కూడదు. దానిపని ముగిసినది. తిగ్గిమర్గకు నర్పించెదలెమ్ము!" అని ఆతని దట్టికి కట్టియున్న ఖడ్గమును దీసికొని "విజయా! నీ ప్రాణమును నీతండ్రికప్పగించి విజయుడవు కమ్ము!" అని బిగ్గరగా హెచ్చరించి ఆప్రాసాదమునుంచి వెడలిపోవుచుండు సమయమున పుళికేశుడు పద్మావతియొద్దకేగి పాదములపైబడి "నా తప్పును మన్నింపుము. మోహావేశమున చంద్రావతిని ఎక్కువగజూచి నిన్ను త్యజించినందుకు క్షమింప వేడుచున్నాను. ఇక చ

ద్రావతి నాచెంతవలదు. అని ఏదియో చెప్ప బోవు సమయమున పద్మావతి, "నన్ను నెడల గొట్టితిరని నాకు విచారములేదు. దైవము నాకీపదునైదు వత్సరములును దారిద్ర్యము నంచలి ఆనందమును రుచిజూపించెను. అతని యందు నాబుద్ధిని ప్రసరింప జేసెను. తిరిగి ఈమహాసౌధముల ప్రవేసించిన నాకునో నేత్ర పటము వ్రాలును. అజ్ఞానాంధకారమున బడి యుందును. నాకు నన్నుతరమినట్లు ఈదన మున చంద్రావతిని తరమెద నముచుంటిరి. ఇది మీపాలిజన్మమైన పశ్చాత్తాపముకాదా. మీ కుమారుడగు విజయుని గైకొనుడు. మీరెట్లు సృజించితిరో అట్లే తిరిగి లయమొనర్చుడు. నేదుఃఖించను." అని భర్తకు ఉద్బోధన జేసినెడలబోవు సమయమున విజయుడు, "తల్లీ! నీఆజ్ఞయైనచో ఈరాజును త్రుటికాల ములో ధ్వంసమొనర్చి శాంతిస్థాపన మొన ర్చెద! సెలవిమ్ము!" అని తల్లిని వేడుకొనెను. రాజుతీవ్రదృక్కుల విజయునిపై సారించి, "ఓరీదురాత్మా! నీవు నాకుమారుడవురా? నిన్నురికంబముపైకి ఎక్కింతును." అనిబిగ్గర కేకవైచి, "భటులారా! ఈతని గొంపోయి ఉరిదీయుడు" అనిపల్కెను. అంతటపద్మావతి "కుమారా! నీ ఈభూలోకమునకు వచ్చుట నామూలమున కావున, తిరిగి కర్తయగు నీ తండ్రికి నాహస్తముననే అప్పగింతును." అని తనకేలనున్న ఖడ్గముతో కుమారుని శిరము ఖండించి తండ్రికర్పించి, ఆనందముగ, "నాథా! నీవట్టి మనస్సుడవైనను నీలో సగము భాగము దానను గావున ఇదిగో నీలో నేనైక్య మొందు చున్నాను." అని ఆఖడ్గముతోడనే కంఠము నరకికొని పతిపాదములయొద్ద బడెను.

(వసంతుడు)

భారతీయుల రాజనీతి*

[వి. వెంకట రంగనాథరావుగారు]

చరనియోగము.

కర్మచారుల కార్యకలాపముల గమనించుటకు గూఢచారులను నియమించు చుండిరని యిదివరకు చెప్పియున్నాను. ఈసంబంధమున మనువిట్లుచెప్పి యున్నాడు— "ప్రణిధానాంశ్చ చేష్టితమ్" చరుల కార్యముల గూడ బరిశీలించు చుండ వలయును. ఈ విషయమునరాజు మిక్కిలి జాగరూకుడై యుండుట విధాయకము. వారుచెప్పుమాటల సత్యాసత్యముల గమనించి కార్యములొనర్చు చుండవలయును. అనేకసమయముల యందు అబద్ధపు వార్తలను దీసికొనివచ్చు చుందురు. కావున వారి వాక్యముల బాగుగ బరిసీలింప వలసిన భారము రాజునందున్నది. సాధారణముగ చరిత్ర విహీనులగు వారలీ కార్యమునకు నియోగింప బడుట గలదు. అట్టివారు స్వార్థసిద్ధి కొరకు పరులను ధ్వంసము చేయుటకు అణుమాత్రమైనను వెనుదీయరు. కావున వారి సంబంధమున బహు మెలకువగ రాజు వర్తించుచుండ వలయును,

మానవ హితకర కార్యములు.

అన్నదానమును ఔషధదానమును చేయుట రాజునకు పరమధర్మము. పాంథశాలలు, అతిథిశాలలు, మానవులకు పశువులకు వైద్యశాలలు, దేవాలయములు, స్థూపములు మొదలగు వానిరక్షణము మొదలగునవి రాజధర్మములు. ప్రజల స్వాస్థ్య రక్షణమును గూర్చిరాజు మిక్కుటముగ పాటు పడు చుండ వలయును. శంఖ లిఖితుడిట్లు చెప్పు చున్నాడు. "దుర్బలులు— వ్యాధిగ్రస్తులు— అనాథలు— అంగహీనులు— విధవలు వృద్ధులు మొదలగు వారికి మందులను, వాసస్థానములను శయ్యమొదలగు వానినిచ్చి యన్నముబెట్టి రక్షించుచుండుట రాజధర్మము." "వశిష్ఠుడిట్లు చెప్పెను. "క్లీబోన్మత్తాన్ రాజా బిభృయాత్" క్లీబులు, ఉన్మత్తులు మొదలగు వారికి యన్నమిడి కాపాడు చుండవలయును. ఆపస్తంభుడు అతిథిశాలయందలి యతిథులను సత్కార పూర్వకముగ నుంచవలయు ననియు, గురువు, అమాత్యవర్గముయొక్క ఆహారాదుల వ్యవస్థ నేర్పాటు చేసినతర్వాత తాను జీవించుటకు తగిన యేర్పాటు చేసికొన వలయునని నుడివియున్నాడు. వేదపరాయణులగు బ్రాహ్మణులు, వ్యాధితులు, ఆర్తులు, బాలకులు, వృద్ధులు మొదలగు వారికి గ్రాసాచ్ఛాదనం బొసంగ వలయునని విధించెను. శంఖలిఖితుడిట్లు నుడివియున్నాడు. "స్వవృత్తి ద్వారమున జీవించుట కసమర్థులైన క్షత్రియవైశ్యులు మొదలగువారిని బోషించుట రాజధర్మము. యూరపునందు సాంఘికతంత్ర వాదులు శ్రమజీవులకు తగిన యేర్పాట్లు చేయుటకు తలక్రిందు లగుచున్నారు. కాని భారతీయవిధాన మందు శ్రమజీవులు శాసన తంత్రమందు సమాశాధికారులు. వేదపరాయణుని యెడల నెటుల ప్రవర్తింప వలయునో వీరి విషయమున గూడ

* 2. వ. సంవత్సరము 2. వ. సంపుటము 4 సంఖ్యలోని భారతీయుల రాజనీతియను వ్యాసము తర్వాత దీనిని చదువ వలయును.

నట్లు ప్రవర్తింప వలయుననుటయే భారతీయ విధానము నందలి విశేషత్వము.

మానవుల యెడల నెట్లు వర్తింపవలయును?

మానవులతోడ వ్యవహరించు నప్పుడు సౌజన్యమును చూపుట యత్యంత ప్రయోజనము. ప్రజలతోడ సౌజన్యముగ ప్రవర్తింపుచు రాజు లోకప్రియుడగుట కర్తవ్యము. ప్రజల స్వభావము ద్వి విధములు. ఇందొకటి బ్రాహ్మణ స్వభావము. రెండవది క్షత్రియస్వభావము. వాక్యముల యందు తీక్ష్ణతయు, కోమల హృదయము గలిగియుండుట బ్రాహ్మణ స్వభావము. మాటల యందు మృదుత్వమును హృదయము కఠినముగ నుండుట క్షత్రియ స్వభావము. బ్రాహ్మణుడు తపోక్లేశముల ననాయాసముగ భరింపగలడు. ద్వంద సహిష్ణుతయే బ్రాహ్మణ స్వభావముగల మానవుల ధర్మము. కాని శరీరమునకు సంబంధించిన కష్టము మొదలగు వానిని బ్రాహ్మణుడు సహింపజాలడు. అస్త్రఘాతాదిజనితమగు దుఃఖమును సహించగలవాడు క్షత్రియస్వభావుడు. కాని వాడు తపస్సు మొదలగు వాని క్లేశమును సహింపజాలడు. కావున రాజు క్షత్రియస్వభావి. అందువలన వాక్య వ్యవహారముల యందు మృదుత్వమును గనబరచు చుండుట నాతనికి నైజము. శాస్త్రము లిట్లు చెప్పుచున్నవి. "సమస్త మానవుల తోడ చిరునవ్వు లొలయ సంభాషింప వలయును. మరణదండనకు పాత్రుడైన వానినిచూచిగూడ మోము చిట్లింప గూడదు" అని విముసంహిత యందు చెప్పబడినది. మార్కండేయ పురాణ మందలి మదాలసచరిత్ర యందు రాజు కోకిలనుబోలి సుమధుర భాషిగానుండవలయునని యున్నది, "కాక కోకిల భృంగాణాం... శిక్షితం చరితం నృపః" రాజు కాకివలె చతురుడును, కోకిలబోలి మధురభాషియు, భృంగమును బోలి యర్థ సంగ్రహ మొనర్చువాడుగ నుండవలయును. మధురభాషి యని మానవులు ప్రేమింతురు. పరుషభాషి యెప్పుడును జనప్రియుడు కాజాలడు. ఏవనికిని హృదయవేదనగలుగు సంభాషణము చేయరాదు. మృత్యుదండాదేశమునుగూడ మధురభావముగ ప్రయోగించుట కర్తవ్యము.

దండనము.

అపరాధ మొనర్చిన వారిని దండించుట రాజధర్మము. నిర్దోషుల దండించుట యధర్మము. స్వల్పాపరాధమునకు గొప్పదండనమును విధించుట యన్యాయము; గర్హితము. సాంఘిక రక్షణకును వ్యక్తిని సన్మార్గమున ద్రిప్పుటకును దండన మేర్పడినది. వ్యక్తియొక్క జీవన వికాసము ప్రాకృతిక నియమము. అపరాధ మొనర్చినవాడు తప్పుద్రోవను వీడుట కనుగుణ్యముగ దండన ముండ వలయును. కఠోరదండన విధానమువలన సంఘము- రాష్ట్రము నాశనము జెందును. క్రియకు ప్రతిక్రియ స్వభావసిద్ధమగుటవలననే కఠోర దండనకు గూడ ప్రతిక్రియ బుట్టుట స్వభావము. ఘోరముగ శిక్షించుట వలన వ్యక్తిత్వమునకు హానిగలుగును; సంఘమును సుశృంఖలముగ నుంచుటకు కూడ యసాధ్యమగును; దండనోద్దేశమునకు విపరీతఫలము గలుగును. "పదిమంది యపరాధులు తప్పించుకొన వచ్చునుగాని నిర్దోషియగు వారొక్కడు గూడదండింప బడరాదు." అనుభావము మిక్కిలి పొగడ దగినది. దండింప గూడని వారిమీద దండవిధాన మెప్పుడును పనికిరాదను విషయమును బాగుగ గమనించు చుండ వలయును. అప్పుడప్పుడు మర్యాద రక్షణ కొరకు శాసనములు ప్రయోగింప బడుచుండును. శాసనముల బలమును దెలియ పరచుటకు గూడ కఠోర దండనము విధింప బడుచుండును. ఇంత కంటె న్యాయ విహీనకార్యము మరియొకటి యుండబోదు. ఇందువలన దుర్బుద్ధి వెల్లడియగు చుండును. యుహూదీ దేశమందు హిరద్ భావికాలమున ప్రమాదము గలుగు ననుదలంపున బాలుని వధించి యుండెను. రోము సామ్రాట్టు

నిర్దోయను వాదమూనుషిక బర్బరతను ప్రదర్శించియుం డెను. ఇంగ్లండురాణి మేరియును నాపె ఘోరదండ వలను విధించియుండెను. ఈవిధమగు నవన్నియు అధర్మములు. భారతవర్షమందు దుర్మార్గుడగు కంసుడు, జరాసంధుడు వధింపబడిరి.

అధర్మదండనంలోకే ।
యశోఘ్నం కీర్తినాశనమ్ ।
అస్వర్గ్యంచ పరత్రాపి
తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ॥ (మనువు.)

అధర్మముగ దండించువానికి యిహలోకమున యశోకీర్తులు నశించును. స్వర్గభ్రష్టుడగును. కావున దీనిని బరిత్యజింప వలయును.

అదండ్యమాన్ దండయన్ రాజా ।
దండ్యాంశ్చైవాప్యదండయన్ ।
అయశో మహదాప్నోతి
నరకం చైవ గచ్ఛతి ॥ (మనువు.)

దండింప దగని వానిని దండించి అపరాధ మొనర్చినవానిని దండింపక విడచినయెడల అపకీర్తి గలుగును. నరకము సంభవించును. "అధర్మదండనం" అనువాక్యార్థ మేమన ధర్మశాస్త్రాను సారముగాక కేవలము స్వేచ్ఛగాగాని రాజద్వేషమువలనగాని దండించుట యని గ్రహింప వలయును.

భారతవర్షమందు రాజుకు శాసనము చేయు అధికారము లేదు. సనాతన విధానమును ఋషులు విధిబద్ధ మొనర్చిరి. ప్రజకు ప్రతినిధులగు బ్రాహ్మణులు ఆ వివిధ విధానములకు మీమాంస యొనర్చుచుండిరి. కేవలము వానిని ప్రయోగించు భారము మాత్రమే రాజు హస్తమందున్నది. కాని వానిని అక్రమముగ ప్రయోగించినయెడ రాజు అధర్ముడగుచున్నాడు. ఇట్టి విధానముండుటవలన రాజుగూడ ధర్మము (చట్టము) న కధీనుడై యున్నాడు. సనాతన విధానమునకు రాజుతలయొగ్గితీరవలయును. బ్రాహ్మణగణముయొక్క మీమాంసనుగూడ రాజు గ్రహించితీరవలయును. ఇట్టి ధర్మవిధాన ముండుటవలనే రాజు పక్షపాతశూన్యుడై యుండెడివాడు. అన్యాయమునకు భయపడుచుండెను. మర్యాద రక్షణకొరకు ప్రజను దండించుట ఘోరకార్యము. పక్షపాతత్వమంతకంటెను దోషము. శాసన యంత్రముండుట మహత్తర దోష మేమన రక్షణకొరకు నియోగింపబడినవారు శాసనార్థమునుసరిగ గ్రహింపజాలకుండుట వలన విచారణలు పరిహాసనములుగ మారు చుండును.

అనుబంధం పరిజ్ఞాయ
దేశకాలౌచతత్వతః ।
సారాపరాధౌ చాలోక్యదండం
దండ్యేషు పాతయేత్ ॥ (మనువు.)

అనుబంధమును— దేశకాలతత్వమును గ్రహించి దోష మొనర్చినవాని చిత్త సామర్థ్యమును, దోషముయొక్క గురుత్వ లఘుత్వముల గమనించి శిక్షింప వలయును.

దండన సంబంధమం దిది చాల ముఖ్యమగు శ్లోకము. దీనిమీదనే దండనవిధాన మాధారపడియున్నది. "అనుబంధము." అను శబ్దమునకు వ్యాఖ్యాన మవసరము. అనుబంధమన అపరాధము చేయు ప్రవృత్తి, దానికి కారణమని. ఏయుద్దేశమున దోషి దోష కార్య మొనర్చనని విచారింపవలయును. భార్యా పుత్రాగులక్షుధ నివారణకొరకా? లేక ధర్మమునకా? స్వసంఘమునకా? జూదమునందోడి దానికొరకా? ప్రమాదవశమా? బుద్ధిపూర్వకమా? ఇతరులవలన నియమింపబడి చేసెనా? స్వబుద్ధివలన నొనర్చెనా? అను విషయముల యోచింప వలయును. అనుబంధమును గ్రహించుట కష్టము, కాని యనుబంధ వ్యతీతముగ దోషిని విచారించుట యసంభవము. దేశ సంబంధమైనచో ఏస్థానమున నెట్టి కార్య మొనర్చినాడని విచారింప వలయును. అప్పుడు దుర్భిక్షమా? దోషి బాలుడా? యువ్వనుడా యని గమ

గమనింపవల యును. ‘సార, యనుశబ్దభావము దోషి యొక్క శరీరమానసిక యార్థిక యవస్థయని గ్రహించ వలయును. దీనినైన సాధారణముగ దెలిసికొనుటకును కును దాని తత్వమును గ్రహించుటకును మిక్కుట మగుభేదముగలదు. కావున శిక్షించునప్పుడు సర్వ విధముల బరిశీలించి దార్శనిక దృష్టితోడ దండించ వలయును. సాధారణముగ శిక్షకఠినముగ నుండ రాదు. వ్యక్తిత్వమును నశింపచేయు దండనను అధర్మ మందురు. మృత్యు దండనమును విధించునప్పుడు గూడ వ్యక్తిత్వప్రసారమున కనుగుణ్యముగ నుండవల యును. కాని సంకోశము కాగూడదు. ఆవ్యక్తి తనపాప జీవితమునకు బరితపింపుచు నవజీవితమునకు నవీనభానము కొరకెదురుచూచు చుండ వలయును. జీవులకు ప్రాణ మత్యంతప్రియము. అందువలన పాప జీవితమునువీడి యుత్తమజీవితము కొరకువాడు మృత్యు వును వరింపవలయును. అట్టి యాపలేనివాని ప్రాణము నదీయుట వలన దండనోద్దేశము సఫలము గాదు. వ్యక్తిత్వస్ఫూర్తియే దండప్రదానముయొక్క ముఖ్యో ద్దేశమని గమనింపవలయును.

మనువిట్లు జెప్పియున్నాడు.

“ప్రథమమున కేవలము తిరస్కారముల తోడనే దోషిని విడచి యుట్టి కార్యము లెప్పుడు చేయ గూడదని చెప్పవలయును. వాడుతిరిగి దోషమొనర్చిన యెడల లోకులయెదుట పరుష వాక్యముల దూషించి పంపించ వలయును. వానికి బుద్ధిరాక తిరిగి దుష్కార్య మొనర్చిన యెడల ధనదండనము (జరి మానా)ను విధించవలయును. అందువలనగూడవాడు విశుద్ధచరితుడు గానియెడల శరీరసంబంధమగు దండ నను విధింపవలయును. దానివలనవాడు బాగుపడ నిచో వానిమీదసమస్తవిధములగు దండనలను ప్రయో గింపవచ్చును.”

ఈ ధర్మాను శాసనమందు దోషివిశుద్ధుడగుటకు ప్రయత్నము గాన్పించు చున్నది. మానవజీవిత మూల్యము స్వీకరింపబడినది. వ్యక్తిత్వము ప్రసరించు టకు ప్రయత్నమున్నది. అంతరదృష్టితోడ మనో విజ్ఞానసంబంధమగు సత్యము ప్రతిఫలించు చున్నది. లోకస్థితి గన్పట్టు చున్నది. వీనిని మించి కరుణ, న్యాయము, ధర్మముల కలయిక మనోముగ్ధ కరముగ భాసిల్లుచున్నది. రాజు ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నుడుగనుండ వలయునని ప్లెటోయను గ్రీకు దార్శనికుడు నుడివి యున్నాడు. ఆత్మ జ్ఞానము లేనివాడు రాష్ట్రమును న్యాయశాసనమున బరిపాలింపజాలడు. నిష్కామ కర్మయోగము నందు రాజుండ వలయును. భారత వర్షమందలి రాజులు రాజర్షులు. ఆత్మజ్ఞానులు. అందు వలన సుశాసకులైయుండిరి. జ్ఞానుల మనోనయనము లకు సమస్తము ప్రతిఫలింపు చుండును. అందు వలన దోషమును సరిగ గ్రహించి దానికి తగిన దండనము మాత్రమే విధింపగలుగు చుండిరి.

తేనెటీగ.

మన మేదేని పూలతోటలోనికిబోయి పూలమీద వ్రాలుచుండెడి తేనెటీగలను చూచినచో మనకువాని చరిత్రయందలి విచిత్రము లనేకములు కన్పడగలవు. ఆ తోటయందే ఒక భాగమునందీ తేనెటీగలయొక్క పెద్దగూడును చూచినచో వాని సాంఘిక జీవితము సుబోధము కాగలదు. మన మానవ సంఘమువలెనే ఈ తేనెటీగల సంఘము కూడ అనేకములైన వ్యవహారములతో కూడియున్నట్లు గోచరము కాగలదు. తేనెతుట్టెయొకటియే ఒక మహాపట్టణమును బోలియుండును. ఒక దిశను శత్రుజాతినుంచి పౌరుల గాపాడుటకై సైన్యము నియమితమై యుండును. మరియొక దిశను భోజన పదార్థముల తమ పట్టణమునకు జేర్చుటకై కొన్ని తేనెటీగలుండును. వేరొక భాగమున పదార్థములను ఆహారయోగ్యములుగ మార్చుటకై కొన్ని పని చేయుచుండును. ఇట్లనేక కార్యములకై వేనవేలు ఈగలు నియమింప బడినట్లు పనిచేయుచుండును. వేసంగి ప్రారంభించు దినములలో తేనెటీగల పట్టణ మతి మనోహరముగ నుండును. ఆసమయమునం దన్నియును, తమయజమానియొక్క ఆజ్ఞను శిరసావహించి పనులజేయు భటులరీతి, చురుకుగ పనిచేయుచుండును. వీరికి అధిపతి ఒక రాణిగారు. తమ పీఠమునుంచి ఎప్పుడును కదలను. తనసేవకా బలగము కంటె ఆమెచాల పెద్దది. ఆమె ఎప్పుడును తనసింహాసనము వీడి బైటకు వెళ్లదు. ఏదో ఒకటిరెండు సమయములలో (ఉత్సవములలో) తక్క తక్కితర సమయములలో భవనములోనే కూర్చుని యుండును. ఆమెయే ఆతుట్టెకోటను ఏలుచుండినను ఆమెకు సౌఖ్యమేమియూ తెలియదు. ఆమెకుచుట్టు దాసదాసీలు రాజసేవను చేయుచుందురు. వీరే ఆమెకు తిండిని తీసికొనివచ్చి పెట్టుచుందురు.

తేనెటీగల రాజ్యమునందు ప్రతి పౌరునకును ఏదియో ఒక ఉద్యోగ ముండును. బద్ధక మనునది ఆరాజ్యమునం దెచ్చటను లేదు. కొన్ని తమ రాజ్యము కొరకు ఇతర ప్రదేశములకు బోయి అచ్చటి నదీప్రవాహముల చెంతనున్న ఏరాతిమీదనో లేక వంగిన వృక్షశాఖపైననో నిల్చి ఆనదీజలమును తమ పొట్టలో నింపుకొని తెచ్చుచుండును. మరికొన్ని పుష్ప గర్భమున నున్న మకరందమును పుష్పరజమును తీసికొనివచ్చి తమ ఉగ్రాణములలో నింపుచుండును. ఇక యా తేనెటీగల తుట్టెకోటలో ననేకులు భవనముల నిర్మించుచుందురు. ఏ భాగమైన శిథిలమైన అచ్చట బాగొనర్చుచుందురు. కొన్ని భవనములలో నిర్మింపబడిన చిన్నమైనపు తూగుటూయల పిల్ల తేనెటీగల నోలలాడించుటకై కొందరు దాయిలుండును. ఈపిల్లలందరును రాణిగారియొక్క సంతతే. ఇంక నగరద్వారముల యొద్ద యుద్ధభటులెప్పుడును శత్రువులనుంచి తమకోటను కాపాడుచుందురు. మనకండ్ల కన్ని తేనెటీగలును ఒకటే రూపముగ కన్పడును కాని అభటసమూహములు శ్రమసమూహ మెట్లు కన్గొనునో మనకు తెలియదు. ఇంక కొన్ని తేనెటీగలు ఆతుట్టెయొక్క శీతోష్ణస్థితిని సరిగనుంచుచుండును.

ఆతేనెటీగ రాజ్యములో ఎవరు ఎప్పుడు ఎట్లు ఆజ్ఞలనిచ్చు చుందురో మనమెఱుగము. కాని యొకరాజ్యాంగము నందలి విధానమురీతి తేనెటీగలు పనుల చేసికొను చుందును. యుద్ధభటునిగ నియమింపబడిన తేనెటీగ బలశాలియై యుండును. ఏదేని శత్రుమధుపము తమకోటలో ప్రవేశించుటకై యత్నించునో ఈ భటుడు తీవ్రముగ పోట్లాడి కడకు నేలమీదకు వచ్చికూడ యుద్ధము చేయును. శత్రువుని హతమార్చిన తర్వాత వానిని ఏగడ్డిపరకల మధ్యనో లేక నేలయందలి ఏరంధ్రము లోనికో త్రోసివైచి విజయధ్వానముల సల్పుచు తనకోటకువచ్చును.

ఈతేనెటీగలో నింకొక కులముకలదు. ఇవి పాకీపని నిర్వర్చును. అనగా ఆతుట్టెయందలి మాలిన్యమును తుడచివైచి పరిశుభ్రముగనుంచును. తమపట్టణమునందు మరణించిన పౌరుల నీడ్చి బైట పారవేయుచుండును. శీతకాలములో ప్రతిదినమును వందలకు వందలు ఆపట్టణమున చచ్చిపోవు చుందురు. ద్వారపాలకులీ సమయమున శవములలో నేవైన పైశాచిక మధుపము లున్నవా యనిపరీక్షింపు చుందురు. పైశాచిక మధుపములయొక్క రెక్కలు రాలిపోయి యుండును దేహము తెల్లగనుండును. ఇట్టివిపుట్టుకలో నేచని పోయినవని అర్థము. ఈశవముల నన్నియు దూరప్రదేశమున నున్న ఒకశ్మశాన భూమికి గొంపోవుదురు. తన్మూలమున కోట పరిశుభ్రమగును.

దూరదేశమునుండి కొన్ని తేనెటీగలు వచ్చి అదివరకునుంచి తేనెటీగలు లేని తుట్టె యందు ప్రవేశించుటయు కలదు. ఆసమయమున ప్రథమమున కొన్ని తేనెటీగ లాగృహముల యొక్క కప్పుల పైకి ఎక్కి ఏది యోగ్యమైనదో అని చూచుకొనును. ఇంతలోననేక వందలా ప్రదేశమునకు చేరును. కాని, యొకదాని కాళ్లను మఱియొకటి పట్టుకొనుచు ఒకపెద్ద తోరణమురీతిని నిలచి యుండును. ఈవిధముగ తేనెటీగలన్నియు సేదతీర్చుకొను చుండగా, పాకీయాండ్లు లోపలికి జనిగృహములను శుభ్రపరచును. అటుపిమ్మట మైనమును అప్రదేశమును పెట్టి గృహములను నివాసయోగ్యముగ చేసికొనును.

కార్మికమధుపముయొక్క పొట్టక్రింద మైనపుసంచులుండును. ఆసంచులునిండిన వెంటనే ముందుకాళ్లతో కొంచెము కొంచెముగ మైనమునుదీసి నోటియందుంచి యూరునట్టి యొకవిధమైన ద్రవమునందు కలపి ఆపదార్థమును ఎటుపట్టిన అటు వంగు నటుల మెత్తపరచి చిన్నచిన్న గూడులను నిర్మించును. ఆమైనముతో షట్భుజములుగల గూళ్లను అతినైపుణ్యముతో నవి కట్టును, అట్లుకట్టుటలో తమపిల్లల నుంచుటకు, ఇత్యాది వివిధకార్యములకు తగిన కొలతలుండును. క్రొత్తగానిర్మింపబడిన గూళ్లు తెల్లగను శుభ్రముగనుండును. కానికొంత కాలముగడచిన పిమ్మట అవి నల్లబడి పోవును.

పురుగులదిను మొక్కలు.

మనము సాధారణముగ మృగములు పశువులను వృక్షములను భోజన పదార్థములగ జేసికొనుట చూచుచున్నారము. కానివృక్షములు సచలజీవుల చంపిభుజించుట వినికనిరెఱుంగము. ఇట్టివి బ్రిటిషు దీవులలో గన్పడగలవు. ఆమెరికాలోని కాలిఫోర్నియాలో (డార్లింగోనియా) మఱియొక మొక్కలు కలవు. వానియాకులు గుండ్రముగను పొడవుగను నుండును. వానిపైన ఈనెలువలయాకారముగ నుండును. వానిమూలముననే పురుగులు పట్టుకొనబడును. ఈయాకులోపలి రంగుకొంచెము ఊదాకలసిన ఎఱ్ఱయైయున్నది, వీనికి సమీపముననే ఒకటోపీ మాదిరిది యొకటియుండును. దానికి క్రిందిభాగమున తేనెవంటి తీయనిపదార్థ మెప్పుడును ఊరుచుండును. దీనిని త్రాగుటకై ఈగలుదానిపై వ్రాలును. వాలినంతటనే నున్నగానున్న ప్రదేశమగుటచే జారిఆటోపీ వంటి భాగములో పడును. టోపీకి క్రిందనొక చిన్న గిన్నెవంటి స్థలముండును. దానిలో నెప్పుడును నొకవిధమైన విషపదార్థ మూరుచుండును. ఈపురుగులా ద్రవములో పడి మరణించును, కొంతకాలమున కా

పురుగులయొక్క సారము ద్రవములోకలసి మొక్కకు తిండిపదార్థ మగును.

కాని బూరా మొక్క (Trumpet Plant) అనునది రెక్కలుగల పురుగులను భక్షించలేదు. ఇది చీమలనుమట్టుకుతినును.

సింహళద్వీపములో మరియొకరకపు మొక్కలు గలవు. వానిఆకులు చిన్నకుండలను బోలియుండును. వానిపైభాగమును కప్పుటకు ఆకుమూకుడు వుండును. ఈ కుండవంటిదిరి ఆకులోపల నొకవిధమైనమధురరసముండును. దీనికి తోడుగ వర్షజలము లేకమంచుజలముండును. ఈమధురపదార్థమునుగోరి లుటకై పురుగుల నేకము లచ్చటకు వచ్చి లోపలప్రవేశించును. అంతలో మూతపడును. కొంతసేపటికి ఆపురుగులు ద్రవములో మునిగి చనిపోవును. ఆపురుగుల మాంసమువందలి సారమును గ్రోలి కడకా పిప్పిని పారవేయును

తూర్పు అమెరికాలో నింకొక రకపు చెట్లు కలవు. అవి నేలమీదనే పాకుచుండును. వాని ఆకులు నేలమీదపరచుకొని యుండును. ఆయాకులు రెండు ఖండములుగ చీల్పబడి యుండును. ప్రతియొక ఖండము యొక్క చివరలను పళ్ళమాదిరి మొనలుండును. ఈరెండుభాగములుకలసి కొనునప్పుడొక భాగమున నున్న పళ్ళమధ్యనున్న సందులలో మరియొక భాగముయొక్క పళ్లు అమర్చుకొనును. ఈఆకు సాధారణముగ తెరవబడియే యుండును. చిన్నవైన చీమలు పురుగులు వానిపైవాలినంతనే ఈరెండుభాగములును చటుక్కున కలసికొని పురుగును నొక్కివైచును. ఈసమయముననే ఆకులోనుంచి యొకవిధమైన ద్రవము ఈపురుగును చంపిదానిసారము నుగ్రోలును. ఒకటి రెండు దినములైన పిమ్మట తిరిగి ఆకుయొక్క రెండుభాగములును విడిపడును.

ఇంగ్లాండు దేశములో మరియొకరకపు ఆకులు కలవు. అవి యెప్పుడును జిగట పదార్థమును ఊరించుచుండును. ఏవైన పురుగులు వానిపైన పడినంతనే ఆకులు లోవనుంచి చుట్టుకొని పురుగునుచంపి దానిసారమును గ్రహించుచుండును. ఇట్లనేక రకములగు వృక్షములు ప్రపంచమున పురుగులపై తమజీవితము నాధారము చేసికొని యున్నవి.

పెన్గ్విను పక్షులు

పెన్గ్విను పక్షులు పక్షికోటిలో నతి విచిత్రమైనవగుటచే శాస్త్రజ్ఞులు వానిని ఊర్పియొక్కువగ చెప్పుచున్నారు. జంతు ప్రదర్శన శాలలో వానిగమనము నుజూచి అనేకమంది పాశ్చాత్య యాత్రికులు వీనిస్వస్థానమువందలి స్వేచ్ఛావిహారముల జూచుటకై కుతూహలముతో దక్షిణాఫ్రికాకును దక్షిణమెరికాకును పోవుచుందురు.

పెన్గ్వినుపక్షు లనాది నుండియు నున్నట్లు దృష్టాంతములు కన్పించుచున్నవి. ఇవి సముద్రమునందు జలక్రీడలు సలుపుచుండును. తమకాలము నవ్విధముగ నెక్కువసేపు విని యోగించుటచేతనే కాబోలు వానిరెక్కలు పక్షిరెక్కలవలె పెద్దవిగ నుండవు. దూరమునుంచి వాని గమనమును చూచినచో అవియున్నియు బారులుతీరి సిపాయిలవలె కన్పించును. వీపువల్లగనువక్షస్థలము తెల్లగను కాళ్లు నల్లగనుండుటచే దూరమున కవిసావికుల రీతినిల్చినట్లు గోచరము కాగలదు. దక్షిణ భూభాగములందలి సముద్ర ద్వీపములందవి జేవవేలు పెరుగుచుండును. ఇవిబారులుతీర్చి నిల్చియుండగ మనము చూచినచో వానిపంక్తులమధ్యనువీథులేర్పడియుండును. ఒక్కొక్క ద్వీపములో సుమారుపదియిరువది లక్షలుండును. ఎవరైనను మనుష్యుడా ద్వీపములలో కాలిడినచో ప్రథమము నందుమాత్ర నెట్టిభీతిని జెందక ఆశ్చర్యముగ జూచుచుండును. ఒక్కొక్క సమయమునందవి మనుజుల చెంతకు వచ్చియేమో మాటాడుచున్నట్లు తమతలలను వీరల వైపునకు ద్రిప్పి చూచుచుండును. వీని కాళ్లునల్లగను పొట్టిగనుండును. మనుష్యునికంటె నతివేగముగ నడచును. పరుగెత్తును. ఆపెన్గ్వినుపక్షులలో రాజపక్షి సుమారు మూడుఅడుగుల ఆరు

అంగుళములు లేతునః యొనబది పౌనుల బరువును గల్గి యుండును. పాల్కలాండుదీవులలోని పెన్గ్విను పక్షులకు జలక్రీడ యందత్యంతా నందము. రాత్రిలందవి రోదనధ్వనుల చేయుచుండును. సెప్టెంబరు నెలలోనివి సాధారణముగ గుడ్లను బెట్టుచుండును. ఇవి సముద్రములోపల నీదుచు చటుక్కున పైకివచ్చి మరల మునుగుచుండును. వీనిలో మరుగుజ్జుపిట్టలు కలవు. ఇవి పదునేడు అంగుళములకు లోపలనే యొత్తుండును. ఎట్టిమహా తరంగముసైన నివియెదుర్కొనగలవు. ఈ పెన్గ్విను పక్షులయొక్క జీవితము నందలి వైచిత్ర్యము వాని శాఖులచీర్చి నిల్పుందు పద్ధతి యందే కలదు. వీని కూటము మానవకూటము వలె నేకలదు. కావుననే మానవుడుకూడ పరిణామనిదర్శన ప్రకారమో కానొక యుగమందు పెన్గ్వినుజాతివంటి పక్షిజాతినుంచి యే యుద్భవించి యుండునని కొటికా శాస్త్రజ్ఞులు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

జపానీయ లఘువృక్షము.

అమెరికాయందలి కాలిఫోర్నియాలో నెట్లు 340 అడుగులయెత్తును 105 అడుగుల వలయమునుగల చెట్లువృక్షజాతిలో తమ భీకర స్వరూపముల జూపుచున్నవో ఆట్లే లఘుత్వము నందుకూడ తమ ప్రాముఖ్యమును జాటుటకు జపానీయ లఘువృక్షములు కలవు. వీనినే పిల్లచెట్లనికూడ పిలుచుచుందురు. సాధారణముగ నితరప్రదేశములలో వంద లేక రెండు వందల అడుగుల ఎత్తు పెరుగు టేకు, ఓకు, మాపులు, పెను చెట్లు జపానీయుల ఉద్యానవనములో ఒక కుంపటిలో పెరుగువట్టి స్వల్పవృక్షములరీతి పెరుగును. దీనికి కారణము వారా మొక్కలను పెంచువిధానము నందు కలదు. ఒక గింజను కాని, అంటును కాని పాతిపెట్టి ఆ మొక్క మొలచి వేళ్లుపారుకొనుట మొదలు పెట్టుట గ్రహించవలెను. వేళ్ళుపారుకుట ప్రారంభించిన తోడనే వానిని ఎక్కువపోడుగుగ ప్రాకకుండ కొంతవరకు కోసివేయుచుండవలెను. అట్లే కొమ్మలనుకూడ కోయుచుండవలెను. కొన్ని సంవత్సరములైన పిమ్మట (సుమారొక శతాబ్దమైనను బట్టును.) ఆ చెట్టుయొక్క విత్తనములదీని మొలకలుగాను పాతిపెట్టిన ఆ మొక్క చిన్న మొక్కగ పెరుగును. ఈ విధాన ప్రకారము చేయుటచే వంద అడుగుల పెరుగు చెట్లుకూడ జపానీయులచే ఒక్క అడుగు లేక రెండుఅడుగుల ఎత్తుగల వృక్షములుగ మార్చివేయబడెను.

గొల్లభామ పురుగు

ఈపురుగుల సాధారణముగ ఉష్ణప్రదేశములలో జీవించును. దీనిన నేకులు పవిత్రవంతముగ జూచుకొందురు. ఏలనన దీనిముందు కాళ్లెప్పుడును కలపబడి దండములు పెట్టుభంగిమున నుండును. ఆఫ్రికా దేశస్థులును, దక్షిణ అమెరికా వాస్తవ్యులును కూడ దీనిని దైవ్యముతో సమానమని పల్కుచుందురు. కాని, పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులు దానిని దయ్యముతో సమానముగ జూతురు. పురుగులను క్రూరమార్గమున చంపుటచే దీనిని క్రూరజంతువుగ జూతురు. ఇది పచ్చగా నుండుటచే ఆకులుమధ్య జేరి వెనుక కాళ్లపైన నిలబడియుండు కాళ్లతో దండిని పెట్టుమో భగవంతుడా అనునట్లు దణ్ణము పెట్టుచు జపించుచుండును. ఏదేని పురుగు సమీపములోనుండి నచో నెమ్మదిగా అదికకు జవితన ముందుకాళ్లతో అకస్మాత్తుగ పట్టుకొనును, ఆపురుగు పూర్తిగ చావకమునుపే భక్షించుట ఆరంభించును. గొల్లభామలు ఆకలి కాకపోయినను వినోదార్థము పురుగులను చంపిపారవైచుచుండును.

ఆడు గొల్లభామ సాధారణముగ మొగదానికంటె యెక్కువ బలిష్ఠముగ నుండును. ఆడగొల్లభామ మగదానిని ప్రేమించినపరిరయే లేకున్న మొగగొల్లభామత్వరలో ఆప్రదేశమునుంచి పారిపోక పోయినచో దానిని చంపి తిని వేయును.

చైనాదేశములో కొందరుఆడగొల్లభామలను రెంటిని బాగుగ పెంచి వెదురు పుల్లలతో చేయబడిన పంజరములో పెట్టుదురు. కొంత సేపటివరకు

కీటకములు రెండును పోట్లాడుకొనును. వానిలో జయమొందినది రెండవ దానిని చంపితినును.

చెట్లయొక్క జ్ఞానశక్తి

సన్ట్యూ అనుపేర మొక్క కలదు. ఈచెట్టు యొక్క ఆకుల కొంచెము దూరమునందు మాంస ఖండమును వ్రేలాడగట్టినచో ఈయాకులు వంగి మాంసమునంటుకొని అందలి సారమును గ్రహించును.

సూర్యబింబము నందలి మచ్చలు

మన నేత్రములకు సూర్యుడు నిర్మలమైన బింబముగ కన్పడును. కాని దూరదర్శనియందు మనకా ప్రదేశమునందలి సకలవిషయములును గోచరము కాగలవు. సూర్యునియందుద్భవించు అగ్ని జ్వాలలు కొన్ని పదులక్షల మైళ్లకంటె కూడ నెత్తునకెగయుచుండును. దూరదర్శనియందు మనకగపడు నల్లని మచ్చలు కొన్నివేల చదరపు మైళ్ళుండును.

చెదలుపుట్ట

దక్షిణాఫ్రికాలో చెదలుపుట్టలు పరిమితముగా నుండును. కొన్నిపుట్టలు ఇరువది అడుగులకంటె నెక్కువ ఎత్తువరకు నుండును. వీని పైభాగమునందు పొదలుకూడ మొలచుచుండును.

శీతోష్ణముల కూడిక

ఉత్తర అమెరికా యందలి కనడా దేశములో నున్న బాన్ఫు అను ప్రదేశమున వేడినీటి యూటలూరును. అచ్చటి వాతావరణము శీతాకాలములో మంచుగడ్డ కంటె చల్లగనుండును. కాని ఒకచిన్నగుంటలో నీరు చాల వేడిగనుండును. సృష్టిలో విచిత్రము లెన్ని కలవు!

మంచుగడ్డ మీద నీళ్లు కాచుట

జలరూపమును దాల్చినగాలి మంచుగడ్డకంటె చాలచల్లగ నుండుట చేగిన్నెలో నున్న నీరు కాగు పరిస్థితిలోనికి వచ్చును. అవిరి పైకెగయును.

ఉల్కలు

ఇవి ఆకాశమునుంచి అప్పుడప్పుడు పడునట్టి రాళ్లు. మనభూమివంటి గోళములు వాయురూపమున నుండి లక్షల మైళ్ల వేగమున తిరుగుచుండు సమయమున ఆవాయువు క్రమగతిని తప్పి అనంతాకాశమున స్వేచ్ఛగాపోవుచుండును. అట్లు చరించు వానిలో కొన్ని ఖండములు భూమండలమును కూడ తాకుట తటస్థించుచుండును. ఈవిధముగ పడునప్పుడు ఆవాయువు ద్రవరూపమును ద్రవరూపమునుంచి ఘనరూపమును దాల్చి నేలపైబడుచుండును. ప్రపంచములో పడిన వుల్కలన్నిటిలోనికిని పెద్దదైనది యునైటెడ్ స్టేట్సునందున్న విలియమెట్టి ఒరేగాను లోపలున్నది.

ఇది 10 అడుగులు పొడవును, 6 1/2 అడుగులు వెడల్పును, 15 టన్నుల బరువును కల్గియున్నది, ఇదియినుమును బోలియుండును. ఈపెద్దరాయిలో కొన్ని గుంటలు కలవు. కొన్నిచోట్ల సన్నని మొనతేలిన అగ్రములు కూడ దానిలో కలవు. గగన వాయు పదార్థమెట్లు ఈసృష్టిలో ఘనీభవించి యరాయిరూపమును దాల్చినదో చూచితిరా!

జలపాతములు

ప్రపంచములోని జలపాతములలో నయాగరాజలపాతము చాల ప్రశస్తము గాంచినది. కానియంత మాత్రమున దానికంటె గొప్పవిలేవని చెప్పుటకు వీలులేదు. నయాగరా ఉత్తర అమెరికాలో నున్నది. ఈరీసరస్సులోని జలోపరిభాగము జలపాతమునుంచి 570 అడుగుల ఎత్తులోనున్నది కాని బంటారియా సరస్సులోని జలమును జలపాతమునకు క్రిందుగాను 5 అడుగులున్నది. కావున, నయాగరాజల పాతమునుమార్గ 300 అడుగుల కంటె హెచ్చులేదు. ఈజలపాతమునుంచి జలము ఎక్కువగా పారుట చేదీనికి ప్రాఖ్యమువచ్చినది. వెన్నెల రాత్రియందీ ప్రదేశము మనోహరముగా కన్పించును. హేమంత ఋతువులో నానైసర్గిక దృశ్యమును చూచినచో మంచులో గట్టబడిన మహాభవనము వలె కన్పించగలదు.

నయాగరా జలపాతముల తరువాత న్యూజిలాండులోని సదర్లాండు జలపాతమును బ్రిటిషుగయానాలోని కాయిటూర్ జలపాతమును యొక్కువగా చెప్పఁబడుచున్నవి. ఈరెండవది ఇటీవలనే కన్గొనబడినది. ఇందు 740 అడుగుల యెత్తునుండి జలము పడుచుండును. పగలంతయు ఆజలపాతముచే చిమ్మబడిన నీటితుంపరలలో సూర్యకిరణములు ప్రతిఫలించి ఇంద్రధనస్సును చూపించుచుండును.

దక్షిణ అమెరికాలోని బ్రెజీలు దేశములోని "ఇగువాసు" జలపాతము అరణ్యగర్భమున నుండుటచే దాని ప్రాశస్త్యము మొన్న మొన్నటి వరకు ప్రపంచమునకు తెలియలేదు. సుమారు రెండు శతాబ్దములక్రింద క్రైస్తవమత ప్రచారకులీ ప్రదేశమును చూచియుండిరి. కానివారి నాదేశ నివాసులు తరిమివైచుటచే నయ్యది అజ్ఞాతముగనే యున్నది. కొన్ని సంవత్సరములక్రింద బ్రెజిలు, అర్జెంటైను దేశములకు మధ్యజరిగిన యుద్ధములో నాదేశమును భూగోళశాస్త్రజ్ఞులు కన్గొనిరి. ఇగువాసు జలపాతముయొక్క నిరుపక్కలను మహోన్నత వృక్షములు కలవు. వానిని భేదించుకొనుచు ఆజలము ప్రవహించుచున్నది.

న్యూజిలాండు నందున్న రోటా మహానాలోని "పిన్కుమేడి మెట్లు" అనుజలపాతము పూర్వము గొప్పజలపాతమని తెలియుచున్నది. కాని నలుబది సంవత్సరముల క్రింద అచ్చట కల్గిన భూకంపమును అగ్నిపర్వతభేదము చేతను ఆజలపాతముచె దరిమెట్లు వలె నేర్పడెను. అచ్చటనుద్భవించునీరు వసల కాగుచుండును. కొంతదూరమువఱకు బోయిన పిమ్మట చల్లబడి యొకవిధమైన ఇసుక నలకలను నేలపైన పేర్చుకొనుచు నీజలము ప్రవహించును.

అమెరికాలోని నయాగ్రా విక్టోరియాజలపాతములవలన కల్గుచున్న అనంతప్రవాహములను అచటి దేశస్థులనేక కార్యములకుపయోగపరచుకొనుచున్నారు. జలముమహోన్నతప్రదేశము నుంచి పడుటచే ఈజలము శక్తిమంతముగ పెద్దఆకులుగల చక్రముల కొట్టి జలపాతమూలమున వానిని త్రిప్పించి తిరిగి ఈచక్రగమనముచే విద్యుచ్ఛక్తిని జనింపజేయు యంత్రములను (Dynamo) ను త్రిప్పునట్లు చేయుచున్నారు. ఇవ్విధముగ వచ్చుచున్న విద్యుచ్ఛక్తిని తమపట్టణములందు దీపముల వెల్గించుటకును మహాయంత్రాలయముల నడుపుటకు నుపయోగించుచున్నారు.

ఈవిధముగానే మనహిందూదేశములో కావేరీ జలపాతము (శివసముద్రము) విద్యుచ్ఛక్తిని జనింపజేసి తన్మూలమున బెంగుళూరు మైసూరు పట్నములను విద్యుద్దీపశలాకలతో ప్రకాశింపజేసి ఆపట్టణము నందలి యంత్రాలయములకూడ నడుపు చున్నారు. బంగారపుగనుల మట్టిలోని బంగారమును శుభ్రపరచునట్టి యంత్రములను నడపుటయందును నుపయోగించ బడుచున్నది.

లేడి కన్ను.

ఏదేని లేడితలకాయను గనుక తెచ్చి శస్త్రపరీక్ష చేసినచో దానికన్నుక్రిందనున్న రంధ్రములనుంచి సన్నని నాళములు నాసికద్వారములనుంచి వచ్చునాళములలో కలియును. లేడినీరు త్రాగునప్పుడు గనుక మనము పరీక్షించినచో అదినీటిలో మూతినిలోతుగ ముంచును. ముక్కుకూడ అందుచే నీటిలోపలనే యుండును. నీరు త్రాగినంతసేపును దానికండ్లక్రిందనున్న రంధ్రములు తెరచుకొని యుండును. కావున అవి గూడ నాసికా సమానములని శాస్త్రజ్ఞులు కొందరను చున్నారు. వన్యమృగమేదేని దీనిని తరుముకొనుచు వచ్చుచుండిన నచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను సాధారణ నాసిక మూలమునజరుపవు. ఆసమయమున ఈ ద్వితీయ నాసికమూలమున అనాయాసముగ వాయువును పీల్చుచు వదలుచుండును. వొకశాస్త్రజ్ఞుడు హరిణపతమును దాని కండ్లయొద్ద చూపగా అద్వితీయ నాసిక తెరవబడి ఫలమును వాసనచూడ దొడగెనని వ్రాసి యుండెను.

ఆకు పచ్చ బల్లి.

ఇంగ్లాండులోని డైవన్ షైరులో నాకుపచ్చని బల్లులున్నవి.

అమెరికాలోని జంతువులు.

పూర్వము కొన్ని యుగములందు అమెరికాయును ఆఫ్రికాయు నొక పెద్దభూసంధిచే కలిసియుండెడి యనుటకు దృష్టాంతరములు కలవు. ఆఫ్రికాకు పశ్చిమోత్తర భాగము నుంచి పెనామా కాలువవరకును సముద్రములలో, నొక వారిఏర్పరచినట్లు లంకలనేకము కలవు అదియునుగాక ఆఫ్రికాలోనున్న జంతువు లన్నియు కొంచెము రూపుమారినను అమెరికాలో కన్పడగలవు.

ధృవమండల కాంతులు.

(అరోరా బోరిలిస్.)

ప్రత్యుదయమునను మనము సూర్య భగవానుని దర్శించుచున్న విషయము సర్వజనానుభవమే కదా! కాని దానియొక్క విచిత్రమును చూడము. ఒక రోజున గనుక సూర్యుడుదయించకుండినచో ప్రపంచ మెట్లుండునో యోచించుడు. సర్వము నంధకార మయమైనచో, అనగా 24 గంటలు చీకటియైనచో యెట్లుండునో మనమూహింపగలమా! మనము అనగా ఈసూర్య సమీపగోళములోని (Tropies.) వారమట్టిస్థితిని సహించలేము. కాని యుత్తరధృవదేశములో సూర్యుడు సంవత్సరమునకు ఆరునెలలు తన కిరణములచ్చట ప్రసరింపజేయనే జేయడు. అక్టోబరునుంచి మార్చినెలవరకు నొకదీర్ఘరాత్రి. అట్టిన ఆప్రదేశమునందలి జనులును ఇతరజీవకోటియు నెట్లు బ్రతుకుచున్నారని ప్రశ్నవచ్చును. తాను స్వయముగా ధృవరాజ్యమునకు తన కాంతి నీయలేక పోయినను తనఅంశమునుబోలు విచిత్రకాంతి పుంజమును శీతలవాయువులపై ప్రసరింపజేసి తద్దేశముల కాపాడుచుండును, ఆకాంతులనె శాస్త్రపరిశోధకులు ‘‘రియం క్టాన్సు,, అని పిల్చుచున్నారు ఈ వెలుతురు ప్రపంచములోని విచిత్రదృశ్యములలో నొకటియైయున్నది. వీనినె ధృవమండల కాంతు(అరోరాబోరిలిస్ అనియు పిలుచుచున్నారు.

ఈధృవకాంతులు సాధారణముగ ఇంద్రధనస్సువలె అర్ధవలయాకారముగనుండును. ఈకాంతులు నిముసనిముసమునకును వర్ణముల మార్చుచుండును. వలయోపరిభాగమునుంచి కాంతులు ఆకాశములోనికి చాల దూరమువరకును వ్యాపించుచుండును. పలువర్ణములు గల ఈకాంతులను జూచినప్పుడు ఆకాశమున రంగు రంగుల బుట్టలగుడ్డముగ గట్టినారాయను నట్లగపడు చుండును. ధృవమండల యాత్రికుడు అరోరాబోరిలిసును గూర్చి ఈవిధముగ వర్ణించియున్నాడు.

‘‘మావోడపైననొక విచిత్ర కాంతి పడెను. అంతట నేను గదిలోపలనుంచి బైటకువచ్చి చూడగా ఆకాశమునుంచియొక సుందరకాంతి ప్రకాశించుచుండెను. ఆకాంతి మంచుకొండల మీదనుంచి ప్రతిఫలింపబడి ఆవెలుతురుమాయోడపైన బడినట్లు నేగ్రహించితిని. ఆవెలుతురుయొక్క వర్ణములను గూర్చి వర్ణించుటకు నావాక్కు చాలదు. ఒక క్షణములో నొక భాగమున గులాబిరంగు తిరిగితరువాతక్షణములో ఆస్థానము రెండవ భాగమున లేతపసుపురంగు ఇట్లా దీపికలతివిచిత్రవర్ణముల దాల్చుచు మనోహర దృశ్యమును పోడచూపెను. ఆకాశపటమున అనంత వర్ణములగల్గిన ఈధృవకాంతి పుంజము నాట్యమాడుచుండ నదిభగవానుని లీలయో అని చూపరి అనుకొనక మాన[illegible]

గ్రంథపరిచయము.

బ్రహ్మోత్తర ఖండము.

ఇది శ్రీపట్టమెట్ట సోమనాథసోమయాజి ప్రచురిత మైనమహాపురాణము. కవిత్వము మధురముగనున్నది. కొన్నిపట్టులయందు నిరర్గళకవిత్వము చిన్నచిన్న[illegible] రచనము [illegible] పుట్టించును.

మచ్చునకు నిక్రింది పద్యము నరయుడు.

సీ॥ అలివేణియొకతె మంత్రాంగపసరణితో
దివుట తియ్యని పువ్వు దేనెలాని.
హరిణాక్షియొకతె వాహ్యాళిగా బోలెంచి
చంగుచంగున నికుంజములు దాటె
కలకంఠియొకతె చొక్కంపు గొంజిగురాకు
జవిజూచి పంచమ స్వరముబల్కె
శుకవాణియొక్కతె చుంబన మాపంగ
జక్కవిధుల శాఖియొక్క మెక్కె.

గీ॥ రాజబింబాస్యయొకతు కరప్రణాళి
గలితహిమవారి బయిగొల్లగలయజల్లె
గజగమనయొక్తె నిజహస్తకాండముగని
మెట్టదామర తుంటుమని ముల్గె గిరిగ.

శివధర్మోత్తరము.

ఇదియు దోమకొండ సంస్థానాధీశ కామినేని ఎంకసంభూతి రాజామల్లారెడ్డికవి ప్రణీతంబగు పూర్వ పద్యకావ్యము ప్రాచీనగ్రంథమై ప్రకాశించును. చూడుడు గ్రీష్మర్తు వర్ణనము.

సీ॥ దావపావక శిఖాదందహ్యమానప్ర
కాండంబులై గిరుల్ మండుచుండ.
కాండముల్ చండమార్తాండ తీవ్రకరాత
పోద్వృత్తశిశిరాళి సుడుకుచుండ
వెల్తిగా గాగిన విమపవవంబు చ
ద్ధ్వనధ్రాతీయము వ్యాప్తి నెనయుచుండ
చాగుశీతల నిగుచ్చాయలు తనవీడ
బడియుచుండ విస్ఫురితలోష్ణ.

గీ॥ క్షుత్పిపాసార్తజంతునికాయములకు
నుదకవిశ్రాంతి మృగతృష్ణలాదకచేయు
నహహ గ్రీష్మమహాత్మ్య మేమనగవచ్చు
నిట్టిదివముల ప్రాణులకేదిసుఖము.

ఉమాపత్యభ్యుదయము.

ఇది యాధునికులును సుప్రసిద్ధులునగు శ్రీయాది పూడి ప్రభాకరకవి గారిచే రచింపబడిన యేకాశ్వాస మగు పద్యకావ్యము. ఇందు సత్యకళానిలయు మును శ్రీదోమకొండ సంస్థాన ప్రభుత్వభూషితమునగు శ్రీకామినేని వంశచరిత్రమును తత్సంస్థానాధీశ్వరులగు శ్రీరాజా ఉమాపతిరావు మహాబలవంత బహాదూర్ వారి యభ్యుదయమును వర్ణింపబడినది. శ్రీతిరుపతి వెంకటేశ్వర్లు పీఠికలో "నూటికిపదిమంది చొప్పున పూర్వకవులతో సాటియగు కవులుమాత్రము లేక పోలేదు. అపదిమందిలో నీకవియు నొక్కడు. ఈకవిరచించినచో నితని కభినవతిక్కన యనుబరుద మెవ్వరొసంగరు." అని వ్రాసిన వాక్యము లేమాత్ర మతిశయోక్తులుగావు. శ్రోత్రయిత్తుబడి పదముల పొందిక కథననైపుణ్యము భావానుగత వృత్తగమనిక వారి కృతులను పాంలెముగ బఠించిన వారికి దోపక పోవు.

—శైలికి.—

సీ. పున్నమ జాబిల్లి • బుటిలించుచోమున
జిగునగ నల్లల • జిన్నెరులాతే
దేటిమొత్తముల నం • దించునల్లనినను
తురుము నదోన మొగ్గ • విరియుచుండ
గవికరంబులకుం డి కాంతమై యొప్పు
నిండు కన్గనగని • నికలుకదల
నానందమున నాబ్బు • సందంపు జమదోయి
నలరారు నీనెలా • స్యంబు సేయ

తే. జేం జలుక పొవరాయటుంచు • చిందులాడ
నలువ ముద్దాడ నెచ్చెలు • నెలమి చూడ
సొలపు గుమిగూడ గానంబు • సలుపు ప్రోడ
మాకృతిను నుమతి బ్రోవ • మంబుతోడ.

శారదాంబాష్టకము.

ఇది శ్రీసత్తెనపల్లి హనుమంతరావు గారిచే రచియింపబడినది. మచ్చునకొకపద్యము.

సీ॥ పట్టెడన్నంబిడం • బెట్టకేరనివాడు
దాత్రృత్వమెట్టుల • దానెరుంగు
విరిగిన వేలికి • బ్పాస్ననియనివాని
డుపకారమేరీతి • నొనరజేయు
నొరులవైభవముల • నోర్వలేరనివాని
దైకమత్యమునెట్టు • లాదరించు
కాకికిగబళంబు • కడకొసంగనివాడు
సర్వసమత్వమే • చాయనెరుగు

గీ॥ తల్లిదండ్రుల బోషింప • నొల్లకుండు
తనయుడెటుగునో? ధర్మప • ద్ధతుల నవని
నెట్లుతరియింతు రీదోష • తెరుగ నమ్మ?
సద్గుణకదంబ! జగదంబ! • శారదాంబ!

భజగోవిందము. (శ్లోకసహితాంధ్రవృత్తములు)

ఇది శ్రీముప్పనంగి లక్ష్మీనరసింహ శర్మగారిచే రచియింపబడినది. శైలిమృదుమధురముగ నున్నది.

తే॥ నిత్యానిత్యవివేక విచారము
నియమధారణము ప్రాణాయమమును
ప్రత్యాహారము జపసమాధులన్
బరపి యుండుమానంద ధామమున్.

విషయసూచిక

చిత్రపటములు

